

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Katedra obchodního práva

Bankovní smlouvy

Rigorózní práce

Mgr. Jan Barák

Konzultant rigorózní práce:

JUDr. Petr Liška, LL.M.

Praha, listopad 2009

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.“

V Praze dne 9. 11. 2009

Mgr. Jan Barák

Poděkování

Děkuji panu JUDr. Petru Liškovi, LL.M., konzultantovi mé rigorózní práce za cenné připomínky a účinnou pomoc při zpracování.

V Praze dne 9. 11. 2009

Mgr. Jan Barák

Obsah

Úvod.....	6
A. Obecné otázky bankovních smluv.....	9
1 Bankovní smlouvy	9
1.1 Úvod	9
1.2 Systematika právní úpravy bankovních smluv	10
1.3 Pojem a charakteristika bankovních smluv	12
1.4 Nepřesnost pojmu „bankovní smlouvy“	15
1.5 Účastníci bankovních smluv.....	16
1.6 Banky, družstevní záložny	17
1.7 Typické znaky bankovních smluv	19
1.8 Které smlouvy lze zařadit do tzv. kategorie bankovních smluv?.....	32
1.9 Vztah mezi bankovními smlouvami a bankovními obchody	38
1.10 Bankovní smlouvy de lege ferenda.....	44
2 Nová právní úprava platebního styku.....	46
3 Obchodní podmínky banky.....	51
3.1 Charakteristika obchodních podmínek	51
3.2 Změna obchodních podmínek.....	58
4 Ochrana spotřebitele v bankovních smlouvách	69
4.1 Úvod	69
4.1.1 Revize spotřebitelského acquis	71
4.2 Právní ochrana daná obchodním zákoníkem	74
4.2.1 Ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ.....	74
4.2.2 Fakultativní obchodní závazkové vztahy a tzv. opce obchodního práva ..	75
4.3 Právní ochrana daná občanským zákoníkem.....	79
4.3.1 Systematika právní úpravy spotřebitelských smluv (§ 51a až 65 OZ).....	79
4.3.2 Spotřebitelské smlouvy	80
4.3.3 Dodavatel.....	81
4.3.4 Spotřebitel	82
4.3.5 Obecná úprava spotřebitelských smluv	85

4.3.6	Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o právech spotřebitelů a nepřiměřené smluvní podmínky.....	91
4.3.7	Promítnutí právní ochrany spotřebitele v bankovních smlouvách	92
4.4	Právní ochrana daná zákonem o platebním styku.....	96
4.5	Kolektivní žaloby ve věcech spotřebitelů, mimosoudní řešení spotřebitelských sporů, Evropské spotřebitelské centrum	96
4.5.1	Kolektivní žaloby ve věcech spotřebitelů	96
4.5.2	Mimosoudní řešení spotřebitelských sporů (ADR).....	98
4.5.3	Evropské spotřebitelské centrum (ESC).....	99
B.	Bankovní smlouvy podle obchodního zákoníku a vklady podle občanského zákoníku	100
5	Smlouva o běžném účtu a smlouva o vkladovém účtu (smlouvy o účtech) ve světle nové právní úpravy zákona č. 284/2009 Sb., o platebním styku a zákona č. 285/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o platebním styku	100
5.1	Obecná charakteristika.....	100
5.2	Druhy smlouvy o běžném účtu	102
5.3	Nová právní úprava platebního styku	103
5.4	Ve kterých případech bude běžný nebo vkladový účet platebním účtem ve smyslu § 2 odst. 1 písm. b) ZPS?	103
5.5	Základní ustanovení smluv o účtech.....	104
5.6	Nakládání s účtem.....	106
5.7	Právní režim smluv o účtech.....	108
5.8	Smlouva o platebních službách (§ 74 ZPS).....	108
5.9	Dispozitivnost některých ustanovení části čtvrté zákona o platebním styku ..	111
5.10	Úplatnost rámcové smlouvy	112
5.11	Informační povinnosti.....	112
5.12	Změna rámcové smlouvy.....	113
5.13	Výpověď rámcové smlouvy	114
5.14	Lhůty pro provádění platebních transakcí	115
5.15	Odpovědnost za neautorizovanou platební transakci	116
5.16	Zánik závazkového vztahu vzniklého ze smlouvy o účtu	116
5.17	Smrt majitele účtu.....	118
5.18	Ještě jednou ke smlouvě o vkladovém účtu.....	118

5.19	Vliv nové právní úpravy platebního styku na stávající smlouvy o účtech	119
5.20	Vztah mezi zákonem o platebním styku a občanským zákoníkem	120
6	Smlouva o otevření akreditivu	122
6.1	Úvod	122
6.2	Charakteristika právní úpravy.....	123
6.3	Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy (UCP 600)	123
6.4	Základní ustanovení.....	124
6.5	Obečný postup při provádění operací	125
6.6	Závazky banky, které jí vyplývají ze smlouvy o otevření akreditivu.....	126
6.7	Závazky příkazce vůči bance, které pro něho vyplývají ze smlouvy o otevření akreditivu	127
6.8	Nezávislost akreditivního vztahu na kauzální smlouvě.....	127
6.9	Úplatnost smlouvy	127
6.10	Akreditivní listina	128
6.11	Odvolatelnost akreditivu.....	129
6.12	Potvrzení akreditivu další bankou	130
6.13	Oznámení akreditivu další bankou	131
6.14	Právní vztahy v rámci akreditivního vztahu	132
6.15	Dokumentární akreditiv (documentary credit, letter of credit – L/C)	132
6.16	Jiné akreditivy.....	133
7	Smlouva o inkasu	134
7.1	Charakteristika právní úpravy.....	134
7.2	Základní ustanovení.....	135
7.3	Závazky banky.....	135
7.4	Povinnosti příkazce.....	137
7.5	Úplata.....	138
7.6	Bankovní dokumentární inkaso	139
7.7	Subsidiární použitelnost smlouvy mandátní	139
7.8	Nedostatky právní úpravy smlouvy o inkasu	140
8	Smlouva o bankovním uložení věci.....	141
8.1	(Ne)aplikovatelnost právní úpravy	141
8.2	Charakteristika právní úpravy.....	143

8.3	Základní ustanovení.....	144
8.4	Práva a povinnosti smluvních stran	144
8.5	Odměna banky	146
8.6	Zánik závazku ze smlouvy.....	147
8.7	Zákonné zástavní právo banky	148
9	Vklady podle občanského zákoníku	149
9.1	Smlouva o vkladu	149
9.1.1	Charakteristika právní úpravy	149
9.1.2	Vymezení a vznik smlouvy o vkladu	150
9.1.3	Vztah mezi smlouvou o vkladu (§ 778 a násl. OZ) a smlouvou o vkladovém účtu (§ 716 a násl. ObchZ).....	152
9.1.4	Nakládání s vkladem	153
9.1.5	Právo vkladatele na úroky nebo jiné majetkové výhody.....	155
9.1.6	Vinkulace.....	156
9.2	Vklady na vkladních knížkách.....	157
9.2.1	Vkladní knížka	157
9.2.2	Nakládání s vkladem	159
9.2.3	Druhy vkladních knížek	160
9.2.4	Umořovací řízení a jeho průběh	161
9.2.5	Zrušení vkladu.....	164
9.3	Vkladní listy.....	165
9.4	Další formy vkladů	166
	Závěr.....	168
	Seznam použitých zkratk	173
	Zkratky právních předpisů.....	173
	Úřady a instituce	173
	Seznam použité literatury a pramenů	175
	Seznam literatury	175
	Články v odborných časopisech	176
	Ostatní prameny	177
	Internetové prameny	178
	Banking contracts.....	179

Zusammenfassung	179
Klíčová slova	181

Tato rigorózní práce se zabývá problematikou tzv. kategorie bankovních smluv. Dané téma jsem si vybral především z důvodu mého zájmu o bankovní smlouvy. Jsem si vědom toho, že bankovní smlouvy nejsou tématem novým či aktuálním, avšak nejsou ani častým zájmem autorů. Autoři se v odborné právnické literatuře věnují spíše jednotlivým smluvním typům, nežli společným znakům bankovních smluv, natož aby podávali komplexní výklad bankovních smluv.

Bankovní smlouvy představují jednu z nejvýznamnějších bankovních služeb, které banky poskytují, tyto smlouvy jsou pro podnikatelskou činnost bank typické. I přes tuto skutečnost však v našem právním řádu nenalezneme legální definici pojmu „bankovní smlouvy“. Je však předmětem doktrinálního výkladu, nehledě na to, že bankovní smlouvy jsou pojmem vžitým, ustáleným a v praxi běžně používaným.

Cílem této rigorózní práce je podat výklad bankovních smluv, a to jak z hlediska jejich společných znaků, tak i z hlediska jednotlivých smluvních typů. Tomuto cíli chci přizpůsobit i práci, kterou rozdělím do dvou hlavních částí A a B, které budu následně dělit do dalších subkapitol.

V části A bych se chtěl zabývat obecnými otázkami bankovních smluv. Předně půjde o zkoumání samotného pojmu „bankovní smlouvy“, nakolik je tento výraz přesný a zda odpovídá faktickému stavu věci (1.3, 1.4). Předmětem mého zájmu bude také systematika právní úpravy bankovních smluv (1.2), ale také to, zda lze bankovní smlouvy omezovat pouze na obchodní zákoník, neboť nauka zpravidla pojímá bankovní smlouvy jako smluvní typy, upravené v obchodním zákoníku, u nichž jedním z účastníků musí být obligatorně banka.¹ V bankovních smlouvách je však také nutné řešit otázku účastníků bankovních smluv (1.5) a sice, zda lze považovat za obligatorního účastníka těchto smluv pouze banku, jak je již z názvu „bankovní smlouvy“ patrné, nebo nikoliv?

Vedle zkoumání pojmu „bankovní smlouvy“ a podání charakteristiky těchto smluv se budu snažit popsat i to, které smlouvy lze přijmout za bankovní a které nikoliv

¹ Viz např. LIŠKA, P. K některým otázkám smlouvy o běžném účtu podle obchodního zákoníku. *Právní rozhledy*, 2006, č. 17, s. 610, PLÍVA, S., VÍT, J. In PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Obchodní právo*. II. díl. 2. vydání. Praha : Codex Bohemia, 1998, s. 332–342, KRČ, R., MAREK, K. Smlouva o otevření akreditivu. *Právní rozhledy*, 1998, č. 7, s. 361.

(1.8). V této souvislosti je totiž důležité stanovit kritérium, které bude pro toto hledisko rozhodující. Jelikož bankovní smlouvy jsou určitou kategorií (druhem) smluv, budou se vyznačovat určitými znaky, které jsou pro ně typické (1.7). Mým cílem tedy bude zjistit, o jaké typické znaky se jedná, a podat jejich charakteristiku.

V legislativě i v nauce se setkáváme s pojmem „bankovní obchody“. V mé práci bych se chtěl zabývat souvislostí mezi bankovními smlouvami a bankovními obchody (1.9), tj. zda mezi oběma kategoriemi existují nějaké rozdíly, či nikoliv, a zda lze vůbec oba pojmy používat synonymně.

Podle nauky jsou bankovní smlouvy obsaženy pouze v obchodním zákoníku, nabízí se však otázka, zda lze tzv. kategorii bankovních smluv chápat interdisciplinárně?

Jsem si vědom toho, že pro bankovní smlouvy mají mimořádný význam obchodní podmínky banky (3). Zejména je diskutabilní jejich změna (3.2). Má současná bankovní praxe uskutečňovaná při změně obchodních podmínek oporu v našem právním řádu? Je potřebný výslovný souhlas klienta se změnou obchodních podmínek, anebo bude dostačující konkludentní projev vůle, jak je ostatně v dnešní praxi zvykem? Budu se tedy zabývat legálností postupu banky při změně svých obchodních podmínek ve vztahu ke klientovi a pokusit se zjistit, jaké možnosti nabízí současná úprava, a zda dává dostatečný základ pro tuto problematiku.

Velkou část práce bych chtěl věnovat ochraně spotřebitele (4) a zaměřit se na právní ochranu, kterou poskytuje náš právní řád (zejména obchodní a občanský zákoník) spotřebiteli, resp. nepodnikateli (4.2, 4.3, 4.4). Ochrana spotřebitele totiž v dnešní době nabývá stále na významu. Opomenout bych nechtěl ani procesní stránku ochrany spotřebitele (4.5.1) a také to, zda může spotřebitel uplatňovat svá zákonná práva i jinou cestou nežli jen soudní (4.5.2). Mé pozornosti neunikne ani komunitární právo, které má významný vliv na ochranu spotřebitele, resp. na celou problematiku bankovních smluv.

Část B chci věnovat jednotlivým smluvním typům bankovních smluv. Nauka většinou řadí mezi bankovní smlouvy následující smluvní typy: smlouvu o otevření akreditivu, smlouvu o inkasu, smlouvu o bankovním uložení věci, smlouvu o běžném

účtu a smlouvu o vkladovém účtu.² Cílem bude podat základní charakteristiku těchto smluv a upozornit na některé problematické věci. Předmětem mého zkoumání bude také to, zda lze bankovní smlouvy omezovat pouze na obchodní smlouvy.

Rigorózní práce bude vycházet z platného právního stavu, nicméně bych chtěl v práci zohlednit novou právní úpravu platebního styku (zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku a zákon č. 285/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o platebním styku), která nabývá účinnosti od 1. listopadu 2009 a která se významným způsobem dotýká bankovních smluv (2, 3.2, 5). Dále bych chtěl v práci upozornit i na návrh nového občanského zákoníku (1.10) a návrh směrnice o právech spotřebitelů (4.1.1, 4.3.6), který je výsledkem revize spotřebitelského *acquis*.

V rigorózní práci se budu snažit upozorňovat na některé problematické otázky bankovních smluv a nabízet i možná řešení či vlastní postoje.

Právní stav rigorózní práce je k 31. říjnu 2009.

² Např. PLÍVA, S., VÍT, J. In PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Obchodní právo*. II. díl. 2. vydání. Praha : Codex Bohemia, 1998, s. 332–342, MAREK, K. *Smluvní obchodní právo - Kontrakty*. Brno : Masarykova univerzita, 2006, s. 337.

A. Obecné otázky bankovních smluv

1 Bankovní smlouvy

1.1 Úvod

Tzv. bankovní smlouvy nejsou definovány v českém právním řádu. Absentuje jejich legální definice. To však neznamená, že by nauka a praxe tento termín neznala, ba naopak. Faktem však zůstává, že vymezení tohoto pojmu není často předmětem doktrinálního výkladu. V odborné právní literatuře je někdy namísto bankovních smluv používáno označení „smlouvy bankovních služeb“.³ Toto označení není příliš frekventované, i když je výstižnější oproti bankovním smlouvám (viz bod 1.4). Smlouvy bankovních služeb jsou synonymem pro bankovní smlouvy. Existují určité tendence, které mají za cíl objasnit termín „bankovní smlouvy“ a které se snaží určit, jaké smlouvy se do této kategorie smluv řadí. Například P. Liška: „*Jako bankovní smlouvy jsou označovány smluvní typy upravené v obchodním zákoníku, u nichž jedním z účastníků musí být obligatorně banka.*“⁴ R. Krč, K. Marek podávají definici: „*Toto označení se volí pro smlouvy, kde je jedním ze subjektů jmenována obchodním zákoníkem banka.*“⁵ Mezi bankovní smlouvy (smlouvy bankovních služeb) nauka⁶ zpravidla řadí následující smluvní typy, které jsou upraveny zákonem č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů⁷:

- smlouva o otevření akreditivu (§ 682 až 691),
- smlouva o inkasu (§ 692 až 699),
- smlouva o bankovním uložení věci (§ 700 až 707),
- smlouva o běžném účtu (§ 708 až 715a),
- smlouva o vkladovém účtu (§ 716 až 719b).

³ MAREK, K. *Smluvní obchodní právo - Kontrakty*. Brno : Masarykova univerzita, 2006, s. 337.

⁴ LIŠKA, P. K některým otázkám smlouvy o běžném účtu podle obchodního zákoníku. *Právní rozhledy*, 2006, č. 17, s. 610.

⁵ KRČ, R., MAREK, K. Smlouva o otevření akreditivu. *Právní rozhledy*, 1998, č. 7, s. 361.

⁶ Např. MAREK, K. *Smluvní obchodní právo - Kontrakty*. Brno : Masarykova univerzita, 2006, s. 337 a násl., KRČ, R., MAREK, K. Smlouva o otevření akreditivu. *Právní rozhledy*, 1998, č. 7, s. 361 a násl., PLÍVA, S., VÍT, J. In PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Obchodní právo*. 2. díl. 2. vydání. Praha : Codex Bohemia, 1998, s. 332–342.

⁷ Pokud se v dalším textu této rigorózní práce uvádí zákon bez bližšího označení, má se na mysli tento zákon.

Tento výčet však není konečný. Do kategorie bankovních smluv nutno zařadit také některé inominátní (nepojmenované) smlouvy podle § 269 odst. 2. Půjde o ty inominátní smlouvy, v nichž bude vystupovat jako jeden z účastníků povinně banka. Obchodním zákoníkem se také budou řídit smlouvy ve smyslu § 261 odst. 1 a 2 (tzv. relativní obchodní závazkové vztahy) a § 262. Pokud jedním z účastníků bude obligatorně banka, půjde o bankovní smlouvy. K § 262 viz bod 4.2.2.

Místo banky může podle § 762 odst. 1 bankovní smlouvy uzavírat i jiná oprávněná osoba. Touto jinou osobou může být podle zákona č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, „spořitelní a úvěrní družstvo“, které je někdy též označováno jako „družstevní záložna“ (dále jen „družstevní záložna“). Viz bod 1.6. Z tohoto důvodu tam, kde budu mluvit v této rigorózní práci o bance, budu mít na mysli i jinou oprávněnou osobu ve smyslu § 762 odst. 1, resp. družstevní záložnu za podmínek stanovených zákonem o spořitelních a úvěrních družstvech, ledaže by bylo stanoveno jinak.

Domnívám se, že za bankovní smlouvu je třeba označit i smlouvu o vkladu, která je upravena v § 778 až 787 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, neboť peněžní ústav (banka, družstevní záložna) tu také musí vystupovat jako obligatorní účastník. Jiné kontrakty nelze přijmout za bankovní smlouvy. Viz bod 1.8.

Doktrinálně není dosud vyřešeno, zda existuje rozdíl mezi bankovními smlouvami a bankovními obchody. Mezi oběma kategoriemi však dle mého názoru rozdíl existuje, a proto je nelze směřovat dohromady (viz bod 1.9).

1.2 Systematika právní úpravy bankovních smluv

Základním právním předpisem pro bankovní smlouvy je obchodní zákoník. Ten v části třetí (obchodní závazkové vztahy) hlavně druhé (zvláštní ustanovení o některých obchodních závazkových vztazích) § 682 až 719b upravuje z bankovních smluv (i) smlouvu o otevření akreditivu, (ii) smlouvu o inkasu, (iii) smlouvu o bankovním uložení věci, (iv) smlouvu o běžném účtu a (v) smlouvu o vkladovém účtu. Jde o typové smlouvy, tj. obchodní zákoník je obsahuje a výslovně upravuje. Takovéto smlouvy zákon upravuje jejich pojmovými znaky.

Mimo smluvní typy lze uzavřít i inominátní (nepojmenované) smlouvy podle § 269 odst. 2, např. smlouvu o internetovém bankovníctví. Banka však musí být obligatorním účastníkem. Viz bod 1.7 písm. b). Režimu obchodního zákoníku budou také podřízeny smlouvy ve smyslu § 261 odst. 1 a 2 a § 262. O bankovní smlouvy půjde tehdy, pokud jedním z účastníků bude obligatorně banka.

Při aplikaci jednotlivých ustanovení citovaných bankovních smluv se musí také přihlížet k obecným ustanovením, která platí pro obchodní závazkové vztahy (§ 261 až 408). Obchodní zákoník rovněž stanoví, že postavení podnikatelů, obchodní závazkové vztahy, jakož i některé jiné vztahy s podnikáním související se řídí ustanoveními obchodního zákoníku. Nelze-li některé otázky řešit podle těchto ustanovení, řeší se podle předpisů práva občanského. Nelze-li je řešit ani podle těchto předpisů, posoudí se podle obchodních zvyklostí, a není-li jich, podle zásad, na kterých spočívá tento zákon (§ 1 odst. 2). Vztah mezi občanským zákoníkem (*lex generalis*) a obchodním zákoníkem (*lex specialis*) je vztahem subsidiárním.

V úvodu rigorózní práce bylo naznačeno, že se přimlouvám za to, aby smlouva o vkladu podle občanského zákoníku byla chápána jako bankovní smlouva a řazena do tzv. kategorie bankovních smluv. Ke smlouvě o vkladu srov. § 261 odst. 6 (tzv. kombinovaný obchod), který zakládá působnost nejenom občanského zákoníku, ale i obchodního zákoníku. Týká se jen smluv, které byly uzavřeny mezi podnikateli v souvislosti s jejich podnikatelskou činností a dále mezi osobami vymezenými v § 261 odst. 2. Viz bod 1.7 písm. b).

Z uvedeného výkladu je patrné, že můžeme bankovní smlouvy dělit na (i) bankovní smlouvy podle obchodního zákoníku a na (ii) bankovní smlouvy podle občanského zákoníku. Bankovní smlouvy můžeme rovněž dělit na pojmenované smlouvy (smluvní typy) a smlouvy nepojmenované (inominátní, atypické).

Použití občanského zákoníku na bankovní smlouvy podle obchodního zákoníku vyplývá z § 1, ale také z § 262 odst. 4. Posledně citované ustanovení se týká pouze nepodnikatele, pokud je to v jeho prospěch. V určitých situacích použití obchodního zákoníku na smlouvu o vkladu podle občanského zákoníku plyne z § 261 odst. 6. V tomto případě jde o tzv. kombinovaný obchod (obchodní závazkový vztah), viz bod 1.7 písm. b).

Bankovní smlouvy jsou určitou podmnožinou, subkategorií bankovních obchodů. Je třeba rozlišovat tyto dvě kategorie, viz bod 1.9. Shodně bankovní smlouvy i bankovní obchody spadají do tzv. bankovního práva. Bankovní právo představuje jakési účelové seskupení norem, a to jak veřejnoprávních, tak soukromoprávních. Do bankovního práva by bylo možno zahrnout nejen právní normy upravující činnost peněžních ústavů, které jsou součástí práva finančního, ale i právní normy, které jsou součástí práva občanského, obchodního či správního.⁸

Bankovní smlouvy jsou právem smluvním, právem závazkovým (obligačním). Jde převážně o obchodněprávní, resp. občanskoprávní problematiku. Souvislost je zřejmá i s právem finančním (např. postavení a činnost bank) a správním.

S bankovními smlouvami vedle obchodního a občanského zákoníku souvisí i celá řada dalších právních předpisů, např. zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku, zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Významnou měrou se bankovních smluv dotýká také *acquis communautaire*, viz bod 4.

1.3 Pojem a charakteristika bankovních smluv

Jak již bylo výše nastíněno, obchodní zákoník a ani žádný jiný právní předpis termín „bankovní smlouvy“ nevykládá a ani s ním nepracuje. Co jsou to bankovní smlouvy? Co bude kritériem, na základě něhož budeme moci určitou smlouvu zařadit do tzv. kategorie bankovních smluv? Na tyto a další otázky se budu snažit odpovědět v následujícím textu rigorózní práce.

V odborné právní literatuře se lze setkat i s ekvivalenty termínu „bankovní smlouvy“. Jde přitom např. o „smlouvy bankovních služeb“⁹ nebo „závazky z bankovních smluv“ (viz návrh nového občanského zákoníku),¹⁰ nikoliv však „bankovní obchody“. Důrazně odlišuji bankovní smlouvy od bankovních obchodů, více

⁸ KOTÁB, P. In BAKEŠ, M. a kol. *Finanční právo*. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 18.

⁹ MAREK, K. *Smluvní obchodní právo - Kontrakty*. Brno : Masarykova univerzita, 2006, s. 337 a násl.

¹⁰ [Cit. 1. července 2009]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/aktuality.html>.

bod 1.9. Již bylo a ostatně ještě bude upozorněno na nepříliš výstižné užívání termínu „bankovní smlouvy“. Vhodnější, přesnější a méně zavádějící by bylo označení „smlouvy bankovních služeb“ či „smlouvy o poskytování bankovních služeb“.

Genezi termínu „bankovní smlouvy“ je nutné spatřovat především v obsahu náplně činnosti banky. Jde totiž o smlouvy výhradně uzavírané bankami, kterým je takováto činnost vlastní. Tyto smlouvy zpravidla tvoří hlavní předmět podnikání banky.

Jako bankovní smlouvy jsou naukou označovány smluvní typy upravené v obchodním zákoníku, u nichž jedním z účastníků musí být obligatorně banka.¹¹ Banka je za tohoto účastníka jmenována obchodním zákoníkem (viz § 682 odst. 1, § 692, § 700, § 708 odst. 1 a § 716 odst. 1). Nauka a praxe termín „bankovní smlouvy“ běžně užívá. Jak je již z názvu patrné, jde o smlouvy, které uzavírá výhradně banka, a které jsou pro činnost banky typické. Mluvíme zde o tzv. kategorii (skupině) bankovních smluv.

Bankovní smlouvy jsou předně smlouvami obchodními. Obchodní smlouvou je smlouva, jejímž uzavřením vzniká obchodní závazkový vztah.¹² Obecně lze obchodní závazkové vztahy charakterizovat jako ty závazkové vztahy, o nichž je stanoveno, že se řídí obchodním zákoníkem.¹³ Mám však za to, že se bankovní smlouvy neomezují jen na obchodní zákoník. Jak již bylo řečeno, smlouvu o vkladu podle občanského zákoníku také pokládám za bankovní smlouvu. Smlouva o vkladu patří k bankovním smlouvám v tom smyslu, že účastníkem, který se zavazuje poskytovat služby může být jen peněžní ústav (banka, družstevní záložna).

Bankovní smlouvy nelze považovat za zvláštní smluvní typ. Jedná se o smlouvy, které se vyznačují pro ně příznačnými společnými znaky, které u jiných skupin (druhů) smluv nenajdeme. Tím základním a hlavním znakem charakterizujícím bankovní smlouvy je, že jedním z účastníků smluvního vztahu musí být povinně banka. Předmětné smlouvy lze vymezit pomocí subjektů: (i) banka (jiná oprávněná osoba podle § 762 odst. 1 – družstevní záložna za podmínek stanovených zákonem o spořitelních a úvěrních družstvech) a (ii) tzv. klient banky (člen družstva, případně i jiná družstevní záložna). Banka bude v závazcích z bankovních smluv vystupovat jako poskytovatel

¹¹ LIŠKA, P. K některým otázkám smlouvy o běžném účtu podle obchodního zákoníku. *Právní rozhledy*, 2006, č. 17, s. 610.

¹² KOPÁČ, L. *Obchodní kontrakty*. 1. díl. Praha : Prospektrum, 1993, s. 19.

¹³ PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. Praha : ASPI, a. s., 2006, s. 17.

bankovních služeb. Klient jako uživatel, konzument těchto služeb. Charakteristické pro bankovní smlouvy je také to, že banka na základě konkrétní bankovní smlouvy přejímá závazek vůči druhé smluvní straně, který spočívá v poskytování ve smlouvě vymezené bankovní služby (např. obstarání inkasa, vedení účtu). Bankovní služby můžeme chápat jako služby či produkty, které poskytuje banka v rámci její podnikatelské činnosti v souladu s jí udělenou bankovní licencí.

Pokud by ovšem došlo k uzavření bankovní smlouvy subjektem, který by se vydával za banku a který by tak neměl oprávnění působit jako banka, přičemž druhá smluvní strana by byla v dobré víře, že skutečně jedná s bankou, neznamená to, že by smlouva nebyla platně uzavřena. Mohlo by se totiž uplatnit ustanovení § 3a odst. 1, který se týká neoprávněného podnikání. Stejně tak by mohl být posuzován případ, kdyby banka poskytovala bankovní služby nad rámec jí udělené bankovní licence. Banka se ovšem nezabývá odpovědností za škodu způsobenou neoprávněným podnikáním v souladu s § 3a odst. 2.

Bankovní smlouvy podle obchodního zákoníku, které jsou upraveny jako smluvní typy, jsou vymezeny prostřednictvím základních ustanovení. Ta jsou zahrnuta v prvních odstavcích právní úpravy dané bankovní smlouvy. Jednotlivá základní ustanovení obsahují podstatné části smlouvy, které jsou někdy nepřesně zaměňovány s podstatnými náležitostmi smlouvy.¹⁴ Obchodní zákoník v § 269 odst. 1 explicitně stanoví, že ustanovení upravující v hlavě druhé části třetí obchodního zákoníku jednotlivé typy smluv se použijí jen na smlouvy, jejichž obsah dohodnutý stranami zahrnuje podstatné části smlouvy stanovené v základním ustanovení pro každou z těchto smluv. To se týká i bankovních smluv podle obchodního zákoníku. Pokud smluvními stranami sjednaná smlouva nebude v souladu s výše citovaným ustanovením, nebude možno ji podříditi pod některý smluvní typ (bankovní smlouvu) v části třetí hlavě druhé obchodního zákoníku, a to i přesto, že by daná smlouva nesla označení některého smluvního typu (bankovní smlouvy) upraveného obchodním zákoníkem. Smlouvu totiž budeme posuzovat podle jejího skutečného obsahu a nikoliv podle jejího označení. V daném případě, pokud by smlouva nezahrnovala podstatné části podle § 269 odst. 1 a pokud by obsah smlouvy byl dostatečně určitý, by se mohlo jednat o nepojmenovanou

¹⁴ Viz např. ŠEVČÍK, D. et al. *Obchodní právo*. Praha : Aspi, a. s., 2005.

smlouvu (§ 269 odst. 2) nebo případně o smluvní typ upravený občanským zákoníkem. V opačném případě smlouva platně nevznikne.

Smlouva o vkladu je upravena v § 778 až 787 OZ. Vzniká mezi peněžním ústavem (bankou, družstevní záložnou) na straně jedné a fyzickou nebo právnickou osobou na straně druhé. Podmínkou je složení vkladu u peněžního ústavu a jeho přijetím peněžním ústavem. Jde o reálnou smlouvu. Viz bod 9.

Obchodní zákoník v § 269 odst. 2 nebrání uzavírání inominátních (nepojmenovaných) smluv. Nutností však je, aby účastníci dostatečně určili předmět svých závazků, jinak smlouva nebude uzavřena. Jde o smlouvy, které nejsou upraveny jako typ smlouvy v obchodním zákoníku. Aby nepojmenovaná smlouva byla bankovní smlouvou, je nutné, aby minimálně jedním z účastníků smluvního vztahu byla obligatorně banka (např. smlouva o internetovém bankovníctví).

1.4 Nepřesnost pojmu „bankovní smlouvy“

Při zkoumání pojmu „bankovní smlouvy“ docházím k následujícím poznatkům: Pojem „bankovní smlouvy“ je nepřesný, nejasný a zavádějící. Předně nelze mít za to, že jde o zvláštní smluvní typ. Smluvním typem je kupní smlouva, darovací smlouva apod., nikoliv však bankovní smlouva. Bankovní smlouvy jsou smlouvami, které jsou uzavírány mezi subjekty, z nichž jeden je specifický. Tímto specifickým subjektem je banka, jak ostatně již sám název smluv napovídá. Banka je totiž obligatorním účastníkem bankovních smluv. Avšak i toto pojetí, že banka je výhradním obligatorním účastníkem bankovních smluv, není zcela přesné. Tato představa může být vzbuzována zejména u široké laické veřejnosti. Nahlížet na banku jako na jediného nezastupitelného obligatorního účastníka bankovních smluv je omyl. Dikce prolamujícího ustanovení § 762 odst. 1 mluví zcela jasně. Proto může do závazkových vztahů z bankovních smluv vstupovat i družstevní záložna za podmínek stanovených zákonem o spořitelních a úvěrních družstvech, viz bod 1.6. Další nepřesnost spočívá v tom, že uzavírání bankovních smluv nemusí být, a zpravidla ani nebude, jedinou činností, kterou se banka bude zabývat v rámci její podnikatelské činnosti v souladu s jí udělenou bankovní licencí. Banka při své podnikatelské činnosti vstupuje i do dalších vztahů, a uzavírá i další smlouvy (např. smlouvu o úvěru podle § 497 až 507), které avšak nelze označit za bankovní, viz bod 1.8 a 1.9. Z toho tedy vyplývá, že nelze považovat uzavírání bankovních smluv za jedinou činnost, kterou se banka bude při svém podnikání

zabývat. Ze shora uvedených hledisek je pojem „bankovní smlouvy“ natolik zavádějící a nepřesný, že by bylo vhodnější používat jiného pojmu, jako např. „smlouvy bankovních služeb“ nebo „smlouvy o poskytování bankovních služeb“, nikoliv však „bankovní obchody“. K bankovním obchodům viz bod 1.9. Ani budoucí právní úprava, resp. současný návrh nového občanského zákoníku se s tímto nedostatkem zdárně nevypořádává. Litera návrhu zákona hovoří o „závazcích z bankovních smluv“ (díl 11 § 2516 až 2562). Počáteční vládní návrh nového občanského zákoníku pojednával o „bankovních smlouvách“. Nauka, ale koneckonců i praxe, běžně používá pojem „bankovní smlouvy“, neboť je vžitý, ustálený a běžný. Pro používání pojmu „bankovní smlouvy“ svědčí také to, že banka jakožto obligatorní účastník vystupuje v závazcích z bankovních smluv častěji než družstevní záložna. Vedle toho je navíc uzavírání bankovních smluv nejběžnější a typickou činností banky v rámci její podnikatelské činnosti v souladu s jí udělenou bankovní licenci.

1.5 Účastníci bankovních smluv

Bankovní smlouvy představují závazkové vztahy, které vznikají mezi bankou a druhou smluvní stranou, tzv. klientem banky. Banka v závazcích z bankovních smluv vystupuje jako poskytovatel bankovních služeb. Banka je podnikatelem [(§ 2 odst. 2 písm. c)]. V případě spotřebitelských smluv vystupuje též jako dodavatel (§ 52 odst. 2 OZ), anebo ve vztazích ze smluv o platebních službách jako poskytovatel platebních služeb (§ 74 a násl. ZPS). Banka je obligatorním účastníkem bankovních smluv. Naproti tomu klientem banky může být fyzická (srov. § 9 OZ) nebo právnická osoba. Družstevní záložna je toliko omezena jen na své členy, resp. i na jiné družstevní záložny (§ 3 ZSÚD). Klient banky je uživatelem, konzumentem služeb poskytovaných bankou. Jeho označení a postavení je rovněž proměnlivé v závislosti na tom, v jakých vztazích konkrétně vystupuje. Může jít o spotřebitele (§ 53 odst. 3 OZ) nebo i (současně) uživatele platebních služeb (§ 74 a násl. ZPS).

Obchodní zákoník označuje smluvní protistranu banky různě v závislosti na typu smlouvy, tj. jako příkazce (smlouva o otevření akreditivu, smlouva o inkasu), uložitel (smlouva o bankovním uložení věci), majitel účtu (smlouvy o účtech). Občanský zákoník používá označení vkladatel (smlouva o vkladu).

Zákonný text obchodního zákoníku nečiní rozdíl mezi tím, zda klientem banky bude podnikatel nebo nikoliv, srov. § 262 odst. 4. Bankovní smlouvy podle obchodního

zákoníku jsou totiž absolutními obchody [(viz bod 1.7 písm. b)]. Banky však rozlišují dvojí klientelu, tj. jednak podnikatele ve smyslu § 2 odst. 2 a jednak nepodnikatele. Dělení klientů na podnikatele a nepodnikatele má význam především ve dvou směrech. Předně jde o právní ochranu, kterou poskytuje obchodní a občanský zákoník, případně od 1. listopadu 2009 i nový zákon o platebním styku. Zvýšená právní ochrana totiž náleží spotřebiteli, resp. nepodnikateli,¹⁵ ale i drobnému podnikateli v případě zákona o platebním styku. Podrobněji k právní ochraně viz bod 4.2 až 4.4. Rozdíl také většinou spočívá v podmínkách, za kterých banky sjednávají bankovní smlouvy. Pokud banka sjednává bankovní smlouvu se spotřebitelem a vzhledem k tomu, že tato smlouva bude mít zpravidla formu tzv. adhezní smlouvy, je potřeba, aby banka do oferty nezahrnovala zejména nepřípustná smluvní ujednání podle § 56 odst. 3 především pod písm. g) a h) OZ a aby byla celkově v souladu s příslušnou úpravou spotřebitelských smluv v občanském zákoníku.

1.6 Banky, družstevní záložny

Postavení banky je upraveno zákonem č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon označuje za banky právnické osoby se sídlem v České republice, založené jako akciová společnost, které

- a) přijímají vklady od veřejnosti, a
- b) poskytují úvěry,

a které k výkonu činností podle písmen a) a b) mají bankovní licenci (§ 4). Vkladem zákon o bankách rozumí svěřené peněžní prostředky, které představují závazek vůči vkladateli na jejich výplatu. Úvěrem se rozumí v jakékoliv formě dočasně poskytnuté peněžní prostředky. Banka může vykonávat i další činnosti uvedené v § 1 odst. 3 BankZ, pokud je bude mít povoleny v jí udělené bankovní licenci. Hlavní činnosti banky tvoří přijímání vkladů od veřejnosti a poskytování úvěrů. Činnost spočívající v přijímání vkladů od veřejnosti náleží pouze a jenom bance a družstevní záložně, jde o tzv. bankovní monopol. Navzdory tomu, že zákon o bankách vykládá pojem „banka“ jen pro své účely, nakládá se s tímto pojmem jako by měl obecnou platnost, neboť jiné právní předpisy (např. obchodní zákoník nebo zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů) s tímto pojmem

¹⁵ Zpravidla se bude jednat o fyzickou osobu – nepodnikatele nebo o fyzickou osobu – podnikatele, která např. uzavírá smlouvu o běžném účtu pro osobní účely, tedy pro nepodnikatelské účely apod.

rovněž pracují, aniž by však podávaly jeho vymezení. Z toho tedy plyne, že vymezení pojmu banka je použitelné i v jiných právních předpisech, nejen v zákoně o bankách. Současná legislativa nečiní rozdíl mezi bankou a spořitelnou. Z působnosti zákona o bankách jsou vyloučeny družstevní záložny, které mají samostatnou právní úpravu (viz dále) a také Česká národní banka, která je upravena v zákoně č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů.

Působit jako banka je vázáno na bankovní licenci, viz bod 1.7 písm. a).

Vedle tuzemských bank mohou bankovní činnost vykonávat též zahraniční banky prostřednictvím svých poboček. Nutnou podmínkou však je opět povolení, tj. bankovní licence, kterou uděluje ČNB. Ustanovení § 5c a násl. BankZ upravuje princip jednotné licence. Jednotná licence je smyslem celé evropské úpravy podnikání bank. Jí se naplňuje zásada volného pohybu služeb, kvůli ní byla zavedena všechna evropská pravidla podnikání bank, která musel respektovat i český zákonodárce při tvorbě zákona o bankách. Základním principem jednotné licence je právo banky se sídlem v jednom členském státě Evropské unie poskytovat své služby v ostatních státech EU na základě své domovské licence, pod dohledem orgánu dohledu svého domovského státu a tedy bez ingerence orgánu dohledu státu, v němž podniká, podléhající pouze svým domovským právním předpisům upravujícím podnikání bank.¹⁶ Ustanovení § 5a odst. 3 BankZ výslovně stanoví, že ČNB může v souladu s mezinárodní smlouvou vyhláškou rozšířit okruh států, jejichž banky požívají při podnikání na území České republiky stejné výhody jako banky se sídlem v členských státech.

Banku není možné pokládat za jediného nezastupitelného obligatorního účastníka bankovních smluv. Explicitně to vyplývá § 762 odst. 1, který určuje, že ustanovení upravující bankovní záruku, smlouvu o otevření akreditivu, smlouvu o inkasu, smlouvu o bankovním uložení věci, smlouvu o běžném účtu, smlouvu o vkladovém účtu platí i pro případy, kdy místo banky bankovní záruku poskytuje a uvedené smlouvy uzavírá jiná osoba, která je k tomu oprávněna. Touto jinou osobou může být za podmínek stanovených zákonem č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, družstevní záložna. Přestože družstevní záložna je oprávněna vykonávat obdobné

¹⁶ BARÁK, J. a kol. *Zákon o bankách – komentář a předpisy související*. Praha : Linde Praha, 2003, s. 45.

činnosti, které jinak přísluší pouze bance, není bankou, a proto se zákon o bankách na ní nepoužije. Pokud zákon o spořitelních a úvěrních družstvech některé otázky neřeší, použije se subsidiárně obecná úprava družstev v obchodním zákoníku (*lex generalis*). Předmět podnikání družstevní záložny je obsažen v § 3 ZSÚD (např. přijímání vkladů od svých členů, platební styk, zúčtování a vydávání a správa platebních prostředků pro své členy, poskytování bankovní záruky za své členy, otvírání akreditivů pro své členy, obstarání inkasa pro své členy, pronájem bezpečnostních schránek svým členům). Družstevní záložna, jejíž sídlo musí být umístěno na území České republiky, musí mít nejméně 30 členů. Zapisovaný základní kapitál musí činit alespoň 500 000 Kč. Základní kapitál činí minimálně 35 000 000 Kč. Není přípustný převod a přechod členských práv. Družstevní záložna potřebuje ke svému vzniku a podnikání povolení, které uděluje na základě písemné žádosti ČNB. Dohled nad družstevními záložnami vykonává ČNB (do 1. dubna 2006 náležel Úřadu pro dohled nad družstevními záložnami).

Banky poskytují bankovní služby široké veřejnosti, družstevní záložny nikoliv. Ty omezují své služby pouze na své členy, případně na jiné družstevní záložny. Z toho vyplývá, že banky oproti družstevním záložnám budou častějším účastníkem bankovních smluv. Ostatně banky nabízejí daleko širší paletu bankovních služeb a jsou na trhu početněji zastoupeny, mají hustší síť poboček a jsou tak dostupnější.

1.7 Typické znaky bankovních smluv

Tzv. kategorie bankovních smluv se vyznačuje určitými specifickými znaky, určitými zvláštnostmi. Jde zejména o následující výčet znaků:

- a) nutnost bankovní licence (§ 4 BankZ),
- b) tzv. absolutní obchody (obchodní závazkové vztahy),
- c) široká dispozitivnost právní úpravy,
- d) vysoká míra formalismu,
- e) tzv. adhezní smlouvy,
- f) tzv. formulářové smlouvy,
- g) odkaz na obchodní podmínky ve smyslu § 273,
- h) bankovní uzance,
- i) zvýšená právní ochrana „slabší“ smluvní strany (spotřebitele),
- j) spotřebitelské smlouvy (§ 52 odst. 1 OZ),
- k) silné postavení banky,

- l) bankovní tajemství,
- m) povinnost identifikace (banky a družstevní záložny) podle zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

Ad a) Aby banka mohla uskutečňovat podnikatelskou činnost, resp. aby mohla klientům poskytovat bankovní služby, potřebuje k tomuto povolení ve formě tzv. bankovní licence (§ 4 BankZ), kterou uděluje Česká národní banka. Obecný důvod, proč je vstup do bankovníctví vázán na speciální povolení v podobě bankovní licence, vyplývá z nutnosti chránit tento sektor před nekvalitními (v širokém slova smyslu) subjekty.¹⁷ Žádost o licenci se předkládá ČNB, která o ní také rozhoduje. Minimální výše základního kapitálu banky musí činit 500 000 000 Kč a minimálně v této výši musí být tvořen peněžitými vklady. Další podmínky, které musí být splněny pro udělení licence, obsahuje § 4 odst. 5 BankZ. Spolu s žádostí se také předkládá návrh stanov. Náležitosti žádosti o bankovní licenci stanoví ČNB vyhláškou. Jde o vyhlášku ČNB č. 233/2009 Sb., o žádostech, schvalování osob a způsobu prokazování odborné způsobilosti, důvěryhodnosti a zkušenosti osob a o minimální výši finančních zdrojů poskytovaných pobočce zahraniční banky. Bankovní licence se uděluje na dobu neurčitou a není převoditelná na jinou osobu. Na získání bankovní licence není právní nárok.

Stejně tak družstevní záložna potřebuje ke vzniku a podnikání povolení. Povolení uděluje na základě písemné žádosti ČNB. Pro udělení povolení musí být splněny podmínky stanovené v § 2a odst. 4 ZSÚD. Povolení se uděluje na dobu neurčitou. Více viz § 2a ZSÚD.

Dohled nad činností bank a družstevních záložen je svěřen, v souladu s koncepcí jednotného dohledu nad finančním trhem, ČNB, viz zákon č. 57/2006 Sb., o změně zákonů v souvislosti se sjednocením dohledu nad finančním trhem ve znění zákonů č. 254/2008 Sb. a č. 93/2009 Sb.

Ad b) Bankovní smlouvy podle obchodního zákoníku zakládají absolutní závazkový vztah. Jde o tzv. absolutní obchody (obchodní závazkové vztahy) ve smyslu

¹⁷ DVOŘÁK, P. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. 3. vydání. Praha : Linde Praha, 2005, s. 39.

§ 261 odst. 3 písm. d). Řídí se proto obchodním zákoníkem bez ohledu na povahu účastníků závazkového vztahu. Je tedy lhostejné, zda účastníci budou podnikateli ve smyslu § 2 odst. 2 nebo nikoliv. Absolutní obchody nemusejí vznikat ani v souvislosti s podnikatelskou či jinou činností. Nutno také konstatovat, že podle § 261 odst. 4 se třetí částí obchodního zákoníku řídí i vztahy vzniklé při zajištění plnění závazků v závazkových vztazích, jež se řídí touto třetí částí obchodního zákoníku podle § 261 odst. 1 až 3, např. uznání závazku, ručení. Tzv. absolutní obchody jsou sice podřízeny režimu obchodního zákoníku, nicméně mu nejsou podřízeny bezvýjimečně a za všech okolností. Výjimky jsou představovány jednak § 1 odst. 2, který zakotvuje prameny obchodního práva (mimo jiné subsidiární použitelnost občanského zákoníku na obchodní zákoník), a jednak § 262 odst. 4, který připouští použití ustanovení občanského zákoníku nebo zvláštních právních předpisů o spotřebitelských smlouvách, adhezních smlouvách, zneužívajících klauzulí a jiná ustanovení směřující k ochraně spotřebitele, je-li to ve prospěch smluvní strany, která není podnikatelem. Ustanovení také říká, že smluvní strana, která není podnikatelem, nese odpovědnost za porušení povinností z těchto vztahů podle občanského zákoníku a na její společné závazky se použijí ustanovení občanského zákoníku, viz bod 4.2.1. Jelikož jsou absolutní obchody prolomeny § 1 odst. 2 a § 262 odst. 4, bylo by tedy na místě tyto obchody označovat spíše jako „nominální“ nebo „typové“ obchody.

Smlouva o vkladu (§ 778 až 787 OZ) je řazena mezi bankovní obchody podle občanského zákoníku.¹⁸ Mám za to, že se jedná o bankovní smlouvu podle občanského zákoníku, protože jedním z účastníků musí být povinně peněžní ústav (banka, družstevní záložna). Významné ustanovení představuje § 261 odst. 6, které zakládá vedle občanského zákoníku i působnost obchodního zákoníku. Nebylo tomu tak však vždy. Stanovil tak až zákon č. 370/2000 Sb., s účinností od 1. ledna 2001. Novelizovaná úprava výslovně omezuje použití úpravy občanského zákoníku na vztahy z těchto smluv uzavřených mezi podnikateli, popřípadě mezi státem nebo samosprávnou územní jednotkou a podnikateli při jejich podnikatelské činnosti jen na zvláštní ustanovení daná občanským zákoníkem pro tento smluvní typ, ale ve všem, co není dáno zvláštní úpravou pro daný smluvní typ, platí obecná ustanovení daná pro obchodní závazkové vztahy obchodním zákoníkem, a to kogentní vždy a dispozitivní pokud smlouva nemá

¹⁸ K tomu srov. PLÍVA, S. In PLÍVA, S. et al. *Bankovní obchody*. Praha : ASPI, 2009, s. 23.

vlastní úpravu, která by měla přednost.¹⁹ Tuto úpravu lze vztáhnout na smlouvu o vkladu na vkladních knížkách a vkladních listech. Podrobněji ke vkladům podle občanského zákoníku viz bod 9. Před zapracováním výše zmíněné novely do obchodního zákoníku znělo ustanovení § 261 odst. 6 tak, že smlouvy mezi osobami uvedenými v § 261 v odstavcích 1 a 2, které nejsou upraveny v hlavě druhé části třetí obchodního zákoníku a jsou upraveny jako smluvní typ v občanském zákoníku, se řídí pouze ustanoveními občanského zákoníku. V minulosti tak mohlo docházet k určitým obtížím a nejasnostem, zda se určitá smlouva bude řídit jen ustanoveními určitého smluvního typu upraveného občanským zákoníkem a ve zbytku jen obchodním zákoníkem, nebo zda se tato smlouva bude řídit jen občanským zákoníkem. Tyto nejasnosti tedy byly k 1. lednu 2001 odstraněny. Srov. např. judikát Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 8. 2006, sp. zn. Cdo 595/2006, který se zabývá absolutními neobchody a použitím občanského zákoníku: „Právní úprava tzv. absolutních neobchodů podle obchodního zákoníku se od 1. 1. 2001 změnila tak, že smluvní typy upravené pouze v občanském zákoníku se řídí občanským zákoníkem jen v rozsahu této úpravy, přičemž se ale na ně zároveň použijí obecná ustanovení obchodního zákoníku.“ Dále srov. např. judikát Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 28 Cdo 253/2006: „Závazky upravené jako smluvní typ v občanském zákoníku se řídí kromě příslušných občanskoprávních ustanovení též obchodním zákoníkem pouze v případě, že je smlouva uzavřena mezi podnikateli v souvislosti s jejich podnikatelskou činností (§ 261 odst. 1 ObchZ).“

Závazkové vztahy spadající pod úpravu § 261 odst. 6 jsou někdy v současnosti i nadále označovány za tzv. absolutní neobchody.²⁰ S tímto se však neztotožňuji. Vzhledem ke skutečnosti, že citované ustanovení zakládá působnost nejen občanského zákoníku, ale i působnost zákoníku obchodního, nemůže se jednat o absolutní neobchody. Termín „absolutní neobchody“ pochází z doby před novelizací obchodního zákoníku již výše zmíněným zákonem č. 370/2000 Sb., neboť § 261 odst. 6 tehdy stanovil pouze působnost občanského zákoníku. Výstižnějším termínem oproti absolutnímu neobchodu je jistě tzv. „kombinovaný obchod“ nebo „smíšený obchod“.

¹⁹ Tomsa, M. In ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 838.

²⁰ Např. PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. Praha : ASPI, a. s., 2006, s. 26.

Uzavírání inominátních (nepojmenovaných) smluv obchodní zákoník výslovně připouští v § 269 odst. 2, pokud účastníci dostatečně určí předmět svých závazků. V bankovní praxi budou mít význam například tyto inomináty: smlouva o vydání a používání debetní karty nebo smlouva o poskytování služeb internetového (přímého) bankovníctví.²¹ Inomináty nesmí odporovat obsahu nebo účelu zákona (§ 51 OZ). Pro inominátní smlouvy platí *lex contractus*, tj. budou se řídit právy a povinnostmi, které si smluvní strany sjednaly a které jsou obsahem takovéto smlouvy. Pokud však smlouva určitou otázku neřeší, pak se smlouva bude řídit smlouvou nejbližší jejímu typu (§ 853 OZ). Rozumí se tím nejbližší smluvní typ podle obchodního zákoníku, subsidiárně by se pak uplatnily smluvní typy podle občanského zákoníku.

Obchodním zákoníkem se také budou řídit smlouvy ve smyslu § 261 odst. 1 a 2 (tzv. relativní obchody) a § 262. Tyto smlouvy budou bankovními smlouvami, pokud jedním z účastníků bude obligatorně banka.

Ad c) Právní úprava bankovních smluv, jež jsou upraveny jako smluvní typy v obchodním zákoníku v části třetí hlavě druhé, je zásadně úpravou dispozitivní. Klíčovým ustanovením je v tomto směru § 263 odst. 1, který podává výčet kogentních (donucujících) ustanovení. Tato ustanovení musí být smluvními stranami respektována a nelze se od nich odchýlit dohodou a ani je vyloučit. Naopak u dispozitivních ustanovení takovéto omezení neplatí a smluvní strany v souladu se zásadou autonomie vůle mohou dispozitivní normu vyloučit nebo se od ní odchýlit. Dispozitivitu požívá většina ustanovení bankovních smluv, výjimky jsou stanoveny pro následující ustanovení: § 707 (smlouva o bankovním uložení věci), § 709 odst. 3, § 710 odst. 2 a 3, § 713 odst. 2, § 714 odst. 4, § 715a (smlouva o běžném účtu), § 718 odst. 1, § 719a (smlouva o vkladovém účtu). Od základních ustanovení smlouvy o otevření akreditivu (§ 682 odst. 1), smlouvy o inkasu (§ 692), smlouvy o bankovním uložení věci (§ 700), smlouvy o běžném účtu (§ 708 odst. 1) a smlouvy o vkladovém účtu (§ 716 odst. 1) se smluvní strany také nemohou odchýlit. Ustanovení § 263 odst. 1 sice výše uvedená základní ustanovení neprohlašuje za kogentní, ale vyplývá to z povahy věci. Navíc platí, že strany se nemohou odchýlit od základních ustanovení v části třetí obchodního zákoníku (§ 263 odst. 2). Ustanovení upravující v hlavě druhé části třetí obchodního

²¹ K tomu podrobněji viz LIŠKA, P. In PLÍVA, S. et al. *Bankovní obchody*. Praha : ASPI, 2009, s. 116–121.

zákoníku jednotlivé typy smluv se použijí jen na smlouvy, jejichž obsah dohodnutý stranami zahrnuje podstatné části smlouvy stanovené v základním ustanovení pro každou z těchto smluv (§ 269 odst. 1). Od ustanovení § 708 odst. 3 a § 716 odst. 3 (účinnost od 1. listopadu 2009) se také nelze odchýlit.

Občanským zákoníkem upravená smlouva o vkladu (§ 778 až 787) je dispozitivní povahy s omezením stanoveným v § 2 odst. 3 OZ. Ten říká, že účastníci občanskoprávních vztahů si mohou vzájemná práva a povinnosti upravit dohodou odchylně od zákona, jestliže to zákon výslovně nezakazuje a jestliže z povahy ustanovení zákona nevyplývá, že se od něj nelze odchýlit.

Ad d) Některé bankovní smlouvy podle obchodního zákoníku vyžadují ke své platnosti písemnou formu. Smlouva vyžaduje ke své platnosti písemnou formu v případech stanovených v obchodním zákoníku (§ 272 odst. 1). Takový požadavek je zákonodárcem kladen na smlouvu o otevření akreditivu (§ 682 odst. 2). V souvislosti s novou úpravou platebního styku (účinnost od 1. listopadu 2009) bude písemná forma vyžadována u smluv o účtech jen v některých případech. Ke stejnému datu totiž nabudou účinnosti nová ustanovení smluv o účtech § 708 odst. 3 a § 716 odst. 3, viz bod 5.7. Písemná forma je dále vyžadována i u dalších dílčích ustanovení některých bankovních smluv, jde přitom o § 683 odst. 1, § 686 odst. 3 (smlouva o otevření akreditivu), § 715 odst. 1 a 2 (smlouva o běžném účtu).

Strany se nemohou odchýlit od ustanovení, která předepisují povinnou písemnou formu právního úkonu (§ 263 odst. 2). Pokud by nebyla dodržena zákonem požadovaná písemná forma, bude smlouva neplatná, půjde o absolutní neplatnost (§ 40 OZ). Na absolutně neplatný právní úkon se hledí, jako by nikdy nebyl učiněn, přičemž nevyvolává žádné právní následky (ale srov. § 457, § 451 odst. 2 OZ).

Není ovšem vyloučeno, aby např. u smlouvy o inkasu nebo u smlouvy o bankovním uložení věci, kde písemná forma není zákonem požadována, byly tyto smlouvy uzavřeny rovněž v písemné formě, bude-li to přáním jedné ze smluvních stran. Je to tak zakotveno v § 272 odst. 1 *in fine*, který říká, že smlouva vyžaduje k platnosti písemnou formu, když alespoň jedna strana při jednání o uzavření smlouvy projeví vůli, aby smlouva byla uzavřena v písemné formě.

Právní úprava § 272 odst. 2 stanoví, že obsahuje-li písemně uzavřená smlouva ustanovení, že může být měněna nebo zrušena pouze dohodou stran v písemné formě, může být smlouva měněna nebo zrušena pouze písemně. V občanskoprávní oblasti však platí § 40 odst. 2 OZ vyjadřující, že písemně uzavřená dohoda může být změněna nebo zrušena pouze písemně. V obchodním zákoníku tedy platí zvláštní úprava zakotvená v § 272 odst. 2. Není zcela jasné, zda smlouva, u níž zákon vyžaduje písemnou formu (§ 272 odst. 1), může být změněna neformálně anebo pouze písemně. Pravidlo obsažené v § 272 odst. 2 lze vztáhnout pouze na ty smlouvy, jejichž písemná forma byla stanovena dohodou stran nebo z vůle některé smluvní strany, která byla projevena při uzavírání smlouvy. Některými odborníky a ostatně i praxí je prosazováno, že smlouva, na kterou je zákonem stanoven požadavek písemné formy (§ 272 odst. 1) může být změněna pouze písemně.²² Tento výklad je zastáván i ČNB.²³ Otázkou však zůstává, nakolik je tento extenzivní výklad opodstatněný navzdory ne zcela jasné shora citované právní úpravě.

Banka zpravidla povede bankovní smlouvu v písemné formě, i když tato forma nebude předepsána, např. z důvodu lepší průkaznosti smlouvy v případě možných budoucích sporů mezi bankou a klientem. Navíc platí ustanovení § 11 odst. 4 BankZ, které stanoví, že banka a pobočka zahraniční banky je povinna vést agendu každé smlouvy uzavírané s klientem takovým způsobem, aby na žádost České národní banky byla bez zbytečného odkladu schopna předložit příslušné doklady v ověřeném překladu do českého jazyka.

Smlouva o vkladu podle občanského zákoníku nevyžaduje písemnou formu.

Platí, nebyl-li právní úkon učiněn ve formě, kterou vyžaduje zákon nebo dohoda účastníků, je neplatný (§ 40 odst. 1 OZ). Případy relativní neplatnosti jsou stanoveny v § 40a OZ. Písemně uzavřená dohoda může být změněna nebo zrušena pouze písemně (§ 40 odst. 2 OZ). Obchodní zákoník má své vlastní pravidlo, jak již bylo uvedeno výše. Písemná forma je zachována, je-li právní úkon učiněn telegraficky, dálnopisem nebo

²² K tomu viz např. PLÍVA, S. In PLÍVA, S. et al. *Bankovní obchody*. Praha : ASPI, 2009, s. 28. Jiný názor např. TOMSA, M. In ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 860-861, LIŠKA, P. K některým otázkám smlouvy o běžném účtu podle obchodního zákoníku. *Právní rozhledy*, 2006, č. 17, s. 610.

²³ Žlebková, M. Výklad k vybraným ustanovením obchodního zákoníku upravujícím smlouvu o běžném účtu a smlouvu o vkladovém účtu, ve znění zákona č. 125/2002 Sb. Obecná část. *Věstník ČNB*, 2003, č. 11, s. 1-2.

elektronickými prostředky, jež umožňují zachycení obsahu právního úkonu a určení osoby, která právní úkon učinila (§ 40 odst. 4 OZ).

Ad e) Bankovní smlouvy mají často formu tzv. adhezní smlouvy. Pojem „adhezní smlouvy“ je nepřesný. Adjektivum „adhezní“ vyjadřuje způsob kontraktace. Nejde tu totiž o zvláštní smluvní typ (obdobně jako u bankovních či spotřebitelských smluv). Na tuto nepřesnost reaguje návrh nového občanského zákoníku, neboť ten zavádí výraz „smlouvy uzavírané adhezním způsobem“ (§ 1656 a násl.). *De lege lata* nacházíme termín „adhezní smlouvy“ v § 262 odst. 4, aniž by však obchodní zákoník podával definici nebo něco bližšího k tomuto termínu. Vymezení je tak ponecháno doktríně. Například K. Eliáš: „*V právním styku může být smluvní svoboda limitována faktickým stavem poměrů. Jde zejména o používání obchodních podmínek a formulářů (§ 273 odst. 1 a 3). Jde o předem připravené smluvní texty, které jsou v praxi hojně využívané kapitálově silnými podnikateli s pevnou tržní pozicí. Tito podnikatelé zásadně nejsou ochotni diskutovat o obsahu smlouvy se zájemcem o uzavření obchodu s nimi, jednostranně se staví do pozice oferenta s předem připraveným textem smlouvy, zatímco druhá strana při uzavírání smlouvy místo oferenta zaujmout nemůže. Oblát má jen dvojitou možnost, nabídku přijmout, anebo odmítnout. Z tohoto důvodu se v této souvislosti mluví o adhezních smlouvách (lat. adhaesio = přilnutí, připojení), popř. o smlouvách hromadně uzavíraných.*“²⁴ I. Pelikánová definuje adhezní smlouvy následujícím způsobem: „*Adhezními smlouvami rozumíme ty smlouvy, v nichž jedna smluvní strana (zpravidla profesionál) má takovou převahu nad druhou smluvní stranou, že s ní nemusí o náležitostech smlouvy jednat a jenom jí nabízí akceptovat (adherovat, přistoupit) nebo neakceptovat.*“²⁵ Jinak je tomu v komunitárním právu, kterému adhezní smlouvy nejsou neznámé. Za adhezní smlouvu se ve smyslu příslušných směrnic ES považuje spotřebitelská smlouva, jejíž obsah nebo jeho převážná část není výsledkem jednání stran, ale který byl dodavatelem určen předem, aniž by jej spotřebitel měl možnost ovlivnit.²⁶ Banka by proto v případě bankovních smluv, jež mají formu tzv. smlouvy adhezní, měla dbát zvýšené pozornosti při vypracování oferty, aby nezahrnovala

²⁴ ELIÁŠ, K. In ELIÁŠ, K., DVORÁK, T. a kol. *Obchodní zákoník – Praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od r. 1900*. 5. vydání. Praha : Linde, 2006, s. 559-560.

²⁵ PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo*. 4. díl. Praha : ASPI Wolters Kluwer, 2009, s. 151.

²⁶ LIŠKA, P. In PLÍVA, S. et al. *Bankovní obchody*. Praha : ASPI, 2009, s. 32.

zejména nepřípustná ujednání stanovená v § 56 odst. 3 OZ, zvláště pak ujednání stanovená pod písm. g) a h) citovaného ustanovení. V souvislosti s adhezními smlouvami tak vzniká potřeba chránit „slabší“ smluvní stranu, tedy spotřebitele, který zpravidla nemá možnost ovlivnit obsah návrhu smlouvy. Potencionálnímu klientovi banky je tedy předložen již vypracovaný návrh smlouvy, do něhož se zpravidla doplní identifikační údaje o klientovi a další potřebné údaje. Klient se většinou na vypracování oferty nepodílí, tu vypracovává zásadně banka. Klient buď ofertu akceptuje a dojde tedy k uzavření smlouvy, nebo ji neakceptuje a smluvní vztah nevznikne.

Jak již bylo zmíněno, současný návrh nového občanského zákoníku zakotvuje adhezní smlouvy, resp. smlouvy uzavírané adhezním způsobem (§ 1656 až 1659). Ustanovení o smlouvách uzavíraných adhezním způsobem platí pro každou smlouvu, jejíž základní podmínky byly určeny jednou ze smluvních stran nebo podle jejích pokynů, aniž slabší strana měla skutečnou příležitost obsah těchto základních podmínek ovlivnit. Použije-li se k uzavření smlouvy se slabší stranou smluvní formulář užívaný v obchodním styku nebo jiný podobný prostředek, má se za to, že smlouva byla uzavřena adhezním způsobem.

Ad f) Bankovní smlouvy pravidelně mají (např. smlouva o běžném účtu, smlouva o vkladovém účtu) povahu tzv. formulářové smlouvy. Užití formulářových smluv nebrání ani obchodní zákoník, který umožňuje k uzavření smlouvy užití smluvních formulářů užívaných v obchodním styku (§ 273 odst. 3). Bližší pravidla k formulářovým smlouvám však obchodní zákoník nepodává. Podstata formulářových smluv spočívá v předtištěném obsahu smlouvy, který je přizpůsoben určitému druhu obchodu. Obchodní podmínky doplňují smlouvu, zatímco prostřednictvím typových smluvních formulářů se smlouva uzavírá, a to tím způsobem, že se do nich doplňují konkrétní údaje o smluvních stranách, předmětu, době plnění, ceně plnění apod. Z tohoto hlediska tedy formulářové smlouvy (na rozdíl od obchodních podmínek) patří k přímým smluvním ujednáním.²⁷ Formulářové smlouvy však nesmíme zaměňovat se smlouvami adhezními, i když může docházet k jejich překrývání.²⁸

²⁷ MAREK, K., ŽVÁČKOVÁ, L. *Obchodní podmínky, obchodní zvyklosti a vykládací pravidla*. Praha : Aspi, a. s., 2008, s. 18.

²⁸ K tomu podrobněji viz PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo*. 4. díl. Praha : ASPI Wolters Kluwer, 2009, s. 156.

Ad g) Velice charakteristickým znakem bankovních smluv je odkaz na obchodní podmínky banky ve smyslu § 273, které si banka vypracovala a které se stávají součástí smlouvy, pokud byly smluvní straně známy nebo k návrhu smlouvy přiloženy. Jde o případ nepřímého smluvního ujednání. Podrobněji k obchodním podmínkám viz bod 3.

Ad h) Bankovní uzance se v hojné míře vyskytují především u akreditivů. Významným pramenem pro akreditivy jsou Jednotná pravidla a zvyklosti pro dokumentární akreditivy přijatá Mezinárodní obchodní komorou (*International Chamber of Commerce – ICC*) v Paříži na konferenci ve Vídni v roce 1933. Představují souhrn obchodních zvyklostí k této problematice. Jejich poslední revize je z roku 2006 (účinnost od 1. ledna 2007) jako publikace Mezinárodní obchodní komory č. 600 Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy (*Uniform Customs and Practice for Documentary Credits – UCP 600 – 2007 Revision, ICC Publication no. 600*).²⁹ Obdobně je tomu i u inkasa. Pro tyto účely vydala ICC Jednotná pravidla pro inkasa.³⁰ I ony procházejí občasnými revizemi. Ta poslední z nich je z roku 1995 (účinnost od 1. ledna 1996) jako publikace ICC č. 522 (*Uniform Rules for Collections – URC 522*).

Jestliže se bude smlouva o otevření akreditivu odvolávat na UCP 600, resp. smlouva o inkasu na URC 522, budou mít tyto obchodní zvyklosti přednost před těmi ustanoveními zákona, jež nemají donucující povahu.

Ad i) Za „slabší“ smluvní stranu je považován ten účastník, který není podnikatelem. Takovéto straně je poskytována i zvýšená právní ochrana. Prvky ochrany spotřebitele lze nalézt v obchodním zákoníku především v § 262 odst. 1 a § 262 odst. 4. Ochrana spotřebitele se též věnuje občanský zákoník, jde zejména o úpravu spotřebitelských smluv (§ 51a až 65 OZ). Je nutné také zmínit zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku (účinnost od 1. listopadu 2009), který upravuje řadu otázek, které můžeme označit jako ochranu spotřebitele. Dokonce poskytuje zvýšenou ochranu nejen spotřebiteli, ale také i drobnému podnikateli (§ 75 odst. 2 ZPS). K právní ochraně viz bod 4.2 až 4.4. Ochrana spotřebitele je i středem zájmu komunitárního práva, viz bod 4.

²⁹ K tomu podrobněji viz ANDRLE, P. *Komentář k UCP 600*. Praha : ICC Česká republika, 2009.

³⁰ K tomu podrobněji viz *Jednotná pravidla pro inkasa s komentářem (Uniform Rules of Collections)*. Komentář PÍŠEK, Z. Praha : Hospodářská komora ČR, 1995.

Ad j) Bankovní smlouvy budou mít povahu spotřebitelské smlouvy s ohledem na skutečnost, že smluvní protistranou banky (dodavatele) bude spotřebitel ve smyslu § 52 odst. 3 OZ. Zřejmý odkaz na použití právní úpravy spotřebitelských smluv v občanském zákoníku plyne z § 262 odst. 4. Obecná ochrana spotřebitele, jež se aplikuje na všechny spotřebitelské smlouvy, spočívá zejména v tom, že:

- smluvní ujednání spotřebitelských smluv se nemohou odchýlit od zákona v neprospěch spotřebitele (§ 55 odst. 1 OZ),
- spotřebitelské smlouvy nesmějí obsahovat ujednání, která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran (§ 56 odst. 1 OZ),
- jsou zakázána určitá typová smluvní ujednání (§ 56 odst. 3 OZ).

Spotřebitelskou (bankovní) smlouvu lze sjednat v podstatě trojím možným způsobem:

- v provozovně (pobočce) banky, na smluvní vztah se uplatní zejména § 55 a 56 OZ,
- mimo provozovnu (pobočku) banky, nutno aplikovat i § 57 OZ,
- jako tzv. distanční smlouvu, resp. smlouvu o finančních službách uzavíranou na dálku (§ 54a až 54d OZ). Viz bod 4.3.7.

Ad k) Banka vystupuje v závazcích z bankovních smluv jako podnikatel ve smyslu § 2 odst. 2 písm. c). Banka je profesionálem. Oproti spotřebiteli disponuje velkým množstvím informací, je více znalá právního řádu, disponuje odborným aparátem. Banka rovněž zpravidla určuje návrh smlouvy, jenž má často formu tzv. smlouvy adhezní a zpravidla se také jedná o tzv. formulářovou smlouvu. V určitých situacích banka jednostranně mění své obchodní podmínky vůči klientovi, viz bod 3.2. Spotřebitel zpravidla disponuje nízkým právním vědomím, není schopen ocenit podnikatelské riziko na rozdíl od podnikatele a nevyzná se v problematice bankovníctví, která je značně složitá. Banka se tedy evidentně nachází ve výhodnější a silnější pozici. Proto zde nabývá na významu zvýšená právní ochrana, která je poskytována spotřebiteli jakožto „slabší“ smluvní straně.

Ad l) Bankovní tajemství se vztahuje na všechny bankovní obchody, peněžní služby bank, včetně stavů na účtech a depozit. To znamená, že všichni zaměstnanci banky a členové jejích orgánů jsou povinni zachovávat mlčenlivost o služebních věcech dotýkajících se zájmů banky a jejích klientů. Tato povinnost trvá i po skončení jejich pracovněprávního nebo jiného obdobného vztahu.³¹ Úprava bankovního tajemství je nedílnou součástí zákona o bankách. Ten ho upravuje v § 38, aniž by však podával jeho definici.

Banku stihá povinnost nesdělovat informace, které jsou předmětem bankovního tajemství jiné osobě než klientovi, ledaže by k tomu dal souhlas. Bankovní tajemství není absolutní a v některých případech, o nichž to stanoví zákon o bankách, je prolomeno (§ 38 odst. 2, 3, 4, 6, 7 a 10, § 38b BankZ). Kupříkladu i bez souhlasu klienta je povinností banky sdělit informace, které jsou předmětem bankovního tajemství osobám pověřeným výkonem bankovního dohledu. Dále na písemné vyžádání (musí obsahovat údaje, podle nichž může banka příslušnou záležitost identifikovat) soudu pro účely občanského soudního řízení, orgánu činného v trestním řízení, správci daně, orgánu sociálního zabezpečení *etc.* Naopak za porušení bankovního tajemství zákon o bankách nepovažuje např. sdělení údajů o klientovi a jeho obchodech při podání trestního oznámení nebo při plnění oznamovací povinnosti podle zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

Obdobně družstevní záložna je podle § 25b ZSÚD povinna zachovávat v tajnosti a chránit před zneužitím údaje o svém členovi a o jeho obchodech s družstevní záložnou. I tato povinnost družstevní záložny může být prolomena v případech a za podmínek v citovaném ustanovení uvedených.

Ad m) Banka je povinna při poskytování všech bankovních služeb identifikovat klienta. Povinnost identifikace bance a rovněž družstevní záložně plyne ze zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Citovaný zákon v § 2 odst. 1 písm. a) bodu 1. a 2. označuje

³¹ KOTÁB, P. In BAKESŠ, M. a kol. *Finanční právo*. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 694.

banku a družstevní záložnu za povinnou osobu. Banka je povinna identifikovat klienta jakožto účastníka smlouvy.

Identifikačními údaji zákon č. 253/2008 Sb., rozumí (i) u fyzické osoby všechna jména a příjmení, rodné číslo, a nebylo-li přiděleno, datum narození, místo narození, pohlaví, trvalý nebo jiný pobyt a státní občanství; jde-li o podnikající fyzickou osobu, též její obchodní firma, odlišující dodatek nebo další označení, místo podnikání a identifikační číslo, (ii) u právnické osoby obchodní firma nebo název včetně odlišujícího dodatku nebo dalšího označení, sídlo, identifikační číslo nebo obdobné číslo přidělované v zahraničí; u osob, které jsou jejím statutárním orgánem nebo jeho členem, údaje podle sub (i).

Jestliže je povinná osoba účastníkem obchodu v hodnotě převyšující částku 1 000 EUR, před jeho uskutečněním vždy identifikuje klienta, pokud tento zákon dále nestanoví jinak (§ 7 odst. 1 zákona č. 253/2008 Sb.). Bez ohledu na výše uvedený limit identifikuje povinná osoba klienta rovněž vždy, pokud jde zejména o (i) podezřelý obchod, (ii) vznik obchodního vztahu, (iii) uzavření smlouvy o účtu, vkladu na vkladní knížce nebo vkladním listu nebo sjednání jiné formy vkladu a (iv) uzavření smlouvy o nájmu bezpečnostní schránky nebo smlouvy o úschově (§ 7 odst. 2 zákona č. 253/2008 Sb.). Pokud je dána identifikační povinnost podle § 7 odst. 1 nebo 2 zákona č. 253/2008 Sb., a klient se přesto odmítne podrobit identifikaci, odmítne povinná osoba uskutečnění obchodu nebo uzavření obchodního vztahu.

Povinná osoba provádí také kontrolu klienta před uskutečněním jednotlivého obchodu v hodnotě 15 000 EUR nebo vyšší, obchodu, na který se vztahuje povinnost identifikace podle § 7 odst. 2 písm. a) až d) zákona č. 253/2008 Sb., obchodu s politicky exponovanou osobou a dále v době trvání obchodního vztahu.

Výjimky z povinnosti identifikace a kontroly klienta upravuje § 13 zákona č. 253/2008 Sb.

Postup při podezřelém obchodu zakotvuje § 18 a násl. zákona č. 253/2008 Sb.

Stejně tak zákon o bankách stanoví identifikační povinnosti pro banku. Ustanovení § 41c odst. 3 BankZ zakotvuje povinnost banky zabezpečit identifikaci vkladatele při vedení jeho účtu nebo jiné formě přijetí jeho vkladu a identifikační údaje o vkladateli vést ve své evidenci. Identifikačními údaji se rozumí:

- a) u fyzických osob jméno, příjmení, adresa, rodné číslo, a nebylo-li přiděleno, datum narození, popřípadě identifikační číslo,
- b) u právnických osob obchodní firma nebo název právnické osoby, její sídlo a u tuzemských právnických osob též identifikační číslo.

Identifikační údaje podle § 41c odst. 3 BankZ musí být uvedeny ve smlouvě o účtu, ve vkladní knížce a na vkladovém certifikátu, vkladním listu či jiném obdobném dokumentu potvrzujícím přijetí vkladu.

Zákon o bankách také obsahuje pravidlo, které stanovuje, že banky poskytují klientům služby na smluvním základě. Poskytnutí služeb se zachováním anonymity klienta může banka odmítnout (§ 37 odst. 1 BankZ).

Vše, co bylo shora uvedeno k typickým znakům bankovních smluv, činí z těchto smluv kategorii, která má svá specifika a zvláštnosti. Tím se tato kategorie odlišuje od jiných skupin (druhů) smluv, jakými jsou kupříkladu smlouvy obstaravatelského typu (např. smlouva mandátní, komisionářská) nebo smlouvy uzavírané v přepravě (např. smlouva o přepravě věci, o nájmu dopravního prostředku).

1.8 Které smlouvy lze zařadit do tzv. kategorie bankovních smluv?

Pokud budeme vycházet z nauky, že bankovní smlouvy jsou smluvní typy obsažené v obchodním zákoníku, u nichž jedním z účastníků musí být povinně banka, neboť je za tohoto účastníka jmenována obchodním zákoníkem, pak v souladu s tímto tvrzením můžeme za bankovní smlouvy označit následující smluvní typy podle části třetí hlavy druhé obchodního zákoníku:

(i) Smlouva o otevření akreditivu (§ 682 až 691). Smlouvou o otevření akreditivu se zavazuje banka příkazci, že na základě jeho žádosti poskytne určité osobě (oprávněnému) na účet příkazce určité plnění, jestliže oprávněný splní do určité doby stanovené podmínky, a příkazce se zavazuje zaplatit bance úplatu (§ 682 odst. 1). Podle § 1 odst. 3 písm. f) BankZ může banka vykonávat bankovní činnost, jež spočívá v otvírání akreditivů. K této činnosti musí mít banka udělenou bankovní licenci (§ 4 BankZ). Družstevní záložna je rovněž oprávněna k uzavírání smlouvy o otevření akreditivu.³² Dovoluje to prolamující ustanovení § 762 odst. 1. V ustanovení § 3 odst. 1

³² K tomu shodně např. LIŠKA, P. Ke smlouvě o otevření dokumentárního akreditivu. *Právní rozhledy*, 2008, č. 4, s. 119.

písm. f) ZSÚD je umožněno družstevní záložně vykonávat činnost spočívající v otvírání akreditivů pro své členy. Smlouva o otevření akreditivu je bankovní smlouvou (smlouvou bankovních služeb),³³ protože banka musí být povinným účastníkem smlouvy. Ke smlouvě o otevření akreditivu viz bod 6.

(ii) Smlouva o inkasu (§ 692 až 699). Smlouvou o inkasu se zavazuje banka obstarat pro příkazce přijetí plnění určité peněžní pohledávky od určitého dlužníka nebo obstarat jiný inkasní úkon (§ 692). Banka je oprávněna k obstarávání inkasa podle § 1 odst. 3 písm. g) BankZ, tuto činnost musí mít opět povolenou bankovní licenci. Pro družstevní záložnu platí § 762 odst. 1 ObchZ ve spojení s § 3 odst. 1 písm. g) ZSÚD, který stanoví, že družstevní záložna je v rámci svého podnikání oprávněna obstarávat inkasa pro své členy.³⁴ Také smlouva o inkasu je bankovní smlouvou (smlouvou bankovních služeb),³⁵ neboť minimálně jedním z účastníků smluvního vztahu musí být obligatorně banka.

(iii) Smlouva o bankovním uložení věci (§ 700 až 707). Smlouvou o bankovním uložení věci se zavazuje banka převzít určité věci mimo cenných papírů (předmět uložení), aby jej uložila a spravovala, a uložitel se zavazuje platit za to úplatu (§ 700). Smlouvu o bankovním uložení věci - podobně jako v předchozích dvou případech - řadíme rovněž do bankovních smluv (smluv bankovních služeb),³⁶ neboť banka musí být obligatorním účastníkem.

(iv) Smlouva o běžném účtu (§ 708 až 715a). Smlouva o vkladovém účtu (§ 716 až 719b). V následujícím výkladu je zohledněna nová právní úprava platebního styku, která nabývá účinnosti od 1. listopadu 2009, konkrétně jde o zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku a o zákon č. 285/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o platebním styku. Smlouvou o běžném účtu se zavazuje banka zřídit od určité doby v určité měně účet pro jeho majitele, přijímat na zřízený účet peněžní prostředky, vyplácet z něj peněžní prostředky nebo z něj či na něj provádět jiné platební

³³ Např. FALDYNA, F. In FALDYNA, F. et al. *Obchodní právo*. Praha : Aspi, a. s., 2005, s. 907, LIŠKA, P. Ke smlouvě o otevření dokumentárního akreditivu. *Právní rozhledy*, 2008, č. 4, s. 119, MAREK, K. *Smluvní obchodní právo - Kontrakty*. Brno : Masarykova univerzita, 2006, s. 337.

³⁴ K tomu shodně např. LIŠKA, P. *Ke smlouvě o inkasu*. In *Pocita Stanislavu Plívovi k 75. narozeninám*. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 182–183.

³⁵ Např. FALDYNA, F. In FALDYNA, F. et al. *Obchodní právo*. Praha : Aspi, a. s., 2005, s. 911, LIŠKA, P. *Ke smlouvě o inkasu*. In *Pocita Stanislavu Plívovi k 75. narozeninám*. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 181, MAREK, K. *Smluvní obchodní právo - Kontrakty*. Brno : Masarykova univerzita, 2006, s. 337.

³⁶ Např. FALDYNA, F. In FALDYNA, F. et al. *Obchodní právo*. Praha : Aspi, a. s., 2005, s. 914, MAREK, K. *Smluvní obchodní právo - Kontrakty*. Brno : Masarykova univerzita, 2006, s. 337.

transakce (§ 708 odst. 1). Smlouvou o vkladovém účtu se zavazuje banka zřídít od určité doby v určité měně účet pro jeho majitele a platit z peněžních prostředků na účtu úroky a majitel účtu se zavazuje vložit na účet peněžní prostředky, přenechat jejich využití bance na dobu určitou nebo na dobu neurčitou s předem stanovenou výpovědní lhůtou (§ 716 odst. 1). U těchto smluv banka je a musí být zásadně jedním z účastníků, neboť pouze banka, v souladu s jí udělenou bankovní licenci, může přijímat vklady od veřejnosti, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak [(§ 1 odst. 1 písm. a) BankZ ve spojení s § 2 odst. 1 BankZ)]. Tímto zvláštním zákonem může být zákon o spořitelních a úvěrních družstvech, který upravuje družstevní záložny. Družstevním záložnám citovaný zákon umožňuje v § 3 odst. 1 písm. a) přijímat vklady od svých členů. Zákon dále stanoví, že družstevní záložna vede přijaté vklady na vkladových účtech (§ 3 odst. 4). Družstevní záložny též se svými členy uzavírají smlouvy o běžných účtech.³⁷ Přijímání vkladů je označováno za tzv. bankovní monopol, který se vztahuje pouze na banky a družstevní záložny. Ze shora uvedeného plyne, že smlouvy o účtech uzavírají jak banky, tak i družstevní záložny a lze je tedy řadit mezi bankovní smlouvy (smlouvy bankovních služeb).³⁸ V odborné právnické literatuře se lze setkat s jiným názorem ohledně uzavírání smluv o účtech družstevní záložnou. M. Bartošíková přiznává uzavírání smluv o účtech pouze bankám. *A contrario* lze usuzovat, že družstevním záložnám toto právo nenáleží. U jiných bankovních smluv však nevylučuje, aby takové smlouvy uzavřel i jiný podnikatel v rámci svého podnikatelského oprávnění.³⁹ S M. Bartošíkovou však nemohu souhlasit: Za prvé jsou družstevní záložny, jak již bylo řečeno, oprávněny přijímat vklady od svých členů a vést je na vkladových účtech, a za druhé v praxi uzavírají družstevní záložny smlouvy o běžných účtech.

(v) Do bankovních smluv náleží i některé inominátní (nepojmenované) smlouvy. Půjde o ty inominátní smlouvy, u nichž bude splněna podmínka, že jedním z účastníků bude povinně banka. Obchodní zákoník uzavírání inominátů výslovně připouští v § 269 odst. 2, pokud účastníci dostatečně určí předmět svých závazků. V bankovní praxi

³⁷ LIŠKA, P. K některým otázkám smlouvy o běžném účtu podle obchodního zákoníku. *Právní rozhledy*, 2006, č. 17, s. 609.

³⁸ Shodně např. PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. Praha : ASPI, a. s., 2006, s. 290 a 303, LIŠKA, P. K některým otázkám smlouvy o běžném účtu podle obchodního zákoníku. *Právní rozhledy*, 2006, č. 17, s. 609, FALDYNA, F. In FALDYNA, F. et al. *Obchodní právo*. Praha : Aspi, a. s., 2005, s. 917 a 925, MAREK, K. *Smluvní obchodní právo - Kontrakty*. Brno : Masarykova univerzita, 2006, s. 337.

³⁹ BARTOŠÍKOVÁ, M. In ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník Komentář*. 12. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1282.

budou mít význam např. tyto inomináty: smlouva o vydání a používání debetní karty nebo smlouva o poskytování služeb internetového (přímého) bankovníctví.⁴⁰ Inomináty nesmí odporovat obsahu nebo účelu zákona (§ 51 OZ). Pro inominátní smlouvy platí *lex contractus*, tj. budou se řídit právy a povinnostmi, které si smluvní strany sjednaly a které jsou obsahem takovéto smlouvy. Pokud však smlouva určitou otázku neřeší, pak se smlouva bude řídit smlouvou nejbližší jejímu typu (§ 853 OZ). Rozumí se tím nejbližší smluvní typ podle obchodního zákoníku, subsidiárně by se pak uplatnily smluvní typy podle občanského zákoníku.

(vi) Obchodním zákoníkem se rovněž budou řídit smlouvy ve smyslu § 261 odst. 1 a 2 (tzv. relativní obchody) a § 262. V těchto případech půjde o bankovní smlouvy tehdy, pokud jedním z účastníků bude povinně banka. Ohledně § 262 by se mohlo jednat např. o smlouvu o pronájmu bezpečnostní schránky. Banka může vykonávat činnost (bude-li jí mít povolenou v jí udělené bankovní licenci) spočívající v pronájmu bezpečnostních schránek [(§ 1 odst. 3 písm. n) BankZ)]. *Mutatis mutandis* platí pro družstevní záložnu [(§ 3 odst. 1 písm. i) ZSÚD)]. Viz bod 4.2.2, 8.1.

(vii) Nauka se dostatečně nevypořádává s tím, zda smlouva o vkladu (§ 778 až 787 OZ) patří do bankovních smluv nebo nikoliv. Tak např. I. Pelikánová tvrdí, že občanský zákoník neobsahuje ustanovení o bankovních smlouvách.⁴¹ Nauka zpravidla smlouvu o vkladu neřadí mezi bankovní smlouvy,⁴² je ale řazeny mezi bankovní obchody, a to podle občanského zákoníku⁴³ (rozlišují bankovní smlouvy od bankovních obchodů, viz bod 1.9). Mám za to, že smlouva o vkladu podle občanského zákoníku náleží mezi bankovní smlouvy. Je totiž naplněn základní znak, který je charakteristický pro kategorii bankovních smluv, a to ten, že jedna ze smluvních stran musí být obligatorně banka. Úprava smlouvy o vkladu pracuje namísto banky s pojmem „peněžní ústav“, který vyvolává dojem archaismu. Žádný právní předpis však peněžní ústav nevymezuje. Lze však mít za to, že za peněžní ústav můžeme označit banku ve smyslu zákona o bankách. Také družstevní záložnu za podmínek stanovených zákonem o spořitelních a úvěrních družstvech. Smlouva o vkladu vyžaduje, aby jedním z účastníků

⁴⁰ K tomu podrobněji viz LIŠKA, P. In PLÍVA, S. et al. *Bankovní obchody*. Praha : ASPI, 2009, s. 116–121.

⁴¹ PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 5. díl. Praha : Linde, a. s., 1999, s. 526.

⁴² Např. MAREK, K. *Smluvní obchodní právo - Kontrakty*. Brno : Masarykova univerzita, 2006, s. 337, PLÍVA, S., VÍT, J. In PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Obchodní právo*. II. díl. 2. vydání. Praha : Codex Bohemia, 1998, s. 332.

⁴³ LIŠKA, P. In PLÍVA, S. et al. *Bankovní obchody*. Praha : ASPI, 2009, s. 167.

byl povinně peněžní ústav (banka, družstevní záložna). Tento znak tedy řadí smlouvu o vkladu do bankovních smluv, nehledě na to, že tento kontrakt se vyznačuje i dalšími znaky, které jsou charakteristické pro bankovní smlouvy. Více ke smlouvě o vkladu viz bod 9.

Pro některé právníky shora uvedený výčet bankovních smluv zcela nekončí a do tzv. kategorie bankovních smluv řadí ještě další smlouvy.

V první řadě se jedná o smlouvu o úvěru (§ 497 až 507).⁴⁴ K tomu lze mít ale výhrady, neboť poskytování úvěru je činností, která není vyhrazena pouze bance, ale může jí poskytovat i nebankovní subjekt (např. Home Credit, Cetelem). Pokud jde o možnost jiné osoby než banky poskytovat úvěr, lze se setkat se dvěma názory. Podle jednoho tuto možnost má kterákoli osoba, pokud není poskytování úvěru spojeno s přijímáním vkladů od veřejnosti a pokud má osoba úvěr poskytující k této činnosti živnostenské oprávnění. Tento názor zastává i Česká národní banka. Druhý názor považuje poskytování úvěru za činnost vyžadující povolení působit jako banka, a to jako činnost samostatnou. Vychází z toho, že přijímání vkladů a poskytování úvěrů jsou v zákoně o bankách uvedeny jako dvě různé činnosti pod samostatnými písmeny (§ 1 odst. 1 BankZ). Toto ustanovení také hovoří o výkonu činností, nikoli činností. Proto by poskytování úvěrů jako předmět činnosti mohla provádět jen banka. Jiné osoby by tak mohly činit jen výjimečně, jednorázově.⁴⁵ Osobně se přikláním k prvnímu názoru. Pro bankovní smlouvy je charakteristické, že minimálně jedním z účastníků smluvního vztahu musí být obligatorně banka, resp. jiná oprávněná osoba, např. družstevní záložna za podmínek stanovených zákonem o spořitelních a úvěrních družstvech. Toto oprávnění pro jinou osobu zakládá prolamující ustanovení § 762 odst. 1. Jelikož úvěry poskytují a smlouvy o úvěru uzavírají vedle banky i nebankovní subjekty (navíc § 762 odst. 1 není na smlouvu o úvěru aplikovatelný), nemohou pak tyto smlouvy patřit do kategorie bankovních smluv. Ti, kteří pokládají smlouvu o úvěru za bankovní smlouvu, činí většinou tak proto, že poskytování úvěrů je častým či hlavním předmětem podnikání banky. Ale jak již bylo argumentováno, smlouvy o úvěru uzavírají i nebankovní subjekty, zatímco bankovní smlouvy uzavírají výhradně banky jako

⁴⁴ Např. FALDYNA, F. In FALDYNA, F. et al. *Obchodní právo*. Praha : Aspi, a. s., 2005, s. 755.

⁴⁵ PLÍVA, S. In ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1079.

obligatorní účastník smlouvy. Smlouvu o úvěru pokládám za bankovní obchod, viz bod 1.9.

Mezi bankovní smlouvy je někdy také řazena bankovní záruka (§ 313 až 322).⁴⁶ Ani v tomto případě však nelze souhlasit se zařazením do kategorie bankovních smluv. Bankovní záruka je institutem zajišťovacím, kde ručitelem může být pouze banka (družstevní záložna). Bankovní záruka vzniká jednostranným právním úkonem banky. Sice bankovní záruku poskytuje banka [(§ 1 odst. 3 písm. e) BankZ)], resp. i družstevní záložna [(§ 762 odst. 1 ObchZ ve spojení s § 3 odst. 1 písm. e) ZSÚD)], ale není upravena jako smluvní typ v části třetí hlavě druhé obchodního zákoníku. Bankovní záruku považují za bankovní obchod. K bankovním obchodům viz bod 1.9.

Od bankovní záruky musíme odlišovat smlouvu o poskytnutí bankovní záruky.⁴⁷ Tuto smlouvu lze vztáhnout do kategorie bankovních smluv, neboť v tomto případě jedním z účastníků smluvního vztahu musí být povinně banka. Jde o inominátní smlouvu, neboť obchodní zákoník neupravuje smlouvu o poskytnutí bankovní záruky jako typ smlouvy. Stejně tak P. Liška řadí smlouvu o poskytnutí bankovní záruky mezi smlouvy inominátní.⁴⁸ K. Marek říká: „*Smlouva o poskytnutí bankovní záruky však v zákoníku jinak upravena není. Nicméně je třeba i ji – s odkazem na nutnost použití extenzivního výkladu § 261 odst. 3 písm. e) ObchZ (který mluví jen o vztazích z bankovní záruky, nikoli ze smlouvy o jejím poskytnutí) – považovat za tzv. typový (nominální) obchod.*“⁴⁹

Smlouva zasílatelská (§ 601 až 609) a stejně tak smlouva o přepravě věci (§ 610 až 629) nejsou bankovními smlouvami, a právě proto odkazují na přiměřené použití ustanovení o bankovním dokumentárním inkasu (§ 602 odst. 2, § 618 odst. 2). Na místě banky zde vystupují zasílatel a dopravce.

V souladu se shora podaným výkladem pokládám za bankovní smlouvy:

- bankovní smlouvy podle obchodního zákoníku: smlouva o otevření akreditivu (§ 682 až 691), smlouva o inkasu (§ 692 až 699), smlouva o

⁴⁶ Např. LIŠKA, P. *Zákon o bankách a předpisy související. Zákon s poznámkami*. Praha : C. H. Beck, 1999, s. 7.

⁴⁷ K tomu podrobněji viz LIŠKA, P. In PLÍVA, S. et al. *Bankovní obchody*. Praha : ASPI, 2009, s. 120-121.

⁴⁸ Tamtéž, s. 120.

⁴⁹ MAREK, K. In BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P. a kol. *Kurz obchodního práva. Obchodní závazky*. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2007, s. 449. Naproti tomu srov. LIŠKA, P. In PLÍVA S. et al. *Bankovní obchody*. Praha : ASPI, 2009, s. 120 a násl.

bankovním uložením věci (§ 700 až 707), smlouva o běžném účtu (§ 708 až 715a), smlouva o vkladovém účtu (§ 716 až 719b), inominátní smlouvy podle 269 odst. 2, pokud jedním z účastníků bude povinně banka (např. smlouva o internetovém bankovníctví), případně i smlouvy ve smyslu § 261 odst. 1 a 2 a § 262 (např. smlouva o pronájmu bezpečnostní schránky), i v tomto případě však musí být banka obligatorním účastníkem.

- bankovní smlouvy podle občanského zákoníku: smlouva o vkladu (§ 778 až 787 OZ).

Jiné smlouvy nelze považovat za bankovní smlouvy z důvodů již uvedených.

S ohledem na skutečnost, že smlouvu o vkladu podle občanského zákoníku považují za bankovní smlouvu, lze konstatovat, že v současné době je právní úprava bankovních smluv roztržena do obchodního a občanského zákoníku. Je tudíž dán dvojitý právní režim, který zakládá nesystematičnost a nepřehlednost. Návrh nového občanského zákoníku tento legislativní nedostatek odstraňuje, viz bod 1.10.

1.9 Vztah mezi bankovními smlouvami a bankovními obchody

Na rozdíl od termínu „bankovní smlouvy“ se lze v současném právním řádu setkat s termínem „bankovní obchody“. Tak např. ustanovení § 38 odst. 1 BankZ říká, že na všechny bankovní obchody, peněžní služby bank, včetně stavů na účtech a depozit, se vztahuje bankovní tajemství. Zákon o bankách sice mluví o bankovních obchodech, ale již nepodává definici, co jimi rozumí. Vymezení je opět přenecháno doktríně. Není dosud však doktrinálně vyřešeno, zda existuje rozdíl mezi bankovními smlouvami a bankovními obchody nebo lze tyto dva pojmy směřovat a považovat je za synonyma? Odborná právní literatura k této problematice zaujímá různá stanoviska. Tak např. S. Plíva: *„Obchodní zákoník termín „obchody“ užívá při úpravě obchodního zastoupení jako označení smluv, resp. druhu smluv, jejichž uzavírání se pro zastoupeného obchodní zástupce zavazuje vyvíjet činnost nebo které se obchodní zástupce zavazuje jménem zastoupeného a na jeho účet sjednávat a uzavírat. Jde o pojetí velmi úzké, nicméně z něho vyplývá, že termín „obchody“ je užit jako synonymum*

*pro smlouvy.*⁵⁰ Podle S. Plívy lze bankovními obchody rozumět smlouvy uzavírané bankami při jejich podnikatelské činnosti a na základě těchto smluv vznikající závazkové vztahy. Nezahrnují však všechny smlouvy bankami uzavírané. Pro pojetí bankovních obchodů považujeme za typické, že se jedná o smlouvy, které jsou charakteristické pro podnikání bank a jsou uzavírány především bankami nebo v určitých případech pouze bankami. Pro banku je charakteristické, že je na základě bankovní smlouvy – nejobecněji vyjádřeno – zavázána poskytovat druhé smluvní straně určité, ve smlouvě vymezené služby (vedení účtu, přenechání k užití peněžních prostředků, plnění závazků klienta, úschova cenných papírů apod).⁵¹ Zastávám názor, že je potřeba odlišovat bankovní smlouvy od bankovních obchodů. Pro bankovní smlouvy je totiž charakteristické, že jedním z účastníků musí být obligatorně banka (resp. jiná oprávněná osoba podle § 762 odst. 1, např. družstevní záložna za podmínek stanovených zákonem o spořitelních a úvěrních družstvech), neboť je za tohoto účastníka jmenována obchodním, resp. občanským zákoníkem. Je nutné si uvědomit, že bankovní obchody představují daleko širší kategorii oproti bankovním smlouvám, neboť vedle smluv, v nichž banka musí vystupovat obligatorně, zahrnují smlouvy, kde banka vystupuje jako typický účastník. V rámci bankovních obchodů se tedy nacházejí i další vztahy a smlouvy, kde banka nemusí obligatorně vystupovat jako jedna ze smluvních stran, mohou zde vystupovat i další (nebankovní) subjekty. Pak se ale nemůže jednat o bankovní smlouvy. V tomto směru by šlo mít za to, že bankovní smlouvy jsou jakousi podmnožinou, subkategorií bankovních obchodů. Pokud tedy přijmeme závěr, že bankovní smlouvy existují vedle bankovních obchodů, pak je nutné též rozlišovat bankovní smlouvy od smluv o bankovních obchodech.

Dále S. Plíva bankovní obchody dělí, v závislosti na právním režimu, kterým se řídí, na bankovní obchody v režimu obchodního zákoníku a bankovní obchody v režimu občanského zákoníku.⁵² Naproti tomu Z. Kovařík vnímá úžeji bankovní obchody oproti S. Plívovi, neboť bankovními obchody zejména rozumí bankovní obchody podle obchodního zákoníku a vymezuje je jako skupinu smluvních typů a závazkových vztahů, kde poskytovatelem služeb je obvykle banka, tj. právnická osoba, které bylo vydáno povolení podle BankZ, nebo jiný subjekt k tomu zvláště oprávněný (§ 762

⁵⁰ PLÍVA, S. In PLÍVA, S. et al. *Bankovní obchody*. Praha : ASPI, 2009, s. 18.

⁵¹ Tamtéž, s. 22.

⁵² Tamtéž, s. 23–24.

ObchZ). Patří sem zejména smlouva o otevření akreditivu, smlouva o inkasu, smlouva o bankovním uložení věci, smlouva o běžném účtu a smlouva o vkladovém účtu. Volněji lze sem přiřadit též bankovní záruku.⁵³ Podle M. Bartoškové se smlouvy a další vztahy, kde je typickým účastníkem banka, obecně označují jako bankovní obchody.⁵⁴ K. Marek podává definici: „*Termínem „bankovní obchody“ označujeme obchodní smlouvy, jejichž nejméně jedním účastníkem (a to poskytovatelem služby) je banka.*“⁵⁵ „*Někdy se pod pojem bankovních obchodů řadí jen takové smluvní typy, v nichž ze zákona může vystupovat výlučně banka (pak by tam nepatřily smlouvy o úvěru).*“⁵⁶ K. Marek zná i „smlouvy bankovních služeb“.⁵⁷ A konečně P. Liška: „*Jako bankovní obchody teorie označuje obchodní smlouvy, v nichž jako jedna ze stran vystupuje banka a které jsou typické pro bankovní podnikání.*“⁵⁸

Pro bankovní obchody je významné ustanovení § 1 odst. 1 a 3 BankZ, který obsahuje výčet bankovních činností, často označované jako bankovní obchody.⁵⁹ Výčet je demonstrativní. Jde o:

- přijímání vkladů od veřejnosti,
- poskytování úvěrů,
- investování do cenných papírů na vlastní účet,
- finanční pronájem (finanční leasing),
- platební styk a zúčtování,
- vydávání a správu platebních prostředků, například platebních karet a cestovních šeků,
- poskytování záruk,
- otvírání akreditivů,

⁵³ KOVAŘÍK, Z. In HENDRYCH, D. a kol. *Právní slovník*. 3. podstatně rozšířené vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 122.

⁵⁴ BARTOŠÍKOVÁ, M. In ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1282.

⁵⁵ MAREK, K. In BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P. a kol. *Kurz obchodního práva. Obchodní závazky*. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2007, s. 427.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ MAREK, K. *Smluvní obchodní právo - Kontrakty*. Brno : Masarykova univerzita, 2006, s. 337 a násl.

⁵⁸ LIŠKA, P. *Zákon o bankách a předpisy související. Zákon s poznámkami*. Praha : C. H. Beck, 1999, s. 7.

⁵⁹ Např. PLÍVA, S. In PLÍVA, S. et al. *Bankovní obchody*. Praha : ASPI, 2009, s. 22–23, LIŠKA, P. *Zákon o bankách a předpisy související. Zákon s poznámkami*. Praha : C. H. Beck, 1999, s. 7, MAREK, K. In BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P. a kol. *Kurz obchodního práva. Obchodní závazky*. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2007, s. 427.

- obstarávání inkasa,
- poskytování investičních služeb podle zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů,
- finanční makléřství,
- výkon funkce depozitáře,
- směnárenskou činnost,
- poskytování bankovních informací,
- obchodování na vlastní účet nebo na účet klienta s devizovými hodnotami a se zlatem,
- pronájem bezpečnostních schránek,
- činnosti, které přímo souvisejí s činnostmi, které jsou shora uvedené.

Přijímání vkladů od veřejnosti a poskytování úvěrů se označují jako hlavní bankovní činnosti a ostatní bankovní činnosti jako vedlejší.⁶⁰ Přijímání vkladů od veřejnosti je označováno za tzv. bankovní monopol. Bankovní monopol se též vztahuje na družstevní záložny. Jak hlavní, tak i vedlejší bankovní činnosti jsou podmíněny ze strany banky bankovní licencí (§ 4 BankZ), kterou uděluje ČNB. V opačném případě by šlo o neoprávněné podnikání s ohledem na § 3a odst. 1.

Jak je z uvedeného výčtu bankovních obchodů (§ 1 odst. 1 a 3 BankZ) patrné, obsahují bankovní obchody i bankovní smlouvy. Tak např. přijímání vkladů od veřejnosti podle § 1 odst. 1 písm. a) BankZ koresponduje s následujícími bankovními smlouvami: smlouvou o běžném účtu (§ 708 a násl.), smlouvou o vkladovém účtu (§ 716 a násl.), smlouvou o vkladu (§ 778 a násl. OZ). Dále otvírání akreditivů podle § 1 odst. 3 písm. f) BankZ koresponduje se smlouvou o otevření akreditivu (§ 682 a násl.), obstarávání inkasa podle § 1 odst. 3 písm. g) BankZ koresponduje se smlouvou o inkasu (§ 692 a násl.) apod. Je též zřejmé, že vedle bankovních smluv bankovní obchody zahrnují i smlouvy, které nelze označit za bankovní smlouvy, neboť v nich banka nemusí vystupovat jako obligatorní účastník. Místo banky zde mohou totiž vystupovat i další (nebankovní) subjekty. Kupříkladu poskytování úvěrů podle § 1 odst. 1 písm. b) BankZ koresponduje se smlouvou o úvěru (§ 497 a násl.) nebo vydávání a správa platebních prostředků, například cestovních šeků podle § 1 odst. 3 písm. d) BankZ

⁶⁰ KOTÁB, P. In BAKEŠ, M. a kol. *Finanční právo*. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 657.

koresponduje s cestovním šekem (§ 720 a násl.). Dle výše uvedeného usuzují, že v rámci bankovních obchodů lze rozeznávat více druhů (skupin) smluv (mimo jiné i bankovní smlouvy). Bankovní smlouvy tedy existují v rámci bankovních obchodů. Bankovní obchody jsou oproti bankovním smlouvám širším pojmem. Bankovní smlouvy jsou jakousi podmnožinou, subkategorií bankovních obchodů. V rámci bankovních obchodů tzv. kategorie bankovních smluv sdružuje smlouvy, pro které je charakteristické, že minimálně jedním z účastníků musí být obligatorně banka. V tomto směru by tedy šlo mít za to, že bankovní smlouvy jsou i „bankovními obchody“, nikoliv ale opačně. Každopádně nelze chápat bankovní smlouvy a bankovní obchody synonymně.

Je nutné od sebe rozlišovat smlouvy, v nichž

- a) obligatorně vystupuje banka,
- b) typicky vystupuje banka jako jedna ze smluvních stran.

Ad a) V těchto smlouvách *ex lege* vystupuje jako jeden z účastníků obligatorně banka. Sám obchodní zákoník v základním ustanovení smlouvy o otevření akreditivu (§ 682 odst. 1), smlouvy o inkasu (§ 692), smlouvy o bankovním uložení věci (§ 700), smlouvy o běžném účtu (§ 708 odst. 1) a smlouvy o vkladovém účtu (§ 715 odst. 1) stanoví, že jednou ze smluvních stran musí být banka (resp. jiná oprávněná osoba podle § 762 odst. 1) jakožto poskytovatel služby stanovené v dané bankovní smlouvě. Občanský zákoník u smlouvy o vkladu (§ 778 až 787) určuje povinně peněžní ústav (banku, družstevní záložnu) jako jednoho z účastníků. Smlouvy, ve kterých jedním z účastníků musí být povinně banka nazýváme bankovními smlouvami. Rovněž srovnej § 261 odst. 1 a 2, § 262 a § 269 odst. 2.

Ad b) V těchto smluvních vztazích se mohou místo banky zavazovat i další (nebankovní) subjekty, např. při poskytování úvěrů ve smyslu smlouvy o úvěru podle § 497 až 507 nebo cestovní šek (§ 720 až 724). Ustanovení § 762 odst. 1 se však na smlouvu o úvěru nebo na cestovní šek neuplatní.

V odborné literatuře lze nalézt různé členění bankovních obchodů. Bankovní obchody můžeme rozlišovat na bankovní obchody pasivní a bankovní obchody aktivní.

Jako pasivní bankovní obchody označujeme ty, v nichž banka má postavení dlužníka. Jde o obchody, na základě nichž banka získává peněžní prostředky pro svoji obchodní podnikatelskou činnost. Takovými bankovními obchody jsou zejména smlouvy o běžném účtu, o vkladovém účtu, o vkladu, emise dluhopisů. Aktivními bankovními obchody pak rozumíme smlouvy, v nichž má banka postavení věřitele, zejména smlouvy o úvěru. Vedle bankovních obchodů pasivních a aktivních se vyskytují bankovní obchody zpravidla označované jako přidružené. Do této skupiny řadíme smlouvy o inkasu, o otevření akreditivu, smlouvu komisionářskou. Další skupinu bankovních obchodů představují smlouvy, jejichž funkcí je zprostředkování plateb a oběhu peněz (např. smlouvy o nákupu a prodeji cenných papírů).⁶¹

Pokud tuto problematiku shrneme, lze říci, že tzv. kategorie bankovních smluv je tvořena výlučně těmi smlouvami, ve kterých musí *ex lege* vystupovat povinně banka jako jeden z účastníků, neboť za tohoto účastníka je jmenována nejenom obchodním, ale i občanským zákoníkem. Místo banky však v těchto vztazích může vystupovat i jiná oprávněná osoba podle § 762 odst. 1. Může jít o družstevní záložnu za podmínek stanovených zákonem o spořitelních a úvěrních družstvech. Na bankovní smlouvy se nevztahuje *numerus clausus*. Bankovní smlouvy jsou tvořeny především obchodními smlouvami, a to smlouvou o otevření akreditivu, smlouvou o inkasu, smlouvou o bankovním uložení věci, smlouvou o běžném účtu a smlouvou o vkladovém účtu. Dále i smlouvami inominátními podle § 269 odst. 2 (např. smlouvou o internetovém bankovníctví, smlouvou o vydání a používání platební karty), případně i smlouvami ve smyslu § 261 odst. 1 a 2 (tzv. relativní obchody), § 262 (např. smlouvou o pronájmu bezpečnostní schránky), ovšem za podmínky, že jedním z účastníků bude obligatorně banka. Do bankovních smluv náleží také smlouva o vkladu podle občanského zákoníku. Pro banku je typické, že je v bankovní smlouvě zavázána poskytovat službu, která je vymezena danou bankovní smlouvou (např. obstarávání inkasa, vedení účtu apod.). Banka je tedy poskytovatelem bankovních služeb. Bankovní smlouvy existují vedle a přitom v rámci bankovních obchodů. Bankovní obchody, na rozdíl od bankovních smluv jdou totiž ještě dále. Vedle bankovních smluv zahrnují i další smlouvy a vztahy jako např. bankovní záruku (§ 313 až 322), smlouvu o úvěru (§ 497 až 507), cestovní

⁶¹ PLÍVA, S. In PLÍVA, S. et al. *Bankovní obchody*. Praha : ASPI, 2009, s. 24, obdobně MAREK, K. In BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P. a kol. *Kurz obchodního práva. Obchodní závazky*. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2007, s. 427–428.

šek (§ 720 až 724). Bankovní smlouvy lze považovat za jakousi podmnožinu, subkategorii bankovních obchodů, kde banka vystupuje jako jeden z účastníků povinně. V tomto směru by mohly být chápány bankovní smlouvy jako bankovní obchody, nikoliv však opačně.

1.10 Bankovní smlouvy *de lege ferenda*

Z hlediska budoucí právní úpravy budou bankovní smlouvy obsaženy v občanském zákoníku. Plyne tak ze současného vládního návrhu nového občanského zákoníku (dále jen „návrh zákona“). Ten upravuje závazky z bankovních smluv v dílu 11. Jedná se přitom o následující závazky:

- běžný účet (§ 2516 až 2530),
- vkladový účet (§ 2531 až 2536),
- zvláštní formy vkladů (§ 2537),
 - vkladní knížka (§ 2538 až 2542),
 - vkladní list (§ 2543),
- akreditiv (§ 2544 až 2555),
- inkaso (§ 2556 až 2562).

Návrh zákona v § 2884 odst. 2 dále stanoví, že ustanovení tohoto zákona upravující bankovní smlouvy a bankovní záruku se použijí i tehdy, poskytuje-li místo banky bankovní záruku nebo uzavírá-li bankovní smlouvu jiná osoba, která je k tomu oprávněna. Tím není dotčen § 5 odst. 2. Ustanovením § 2884 odst. 2 návrhu zákona je tak otevřena cesta pro družstevní záložnu, aby mohla za podmínek stanovených zákonem o spořitelních a úvěrních družstvech vstupovat do zmíněných závazků místo banky.

Závazky z bankovních smluv (§ 2516 až 2562 NOZ) jsou v zásadě recepcí současné úpravy bankovních smluv s některými odchylkami. Výrazné *novum* návrh zákona nepřináší.

Jak je však z návrhu zákona patrné, má v úmyslu umístit všechny bankovní smlouvy do jednoho právního předpisu – občanského zákoníku, přičemž nově výslovně prohlašuje vklady za bankovní smlouvu. Zdá se, že tak bude odstraněna dosavadní

nesystematika bankovních smluv a budou podřízeny jedinému právnímu režimu, a sice režimu občanského zákoníku, v čemž vidím veliké plus pro naše právo.

Od 1. června do 31. srpna 2008 probíhalo připomínkové řízení, kde se k návrhu zákona mohla vyjádřit nejširší veřejnost. Poté proběhlo vypořádání připomínek. V červnu 2009 však poslanci z programu jednání vyřadili návrh zákona. Ministerstvo spravedlnosti chtělo návrh zákona znovu předložit po mimořádných volbách do Poslanecké sněmovny PČR, které se měly uskutečnit na podzim 2009. Mimořádné volby se však nakonec nekonaly. Projednávání návrhu zákona (sněmovní tisk 835) je zařazeno na pořad 64. schůze Poslanecké sněmovny PČR, která začíná od 20. října 2009. Návrh zákona by měl platit od roku 2012.

Je zjevné, že současné znění návrhu zákona bude muset být pozměněno tak, aby reagovalo na novou právní úpravu platebního styku (viz bod 2 a 5), případně *pro futuro* na návrh směrnice o právech spotřebitelů (viz bod 4.1.1). Dosavadní verze návrhu zákona zmíněné úpravy zcela ignoruje.

Na návrh zákona bude v dalším textu rigorózní práce ještě upozorňováno.

2 Nová právní úprava platebního styku

Nová právní úprava platebního styku je transpozicí komunitární směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/64/ES ze dne 13. listopadu 2007 o platebních službách na vnitřním trhu, kterou se mění směrnice 97/7/ES, 2002/65/ES, 2005/60/ES a 2006/48/ES a zrušuje směrnice 97/5/ES.⁶² Lhůta pro transpozici výše uvedené směrnice je pro členské státy stanovena do 1. listopadu 2009. Směrnice je založena na režimu plné harmonizace, avšak dovoluje členským státům, aby využily výslovně uvedené národní diskrece. Český zákonodárce využil národní diskrece, viz např. § 36, 111 ZPS. Nová úprava zavede změny některých pravidel pro provádění platebního styku v ČR.

Dne 1. listopadu 2009 vstoupí v účinnost zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku, který deroguje a nahrazuje dosavadní zákon č. 124/2002 Sb., o převodech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředcích a platebních systémech, ve znění pozdějších předpisů. Ke stejnému datu také nabývá účinnosti zákon č. 285/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o platebním styku. Jde o tzv. změnový zákon, který novelizuje některé zákony, např. zákon o bankách, zákon o spořitelních a úvěrních družstvech, zákon o České národní bance, občanský zákoník, zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Změnový zákon významným způsobem také novelizuje smlouvy o účtech v obchodním zákoníku. Zákon o platebním styku totiž v § 74 zavádí tzv. smlouvu o platebních službách, viz bod 5.

Zákon o platebním styku zmocňuje v § 142 Českou národní banku k vydání vyhlášek. Jde o vyhlášku ČNB č. 374/2009 Sb., o výkonu činnosti platebních institucí, institucí elektronických peněz, poskytovatelů platebních služeb malého rozsahu a vydavatelů elektronických peněz malého rozsahu a o vyhlášku ČNB č. 375/2009 Sb., o předkládání informací platebními institucemi, poskytovateli platebních služeb malého rozsahu a institucemi elektronických peněz České národní bance.

Dne 12. června 2009 Poslanecká sněmovna PČR vyslovila souhlas s vládním návrhem zákona o platebním styku a s vládním návrhem tzv. změnového zákona již v prvním čtení (sněmovní tisk 860 a 861). Senát PČR zákony schválil dne 22. července 2009. Prezident republiky oba zákony podepsal dne 14. srpna 2009. Jak je

⁶² V češtině [cit. 18. srpna 2009]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:319:0001:0036:CS:PDF>.

patrné, oba zákony prošly poměrně rychle a bez komplikací legislativním procesem, a to především z časových důvodů, neboť transpoziční lhůta směrnice 2007/64/ES členským států končí dne 1. listopadu 2009.

Zákon o platebním styku je rozdělen do šesti částí a čítá 147 paragrafů. Struktura zákona je následující:

Část I: Obecná ustanovení (§ 1 až 4)

Část II: Poskytovatelé platebních služeb a vydavatelé elektronických peněz

Hlava I: Základní ustanovení (§ 5 až 6)

Hlava II: Platební instituce (§ 7 až 35)

Hlava III: Poskytovatel platebních služeb malého rozsahu (§ 36 až 45)

Hlava IV: Instituce elektronických peněz (§ 46 až 52)

Hlava V: Vydavatel elektronických peněz malého rozsahu (§ 53 až 59)

Část III: Platební systémy

Hlava I: Přístup k platebním systémům (§ 60 až 61)

Hlava II: Platební systém s neodvolatelností zúčtování (§ 62 až 73)

Část IV: Práva a povinnosti při poskytování platebních služeb a vydávání elektronických peněz

Hlava I: Práva a povinnosti při poskytování platebních služeb (§ 74 až 123)

Hlava II: Práva a povinnosti při vydávání elektronických peněz (§ 124)

Část V: Správní delikty (§ 125 až 135)

Část VI: Ustanovení společná, přechodná a závěrečná (§ 136 až 147).

Ustanovení § 2 ZPS vymezuje některé pojmy, které jsou většinou převzaty z čl. 4 směrnice 2007/64/ES. Důležitými pojmy jsou přitom (i) platební transakce [(§ 2 odst. 1 písm. a) ZPS)], která není vázána pouze a jenom na platební účty a také (ii) platební účet [(§ 2 odst. 1 písm. b) ZPS)]. Platební účet je účtem, který slouží k provádění platebních transakcí. Za platební účet nebudou zpravidla považovány např. termínované vklady nebo účty stavebního spoření. Úvěrové účty budou považovány za platební účet jen při splnění určitých podmínek. Podrobněji k platebnímu účtu viz bod 5.4.

Úprava § 2 odst. 3 ZPS vymezuje dále pojmy jako je např. plátce, příjemce, spotřebitel nebo platební příkaz. V tomto ustanovení nacházíme v rámci právního řádu

ČR další dílčí definici spotřebitele: za spotřebitele je považována každá fyzická osoba, která uzavírá smlouvu s poskytovatelem nebo vydavatelem elektronických peněz nebo s nimi jinak jedná mimo rámec své podnikatelské činnosti anebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání.

Dalším neméně důležitým pojmem je platební služba, která je vymezena v § 3 ZPS. V § 3 odst. 6 ZPS je pak stanoven negativní výčet platební služby. Vymezení platební služby má obecnou platnost a uplatní se i v jiných právních předpisech. Co považuje směrnice 2007/64/ES za platební službu (čl. 4 odst. 3 citované směrnice) uvádí ve své příloze. Osoby, které mohou poskytovat platební služby, jsou obsaženy taxativním výčtem v § 5 ZPS, např. banky, spořitelni a úvěrní družstva, Česká národní banka.

Zákon o platebním styku nově zavádí dvě kategorie nebankovních poskytovatelů platebních služeb, které doposud nebyly regulovány a které budou na trhu působit vedle bank v oblasti platebních služeb:

- Platební instituce (§ 7 až 35 ZPS), která je oprávněna poskytovat platební služby na základě povolení ČNB. Na platební instituce se vztahuje tzv. jednotný pas, tj. získané povolení (opravňující k poskytování služeb) v jednom členském státě bude akceptováno i v ostatních členských státech. Na rozdíl od bank, nesmí platební instituce přijímat vklady od veřejnosti. Další odlišností platební instituce od banky je to, že peněžní prostředky přijaté platební institucí (nejsou vkladem podle zákona o bankách) od svých klientů (výlučně za účelem provedení platebních transakcí) nejsou v jejím vlastnictví.
- Poskytovatel platebních služeb malého rozsahu (§ 36 až 45 ZPS) je oprávněn poskytovat platební služby na základě zápisu do registru poskytovatelů platebních služeb malého rozsahu. Registrační řízení probíhá u ČNB. Na poskytovatele platebních služeb malého rozsahu se jednotný pas nevztahuje.

Dohled nad činností jak platebních institucí, tak i poskytovatelů platebních služeb malého rozsahu vykonává ČNB (viz zákon č. 57/2006 Sb.).

Zákon o platebním styku s drobnými úpravami v podstatě přebírá stávající právní úpravu vydávání elektronických peněz a provozování platebních systémů s neodvolatelností zúčtování. Obě oblasti však budou za nedlouho předmětem novelizace, neboť bude potřeba transponovat novelu směrnice č. 98/26/ES, o neodvolatelnosti zúčtování, a zcela novou směrnicí o elektronických peněžích. Obě směrnice budou v brzké době publikovány v Úředním věstníku Evropské unie.⁶³

Osobně se domnívám, že zákon o platebním styku je v zásadě zákonem zdařilým a lze v něm vidět určitý přínos pro náš právní řád, který spatřuji zejména:

- v prvcích ochrany spotřebitele, např. informační povinnosti poskytovatele platebních služeb vůči jeho uživateli (§ 79 a násl. ZPS), viz bod 5.11, nebo v rozdělení odpovědnosti za neautorizovanou platební transakci mezi poskytovatele a uživatele (§ 115 a 116 ZPS), viz bod 5.15,
- v zavedení dvou kategorií dosud neregulovaných poskytovatelů platebních služeb (platební instituce, poskytovatelé platebních služeb malého rozsahu),
- ve změně rámcové smlouvy podle § 94 ZPS, u níž jsou dána jasná pravidla a výslovně je také připuštěna změna rámcové smlouvy konkludentním souhlasem uživatele, pokud si to účastníci sjednali a *kumulative* musí být splněny podmínky v § 94 odst. 3 ZPS, viz bod 5.12,
- v tom, že uživatel má nárok na bezplatné poskytnutí informací o platebních transakcích (tzv. výpisy z účtu), a to minimálně jedním způsobem dohodnutým s poskytovatelem (např. elektronické, tištěné výpisy),
- v zasílání výpisů, např. k běžnému účtu, v intervalech ne delších než jeden měsíc,
- v tom, že pokud uživatel vypoví např. smlouvu o běžném účtu (rámcovou smlouvu), nesmí být výpovědní doba (byla-li sjednána) delší než jeden měsíc, viz bod 5.13,
- v právu uživatele bezúplatně vypovědět např. smlouvu o běžném účtu (rámcovou smlouvu), pokud od okamžiku jejího uzavření uplynula doba delší než jeden rok,

⁶³ BERAN, J. K návrhu nového zákona o platebním styku. *Obchodněprávní revue*, 2009, č. 5, s. 138.

- v tom, že se lhůty pro provádění platebních transakcí zkracují, např. peněžní prostředky (převod peněžních prostředků v rámci dvou nebo více bank – poskytovatelů) budou na účet příjemce připsány do dvou pracovních dnů, čímž se doba zkracuje o jeden pracovní den oproti dosavadní úpravě, viz bod 5.14,
- v zavedení nových pravidel v případě ztráty, odcizení nebo zneužití platebního prostředku, viz bod 5.15.

Na novou úpravu platebního styku bude v textu rigorózní práce ještě dále upozorňováno.

3 Obchodní podmínky banky

3.1 Charakteristika obchodních podmínek

Pro bankovní smlouvy, obzvláště pak pro smlouvu o běžném účtu a pro smlouvu o vkladovém účtu je typické, že tyto smlouvy odkazují na obchodní podmínky banky ve smyslu § 273. Obchodní podmínky vypracované bankou jsou prosazovány vůči smluvní protistraně (klientovi).

Banky a pobočky zahraničních bank jsou povinny informovat ve svých provozních prostorách písemnou formou v českém jazyce o podmínkách pro přijímání vkladů, poskytování úvěrů a dalších bankovních obchodů a služeb a o své účasti v platebních systémech. Na vyžádání jsou povinny poskytnout informaci o pravidlech příslušného platebního systému. Ustanovení § 273 odst. 1 obchodního zákoníku tím není dotčeno (§ 11 odst. 1 BankZ).

Obchodní zákoník se sice stručně zmiňuje o obchodních podmínkách v § 273, ale nepodává jejich legální definici. Vymezení obchodních podmínek je tak opět přenecháno nauce. Obecně lze obchodní podmínky charakterizovat jako pravidla, která vymezují práva a povinnosti smluvních stran a jsou pro smluvní strany závazná proto, že strany projevíly shodnou vůli se takovými pravidly řídit. Tato vůle je vyjádřena tím, že strany ve smlouvě na obchodní podmínky odkážou. Bez takového odkazu v konkrétní smlouvě obchodní podmínky pro smluvní strany závazné nejsou. Obchodní podmínky nejsou právním předpisem.⁶⁴ Smysl právní úpravy obsažené v § 273 je však jinde: kogentní ustanovení by mělo bránit tomu, aby se součástí smlouvy stalo něco, co strany neznají. Za ekvivalent znalosti, resp. za dostatečný důkaz o ní zákonodárce pokládá přiložení textu ke smlouvě. Jestliže tedy strany odkáží na libovolné obchodní podmínky, aniž jsou stranám známy nebo přiloženy ke smlouvě, nestanou se součástí smlouvy.⁶⁵

Obchodní zákoník v § 273 odst. 1 rozeznává dva druhy obchodních podmínek:

- 1) všeobecné obchodní podmínky vypracované odbornými nebo zájmovými organizacemi,
- 2) jiné obchodní podmínky, též označované jako podnikové (např. obchodní podmínky vypracované bankou).

⁶⁴ PLÍVA, S. In PLÍVA, S. et al. *Bankovní obchody*. Praha : ASPI, 2009, s. 26.

⁶⁵ PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo*. 4. díl. Praha : ASPI Wolters Kluwer, 2009, s. 159.

Rozdíl mezi výše uvedenými podmínkami nutno spatřovat v tom, že na podmínky uvedené v první kategorii postačuje odkázat bez ohledu na to, zda se s nimi určitá smluvní strana seznámila nebo nikoliv. Presumuje se jejich znalost. Tím se stávají součástí smlouvy. Ohledně jiných obchodních podmínek pak platí, že nejsou vypracovány odbornými nebo zájmovými organizacemi (aniž by zákon určoval, o jaké odborné nebo zájmové organizace se jedná) a pouze na ně odkázat nestačí. Jejich znalost se tedy nepředpokládá. Zákon zde však vyžaduje, aby stranám uzavírajícím smlouvu byly známy nebo k návrhu přiložené. Pokud tak učiněno není, nejsou pro smluvní strany závazné. Kupříkladu L. Kopáč subsumuje pod všeobecné obchodní podmínky všechny obchodní podmínky. Z hlediska předpokladů závaznosti všeobecných obchodních podmínek L. Kopáč tyto podmínky zařazuje do následujících kategorií: (i) všeobecné podmínky odborných nebo zájmových organizací, (ii) všeobecné obchodní podmínky jedné smluvní strany a (iii) všeobecné obchodní podmínky sjednané stranami.⁶⁶ Takovéto chápání všeobecných obchodních podmínek je silně zavádějící a matoucí, a navíc to neodpovídá dikci § 273 odst. 1. Obdobně si počínají i některé banky (např. ČS, a.s., ČSOB, a. s. apod.), když své obchodní podmínky nesprávně označují jako „všeobecné obchodní podmínky“. Zastávám názor, že označovat jiné obchodní podmínky, resp. obchodní podmínky banky (sub 2) jako „všeobecné“ obchodní podmínky je nejen nesprávné a odporující dikci obchodního zákoníku, ale i silně zavádějící a matoucí. To může vyvolávat dojem, že obchodní podmínky banky lze chápat jako všeobecné obchodní podmínky (sub 1), na které postačuje pouze odkázat a u kterých se tedy presumuje jejich známost. Pouhý odkaz na obchodní podmínky banky je však nedostačující. Mám za to, že by se banky měly vyvarovat označování jejich obchodních podmínek jako „všeobecné“, i když tím mají na mysli jiné obchodní podmínky. Pojem „všeobecné“ se používá nikoli s ohledem na dikci obchodního zákoníku, ale s ohledem na zaměření upravované problematiky, a je tedy poněkud zavádějící.⁶⁷ Tato všeobecnost pouze vyjadřuje jejich odlišení od jiných obchodních podmínek vydaných stejnou bankou pro určitý druh bankovních obchodů.⁶⁸

⁶⁶ KOPÁČ, L. *Obchodní kontrakty*. 1. díl. Praha : Prospektrum, 1993, s. 117 a násl.

⁶⁷ LIŠKA, P. K některým otázkám smlouvy o běžném účtu podle obchodního zákoníku. *Právní rozhledy*, 2006, č. 17, s. 612.

⁶⁸ PLÍVA, S. In PLÍVA, S. et al. *Bankovní obchody*. Praha : ASPI, 2009, s. 27.

Pro průměrně vzdělaného klienta banky pak ale nemusí být na první pohled zcela seznatelné, zda se bude jednat o podmínky sub 1 nebo sub 2.

Pro účely mé rigorózní práce mají však význam „jiné obchodní podmínky“ (sub 2). Tyto podmínky jsou hojně využívány v bankovní oblasti. Často jsou označovány jako všeobecné obchodní podmínky, obchodní podmínky banky nebo bankovní podmínky (dále jen „obchodní podmínky“).

Obchodní podmínky se řadí mezi nepřímá smluvní ujednání. Nepřímá smluvní ujednání lze vymezit jako určitá pravidla, jež sice nejsou formulována ve smlouvě, avšak určují vzájemná práva a povinnosti stran, jelikož strany ve smlouvě projevíly shodnou vůli se jimi řídit. Jejich společným znakem je, že se nejedná o ustanovení právních předpisů, které platí nezávisle na vůli stran, nýbrž jejich závaznost pro strany vyplývá ze smlouvy.⁶⁹

V bankovních smlouvách bývá zahrnuta klauzule, která na smluvní vztah mezi bankou a klientem uplatňuje obchodní podmínky. Tyto obchodní podmínky jsou pro dané strany závazné a jsou nedílnou součástí smlouvy, určují část jejího obsahu, ledaže by smlouva stanovila jinak. Eventuální změna bankovní smlouvy probíhá prostřednictvím obchodních podmínek, na které smlouva odkazuje. Obchodní podmínky, které jsou součástí smlouvy a na které se smlouva odvolává, obsahují zpravidla mechanismus jejich případné změny, a tedy i mechanismus změny smlouvy. K. Marek, L. Žváčková řadí mezi znaky obchodních podmínek: nepřímá smluvní ujednání, vedlejší smluvní ujednání, abstraktnost, srozumitelnost a jednoznačnost, jasnost a bezroznost, souhlasný projev obou (všech) smluvních partnerů s použitím obchodních podmínek, soulad s kogentními normami, dobrými mravy a zásadami poctivého obchodního styku.⁷⁰ Bankou vydané obchodní podmínky musí být v souladu s § 273, resp. od 1. listopadu 2009 i se zákonem č. 284/2009 Sb., o platebním styku.

Vydávání obchodních podmínek ve smyslu § 273 není doménou jen banky. Uplatňují se i v jiných oblastech, např. u mobilních operátorů apod.

Lze odkázat na celé podmínky, nebo jen na část z nich, popř. na jednotlivé body podmínek.

⁶⁹ MAREK, K., ŽVÁČKOVÁ, L. *Obchodní podmínky, obchodní zvyklosti a vykládací pravidla*. 1. vydání. Praha : ASPI Wolters Kluwer, 2008, s. 16.

⁷⁰ Tamtéž, s. 28–29.

Smluvní podmínky jsou v praxi naprosto běžně vypracovávaným dokumentem, který z hlediska právní teorie nemá jinou podstatu než smlouva. Právním důvodem jejich závaznosti je konkretizační smlouva.⁷¹ Obchodní podmínky danou problematiku práv a povinností upravují obecnějším způsobem oproti bankovní smlouvě, která na obchodní podmínky odkazuje. V bankovní smlouvě jsou zejména individualizační údaje klienta a další údaje, zatímco v obchodních podmínkách se podrobněji hovoří o právech a povinnostech stran, byť upravují práva a povinnosti stran podrobněji, nežli to činí zákon.

Osobní působnost obchodních podmínek je značně široká. Stejně znění obchodních podmínek platí zpravidla pro všechny klienty, resp. skupinu klientů, kteří mají s bankou uzavřenou danou bankovní smlouvu. Banka obchodní podmínky tedy zásadně nevypracovává pro každého klienta zvlášť a také není potřeba vypracovávat obchodní podmínky pro každou bankovní smlouvu jednotlivě. Obchodní podmínky té které banky se zpravidla vztahují na všechny smluvní vztahy (jejichž obsahem jsou bankovní služby) mezi ní a klienty, a proto je některé banky nesprávně označují jako „všeobecné“ obchodní podmínky. Na obchodní podmínky mohou navazovat další samostatné obchodní podmínky pro vybrané produkty a služby. V případě rozporu mezi obchodními podmínkami a dalšími samostatnými obchodními podmínkami pro vybrané produkty a služby bude mít většinou přednost úprava obsažená v podmínkách naposledy citovaných.

Jde o obchodní podmínky adhezní povahy (adhezní obchodní podmínky), protože klientovi je již bankou předloženo vypracované znění obchodních podmínek. Banka s klientem zpravidla nediskutuje o obsahu obchodních podmínek. Klient obchodní podmínky buď akceptuje, nebo nikoliv (*take it or leave it*) a smluvní vztah nevznikne. Smluvní svoboda je tu tak limitována. Navíc tu hrozí nebezpečí, že banka jakožto silnější smluvní strana si bude v obchodních podmínkách prosazovat výhodnější ustanovení. Její jednání však musí být v souladu s kogentními normami, dobrými mravy a zásadami poctivého obchodního styku. Rozpor s kogentními normami a rozpor s dobrými mravy má za následek absolutní neplatnost (§ 39 OZ), rozpor se zásadami poctivého obchodního styku nezpůsobuje neplatnost, ale výkon takovýchto práv

⁷¹ PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo*. 4. díl. Praha : ASPI Wolters Kluwer, 2009, s. 158.

nepožívá právní ochrany (§ 265). Navíc platí § 262 odst. 4 určený na ochranu nepodnikatele, pokud je to v jeho prospěch.

Zjednodušení styku mezi bankou a klientem je jedna z hlavních funkcí obchodních podmínek, obzvláště pak urychlují kontrakční proces. Uplatní se zejména tam, kde se s klienty uzavírají hromadně smlouvy se stejným nebo podobným obsahem.

Obchodní podmínky budou bankou zpravidla vypracované na samostatné listině. Není však teoreticky vyloučeno, ačkoliv banky toto řešení ve své praxi neuplatňují, že obchodní podmínky budou uváděny i na rubu dané bankovní smlouvy.

Obchodní zákoník nestanoví nic o formě obchodních podmínek. Z povahy věci plyne, a v bankovní praxi se tak děje, že obchodní podmínky budou mít písemnou formu. Z povahy všeobecných obchodních podmínek jako určitého souhrnu pravidel určujících práva a povinnosti stran vyplývá, že musí mít písemnou formu a nesmí vzniknout pochybnost, jaký je jejich obsah.⁷² Teoreticky by i samotné obchodní podmínky mohly být ústně sjednány, ale potíže pramenící z oboustranné důkazní nouze to prakticky vylučují (pokud by obchodní podmínky takto sjednané neměly už povahu obchodních zvyklostí).⁷³

Uzavírat obchodní podmínky lze na dobu určitou nebo neurčitou. Poslední případ je u obchodních podmínek většinovým pravidlem.

Obchodní podmínky jsou vypověditelné, a to jak ze strany banky, tak i ze strany klienta.

Není nutno obchodní podmínky zvlášť signovat, což se v bankovní praxi často i děje. Podpis postačuje na bankovní smlouvě, která na obchodní podmínky odkazuje. Lze ale jen doporučit, aby smluvní strany podepisovaly i znění obchodních podmínek pro případ budoucích soudních sporů ohledně souhlasu s obchodními podmínkami. Srov. např. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 24. 2. 1998, sp. zn. 5 Cmo 318/97: „*Obchodní podmínky, na které ve smyslu § 273 odst. 1 ObchZ smlouva odkazuje a jež jsou k ní připojeny nebo jsou smluvním stranám známy, nemusí být samostatně podepisovány účastníky smluvního vztahu. V pochybnostech však musí ten, kdo se jich dovolává, prokázat, že byly ke smlouvě připojeny anebo že byly druhé straně známy.*“⁷⁴

⁷² KOPÁČ, L. *Obchodní kontrakty*. 1. díl. Praha : Prospektrum, 1993, s. 118.

⁷³ HAJN, P., BEJČEK, J. *Jak uzavírat obchodní smlouvy*. 2. vydání. Praha : Linde, a. s., 2003, s. 134.

⁷⁴ *Soudní rozhledy*, č. 10/1998, s. 259.

Pro smluvní strany (banka - klient) vyplývá závaznost řídit se obchodními podmínkami ze smlouvy, která na ně odkazuje a v níž smluvní strany shodně projeví vůli se těmito podmínkami řídit.

Obchodní podmínky jsou nedílnou součástí smlouvy, precizují se v nich práva a povinnosti stran. Odchylná ustanovení smlouvy mají přednost před zněním obchodních podmínek, stanoví tak § 273 odst. 2.

Musí být jasné a znatelné, jaká bankovní smlouva se má řídit obchodními podmínkami a když, tak jakými.

Smlouva nabývá účinnosti okamžikem podpisu smluvních stran. Klient ve smlouvě svým podpisem stvrzuje, že byl s obchodními podmínkami seznámen a že s nimi vyjadřuje souhlas.

Obchodní podmínky by také měly být pro klienta srozumitelné a jejich text by neměl být příliš rozsáhlý. Klient totiž zpravidla disponuje nízkým právním vědomím. Na tento požadavek by tedy měla banka při jejich vypracování brát ohled, je ale samozřejmostí, že užití právních pojmů v obchodních podmínkách se banka nevyhne.

Česká národní banka vydala v roce 1994 dokument nazvaný „Všeobecné obchodní podmínky, kterými se stanoví zásady vedení účtů klientů u bank a provádění platebního styku a zúčtování na těchto účtech“, do nějž po obsahové stránce v podstatě převzala dřívější stejnojmenný dokument vydaný bývalou Státní bankou československou v roce 1992. Tento dokument však není a nikdy nebyl obecně závazným právním předpisem. Banky mají možnost vtělit tento dokument do úpravy právních vztahů se svými klienty, a to např. tak, že se na něj v plném rozsahu odvolají v textu smluv uzavíraných s klienty jako na všeobecné podmínky ve smyslu § 273 odst. 1, či využít jeho vysokou odbornou a bankovní-technickou úroveň a autoritu tím, že jeho text plně nebo částečně převezmou do obchodních podmínek vlastních. V současné bankovní praxi se tak ovšem nestává příliš často, přestože Všeobecné obchodní podmínky bank, jak se tento dokument také někdy zkráceně nazývá, tvoří určitý oborový standard v českém bankovníctví a jeho text je čas od času aktualizován po dohodě se všemi bankami a pobočkami zahraničních bank působícími v České republice (stalo se tak v červnu 1994 a poté v prosinci 1997 a znovu opět v prosinci 2000 včetně doplnění o Pravidla opravného zúčtování z března 1999). Po formální stránce jsou Všeobecné obchodní podmínky bank a jejich doplňky vyhlášovány ve Věstníku České

národní banky jako úřední sdělení ČNB. Po řadu let hrály Všeobecné obchodní podmínky bank významnou úlohu při definování pravidel a standardů tuzemského bezhotovostního platebního styku. V současné době, ač zůstávají ve velké části svého textu i nadále použitelné, se jejich význam zmenšil, neboť řada jejich ustanovení byla nahrazena skutečným právním předpisem vydaným Českou národní bankou. Jedná se o vyhlášku ČNB č. 62/2004 Sb., kterou se stanoví způsob provádění platebního styku mezi bankami, zúčtování na účtech u bank a technické postupy bank při opravném zúčtování, která byla vydána na základě zmocnění a k provedení ustanovení zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance a zákona č. 21/1992 Sb., o bankách.⁷⁵

Obchodní zákoník také umožňuje v § 273 odst. 3 využít k uzavření smlouvy smluvních formulářů užívaných v obchodním styku. Obchodní podmínky doplňují smlouvu, zatímco prostřednictvím typových smluvních formulářů se smlouva uzavírá, a to tím způsobem, že se do nich doplňují konkrétní údaje o smluvních stranách, předmětu, době plnění, ceně plnění apod. Z tohoto hlediska tedy formulářové smlouvy (na rozdíl od obchodních podmínek) patří k přímým smluvním ujednáním. V praxi je přitom běžná i kombinace typového smluvního formuláře s textem obchodních podmínek.⁷⁶

Z hlediska *de lege ferenda* problematiku obchodních podmínek upravuje návrh nového občanského zákoníku, neboť jak § 1610 odst. 1 tohoto návrhu stanoví, lze část obsahu smlouvy určit odkazem na obchodní podmínky, které navrhovatel připojí k nabídce nebo které jsou stranám známy. Odchylná ujednání ve smlouvě mají před zněním obchodních podmínek přednost. Při uzavření smlouvy mezi podnikateli lze část obsahu smlouvy určit i pouhým odkazem na obchodní podmínky vypracované odbornými nebo zájmovými organizacemi (§ 1610 odst. 3 návrhu zákona). Podle důvodové zprávy k návrhu zákona k § 1610 až 1612 nelze stranám bránit, aby ve smlouvě určily, že se jejich práva a povinnosti budou řídit obchodními podmínkami, na něž odkáží. Při stanovení pravidel pro tuto praxi je však třeba odlišit případy vzájemného styku podnikatelů a případy ostatní. Nejedná-li se o právní styk mezi podnikateli, vyžaduje se, aby takové podmínky byly k nabídce přiloženy anebo aby byly stranám při uzavření smlouvy známy, ledaže akceptant prohlásí, že tyto podmínky zná.

⁷⁵ KOTÁB, P. In BAKEŠ, M. a kol. *Finanční právo*. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 489–490.

⁷⁶ MAREK, K., ŽVÁČKOVÁ L. *Obchodní podmínky, obchodní zvyklosti a vykládací pravidla*. 1. vydání. Praha : ASPI Wolters Kluwer, 2008, s. 18.

Splnění této podmínky se nevyžaduje při kontraktačním jednání podnikatelů v případech, kdy se odkazuje na všeobecné obchodní podmínky vypracované zájmovými nebo odbornými organizacemi, o nichž se předpokládá, že jsou profesionálům známy.

3.2 Změna obchodních podmínek

Banky si v naprosté většině případů v textu obchodních podmínek prosazují formulaci, že jsou oprávněny v průběhu trvání smluvního vztahu s klientem změnit (aktualizovat, novelizovat) obchodní podmínky. Zpravidla uvádí důvody, za kterých může ke změně dojít, včetně stanovení dalších pravidel pro změnu obchodních podmínek. Výslovný souhlas klienta se změnou obchodních podmínek však nežadají. Domnívám se, že takováto klauzule, obsažená v obchodních podmínkách, je za současného právního stavu minimálně na hraně zákona ne-li zcela *contra legem*. Uvedené počínání banky nemá v současné době zcela oporu v právním řádu a judikatura to též neřeší. Srovnej ale § 94 ZPS, který pojednává o změně rámcové smlouvy (viz bod 5.12). Navíc je jednání banky přímo v rozporu s občanskoprávní zásadou „*qui tacet, consentire non videtur*“, zjednodušeně řečeno „mlčení neznamena souhlas“. Do jaké míry je jednostranná změna obchodních podmínek ze strany banky legální, je předmětem nejrůznějších diskusí.

Tak například:

Všeobecné obchodní podmínky České spořitelny, a.s., čl. 3: „*V zájmu zlepšení kvality služeb poskytovaných Klientovi, v návaznosti na vývoj právního prostředí a také s ohledem na obchodní politiku Banky je Banka oprávněna změnit nebo upravit tyto VOP. Banka je v takovém případě povinna Klienta upozornit na tyto změny vhodným způsobem a v dostatečném časovém předstihu. Banka také musí upozornit Klienta na datum účinnosti nového, resp. upraveného znění VOP a v dostatečném časovém předstihu před účinností změny zpřístupnit nové, resp. upravené znění VOP ve veřejných prostorách svých Obchodních míst a na Domovské stránce Banky. Pokud Klient do patnácti (15) dnů přede dnem účinnosti změny VOP písemně nevyjádří svůj nesouhlas s takovou změnou, považuje se taková změna za Klientem odsouhlasenou a je vůči němu účinná dnem účinnosti změny VOP.*“⁷⁷

⁷⁷ V češtině [cit. 19. srpna 2009]. Dostupné z: http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/VOP_2007_07_01.pdf.

Všeobecné obchodní podmínky Československé obchodní banky, a.s., čl. 104: „ČSOB je oprávněna VOP a obchodní podmínky pro vybrané produkty a služby aktualizovat. ČSOB seznamuje Klienta se zněním VOP v provozních prostorách poboček ČSOB a na www.csob.cz. alespoň 30 kalendářních dnů před účinností změny. O změnách VOP ve stejné lhůtě informuje ČSOB Klienta rovněž písemnou formou zpravidla oznámením ve výpisu z účtu. Klient je povinen se s novelizovanými VOP seznámit. Pokud Klient neprojeví do 10 kalendářních dnů před účinností změny VOP výslovný písemný nesouhlas, stává se nové znění VOP závazné pro všechny dosud uzavřené smluvní vztahy jako změna jeho původně sjednaných podmínek s účinností ode dne uvedeného v příslušné novelizaci VOP.“⁷⁸

Všeobecné obchodní podmínky Raiffeisenbank, a.s., čl. 1.5.: „Banka je oprávněna jednostranně měnit nebo doplňovat VOP a Produktové podmínky, a to zejména z důvodu zvyšování kvality Bankovních produktů, plnění zákonem stanovené povinnosti obezřetného výkonu činnosti Banky, vývoje a změn právních předpisů a vývoje obchodní politiky Banky. Banka je oprávněna jednostranně měnit technické podmínky.“ Čl. 1.6.: „V případě změny VOP nebo Produktových podmínek je Banka povinna oznámit tuto změnu Vhodným způsobem a zveřejnit novou verzi VOP, resp. produktových podmínek nejpozději třicet (30) kalendářních dnů před účinností nových verzí uvedených dokumentů. Pokud součástí oznámení nebude nová verze příslušného dokumentu, musí oznámení obsahovat informaci, kde se lze s tímto dokumentem seznámit.“ Čl. 1.7.: „Nesouhlasí-li Klient se změnou VOP a/nebo Produktových podmínek týkajících se Klientem využívaných Bankovních produktů, je oprávněn do třiceti (30) kalendářních dnů ode dne, kdy mu byla změna oznámena, Smlouvu písemně vypovědět. Vypověď nabývá účinnosti dnem, kdy byla doručena Bance. Pokud do třiceti (30) kalendářních dnů od oznámení změn VOP a/nebo Produktových podmínek týkajících se Klientem využívaných Bankovních produktů Klientovi Klient Smlouvu nevypoví a kdykoli po oznámení takových změn (i) učiní jakýkoli právní úkon adresovaný Bance nebo pokračuje v přijímání jakéhokoli Bankovního produktu tak, že z okolností je zřejmé, že si i nadále přeje ve Smlouvě pokračovat nebo (ii) jiným svým jednáním potvrdí, že se seznámil se změněným zněním VOP a/nebo Produktových

⁷⁸ V češtině [cit. 19. srpna 2009]. Dostupné z: http://www.csob.cz/WebCsob/Csob/Obchodni-podminky/CSOB_VOP_cz.pdf.

*podmínek, a nevyslovil s tím nesouhlas, platí, že změny VOP a/nebo Produktových podmínek nabývají vůči Klientovi účinnosti ke dni v nich uvedeném.*⁷⁹

Nová znění obchodních podmínek (v souvislosti s novou právní úpravou platebního styku, tj. zákonem č. 284/2009 Sb., o platebním styku a zákonem č. 285/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o platebním styku, oba zákony nabývají účinnosti dne 1. listopadu 2009) zní:

Všeobecné obchodní podmínky České spořitelny, a.s., čl. 1.3: „*V zájmu zlepšení kvality služeb poskytovaných Klientovi, v návaznosti na vývoj právního prostředí, rozvoj technologií a také s ohledem na obchodní politiku Banky je Banka oprávněna změnit tyto VOP a další Smluvní dokumenty. Banka je v takovém případě povinna poskytnout Klientovi informace o změně Smluvních dokumentů v papírové formě nebo na jiném trvalém nosiči dat nejpozději dva (2) měsíce přede dnem, kdy má podle návrhu změna Smluvních dokumentů nabýt účinnosti. Klient a Banka sjednávají nevyvratitelnou domněnku, že Klient návrh na změnu Smluvních dokumentů přijal, jestliže Banka tuto změnu navrhla ve výše uvedeném termínu, Klienta o této skutečnosti informovala a Klient návrh na změnu Smluvních dokumentů do okamžiku účinnosti změny Smluvních dokumentů písemně neodmítnul. Tím není dotčeno právo Klienta vypovědět příslušnou smlouvu o Platebním účtu.*“⁸⁰

Všeobecné obchodní podmínky Československé obchodní banky, a.s., čl. 82: „*ČSOB je oprávněna navrhnout změnu VOP a produktových podmínek. ČSOB seznamuje Klienta s návrhem změny VOP a produktových podmínek v provozních prostorách poboček ČSOB a na www.csob.cz. nejpozději 2 měsíce přede dnem, kdy má změna nabýt účinnosti. O změnách ve stejné lhůtě informuje ČSOB Klienta rovněž písemnou formou zpravidla oznámením ve výpisu z účtu. Pokud Klient návrh na změnu neodmítl, platí, že návrh na změnu přijal. Jestliže Klient návrh na změnu odmítne, má právo vypovědět s okamžitou účinností smlouvy, které jsou návrhem na změnu dotčeny, popř. všechny smlouvy, které tvoří rámcovou smlouvu.*“⁸¹

⁷⁹ V češtině [cit. 19. srpna 2009]. Dostupné z:

<http://www.rb.cz/attachements/pdf/obecne-dokumenty/vop/vop-web-oe-co48-01-08-new.pdf>.

⁸⁰ V češtině [cit. 2. října 2009]. Dostupné z:

http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/VOP_2009_10_31.pdf.

⁸¹ V češtině [cit. 3. září 2009]. Dostupné z:

http://www.csob.cz/WebCsob/Csob/Obchodni-podminky/CSOB_VOP_cz_091101.pdf.

Všeobecné obchodní podmínky Raiffeisenbank, a.s., čl. 1.5.: „Banka je oprávněna kdykoliv navrhnout Klientovi změnu VOP, Produktových podmínek a Technických podmínek, a to zejména z důvodu zvyšování kvality Bankovních služeb, plnění zákonem stanovené povinnosti obezřetného výkonu činnosti Banky, vývoje a změn právních předpisů a vývoje obchodní politiky Banky.“ Čl. 1.6.: „V případě, že Banka navrhne změny VOP nebo Technických podmínek Klientovi, který není Spotřebitelem nebo Drobným podnikatelem, je povinna tak učinit Vhodným způsobem nejpozději třicet (30) kalendářních dnů před účinností změn uvedených dokumentů. Banka je oprávněna navrhnout změny uvedených dokumentů i tak, že na navrhované změny upozorní Klienta, který není Spotřebitelem nebo Drobným podnikatelem, odkazem na zdroj, kde je možno se s navrhovanými změnami seznámit. Pokud Klient, který není Spotřebitelem ani Drobným podnikatelem, navržené změny neodmítne ve lhůtě třiceti (30) kalendářních dnů ode dne, v němž mu byly změny navrženy, platí, že s navrženými změnami souhlasí.“ Čl. 1.7.: „Banka je povinna navrhnout změny VOP nebo Technických podmínek Klientovi, který je Spotřebitelem nebo Drobným podnikatelem, Vhodným způsobem na Trvalém nosiči dat nejpozději dva (2) měsíce před účinností změn uvedených dokumentů.“ Čl. 1.8.: „Jestliže byly splněny podmínky dále specifikované pod písmeny (a) až (d) v tomto odstavci 1.8. VOP, platí, že Klient, který je Spotřebitelem nebo Drobným podnikatelem, změny dokumentů uvedených v odstavci 1.7. VOP schválil: (a) Banka navrhla Klientovi změnu dokumentů uvedených v odstavci 1.7. VOP na Trvalém nosiči dat nejpozději dva (2) měsíce před účinností změn uvedených dokumentů, (b) Klient návrh na změnu dokumentů uvedených v odstavci 1.7. VOP neodmítl podle odstavce 1.9. VOP, (c) Banka v návrhu na změnu dokumentů uvedených v odstavci 1.7. VOP o následcích splnění podmínek podle tohoto odstavce 1.8. VOP informovala a (d) Banka v návrhu na změnu dokumentů uvedených v odstavci 1.7. VOP informovala Klienta o jeho právu vypovědět podle odstavce 1.10. VOP Smlouvu, již jsou dokumenty podle odstavce 1.7. VOP součástí.“ Čl. 1.9.: „Nesouhlasí-li Klient, který je Spotřebitelem nebo Drobným podnikatelem, se změnami VOP nebo Technických podmínek, je oprávněn přede dnem, v němž mají změny VOP nebo Technických podmínek nabýt účinnosti, změny navržené bankou, nebo jen některou z nich, písemně odmítnout.“ Čl. 1.10.: „Jestliže Klient, který je Spotřebitelem nebo Drobným podnikatelem, změny VOP nebo Technických podmínek, nebo jen některou

*z nich, odmítne podle odstavce 1.9. VOP, je oprávněn přede dnem, v němž mají změny VOP nebo Technických podmínek nabýt účinnosti, Smlouvu, které se změny týkají, písemně vypovědět. Výpověď je účinná dnem, kdy byla doručena Bance.*⁸²

Banky aktualizovanými obchodními podmínkami, s účinností od 31. října 2009 (ČS, a.s., Raiffeisenbank, a.s.), resp. od 1. listopadu 2009 (ČSOB, a. s.), reagují na výrazné změny v legislativě. Od 1. listopadu 2009 totiž nabývá účinnosti nový zákon o platebním styku a také tzv. změnový zákon. Bankami vypracovaná nová znění obchodních podmínek tak musí být v souladu s novým zákonem o platebním styku (samozřejmostí je i soulad s § 273). Shora uvedená ustanovení vybraných obchodních podmínek bank zabývající se změnou těchto podmínek jsou tak promítnutím § 94 ZPS, resp. čl. 44 směrnice 2007/64/ES, který pojednává o změně rámcové smlouvy (např. smlouva o běžném účtu, smlouva o vkladovém účtu), tedy i obchodních podmínek, neboť ty jsou nedílnou součástí smlouvy, která na ně odkazuje, přičemž změna smlouvy probíhá prostřednictvím změny obchodních podmínek.

V souvislosti s jednostrannou změnou obchodních podmínek ze strany banky vyvstávají dvě zásadní diskutabilní otázky:

- 1) Je možná (legální) jednostranná změna obchodních podmínek ze strany banky?
- 2) Je třeba výslovného souhlasu klienta banky se změnou obchodních podmínek?

Ad 1) Předmětem diskusí a sporů je, zda banka postupuje legálně v souvislosti s tím, že jednostranně mění své obchodní podmínky za předem vymezených důvodů a okolností v nich stanovených ve spojení s uděleným paušálně předběžným souhlasem klienta se změnou obchodních podmínek. Oprávněnost takovéto bankovní praxe je značně zpochybňována a napadána. Jak již bylo také řečeno, takovýto postup banky nemá zcela oporu v českém právním řádu a judikatura to též neřeší. Zásadní průlom však přináší v § 94 nový zákon o platebním styku, viz bod 5.11.

Např. podle S. Plívy sporné může být, zda požadavek souhlasu se změnou obchodních podmínek a tím se změnou dříve uzavřené smlouvy bude splňovat dohoda v obchodních podmínkách, na kterou bylo ve smlouvě odkázáno, podle které druhá

⁸² V češtině [cit. 2. října 2009]. Dostupné z:
<http://www.rb.cz/attachements/pdf/obecne-dokumenty/op/op-co-48-01-09final.pdf>.

smluvní strana předem souhlasí se změnami.⁸³ K. Marek, L. Žváčková jsou toho názoru, že v praxi (zejména ve vztahu banka - klient) běžně dochází k tomu, že změna obchodních podmínek je druhé smluvní straně pouze ohlášena nebo jen provedena na webových stránkách. Aby však změna platila za schválenou, je nutný výslovný souhlas druhé strany. Jednostranný právní úkon zde nelze považovat za platný, jelikož v jeho důsledku dochází ke změně smlouvy, s níž druhá strana neprojevila svůj souhlas. Za této situace tedy jiné jednání než podle původního znění obchodních podmínek, pokud nedojde řádným způsobem ke změně smlouvy, bude v rozporu se smlouvou. Je ovšem nutno si uvědomit, že se v tomto případě jedná pouze o relativní neplatnost, která musí být stranou namítnuta.⁸⁴ M. Žlebková tvrdí, že upravují-li obchodní podmínky banky práva a povinnosti smluvních stran, tedy část obsahu smlouvy podle § 273, je změna podmínek (nové podmínky) závazná pro majitele účtu, projeví-li s nimi souhlas. Totéž platí pro úrokové sazby a ceny za služby banky. Změnu smlouvy nelze provést jednostranným úkonem banky. Podle § 493 OZ nelze závazkový vztah měnit bez souhlasu jeho stran. Podle § 39 OZ je neplatný právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází nebo se přiči dobrým mravům. Ujednání o jednostranném určení obsahu smlouvy by bylo v tomto případě pro rozpor s dobrými mravy absolutně neplatné.⁸⁵

Obchodní podmínky se stávají součástí smlouvy, která na ně odkázala, a to v tom znění, ve kterém byly účinné v době uzavření smlouvy. Jakákoliv pozdější změna obchodních podmínek má za následek změnu uzavřené smlouvy a vyžaduje proto souhlas obou (všech) účastníků. Podle § 493 OZ nelze měnit závazkový vztah bez souhlasu jeho stran, pokud tento zákon (občanský zákoník) nestanoví jinak. Platí *pacta sunt servanda*. Toto ustanovení je aplikovatelné i na obchodní závazkové vztahy, tedy i na bankovní smlouvy podle obchodního zákoníku.

Výše citované ustanovení je do určité míry prolomeno § 56 odst. 3 písm. h) OZ, který považuje za nepřipustná taková smluvní ujednání, která dovolují dodavateli (bance) jednostranně změnit smluvní podmínky bez důvodu sjednaného ve smlouvě.

⁸³ PLÍVA, S. In PLÍVA, S. et al. *Bankovní obchody*. Praha : ASPI, 2009, s. 28.

⁸⁴ MAREK, K., ŽVÁČKOVÁ L. *Obchodní podmínky, obchodní zvyklosti a vykládací pravidla*. 1. vydání. Praha : ASPI Wolters Kluwer, 2008, s. 31–32.

⁸⁵ Žlebková, M. Výklad k vybraným ustanovením obchodního zákoníku upravujícím smlouvu o běžném účtu a smlouvu o vkladovém účtu, ve znění zákona č. 125/2002 Sb. Obecná část. *Věstník ČNB*, 2003, č. 11, s. 1–2.

Ustanovení § 56 odst. 3 písm. h) OZ je implementací bodu 1 písm. j) přílohy směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách.⁸⁶ Směrnice 93/13/EHS také stanoví v bodu 2 písm. b), že pododstavec j) [(rozuměj bod 1 písm. j) přílohy směrnice 93/13/EHS)] také není na překážku podmínkám, podle kterých si prodávající nebo poskytovatel vyhrazuje právo jednostranně změnit podmínky smlouvy s platností na dobu neurčitou, za předpokladu, že se po něm vyžaduje, aby o tom informoval spotřebitele přiměřeným oznámením, a že spotřebitel má možnost vypovědět smlouvu. Toto ustanovení mohl český zákonodárce implementovat do našeho právního řádu jako výjimku z § 493 OZ. Ovšem tak neučinil a není k tomu ani nucen, protože směrnice 93/13/EHS je založena na minimální harmonizaci. Český zákonodárce tak bude muset učinit v souvislosti s návrhem nové směrnice Evropského parlamentu a Rady o právech spotřebitelů⁸⁷ (více bod 4.1.1), která má povahu horizontálního právního předpisu a je založena na úplné harmonizaci a která mimo jiné nahradí stávající směrnici 93/13/EHS. Návrh směrnice obsahuje v příloze III smluvní podmínky, jež jsou považovány za nepřiměřené. Konkrétně bod 1 písm. k) návrhu směrnice stanoví, že smluvní podmínky jsou považovány za nepřiměřené, jestliže jejich cílem nebo důsledkem je umožnění obchodníkovi jednostranně měnit podmínky smlouvy, mimo jiné i vlastnosti produktu nebo služby. Toto ustanovení se však nepoužije na podmínky, na základě nichž si obchodník vyhrazuje právo jednostranně měnit podmínky smlouvy na dobu neurčitou, pokud má povinnost o tom spotřebitele patřičně informovat a pokud má spotřebitel možnost smlouvu ukončit [(bod 4 písm. d) přílohy III návrhu směrnice)].

Ustanovení § 56 odst. 3 písm. h) OZ představuje určitý základ pro jednostrannou změnu smluvních (obchodních) podmínek. Uvedená úprava je aplikovatelné pouze na spotřebitelské smlouvy. Z citovaného ustanovení lze tedy *a contrario* dovodit, že za určitých podmínek by jednostranná změna smluvních podmínek byla možná. Jak správně upozorňuje P. Liška, větší pozornosti dosud uniká vzájemný vztah části věty za čárkou § 493 OZ („... pokud tento zákon nestanoví jinak“) a později zařazeného ustanovení § 56 odst. 3 písm. h) OZ, které výslovně změnu obsahu závazkového vztahu

⁸⁶ V češtině [cit. 1. srpna 2009]. Dostupné z:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:02:31993L0013:CS:PDF>.

⁸⁷ V češtině [cit. 13. srpna 2009]. Dostupné z:

<http://download.mpo.cz/get/36492/40841/486282/priloha002.pdf>.

jednostranným způsobem předpokládá.⁸⁸ Máme tedy pokládat § 56 odst. 3 písm. h) OZ za jakousi zákonnou výjimku z § 493 OZ? Z ustanovení § 56 odst. 3 písm. h) OZ není zcela jasné, co má být tím důvodem sjednaným ve smlouvě, jenž by umožňoval jednostrannou změnu smluvních podmínek. Může jít o libovolnou jednostrannou změnu smluvních podmínek dodavatelem (bankou)? Určitě nikoliv. Jaké pole působnosti bude mít dodavatel (banka) při jednostranné změně smluvních podmínek? Jakékoliv? Odpověď na tuto otázku je rovněž záporná. Srov. např. rozhodnutí prezidia Komise pro cenné papíry KCP/17/2003: „*K úpravě spotřebitelských smluv považuje prezidium Komise za podstatné ještě uvést, že možnost jednostranné změny obchodních podmínek není vyloučena absolutně. Jak plyne z § 56 odst. 3 písm. h) OZ, ve smlouvě lze sjednat důvod, pro který je možno takto postupovat. Tento důvod však nesmí být jakýkoli, především ne takový, který by dodavateli umožňoval změnu za jakýchkoli podmínek a v jakémkoli případě, který by tedy směřoval k cíli zákonem nedovolenému. Důvod by měl mít podobu konkrétní doložky, jež by stanovila konkrétní oblasti a kritéria vztahující se k možnosti jednostranné změny (tento postup může být účelný např. v případě ceníku služeb).*“⁸⁹ Samozřejmým požadavkem musí být, aby důvodem byly okolnosti, které nespočívají v jednostranném oslabení postavení spotřebitele značným způsobem v souladu s obecným požadavkem vyjádřeným v § 56 odst. 1 ObčZ.⁹⁰

Zákon o platebním styku s účinností od 1. listopadu 2009 přináší do českého právního řádu výrazné *novum*. Jde konkrétně o § 94 ZPS, který je implementací čl. 44 směrnice 2007/64/ES. Ustanovení § 94 ZPS výslovně zakotvuje možnost, aby poskytovatel (banka) navrhl uživateli (klientovi) změnu rámcové smlouvy za podmínek v citovaném ustanovení stanovených. Připouští změnu rámcové smlouvy (smlouvy o platebních službách) konkludentním projevem vůle uživatele za splnění určitých podmínek (§ 94 odst. 3 ZPS), viz bod 5.11. Smlouvy o účtech zpravidla budou smlouvami o platebních službách, resp. rámcovými smlouvami podle § 74 odst. 1 písm. a) ZPS, více viz bod 5.4. Smlouvy o účtech pravidelně odkazují na obchodní podmínky ve smyslu § 273. Obchodní podmínky jsou nedílnou součástí smlouvy, která na ně

⁸⁸ LIŠKA, P. Některé právní aspekty ochrany spotřebitele ve smlouvě o běžném účtu. *Právní rozhledy*, 2007, č. 3, s. 86.

⁸⁹ V češtině [cit. 20. srpna 2009]. Dostupné z:

http://www.cnb.cz/export/CZ/Kapitalovy_trh_podle_temat/Obchodovani_s_cennymi_papiry/get_dms_fil_e.do?FileId=2025.

⁹⁰ LIŠKA, P. Některé právní aspekty ochrany spotřebitele ve smlouvě o běžném účtu. *Právní rozhledy*, 2007, č. 3, s. 86.

odkazuje a tvoří se smlouvou jeden celek. Je tedy potřeba nahlížet na obchodní podmínky, na něž odkazuje rámcová smlouva a jež jsou její součástí, rovněž jako na rámcovou smlouvu. Ostatně i důvodová zpráva k zákonu o platebním styku jasně říká, že režimu smlouvy o platebních službách podléhají i ujednání, která jsou zachycena v jinak nazvaných dokumentech (např. obchodní podmínky apod.). Změna příslušné smlouvy se uskutečňuje prostřednictvím změny obchodních podmínek, na něž daná smlouva odkazuje. Ustanovení § 94 ZPS se tak stává naprosto klíčovým ustanovením pro banky pro změnu obchodních podmínek, které jsou součástí rámcové smlouvy, a vlastně i pro změnu této rámcové smlouvy, která na obchodní podmínky odkazuje. Jak již bylo několikrát zdůrazněno, citované ustanovení bude aplikovatelné jen na rámcové smlouvy podle zákona o platebním styku. Zákon o platebním styku také připouští jednostrannou změnu o úrokových sazbách a směnných kurzech (§ 94 odst. 5 ZPS). Rovněž platí, že poskytovatel a uživatel, který je spotřebitelem nebo drobným podnikatelem, se nemohou dohodou odchýlit od § 94 ZPS. Navzdory § 493 OZ je tedy od 1. listopadu 2009 za určitých podmínek legálně přípustná jednostranná změna obchodních podmínek ze strany banky. Týká se jen rámcových smluv podle zákona o platebním styku za podmínek v § 94 ZPS stanovených. Zákonodárce (pod vlivem komunitárního práva) tak do jisté míry ke shora uvedenému datu legalizuje nynější praxi bank uskutečňovanou při změně obchodních podmínek, neboť ta se v zásadě neliší od pravidel stanovených v § 94 ZPS.

Pro úplnost dodávám, že pokud by banka jednostranně změnila smluvní podmínky bez důvodu sjednaného ve smlouvě a smlouva by byla uzavřena s podnikatelem, mohl by být takovýto počín banky posuzován jako výkon práva, který je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku a nepožíval by právní ochrany (§ 265). Nepůjde tedy o neplatnost právního úkonu, ale soud by bance neposkytl právní ochranu.

Ad 2) Druhou neméně diskutabilní otázkou je, zda je nutný výslovný souhlas klienta banky s jednostrannou změnou obchodních podmínek ze strany banky. V dnešní bankovní praxi totiž klient dává svůj souhlas se změnou obchodních podmínek konkludentně. Banky si hojně ve svých obchodních podmínkách stanoví, že pokud klient nevysloví nesouhlas s navrhovanou změnou obchodních podmínek ve lhůtě dané

bankou, má se za to, že klient s takovou změnou souhlasí. V případě nesouhlasu se změnou obchodních podmínek má klient zpravidla právo je vypovědět. Není ale také vyloučeno, že se banka s klientem dohodne na tom, že dosavadní závazkový vztah bude mezi nimi trvat i nadále, a to i přesto, že klient nesouhlasí s navrhovanou změnou. Vystává však otázka, zda konkludentní projev vůle klienta lze považovat za souhlas s navrhovanou změnou obchodních podmínek? To odporuje § 44 odst. 1 OZ, který říká, že mlčení nebo nečinnost samy o sobě neznamenají přijetí návrhu. Neboli není tu soulad s občanskoprávní zásadou „*qui tacet, consentire non videtur*“, zjednodušeně řečeno „mlčení neznamená souhlas“. Navíc je také stanovena jednostranná kogentnost v § 55 odst. 1 OZ. Jasnější pravidla však stanoví již několikrát citované ustanovení § 94 ZPS. Toto ustanovení konkludentní projev vůle uživatele (klienta banky) předpokládá, a stanoví i za jakých podmínek k němu může dojít, viz bod 5.11.

Osobně se domnívám, že v současné době banky v souvislosti s jednostrannou změnou jejich obchodních podmínek nepostupují zcela legálně, neboť jejich postup naráží zejména na ustanovení § 44 odst. 1, § 55 odst. 1, § 56 odst. 3 písm. h), § 493 OZ. Ale proč v našem řádu nepřipustit jednostrannou změnu obchodních podmínek? Obchodní podmínky jsou většinou vypracovány bankou na dobu neurčitou. Čas od času proto vzniká potřeba je aktualizovat, např. při změnách v legislativě, jako je tomu kupříkladu v souvislosti s novou právní úpravou platebního styku. Lze si těžko představit, že by tomu tak nebylo. To by mělo za následek, že by banka musela při sebemenších změnách buď stávající smlouvy uzavřené s klienty vypovědět a následně s nimi uzavřít smlouvy nové, anebo sjednávat ke stávajícím smlouvám dodatky. Takovýto postup by byl však pro klienta zcela zatěžující, zdlouhavý a nevyhovující (po klientovi by se vyžadovalo určité aktivní jednání) a ostatně i pro banku. Banka by tak byla přespříliš zahlcena administrativou a nemohla se věnovat své hlavní činnosti. Pokud však klient v dnešní době nepřistoupí na změnu obchodních podmínek, tak má v zásadě možnost stávající smlouvu (obchodní podmínky) vypovědět. V úvahu připadá i možnost dohodnout se s bankou na pokračování stávajícího právního režimu beze změn. Pokud pomineme § 94 ZPS, který ostatně v současné době není ani účinný, pak lze konstatovat, že český zákonodárce je v zásadě nejen nepřející k jednostranným změnám smluvních podmínek, ale také není schopen v našem právu stanovit dostatečný základ pro tuto problematiku. Proč ale nedovolit v našem národním právu tolik diskutovanou

jednostrannou změnu obchodních podmínek za předem vymezených důvodů a okolností a s předem daným souhlasem klienta? Vždyť i komunitární právo jednostrannou změnu smluvních podmínek připouští, viz např. výjimky stanovené ve směrnici 93/13/EHS nebo výjimky obsažené v příloze III návrhu směrnice o právech spotřebitelů, případně čl. 44 směrnice 2007/64/ES.

České právo stanoví absolutní zákaz jednostranné změny smluvních podmínek. V současnosti můžeme vyzorovat dva případy, v nichž zákonodárce výslovně jednostrannou změnu smluvních podmínek připouští. Jde jednak o shora avizovaný § 94 ZPS (účinnost od 1. listopadu 2009), a jednak jde o cestovní smlouvu (§ 852a až 852k OZ). Srovnej § 56 odst. 3 písm. h) OZ.

Hlavní nedostatky pro připuštění jednostranné změny smluvních podmínek v českém právním řádu v souladu se shora podaným výkladem je nutné spatřovat především v:

- rigidnosti § 493 OZ,
- v jistém směru vágním § 56 odst. 3 písm. h) OZ,
- § 44 odst. 1 věta druhá OZ (kdo mlčí, nesouhlasí),
- neimplementaci výjimek ze směrnice 93/13/EHS a ve stanovení zákonných výjimek z § 493 OZ, což ostatně český zákonodárce nepovažoval za potřebné,
- nemoderním (zastaralém) stavu závazkového práva.

Výklad o změně obchodních podmínek lze tedy uzavřít s tím, že současný právní stav je pro předmětnou problematiku neuspokojivý. Banky v současné době jednostranně mění obchodní podmínky bez ohledu na § 56 odst. 3 písm. h) a § 493 OZ. Nicméně jednostranná změna obchodních podmínek by měla být českým právem připuštěna tak, že by český zákonodárce implementoval výjimky stanovené přílohou směrnice 93/13/EHS a stanovil by tak zákonné výjimky z § 493 OZ. *De lege ferenda* lze připomenout návrh směrnice o právech spotřebitelů, jehož příloha III stanoví také výjimky. Český zákonodárce však již nebude mít na výběr a bude muset výjimky implementovat, neboť návrh směrnice je založen na plné harmonizaci. Jisté *novum* pak představuje v případě rámcových smluv § 94 ZPS.

4 Ochrana spotřebitele v bankovních smlouvách

4.1 Úvod

Spotřebitelské právo představuje rychle se rozvíjející právní odvětví, které je postaveno primárně na myšlence ochrany spotřebitele jako slabší smluvní strany před obratností obchodníků. Vychází se z toho, že spotřebitel z důvodu své nezkušenosti či neznalosti není schopen konkurovat v obratnosti vyškoleným a zkušeným profesionálům znalým technik moderního obchodu.⁹¹

Ochrana spotřebitele lze spatřovat v rovině veřejnoprávní a rovině soukromoprávní. Veřejnoprávní ochrana spotřebitele je formálně mimo občanský zákoník a své umístění má ve veřejnoprávních předpisech. Stěžejním předpisem v této oblasti je především zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů. Dále se jedná např. o zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 102/2001 Sb., o obecné bezpečnosti výrobků a o změně některých zákonů (zákon o obecné bezpečnosti výrobků), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů (zákon o ochraně hospodářské soutěže), ve znění pozdějších předpisů. Soukromoprávní ochrana spotřebitele je upravena především v občanském zákoníku, zejména právní úprava spotřebitelských smluv zahrnutá do § 51a až 65 OZ. Mimo občanský zákoník pak můžeme jmenovat např. zákon č. 321/2002 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Ochrana spotřebitele je středem zájmu *acquis communautaire*, a proto je mu věnována patřičná pozornost. Jde zejména o sekundární právo. Bankovních smluv se týkají zejména následující komunitární směrnice:

- Směrnice Rady 85/577/EHS ze dne 20. prosince 1985 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory,⁹²
- Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách,

⁹¹ HULMÁK, M. In ŠVESTKA, J. et al. *Občanský zákoník I., § 1-459. Komentář*. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 451.

⁹² V češtině [cit. 1. srpna 2009]. Dostupné z:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:01:31985L0577:CS:PDF>.

- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES ze dne 20. května 1997 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku,⁹³
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/65/ES ze dne 23. září 2002 o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku a o změně směrnice Rady 90/619/EHS a směrnic 97/7/ES a 98/27/ES.⁹⁴

Pokud by určitý právní vztah spadal pod působnost vícero směrnic chránících spotřebitele, není možné aplikací jedné směrnice vylučovat aplikaci směrnice jiné. Právní vztah je regulován všemi směrnicemi chránící spotřebitele, jež umožňují aplikaci (C-423/97 *Travel Vac SL v. Manuel José Antelm Sanchis*).⁹⁵ Jedná se o tzv. princip kumulace ochrany spotřebitele.

V bankovních smlouvách má zvýšená právní ochrana spotřebitele mimořádný význam. Spotřebitel tu totiž vystupuje jako „slabší“ smluvní strana. Je nutné ale upozornit na to, že náš právní řád poskytuje zvýšenou ochranu nejen spotřebitelům, ale bude ji poskytovat také (nově) i drobným podnikatelům. Stanoví tak § 75 odst. 2 ZPS (účinnost od 1. listopadu 2009, ale srov. § 144 odst. 8 ZPS). K zákonu o platebním styku viz bod 2 a 5. Banka je podnikatelem [(§ 2 odst. 2 písm. c)] a v závazkových vztazích z bankovních smluv vystupuje jako profesionál, který na rozdíl od spotřebitele dokáže ocenit podnikatelské riziko. Banka disponuje odborným aparátem, proškolenými zaměstnanci, je daleko více znalá právních předpisů a v neposlední řadě také disponuje obrovským množstvím informací. Naopak spotřebitel se většinou vyznačuje nižším právním vědomím a dalšími neznalostmi v oblasti bankovníctví. Toto vše může mít na spotřebitele jako klienta banky negativní dopad. Proto vzniká potřeba chránit spotřebitele jakožto „slabší“ smluvní stranu. Jelikož banky se svými klienty uzavírají spotřebitelské (bankovní) smlouvy, které mají často formu tzv. smlouvy adhezní, měla by banka dbát zvýšené pozornosti při vypracování oferty, aby především neobsahovala nepřipustná ujednání podle § 56 odst. 3 OZ a jim podobná a aby banka celkově respektovala danou úpravu spotřebitelských smluv v občanském zákoníku.

⁹³ V češtině [cit. 1. srpna 2009]. Dostupné z:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:03:31997L0007:CS:PDF>.

⁹⁴ V češtině [cit. 1. srpna 2009]. Dostupné z:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:06:04:32002L0065:CS:PDF>.

⁹⁵ SELUCKÁ, M. In ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1. svazek. 1. vydání. Praha : Linde, a. s., 2008, s. 313.

Zvýšená právní ochrana je spotřebiteli dána především prostřednictvím:

- obchodního zákoníku,
- občanského zákoníku,
- zákona o platebním styku (účinnost od 1. listopadu 2009).

4.1.1 Revize spotřebitelského *acquis*

Již v roce 2004 Evropská komise zahájila revizi spotřebitelského *acquis*. Proces přezkumu je nastíněn ve sdělení z roku 2004 o pokroku v oblasti evropského smluvního práva a revizi *acquis*: cesta vpřed/KOM(2004) 651 v konečném znění.⁹⁶

Dne 8. února 2007 byla Evropskou komisí přijata Zelená kniha o revizi spotřebitelského *acquis* (*Green Paper on Consumer Acquis*).⁹⁷ Byla tím tak zahájena veřejná konzultace k revizi spotřebitelského *acquis*. Na základě výsledků konzultací se Evropská komise rozhodne, zda je třeba legislativní iniciativy. Revize spotřebitelského *acquis* však není zaměřena na všechny spotřebitelské směrnice. Týká se následujících komunitárních směrnic:

- směrnice Rady 85/577/EHS ze dne 20. prosince 1985 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory,
- směrnice Rady 90/314/EHS ze dne 13. června 1990 o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy,⁹⁸
- směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách,
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 94/47/ES ze dne 26. října 1994 o ochraně nabyvatelů ve vztahu k některým aspektům smluv o nabytí práva k dočasnému užívání nemovitostí,⁹⁹
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES ze dne 20. května 1997 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku,

⁹⁶ V češtině [cit. 13. srpna 2009]. Dostupné z:

http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/fair_bus_pract/cont_law/com2004_cs.pdf.

⁹⁷ V češtině [cit. 13. srpna 2009]. Dostupné z:

http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/acquis/green-paper_cons_acquis_cs.pdf.

⁹⁸ V češtině [cit. 13. srpna 2009]. Dostupné z:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:13:10:31990L0314:CS:PDF>.

⁹⁹ V češtině [cit. 13. srpna 2009]. Dostupné z:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:13:13:31994L0047:CS:PDF>.

- směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/6/ES ze dne 16. února 1998 o ochraně spotřebitelů při označování cen výrobků nabízených spotřebiteli,¹⁰⁰
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/27/ES ze dne 19. května 1998 o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů,¹⁰¹
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 99/44/ES ze dne 25. května 1999 o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží.¹⁰²

Dosavadní spotřebitelské směrnice, které jsou předmětem přezkumu, jsou založeny na minimální harmonizaci. Např. čl. 8 současné směrnice 93/13/EHS stanoví, že členské státy mohou přijmout nebo ponechat v platnosti přísnější ustanovení slučitelná se Smlouvou v oblasti působnosti této směrnice, aby zajistily nejvyšší stupeň ochrany spotřebitele. To má však za následek, že existují rozdíly v legislativě ochrany spotřebitelů v členských státech EU. Řešením právě může být koncepce úplné harmonizace, což by vedlo k jednotné právní úpravě v členských státech EU a nevznikaly by tak žádné rozdíly v legislativě ochrany spotřebitelů.

Cílem přezkumu je mimo jiné usnadnit přeshraniční obchodní vztahy a zjednodušit legislativu. Panují diference v legislativě ochrany spotřebitelů, v důsledku čehož jsou spotřebitelé i podnikatelé skeptičtí k přeshraničním obchodním vztahům, což vytváří bariéru pro rozvoj vnitřního trhu a rozvoj jeho konkurenceschopnosti. Vytouženým cílem revize je nastolení takového stavu, kdy bude lhostejné, v jakém členském státě EU se spotřebitel nachází, neboť jeho základní práva jsou v rámci EU všude stejná.

První výroční zpráva o pokroku v oblasti evropského smluvního práva a přezkumu *acquis* z roku 2005 naznačuje možnosti řešení, které spočívají ve vertikálním (revize jednotlivých dosavadních směrnic) nebo v horizontálním přístupu (přijetí

¹⁰⁰ V češtině [cit. 13. srpna 2009]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:04:31998L0006:CS:PDF>.

¹⁰¹ V češtině [cit. 13. srpna 2009]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:04:31998L0027:CS:PDF>.

¹⁰² V češtině [cit. 13. srpna 2009]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:04:31999L0044:CS:PDF>.

jednoho nebo více rámcových nástrojů, jimiž by se regulovaly společné rysy *acquis*). V Zelené knize o přezkumu spotřebitelského *acquis* z roku 2007 je nastíněna ještě další možnost řešení. Jde o smíšený postup (horizontální nástroj v případě potřeby kombinovaný s vertikálním nástrojem).

Výsledkem revize spotřebitelského *acquis* je Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o právech spotřebitelů (dále také jen „návrh směrnice“), jež byl Evropskou komisí zveřejněn dne 8. října 2008. Návrh směrnice zahrnuje revizi následujících komunitárních směrnic: směrnice 97/7/ES, směrnice 85/577/EHS, směrnice 93/13/EHS a směrnice 99/44/ES. Tyto směrnice mají být zrušeny a nahrazeny jedinou směrnicí, a to směrnicí o právech spotřebitelů.

Návrh směrnice má 50 článků a 5 příloh. Návrh směrnice má podobu horizontálního právního předpisu. Je upuštěno od minimální harmonizace, neboť návrh směrnice je založen na plné harmonizaci. Členské státy už nebudou moci ponechat v platnosti nebo přijmout ustanovení odlišná od těch, jež jsou obsažena ve směrnici. Návrh směrnice má odstranit překážky vnitřního trhu.

Návrh směrnice zjednodušuje spotřebitelské *acquis* tím, že slučuje čtyři směrnice, které byly předmětem revize, do jedné jediné směrnice – směrnice o právech spotřebitelů. Za zmínku také stojí, že návrh směrnice mimo jiné obsahuje jednotnou definici spotřebitele a obchodníka, neboť současné spotřebitelské směrnice tyto definice nechápou stejně.

Jak sám návrh směrnice stanoví, jeho cílem je přispět k řádnému fungování spotřebitelského vnitřního trhu a dosáhnout vysoké úrovně ochrany spotřebitele tím, že budou plně harmonizovány hlavní aspekty smluvního práva týkajícího se spotřebitelů, které mají význam pro vnitřní trh.

Jak již bylo uvedeno, návrh směrnice je založen na koncepci úplné harmonizace. Je tak zakotveno v čl. 4 návrhu směrnice: „Členské státy nesmí v rámci svého vnitrostátního práva ponechat v platnosti ani zavádět ustanovení odchylná od ustanovení této směrnice, včetně více či méně přísných ustanovení za účelem zajištění odlišné úrovně ochrany spotřebitele.“ Koncepce úplné harmonizace je ostatně zdůvodněna v čl. 6 preambule návrhu směrnice: „Právo týkající se spotřebitelských smluv je v různých členských státech odlišné, což může vést k výraznému narušování hospodářské soutěže a překážkám řádnému fungování vnitřního trhu. Stávající právní

předpisy Společenství v oblastech spotřebitelských smluv uzavřených na dálku nebo mimo obchodní prostory, spotřebního zboží a záruk na toto zboží a rovněž nepřiměřených smluvních podmínek stanoví minimální standardy pro harmonizaci právních předpisů, které členským státům umožňují ponechat v platnosti nebo zavést přísnější opatření za účelem zajištění vyšší úrovně ochrany spotřebitele na jejich území. Kromě toho jsou mnohé otázky ve směrnici regulovány rozdílně, nebo byly ponechány otevřené. Tyto otázky členské státy řešily různým způsobem. Proto se vnitrostátní právní předpisy, kterými se provádí směrnice o smluvním právu týkající se spotřebitelů, zásadním způsobem liší.“

V dalším textu rigorózní práce bude ještě upozorňováno na některá ustanovení návrhu směrnice.

4.2 Právní ochrana daná obchodním zákoníkem

4.2.1 Ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ

Podle tohoto ustanovení se ve vztazích podle § 261 nebo podřízených obchodnímu zákoníku dohodou podle § 262 odst. 1 použijí, nevyplývá-li z tohoto zákona (obchodní zákoník) nebo ze zvláštních právních předpisů něco jiného, ustanovení této části na obě strany; ustanovení občanského zákoníku nebo zvláštních právních předpisů o spotřebitelských smlouvách, adhezních smlouvách, zneužívajících klauzulí a jiná ustanovení směřující k ochraně spotřebitele je však třeba použít vždy, je-li to ve prospěch smluvní strany, která není podnikatelem. Tímto ustanovením je speciálně stanoven vztah úpravy obchodního zákoníku, občanského zákoníku a zvláštních zákonů směřujících k ochraně spotřebitelů. V tom jde o vztahy, které se řídí úpravou obchodního zákoníku bez ohledu na to, zda se na ně tato úprava vztahuje ze zákona podle ustanovení § 261 nebo dle dohody smluvních stran. Podle kogentní úpravy tohoto odstavce se pro obchodní závazkové vztahy, v nichž jednou ze stran je osoba, která není podnikatelem, použijí vyjmenovaná ustanovení občanského zákoníku a ustanovení zvláštních zákonů směřujících k ochraně spotřebitele v těch případech, kdy je to ve prospěch strany, která není podnikatelem, tedy podle okolností to ustanovení, které je ve prospěch strany, která není podnikatelem, nebo ta ustanovení, která jsou pro ni výhodnější. V takových případech platí v určitém rozsahu pro smluvní strany dané smlouvy různý právní režim: pro podnikatele (banku) platí v plném rozsahu úprava

obchodního zákoníku a pro stranu, která není podnikatelem (klienta banky), sice rovněž úprava obchodního zákoníku, ale s odchylkou, že v rozsahu uvedeném v tomto ustanovení, a pokud je to v její prospěch, platí, namísto úpravy podle obchodního zákoníku, příslušná ustanovení občanského zákoníku a zvláštních předpisů k ochraně spotřebitele.¹⁰³ Rovněž je v § 262 odst. 4 určeno, že smluvní strana, která není podnikatelem, nese odpovědnost za porušení povinností z těchto vztahů podle občanského zákoníku a na její společné závazky se použijí ustanovení občanského zákoníku. Lze tedy konstatovat, že z úpravy § 262 odst. 4 plyne použití právní úpravy spotřebitelských smluv v občanském zákoníku na bankovní smlouvy podle obchodního zákoníku, pokud jedním z účastníků smluvního vztahu bude nepodnikatel a pokud to bude v jeho prospěch.

Ustanovení § 262 odst. 4 je aplikovatelné nejen na vztahy podle § 262, ale i na vztahy vznikající podle § 261. V tom vidím určitý problém, neboť ochrana daná § 262 odst. 4 se vztahuje vedle spotřebitele i na „nepodnikatele“, tj. především na stát a kraje.

Ačkoliv § 262 odst. 4 pracuje s pojmy „adhezní smlouva“ a „zneužívající klauzule“, nedisponuje výkladem těchto termínů. Za adhezní smlouvu se ve smyslu příslušných směrnic ES považuje spotřebitelská smlouva, jejíž obsah nebo jeho převážná část není výsledkem jednání stran, ale který byl dodavatelem určen předem, aniž by jej spotřebitel měl možnost ovlivnit. Za zneužívající klauzuli se považuje nedovolené ujednání podle § 56 OZ, které v rozporu s požadavkem dobré víry (lépe „dobrých mravů“) znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran.¹⁰⁴

4.2.2 Fakultativní obchodní závazkové vztahy a tzv. opce obchodního práva

V bankovní praxi se inominátních (nepojmenovaných) smluv, jako je např. smlouva o pronájmu bezpečnostní schránky nebo smlouva o internetovém bankovníctví, může týkat ustanovení § 262 odst. 1. To stanoví, že strany si mohou dohodnout, že jejich závazkový vztah, který nespadá pod vztahy uvedené v § 261, se řídí tímto zákonem (obchodním zákoníkem). Jestliže taková dohoda, vyžadující písemnou formu podle § 262 odst. 2, směřuje ke zhoršení právního postavení účastníka smlouvy, který

¹⁰³ TOMSA, M. In ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 842.

¹⁰⁴ LIŠKA, P. In PLÍVA, S. et al. *Bankovní obchody*. Praha : ASPI, 2009, s. 32.

není podnikatelem, je neplatná. Jde o tzv. fakultativní obchod (obchodní závazkový vztah). Důvodem, proč se smluvní strany (banka - klient) rozhodnou pro dohodu podle § 262, je především to, že bankovní smlouvy jakožto smluvní typy (pojmenované smlouvy) nedokáží pokrýt a uspokojit všechny bankovní služby bankou poskytované.

Stanovení podmínky, že dohoda podle § 262 nesmí směřovat ke zhoršení právního postavení subjektu, který není podnikatelem, sleduje ochranu subjektu, který bude zpravidla v postavení slabšího. Výkladové problémy může působit, co lze rozumět zhoršením právního postavení. Režim občanského zákoníku a režim obchodního zákoníku se od sebe liší v řadě otázek. Obecně nelze úpravu v obchodním zákoníku považovat za úpravu zhoršující právní postavení subjektu závazkového vztahu. Posouzení musí být učiněno z hlediska celkového dopadu režimu obchodního zákoníku. Přitom nutno brát v úvahu konkrétní smluvní ujednání a závazkový vztah jako celek. Stejně tak je třeba přihlídnout k tomu, že podle § 262 odst. 4 platí přímo ze zákona určitá ustanovení občanského zákoníku (místo odpovídajících ustanovení obchodního zákoníku), jestliže jsou ustanoveními pro subjekt, který není podnikatelem, prospěšnější.¹⁰⁵ Jestliže dohoda směřuje ke zhoršení právního postavení účastníka smlouvy, který není podnikatelem, je neplatná (§ 262 odst. 1 *in fine*). Půjde přitom o neplatnost toliko relativní podle § 267 odst. 1, který stanoví, že jestliže je neplatnost právního úkonu stanovena pouze na ochranu některého účastníka, může se této neplatnosti dovolávat pouze tento účastník, tj. tedy ten účastník, který není podnikatelem.

Ustanovení § 262 připouští tzv. opci obchodního práva. Je totiž dáno na vůli stran, zda svůj závazkový vztah, který nespadá pod vztahy uvedené v § 261, podřídí obchodnímu zákoníku nebo nikoliv. Strany tedy mohou vyslovit přání, aby se jejich závazkový vztah řídil obchodním zákoníkem ve smyslu § 262. Předmětem diskuzí a sporů bylo, zda se právní úprava v § 262 odst. 1 vztahuje na všechny druhy subjektů nebo pouze jen na podnikatele? Obchodní zákoník v této otázce mlčí, neboť v předmětném ustanovení smluvní strany blíže nespecifikuje. Zajímavým rozhodnutím v tomto směru je rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 13. 9. 1996, čj. 15 Co 323/96-76: „Pokud účastník smlouvy nebyl ke dni jejího uzavření podnikatelem podle

¹⁰⁵ PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. Praha : ASPI, a. s., 2006, s. 28–29, obdobně TOMSA, M. In ŠTENGLŮVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 842.

ust. § 2 odst. 2 obchodního zákoníku, pak obchodní zákoník se na něho, resp. na jeho jednání, nevztahuje a nemohl proto ani právně relevantním způsobem uzavřít písemnou smlouvu o volbě práva podle ust. § 262 obchodního zákoníku.“¹⁰⁶ S takovým závěrem však nelze souhlasit.¹⁰⁷ Přikláním se spíše k extenzivnímu výkladu § 262, že písemná dohoda o volbě režimu obchodního zákoníku podle tohoto ustanovení se v zásadě vztahuje na všechny druhy subjektů, nikoliv jen na podnikatele. Citovaný judikát odporuje samotné dikci § 262 a navíc obchodní zákoník *explicite* stanoví v § 4, že ustanoveními obchodního zákoníku se řídí i vztahy jiných osob než podnikatelů, stanoví-li to obchodní zákoník nebo zvláštní zákon. Působnost § 4 se přitom vztahuje i na § 262. Obchodní zákoník se totiž neomezuje jen na obchodní závazkové vztahy mezi podnikateli. Důkazem toho jsou tzv. absolutní obchody podle § 261 odst. 3, u kterých platí, že nesejde na povaze účastníků závazkového vztahu a vždy je dán režim obchodního zákoníku (srov. ale § 1 odst. 2 a § 262 odst. 4).

Dále srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 7. 2003, sp. zn. 32 Odo 964/2003: „Stranami fakultativního obchodního závazkového vztahu podle § 262 ObchZ mohou být jak podnikatelé, tak i nepodnikatelé. V případě podnikatelů se závazkový vztah nemusí týkat jejich podnikatelské činnosti.“¹⁰⁸ V současné době lze usuzovat, že se judikatura k této problematice ustálila a připouští ujednání podle § 262 mezi všemi druhy subjektů.

Pro úplnost za pozornost také stojí usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 12. 1998, sp. zn. 33 Cdo 2272/98: „Závazkový vztah mezi stranami, které uzavřely dohodu podle ustanovení § 262 odst. 1 obch. zák., že jejich vztah se řídí obchodním zákoníkem, je závazkovým vztahem obchodním a spor mezi těmito stranami je z procesního hlediska obchodní věcí.“¹⁰⁹

Další spornou otázkou v souvislosti s § 262 je, zda k uzavření písemné dohody podle citovaného ustanovení je nutný výslovný projev vůle účastníků, nebo zda postačuje odkaz na § 262, popřípadě zda je dostačující, pokud je v dané smlouvě uvedeno, že se řídí příslušnými ustanoveními obchodního zákoníku. K této

¹⁰⁶ *Bulletin advokacie*, č. 3/1997, s. 49-50.

¹⁰⁷ K tomu shodně např. BEJČEK, J. Nad traumatizující záhadou působnosti § 261 a § 262 obchodního zákoníku. *Právní rozhledy*, 1999, č. 10, s. 506. Jiný názor např. KOTÁSEK, J. Několik poznámek k § 262 obchodního zákoníku. *Právní rozhledy*, 1997, č. 7, s. 370 a násl.

¹⁰⁸ *Soubor civilních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu*, sv. 26/2004.

¹⁰⁹ *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*, č. 1/2000.

problematice existuje i judikatura, která zpočátku tíhla k tomu, že k platnému uzavření písemné dohody podle § 262 a podřídí tak závazkový vztah obchodnímu zákoníku je zapotřebí výslovného projevu vůle stran. Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 6. 2000, sp. zn. 33 Cdo 1962/98: „*Písemná dohoda ve smyslu § 262 ObchZ musí obsahovat výslovný projev vůle, že závazkový vztah smluvních stran, který nespadá pod vztahy uvedené v § 261 ObchZ, se bude řídit obchodním zákoníkem.*“¹¹⁰ Z odůvodnění lze vyčíst, že šlo o smlouvu o dílo (§ 536 a násl.), kterou mezi sebou uzavřeli žalovaný (zhotovitel), podnikatel ve smyslu § 262 odst. 1, a žalobce (objednatel), tj. fyzická osoba, která není nepodnikatelem. Strany se dohodly, že svůj závazkový vztah podřídí obchodnímu zákoníku ve smyslu § 262. Jimi uzavřená formulářová smlouva o dílo měla v záhlaví pouze uvedeno – smlouva o dílo uzavřená podle § 536 a násl. ObchZ, aniž by obsahovala výslovný projev vůle o volbě práva ve smyslu § 262. Žalobce se proti žalovanému domáhal nároku spočívající v zaplacení smluvní pokuty (§ 544 OZ a § 300), která byla mezi stranami sjednána pro případ neodstranění vad díla po jeho předání ve lhůtě sjednané. Okresní soud mimo jiné shledal, že smlouva byla platně uzavřena v souladu s § 262, což ostatně potvrdil i Krajský soud. S tímto se však neztotožnil Nejvyšší soud ČR na základě dovolání podaného žalobcem. Nejvyšší soud ČR shledal, že smlouva neobsahuje výslovný projev vůle o volbě práva, který vyžaduje § 262, tedy výslovné vyjádření, že se strany dohodly na tom, že jejich konkrétní závazkový vztah, který nespadá pod obchodní závazkové vztahy uvedené v § 261, se bude přesto řídit tímto zákoníkem. Pouhý nadpis předmětné formulářové smlouvy tuto podmínku nesplňuje. Předmětný závazkový vztah tedy není fakultativním obchodem a nelze na něj aplikovat obchodní zákoník. Zcela opačné stanovisko k této problematice můžeme nalézt např. v rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 5. 2001, sp. zn. 33 Odo 15/2001: „*K uzavření dohody, že daný závazkový vztah se řídí obchodním zákoníkem ve smyslu § 262 ObchZ, dojde i tím, že smluvní strany v záhlaví formulářové smlouvy uvedou, podle kterých ustanovení obchodního zákoníku se tato smlouva uzavírá.*“¹¹¹ Z odůvodnění: Nejvyšší soud ČR v tomto rozhodnutí posuzoval, zda na předmětný závazkový vztah lze aplikovat obchodní zákoník ve smyslu § 262. Ve formulářové smlouvě o dílo, jež byla uzavřena mezi fyzickou osobou – nepodnikatelem a podnikatelem, bylo v záhlaví uvedeno – smlouva o dílo uzavřená podle § 536 a násl.

¹¹⁰ *Právní rozhledy*, č. 12/2000, s. 565.

¹¹¹ *Právní rozhledy*, č. 10/2001, s. 505.

ObchZ. Nejvyšší soud takovouto smlouvu shledal platně uzavřenou, neboť pokud žalovaný v návrhu smlouvy uvedl, že se smlouva uzavírá podle obchodního zákoníku, potom jeho úmysl, který musel být žalobci znám, směřoval k tomu, že jejich závazkový vztah vzniklý na základě této smlouvy se bude řídit obchodním zákoníkem. Navíc v obchodním styku odkaz na to, že smlouva je uzavřena podle ustanovení obchodního zákoníku, je považován za výslovný projev vůle o volbě práva.

Naposledy citovaný judikát naznačuje směr, jakým se bude judikatura Nejvyššího soudu ČR ubírat v souvislosti s opcí obchodního práva (§ 262).

Podle S. Plívy řešení otázky, zda se strany dohodly na režimu obchodního zákoníku či nikoliv, bude záležet na okolnostech konkrétního případu, zejména na okolnostech, za nichž byla smlouva uzavřena, a na povaze smluvních stran a jejich schopnosti posoudit význam takového ujednání. Z formulace § 262 však nelze dovodit požadavek, aby projev vůle byl výslovný.¹¹² Naopak J. Kotásek je toho názoru, aby dohoda o volbě práva podle § 262 obsahovala výslovný projev vůle.¹¹³ V tomto případě se spíše kloním k závěru S. Plívy. Jak je z § 262 zřejmé, na nutnost výslovného projevu vůle z tohoto ustanovení nelze usuzovat, natož ho pak bezpodmínečně vyžadovat. Navíc předmětné ustanovení stanovuje pojistku, že pokud taková dohoda směřuje ke zhoršení právního postavení účastníka smlouvy, který není podnikatelem, tak je neplatná. Rovněž nesmíme opomenout § 262 odst. 4.

4.3 Právní ochrana daná občanským zákoníkem

4.3.1 Systematika právní úpravy spotřebitelských smluv (§ 51a až 65 OZ)

Právní úprava spotřebitelských smluv nachází své umístění v § 51a až 65 OZ. *De lege lata* jsou spotřebitelské smlouvy obsaženy v části první (obecná ustanovení) hlavě páté (spotřebitelské smlouvy). Uvozující § 51a OZ upozorňuje na transpozici komunitárních směrnic, jimiž je úprava spotřebitelských smluv (a nejen jich) dotčena. Lze polemizovat o systematičnosti úpravy spotřebitelských smluv, a to jak z hlediska celkového umístění těchto smluv v občanském zákoníku, tak i z hlediska řazení jednotlivých ustanovení spotřebitelských smluv v občanském zákoníku. Důvodem

¹¹² PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. Praha : ASPI, a. s., 2006, s. 28.

¹¹³ KOTÁSEK, J. Několik poznámek k § 262 obchodního zákoníku. *Právní rozhledy*, 1997, č. 7, s. 370 a násl.

nesystematického vložení spotřebitelských smluv do obecných ustanovení občanského zákoníku je zřejmě urychlená transpozice komunitárních směrnic. Zákodárce měl volit vhodnější řešení a počínat si důsledněji při začleňování právní úpravy spotřebitelských smluv do českého právního řádu. Mám za to, že vhodnější pozice pro spotřebitelské smlouvy by byla část obligační, resp. obecná ustanovení závazkového práva (§ 488 až 587 OZ). Spotřebitelské smlouvy spadají do závazkového práva, a proto by měly být upraveny v rámci něho a tvořit s ním kompaktní celek. Dalším důvodem, proč spotřebitelské smlouvy nepatří do obecné části občanského zákoníku, je to, že tato část obsahuje ustanovení, která platí i pro jiná odvětví soukromého práva, resp. i pro právo veřejné. Jiné řešení by mohlo spočívat v promítnutí úpravy spotřebitelských smluv do jednotlivých ustanovení závazkových vztahů občanského zákoníku. Nebylo by ani vyloučeno upravit spotřebitelské smlouvy zvláštním zákonem. Dále lze zákonodárci vytknout, že nelogicky prolíná obecná (§ 51a, 52, 55, 56 OZ) a zvláštní ustanovení (§ 53-54, 54a-54d, 57, 58-62 OZ) spotřebitelských smluv. Měl postupovat od obecného ke zvláštnímu. Nejdříve měl stanovit obecnou úpravu spotřebitelských smluv a poté se zabývat konkrétními typy spotřebitelských smluv, tj. tzv. distančními smlouvami (§ 53 až 54d OZ), smlouvami uzavíranými mimo prostory obvyklé k podnikání dodavatele (§ 57 OZ) a smlouvami o užívání budovy nebo její části na časový úsek – time sharing (§ 58 až 61 OZ).

4.3.2 Spotřebitelské smlouvy

Úprava spotřebitelských smluv je použitelná vždy, jestliže občanský zákoník je použitelný alespoň subsidiárně, ledaže z občanského zákoníku či zvláštního zákona vyplývá něco jiného [(§ 54 písm. g) OZ)]. Prostřednictvím § 262 odst. 4 je úprava spotřebitelských smluv použitelná i na vztahy obchodněprávní.¹¹⁴

Spotřebitelské smlouvy jsou posuzovány podle obecného občanskoprávního smluvního systému a kumulativně tam platí zvláštní právní režim.

Spotřebitel ve spotřebitelských vztazích vystupuje jako „slabší“ smluvní strana. Soukromoprávní režim spotřebitelských smluv má vyrovnat narušenou rovnováhu mezi dodavatelem a spotřebitelem. Jsou stanoveny odchylky od obecných pravidel ve smluvních vztazích. Pro spotřebitelské smlouvy je příznačná kogentnost právní úpravy,

¹¹⁴ HULMÁK, M. In ŠVESTKA, J. et al. *Občanský zákoník I., § 1-459. Komentář. 2. vydání.* Praha : C. H. Beck, 2009, s. 462.

zvyšuje se možnost odstoupení od smlouvy, zvyšuje se počet případů relativní neplatnosti. Jde přitom o prostředky soukromého práva.

Občanský zákoník podle § 52 odst. 1 spotřebitelskými smlouvami rozumí smlouvy kupní, smlouvy o dílo, případně jiné smlouvy, pokud smluvními stranami jsou na jedné straně spotřebitel a na druhé straně dodavatel. Spotřebitelskou smlouvu můžeme charakterizovat jako dvoustranný adresovaný právní úkon (složený), který je právním důvodem synalagmatického právního vztahu mezi spotřebitelem a dodavatelem (spotřebitelského právního vztahu).¹¹⁵ Jak ale správně upozorňuje M. Hulmák, v rámci smluvních typů upravených v části osmé nejsou upraveny pouze smlouvy, ale jedná se také o kvazi smlouvy, jako např. jednatelství bez příkazu (§ 742 OZ), veřejný příslib (§ 850 OZ) nebo veřejná soutěž (§ 847 OZ). Závazkový právní vztah vzniká v těchto případech na základě jednostranných právních úkonů. Aplikace ustanovení o spotřebitelských smlouvách může mít význam i v těchto případech, např. v souvislosti s přísliby výhry.¹¹⁶ Srov. ESD, C-96/00, ve věci Rudolf Gabriel, ESD, C-27/02, ve věci Petra Engler proti Janus Versand GmbH.¹¹⁷ Spotřebitelské smlouvy se vedle části osmé občanského zákoníku vztahují také na inominační (nepojmenované) smlouvy.

Pojem „spotřebitelská smlouva“ (*consumer contract, Verbrauchervertrag*) je pojmem značně zavádějícím, a tudíž nepřesným, neboť lze mít za to, že se jedná o smluvní typ, jako je např. kupní smlouva nebo darovací smlouva apod. Spotřebitelská smlouva ale *de facto* smluvním typem není. Jde o smlouvu, která je uzavírána mezi specifickými subjekty, těmi jsou na straně jedné dodavatel a na straně druhé spotřebitel. Z tohoto důvodu návrh nového občanského zákoníku mluví o smlouvách uzavíraných se spotřebitelem (§ 1668 a násl.), nicméně i přesto zavádí legislativní zkratku „spotřebitelské smlouvy“.

4.3.3 Dodavatel

Ustanovení § 52 odst. 2 OZ zahrnuje generální legální definici dodavatele. Citované ustanovení rozumí dodavatelem osobu, která při uzavírání a plnění smlouvy

¹¹⁵ SELUCKÁ, M. In ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1. svazek. 1. vydání. Praha : Linde, a. s., 2008, s. 316.

¹¹⁶ HULMÁK, M. In ŠVESTKA, J. et al. *Občanský zákoník I., § 1-459. Komentář*. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 462–463.

¹¹⁷ V češtině [cit. 4. srpna 2009]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62002C0027:CS:HTML>.

jedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti. Současná právní úprava považuje za dodavatele jak osobu fyzickou, tak i osobu právnickou. Banka bude při uzavírání a plnění konkrétní bankovní smlouvy, pokud bude mít povahu spotřebitelské smlouvy, vystupovat jako dodavatel. Rozhodující je materiální, nikoliv formální hledisko. Rozhodující je účel jednání a jeho souvislost s podnikáním.¹¹⁸ Neoprávněné podnikání osoby bude posuzováno podle § 3a se všemi právními důsledky z toho plynoucími. Na právní úkon je potřeba nahlížet jako na platný.

V českém právním řádu nacházíme řadu dílčích definic termínu „dodavatel“. Tak např. podle § 2 odst. 1 písm. e) zákona o ochraně spotřebitele se dodavatelem rozumí každý další podnikatel, který přímo nebo prostřednictvím jiných podnikatelů dodal prodávajícímu výrobky. Zákon o spotřebitelském úvěru mluví v § 2 písm. c) o věřiteli místo dodavatele. Zmiňovaný zákon za věřitele považuje fyzickou nebo právnickou osobu poskytující spotřebitelský úvěr v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti nebo sdružení takovýchto osob.

Definice dodavatele je v komunitárních směrnicih různá. Např. směrnice 93/13/EHS nebo směrnice 2002/65/ES.

Návrh nového občanského zákoníku zahrnuje definici podnikatele v § 394. Kdo samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku, je považován se zřetelem k této činnosti za podnikatele. Pro účely ochrany spotřebitele a pro účely § 1811 návrhu zákona se za podnikatele považuje také každá osoba, která uzavírá smlouvy související s vlastní obchodní, výrobní nebo obdobnou činností či při samostatném výkonu svého povolání, popřípadě osoba, která jedná svým jménem na účet podnikatele. Ustanovení § 395 návrhu zákona dále stanoví, že za podnikatele se považuje osoba zapsaná v obchodním rejstříku. Stejně tak se má za to, že podnikatelem je osoba, která má k podnikání živnostenské nebo jiné oprávnění podle jiného zákona.

4.3.4 Spotřebitel

Právní úprava spotřebitelských smluv definuje spotřebitele v § 52 odst. 3 OZ. Jde o párový pojem k pojmu dodavatel. I v tomto případě jde o generální legální definici. Za spotřebitele se označuje osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná

¹¹⁸ HULMÁK, M. In ŠVESTKA, J. et al. *Občanský zákoník I., § 1-459*. Komentář. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 465.

v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti. Spotřebitelem se rozumí osoba fyzická i právnická. Zajímavé je, že zákonodárce užívá pojmu spotřebitel i v § 54a odst. 4 písm. c) OZ jen pro osobu fyzickou. V citovaném ustanovení je za spotřebitele pokládána pouze fyzická osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy o finančních službách uzavírané na dálku nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti. Stejně jako v případě dodavatele, tak i v případě spotřebitele nacházíme v českém právu dílčí definice termínu „spotřebitel“ se zúženou osobní působností, tj. za spotřebitele je pokládána pouze fyzická osoba. Např. zákon o spotřebitelském úvěru pracuje pro své účely také s pojmem spotřebitel. Spotřebitelem rozumí pouze fyzickou osobu, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti a v jejíž prospěch je spotřebitelský úvěr sjednáván [(§ 2 písm. b)]. Podle zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích), ve znění pozdějších předpisů, je spotřebitel vymezen jako fyzická osoba, která využívá nebo žádá veřejně dostupnou službu elektronických komunikací pro účely mimo rámec její podnikatelské činnosti [(§ 2 písm. d)]. Dílčí definici spotřebitele obsahuje i nový zákon o platebním styku, který za spotřebitele označuje každou fyzickou osobu, která uzavírá smlouvu s poskytovatelem nebo vydavatelem elektronických peněz nebo s nimi jinak jedná mimo rámec své podnikatelské činnosti anebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání [(§ 2 odst. 3 písm. c)]. Ve shora uvedených případech se tedy za spotřebitele považuje výlučně fyzická osoba. Zákon o ochraně spotřebitele považuje za spotřebitele fyzickou nebo právnickou osobu, která nakupuje výrobky nebo užívá služby za jiným účelem než pro podnikání s těmito výrobky nebo službami [(§ 2 odst. 1 písm. a)].

Jak již bylo výše poznamenáno, definice pojmu spotřebitele v § 52 odst. 3 OZ se shodně vztahuje jak na osoby fyzické, tak i osoby právnické. Ochrana spotřebitele v právu ES je zaměřena na fyzickou osobu. Zapracované komunitární směrnice do hlavy páté občanského zákoníku chápou spotřebitele výlučně jako osobu fyzickou. Srov. ale např. směrnici 90/314/EHS (není zapracovaná v hlavě páté občanského zákoníku), která se vztahuje i na právnickou osobu jako spotřebitele, ale také na osobu, která činí úkon v rámci své podnikatelské činnosti.

Definice spotřebitele není ustálená v právu ES, ani v judikatuře ESD. Stejně tak řada členských států ES chápe spotřebitele rozdílně. Některé členské státy rozumí

spotřebitelem pouze osobu fyzickou (např. Polsko), jiné považují za spotřebitele i právnickou osobu, která neprovozuje podnikatelskou činnost (např. Rakousko, Francie, Slovensko, ČR). Některé vnitrostátní úpravy členských států umožňují, aby jako spotřebitel vystupoval podnikatel, který činí výjimečný právní úkon (např. Francie, Velká Británie). Má být tedy spotřebitel chápán pouze jako osoba fyzická nebo lze pod spotřebitele subsumovat i osobu právnickou? M. Hulmák se přimlouvá za to, aby pojem spotřebitele v rámci úpravy spotřebitelských smluv byl vykládán úžeji a zahrnoval pouze osoby fyzické.¹¹⁹ M. Selucká zase zastává názor, že definování a chápání spotřebitele jako právnické osoby je otázkou politickou, nikoli právní.¹²⁰

Pojmem „spotřebitel“ se zabýval i ESD v rozsudku C-541 a 542/99 ve věci *Cape Snc. proti Idealservice Srl a Idealservice MN RE Sas proti OMAI Srl* ze dne 22. listopadu 2001.¹²¹ ESD v tomto případě došel k závěru, že spotřebitelem je třeba rozumět jen fyzickou osobu. Výklad ESD se vztahuje ovšem jen ke směrnici 93/13/EHS.

Již bylo uvedeno, že nejednotnou definici spotřebitele v právní úpravě spotřebitelských smluv nacházíme v § 52 odst. 3, § 54 odst. 4 písm. c) OZ. Navíc § 52 odst. 3 OZ za spotřebitele pokládá i právnickou osobu. Tato definice však není v souladu s judikaturou ESD (srov. již citovaný rozsudek ESD C-541 a 542/99 ve věci *Cape Snc. proti Idealservice Srl a Idealservice MN RE Sas proti OMAI Srl* ze dne 22. listopadu 2001). Tento nedostatek odstraňuje návrh nového občanského zákoníku, neboť obsahuje v § 393 jednu společnou definici spotřebitele. Za spotřebitele je pokládán každý člověk, který mimo rámec své podnikatelské činnosti nebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání uzavírá smlouvu s podnikatelem nebo s ním jinak jedná.

Návrh nové směrnice o právech spotřebitelů jednotně definuje „spotřebitele“ a „obchodníka (dodavatele)“, neboť jsou v rámci *acquis* tyto pojmy nehomogenní. Čl. 2 návrhu směrnice spotřebitelem rozumí pouze fyzickou osobu, která ve smlouvách, na které se vztahuje tato směrnice, jedná za účelem, který nelze považovat za její živnost, podnikání, řemeslo nebo povolání. Obchodníkem se rozumí fyzická nebo právnická

¹¹⁹ Tamtéž, s. 467.

¹²⁰ SELUCKÁ, M. In ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1. svazek. 1. vydání. Praha : Linde, a. s., 2008, s. 324.

¹²¹ V angličtině [cit. 9. srpna 2009]. Dostupné z:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61999J0541:EN:HTML#MO>.

osoba, která ve smlouvách, na které se vztahuje tato směrnice, jedná za účelem, který nelze považovat za její obchodní nebo výrobní činnost, řemeslo nebo povolání, a kdokoli, kdo jedná jménem obchodníka nebo v jeho zastoupení.

Zda se v konkrétním případě bude jednat o spotřebitele či nikoliv, musíme vyvodit z formálního postavení (§ 52 odst. 3 OZ), ovšem důležité (ne-li rozhodující) je i materiální hledisko, tedy skutečný účel jednání. Spotřebitelem bude proto ten, kdo jedná za účelem osobní potřeby ve smyslu spotřeby, a to zejména své, ale nutně se to vztahuje i na spotřebu jiných osob, například jeho dětí, manžela, rodiny. Spotřebitelem může být ale i nepřímý zástupce, například nakoupí-li osoba pro svou nemocnou sousedku, nečiní-li tak opakovaně za úplatu.¹²² O spotřebitele však nepůjde, pokud fyzická osoba, která není podnikatelem, bude vystupovat ve smluvních vztazích jako podnikatel. Uplatní se § 3a o neoprávněném podnikání a v tomto smyslu tedy nelze na takovou osobu nazírat jako na spotřebitele, nýbrž jako na podnikatele, a tudíž zvýšená ochrana se na ní vztahovat nebude. Chrání se tak dobrá víra dodavatele.

Banka může určitou bankovní smlouvu kontrahovat s osobou, která sice ještě v době uzavírání smlouvy není držitelem podnikatelského oprávnění, ale již uskutečňuje právní úkony směřující k zahájení podnikatelské činnosti. Takovouto osobu nelze pokládat za spotřebitele, jak ostatně dovodil i ESD ve věci C- 269/95 Benincasa v. Dentalkit Srl ze dne 3. července 1997.¹²³

Jednání osoby může mít zčásti podnikatelský a zčásti spotřebitelský charakter. Viz rozhodnutí ESD ve věci C-464/01 Johann Gruber proti Bay Wa AG ze dne 20. ledna 2005.¹²⁴ V souvislosti s tímto ESD judikoval, že smlouva, která je uzavřena zčásti k účelu podnikatelskému a zčásti k účelu soukromému, nebude spotřebitelskou smlouvou, ledaže podnikatelský účel je natolik okrajový, že má zanedbatelnou úlohu v rámci sjednané smlouvy.

4.3.5 Obecná úprava spotřebitelských smluv

Jak ustanovení § 55, tak i § 56 OZ jsou implementací směrnice 93/13/EHS. Tato směrnice je součástí tzv. spotřebitelského *acquis*, který tvoří osm směrnic (směrnice

¹²² HULMÁK, M. In ŠVESTKA, J. et al. *Občanský zákoník I., § 1-459*. Komentář. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 468.

¹²³ V angličtině [cit. 9. srpna 2009]. Dostupné z:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61995J0269:EN:HTML>.

¹²⁴ V češtině [cit. 9. srpna 2009]. Dostupné z:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62001J0464:CS:HTML>.

85/577/EHS, směrnice 90/314/EHS, směrnice 93/13/EHS, směrnice 94/47/ES, směrnice 97/7/ES, směrnice 98/6/ES, směrnice 98/27/ES a směrnice 99/44/ES) a které jsou předmětem přezkumu a revize. K revizi spotřebitelského *acquis* viz bod 4.1.1.

Smluvní ujednání spotřebitelských smluv se nemohou odchýlit od zákona v neprospěch spotřebitele. Spotřebitel se nemůže zejména vzdát práv, které mu zákon poskytuje, nebo jinak zhoršit své smluvní postavení (§ 55 odst. 1 OZ). Tímto ustanovením je založena jednostranná kogentnost. Srov. § 1670 NOZ. Není zcela jasné, zda ustanovení § 55 odst. 1 OZ způsobuje absolutní či relativní neplatnost? Tak např. M. Selucká říká: „*Proto, že § 55 odst. 1 OZ způsobuje absolutní neplatnost, není pro tento závěr opora v platné právní úpravě, neboť § 40a obsahuje výslovný odkaz na celý § 55 OZ, nikoli jen na § 55 odst. 2 OZ, který však zase obsahuje „zpětný odkaz“ na § 40a. Ze zpětného odkazu nelze dle našeho názoru dovozovat, že by se relativní neplatnost právního úkonu vztahovala pouze na § 55 odst. 2. Ani s přihlédnutím k výkladovému pravidlu „pro spotřebitele vždy výklad nejpříznivější“ není možné dospět k tomuto právnímu názoru.*“¹²⁵ Opačně argumentuje M. Hulmák, který má za to, že jde o neplatnost absolutní. Je nutné si uvědomit, že úprava spotřebitelských smluv vznikala v roce 2000 v ústavněprávním výboru PS (Sněmovní tisk č. 465/3). V § 55 původního návrhu byla přitom upravena pouze nepřiměřená ujednání ve smyslu současného § 56. V § 57 původního návrhu se řešila relativní neplatnost. V reakci na tento původní návrh došlo následně k doplnění § 55 do § 40a, aniž by se však zohlednilo, že § 55 byl změněn a rozšířen o další odstavce. Závěr o absolutní neplatnosti je podpořen také gramatickým výkladem. V § 55 se řeší neplatnost jenom v odst. 2, který výslovně odkazuje na § 40a. Pokud by mělo jít o relativní neplatnost i podle § 55 odst. 1, byla by formulace v § 55 odst. 2 zbytečná. Konečně je zde i judikatura ESD a tendence posuzovat i neplatnost podle § 55 odst. 2 (§ 56) se znaky neplatnosti absolutní.¹²⁶ Ustanovení § 55 odst. 1 OZ dle J. Krampery způsobuje absolutní neplatnost.¹²⁷

Zastávám názor, že § 55 odst. 1 OZ zakládá neplatnost absolutního charakteru. Jak z preambule, tak i z textu směrnice 93/13/EHS lze dovodit, že neplatnost

¹²⁵ SELUCKÁ, M. In ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1. svazek. 1. vydání. Praha : Linde, a. s., 2008, s. 376–377.

¹²⁶ HULMÁK, M. In ŠVESTKA, J. et al. *Občanský zákoník I., § 1–459. Komentář*. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 530.

¹²⁷ KRAMPERA, J. Neplatnost nepřiměřených ujednání. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 1–2, s. 44 a násl.

nepřiměřených podmínek ve spotřebitelských smlouvách by měla být posuzována nikoliv jako relativní, nýbrž jako absolutní podle § 30 OZ pro rozpor se zákonem. Ostatně pro tento závěr svědčí i judikatura ESD. Tak např. rozsudek ve věcech C-240/98 až C-244/98 Océano Grupo Editorial SA proti Rocióovi Muricanovi Quinterovi a ostatním ze dne 27. června 2000.¹²⁸ V tomto případě se zabýval otázkou, zda je soud povinen zkoumat z úřední moci nepřiměřenost ujednání o příslušnosti soudu. Evropský soudní dvůr dovodil, že cíle sledovaného čl. 6 směrnice, který ukládá členským státům povinnost stanovit, že nepřiměřené podmínky nejsou pro spotřebitele závazné, by nebylo dosaženo, pokud by se spotřebitelé museli sami dovolávat nepřiměřeného charakteru takových podmínek. Zároveň soud dovodil, že je nutné dát přednost výkladu, podle kterého může vyslovit svou nepřislusnost i bez návrhu, pokud je smluvní doložka nepřiměřená.¹²⁹ Dále srov. např. rozsudek C-473/00, ve věci Cofidis SA proti Jean-Louisovi Fredoutovi ze dne 21. listopadu 2002,¹³⁰ rozhodnutí ve věci C-302/04 Ynos Kft. proti Jánosovi Vargovi.¹³¹ Navíc se domnívám, že k absolutní neplatnosti (§ 55 odst. 1 OZ) lze také dospět gramatickým i logickým výkladem. O relativní neplatnosti se mluví pouze v § 55 odst. 2 OZ, který odkazuje na § 40a OZ. Ten sice zpětně odkazuje na celý § 55 OZ, ale ten, jak již bylo uvedeno, řeší relativní neplatnost jen ve druhém odstavci. Lze však dospět k názoru, že u § 55 odst. 3 OZ nemůže být relativní neplatnost dána, a tudíž ze zpětného odkazu § 40a OZ nelze mít za to, že relativní neplatnost se vztahuje na celý § 55 OZ, nehledě na to, že by dikce § 55 odst. 2 OZ o relativní neplatnosti byla za těchto okolností zcela nadbytečná.

Ustanovení § 55 odst. 2 OZ zakotvuje, že ujednání ve spotřebitelských smlouvách ve smyslu § 56 OZ se považují za platná, pokud se spotřebitel nedovolá jejich neplatnosti. Jde tu o tzv. podmíněnou platnost právního úkonu, resp. o relativní neplatnost. Citované ustanovení odkazuje na § 40a OZ, které vypočítává případy relativní neplatnosti. Podstata relativní neplatnosti právního úkonu (nepřípustného ujednání) spočívá v tom, že je dáno na vůli spotřebitele, zda se neplatnosti úkonu

¹²⁸ V angličtině [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61998J0240:EN:HTML>.

¹²⁹ HULMÁK, M. In ŠVESTKA, J. et al. *Občanský zákoník I. § 1-459.*, Komentář. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 533.

¹³⁰ V angličtině [cit. 10. srpna 2009]. Dostupné z:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62000J0473:EN:HTML>.

¹³¹ V češtině [cit. 28. srpna 2009]. Dostupné z:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62004C0302:CS:HTML>.

dovolá či nikoliv. V opačném případě zůstane právní úkon, i když vadný, platný. Neplatnosti je nutné se dovolat v obecné tříleté promlčecí lhůtě (ode dne uzavření právního úkonu). Neplatnosti se však nemůže dovolávat ten, kdo neplatnost způsobil (§ 40a OZ). Úspěšné dovolání spotřebitelem má za následek, že na právní úkon, o jehož neplatnost jde, se bude hledět jako by nikdy nebyl učiněn (srov. § 457, § 451 odst. 2 OZ). Pokud došlo k uplatnění relativní neplatnosti, působí pak tato neplatnost od počátku (účinky *ex tunc*). Dovolání se relativní neplatnosti je jednostranný adresovaný právní úkon, který je určen druhé straně (dodavateli - bance) a jehož právní účinky nastávají okamžikem doručení projevu vůle spotřebitele dodavateli (bance). A navíc má spotřebitel možnost se dovolat neplatnosti celé smlouvy, jestliže sjednané nepřipustné ujednání ve spotřebitelské smlouvě ovlivňuje přímo i další ujednání smlouvy (§ 55 odst. 2 OZ *in fine*).

V ustanovení § 55 odst. 3 OZ je zakotveno pravidlo, že v pochybnostech o významu spotřebitelských smluv platí výklad pro spotřebitele příznivější.

Obecná úprava zákazu některých smluvních ujednání je obsažena v § 56 odst. 1 OZ, který má povahu generální klauzule. Spotřebitelské smlouvy nesmějí obsahovat ujednání, která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran (§ 56 odst. 1 OZ). Srov. § 1671 NOZ. Rovnováhu v právech a povinnostech smluvních stran lze zařadit do základních principů smluvního práva. Pojem „dobrá víra“ je nepřesný, lépe „dobrých mravů“.¹³² V praxi to znamená, že v první řadě je třeba posoudit rovnováhu práv a povinností smluvních stran. Pokud půjde o značnou nerovnováhu, je nutné dále zkoumat k újmě jaké strany. Jestliže bude shledána značná nerovnováha k újmě spotřebitele, musí být dále zjištěno s ohledem na okolnosti konkrétního případu, zda jde o nerovnováhu přiměřenou či nepřiměřenou. Každá nerovnováha v právech a povinnostech, a dokonce ani značná nerovnováha, nemusí tedy vést k důsledkům předpokládaným v § 55 odst. 2 OZ. Přitom vezme soud v úvahu zejména povahu plnění, okolnosti uzavírání smlouvy, jakož i další ujednání posuzované smlouvy nebo smlouvy, na níž je závislá (čl. 4 odst. 1 směrnice).¹³³

¹³² K tomu podrobněji viz např. HULMÁK, M. In ŠVESTKA, J. et al. *Občanský zákoník I., § 1-459. Komentář*. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 541, SELUCKÁ, M. In ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1. svazek. 1. vydání. Praha : Linde, a. s., 2008, s. 382.

¹³³ HULMÁK, M. In ŠVESTKA, J. et al. *Občanský zákoník I., § 1-459. Komentář*. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 541–542.

Ustanovení § 56 odst. 2 OZ vylučuje použití § 56 odst. 1 OZ na smluvní ujednání, která vymezují předmět plnění smlouvy nebo cenu plnění.

Katalog nepřiměřených ujednání¹³⁴ je stanoven v § 56 odst. 3 OZ, jde přitom o výčet demonstrativní. Výčet nepřiměřených ujednání vychází z čl. 2 písm. a) a čl. 3 a přílohy směrnice 93/13/EHS. Ustanovení § 56 odst. 3 OZ vypočítává jen ta nejzávažnější (typická) nepřiměřená ujednání. Nechává se tu tak prostor pro nově vzniknuvší ujednání, která by mohla být shledána jako nepřiměřená. Navíc ujednání, která nejsou stanovena v § 56 odst. 3 OZ jako nepřiměřená, mohou být shledána jako nepřiměřená v souladu s přílohou směrnice 93/13/EHS, neboť český zákonodárce z této směrnice, resp. její přílohy nepřevzal všechny nepřiměřené podmínky.

Vypočtená nepřiměřená ujednání v § 56 odst. 3 OZ, která jsou zakázána, mohou být, a zpravidla budou, stíhána absolutní neplatností pro přímý rozpor se zákonem [(viz s významem pro bankovní smlouvy § 56 odst. 3 písm. h) OZ)], pro rozpor s dobrými mravy [(viz s významem pro bankovní smlouvy § 56 odst. 3 písm. g) OZ)], a to i přesto, že § 55 odst. 2 OZ (§ 56 OZ) mluví o relativní neplatnosti. Viz níže podaný výklad. Návrh nového občanského zákoníku zakazuje ujednání v § 1672.

Pro bankovní smlouvy mají význam především následující dvě skutkové podstaty:

- Nepřípustná smluvní ujednání, která zavazují spotřebitele k plnění podmínek, s nimiž se neměl možnost seznámit před uzavřením smlouvy [(§ 56 odst. 3 písm. g) OZ)]. Toto ustanovení je implementací *de facto* totožného ustanovení bodu 1 písm. i) přílohy směrnice 93/13/EHS: podmínky, jejichž cílem nebo následkem je neodvolatelný závazek spotřebitele, aby plnil podmínky, se kterými se nemohl seznámit před uzavřením smlouvy. Citované ustanovení občanského zákoníku by mělo být pro rozpor s dobrými mravy stíháno absolutní neplatností podle § 39 OZ. V souvislosti s ustanovením § 56 odst. 3 písm. g) OZ vyvstává především povinnost dodavatele, aby spotřebitele co nejvíc dostatečně

¹³⁴ Česká verze směrnice 93/13/EHS používá výraz „nepřiměřené podmínky“, což je nepřesný překlad výrazu „unfair terms“, který používá anglické znění citované směrnice. V odborné právní literatuře se lze setkat s dalšími ekvivalenty výrazu „nepřiměřené podmínky“: „nepřiměřená ujednání“, či „nekalá ujednání“.

informoval. Srov. např. rozsáhlé předmluvní informační povinnosti podle § 54b a násl. OZ.

- Nepřípustná smluvní ujednání, která dovolují dodavateli (bance) jednostranně změnit smluvní podmínky bez důvodu sjednaného ve smlouvě [(§ 56 odst. 3 písm. h) OZ)]. Jde o implementaci bodu 1 písm. j) přílohy směrnice 93/13/EHS: podmínky, jejichž cílem nebo následkem je možnost, aby prodávající nebo poskytovatel jednostranně změnil podmínky smlouvy bez pádného důvodu, který je uveden ve smlouvě. Ustanovení § 56 odst. 3 písm. h) OZ by mělo být stíháno jako absolutně neplatné pro rozpor s § 493 OZ. V této souvislosti lze část obsahu smlouvy ve smyslu § 273 odst. 1 určit také odkazem na všeobecné obchodní podmínky vypracované odbornými nebo zájmovými organizacemi nebo odkazem na jiné obchodní podmínky, jež jsou stranám uzavírajícím smlouvu známé nebo k návrhu přiložené. Změna obchodních podmínek je změnou smlouvy a je třeba souhlasu obou (všech) stran.

S ohledem na:

- princip v preambuli směrnice 93/13/EHS, že členské státy by měly zajistit, aby se nepoužívaly nepřiměřené podmínky ve smlouvách, které uzavírá prodávající nebo poskytovatel se spotřebiteli, a jestliže se takové podmínky přesto použijí, aby nezavazovaly spotřebitele, a aby smlouva nadále zavazovala strany podle těchto podmínek, jestliže může nadále existovat bez dotyčných nepřiměřených ustanovení,
- čl. 6 odst. 1 citované směrnice, že členské státy stanoví, že nepřiměřené podmínky použité ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem nejsou podle jejich vnitrostátních právních předpisů pro spotřebitele závazné a že smlouva zůstává pro strany závaznou za stejných podmínek, může-li nadále existovat bez dotyčných nepřiměřených podmínek, a
- judikaturu ESD

nutno podotknout, že český zákonodárce nesprávně (chybně) implementoval citovanou směrnici. Mám za to, že některá smluvní ujednání, ať už podle § 56 odst. 1

OZ nebo obsažená v katalogu v ustanovení § 56 odst. 3 OZ, způsobují absolutní neplatnost pro rozpor se zákonem (*contra legem*), rozpor s dobrými mravy (*contra bonos mores*) nebo obcházení zákona (*in fraudem legis*) podle § 39 OZ, a nikoliv relativní neplatnost. Pokud bychom totiž trvali na tom, že některá smluvní ujednání (§ 56 odst. 1 a 3 OZ) způsobují podle § 55 odst. 2 OZ relativní neplatnost, nastala by naprosto nepřijatelná situace. Spotřebitel by se totiž nacházel v daleko horším postavení, nežli obdobná smluvní strana (nespotřebitel) v nespotebitelských vztazích, ve kterých by se jednalo o neplatnost absolutní. Toto určitě nebylo úmyslem směrnice 93/13/EHS. Česká republika se tak vystavuje tomu, že může být na ni podána žaloba na náhradu škody ze strany spotřebitele, pokud tomuto vznikla škoda právě v důsledku nesprávné implementace shora uvedené směrnice. Na základě § 41 OZ bude nezbytné určit, zda absolutní neplatnost určitého ujednání nebude způsobovat absolutní neplatnost celé smlouvy.

4.3.6 Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o právech spotřebitelů a nepřiměřené smluvní podmínky

Návrh nové směrnice o právech spotřebitelů upravuje v kapitole V práva spotřebitelů týkající se smluvních podmínek. Je nezbytné chránit spotřebitele před nepřiměřenými smluvními podmínkami, které nebyly sjednány individuálně, jako jsou běžné smluvní podmínky (bod 45 návrhu směrnice). Nutno podotknout, že česká úprava za současného stavu nečiní rozdíl mezi tím, zda se jedná o individuálně nebo jinak sjednané smluvní ujednání ve spotřebitelských smlouvách. Návrh směrnice zahrnuje dva seznamy nepřiměřených podmínek. Jde o:

- přílohu II návrhu směrnice, která zakotvuje smluvní podmínky, jež jsou za všech okolností považovány za nepřiměřené,
- přílohu III návrhu směrnice obsahující smluvní podmínky, jež jsou považovány za nepřiměřené, pokud obchodník neprokáže opak.

Z přílohy III návrhu směrnice také jasně vyplývají výjimky. Čl. 33 návrhu směrnice určuje, že jestliže obchodník tvrdí, že určitá podmínka byla individuálně sjednána, je povinen o tom předložit důkaz. Členské státy zajistí, aby smluvní podmínka, která není obsahem přílohy II nebo III, byla považována za nepřiměřenou, jestliže v rozporu s požadavkem přiměřenosti způsobuje významnou nerovnováhu

v právech a povinnostech stran, které vyplývají ze smlouvy, v neprospěch spotřebitele (čl. 32 odst. 1 návrhu směrnice). Návrh směrnice v čl. 37 dále stanoví, že nepřiměřené smluvní podmínky nejsou pro spotřebitele závazné. Smlouva je pro strany nadále závazná, pokud může nadále platit i bez těchto nepřiměřených podmínek. Srov. též čl. 34 a 35 návrhu směrnice.

4.3.7 Promítnutí právní ochrany spotřebitele v bankovních smlouvách

Skutečnost, že se osoba bude v závazkovém vztahu z bankovní smlouvy nacházet v postavení spotřebitele podle § 52 odst. 3 OZ, bude mít za následek ten, že půjde o smlouvu spotřebitelského charakteru a budou tak na ni aplikovatelná daná ustanovení o spotřebitelských smlouvách.

Jaký je rozdíl mezi bankovní smlouvou uzavřenou mezi subjekty banka - podnikatel a banka - nepodnikatel (spotřebitel)? V prvé řadě zpravidla v podmínkách, za nichž banka příslušnou bankovní smlouvu s daným subjektem uzavírá a dále v právní ochraně poskytovanou právním řádem. Zvýšené právní ochrany požívá spotřebitel. Jelikož bankovní smlouvy mají často formu tzv. adhezní smlouvy, měla by banka dbát zvýšené pozornosti a opatrnosti při vypracování oferty, která by neměla především obsahovat nepřiměřená ujednání podle § 56 odst. 3 OZ, zvláště pak ujednání pod písm. g) a h) citovaného ustanovení, a respektovat tak danou právní úpravu spotřebitelských smluv v občanském zákoníku (§ 51a až 65 OZ).

Spotřebitelskou (bankovní) smlouvu lze uzavřít v podstatě trojím způsobem a od toho je také odvislá právní ochrana spotřebitele:

- a) v provozovně (pobočce) banky, na smluvní vztah se uplatní zejména § 55 a 56 OZ,
- b) mimo provozovnu (pobočku) banky, nutno aplikovat i § 57 OZ,
- c) jako tzv. distanční smlouvu, resp. smlouvu o finančních službách uzavíranou na dálku (§ 54a až 54d OZ).

Ad a) Nejfrekventovanějším případem bude uzavírání spotřebitelské (bankovní) smlouvy v provozovně (pobočce) banky. Uplatní se zejména § 55, 56 OZ, viz bod 4.3.5.

Ad b) V úvahu též připadá sjednání spotřebitelské (bankovní) smlouvy mimo provozovnu, tedy mimo pobočku banky. V tomto případě se uplatní i § 57 OZ. Smlouvu

jménem banky může uzavírat např. obchodní zástupce na základě smlouvy o obchodním zastoupení mezi ním a bankou. Spotřebitel může od sjednané smlouvy písemně odstoupit do 14 dnů od jejího uzavření, a nedošlo-li k plnění podle uzavřené smlouvy, může od smlouvy odstoupit bez uvedení důvodu a bez jakékoliv sankce do 1 měsíce. Banka je zároveň povinna vrátit spotřebiteli zaplacené finanční částky do 30 dnů od odstoupení od smlouvy. Banka musí spotřebitele písemně upozornit na právo odstoupit od smlouvy nejpozději při uzavření smlouvy, jinak má spotřebitel právo odstoupit od smlouvy do 1 roku od jejího uzavření.

Tuto úpravu v podstatě přebírá návrh nového občanského zákoníku. Zakotvuje ji v § 1697 a násl. Návrh zákona mluví o smlouvách uzavíraných mimo obchodní prostory.

Ad c) S rozvojem moderních technologií lze některé bankovní smlouvy, především smlouvu o běžném účtu a smlouvu o vkladovém účtu uzavřít i jako tzv. smlouvu o finančních službách uzavíranou na dálku (§ 54a a násl. OZ). Jde v podstatě o tzv. distanční smlouvu, tj. o smlouvu, k jejímuž uzavírání dochází bez současné fyzické přítomnosti účastníků (není nutná osobní návštěva pobočky banky) za použití prostředků komunikace na dálku. Opět zde existuje nepřesnost pojmu „distanční smlouva“. I v tomto případě nejde o zvláštní smluvní typ, ale o způsob uzavírání kontraktu. Lépe tedy „uzavírání smlouvy distančním způsobem“, jak ostatně stanoví návrh nového občanského zákoníku (§ 1677 a násl.). Prostředky komunikace na dálku jsou uvedeny v § 53 odst. 1 OZ, např. internet, viz § 54 písm. a) OZ. Jde o spotřebitelskou smlouvu ve smyslu § 52 OZ (je začleněna do hlavy páté občanského zákoníku). Je uzavírána mezi dodavatelem (bankou) a spotřebitelem. Spotřebitelem může být v tomto případě pouze fyzická osoba [(§ 54a odst. 4 písm. c) OZ]) navzdory definici spotřebitele uvedené v § 52 odst. 3 OZ. Sám občanský zákoník smlouvami o finančních službách na dálku rozumí smlouvy týkající se bankovních, platebních, úvěrových nebo pojistných služeb, smlouvy týkající se penzijního připojištění, smlouvy týkající se poskytování investičních služeb nebo smlouvy týkající se obchodů na trhu s investičními nástroji. Může jít např. o sjednávání smlouvy o běžném účtu prostřednictvím internetu, což není v současné bankovní praxi výjimkou (viz např. mBank ČR, Raiffeisenbank a.s.).

V souvislosti s novou právní úpravou platebního styku je nutné upozornit na zákon č. 285/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o platebním styku (tzv. změnový zákon) s účinností od 1. listopadu 2009. Ten vkládá do § 54a OZ zcela nový pátý odstavec, který říká, že ustanovení § 54b odst. 2, § 54b odst. 3 písm. a) a b), § 54b odst. 4 písm. b), c), f), a g) a § 54b odst. 5 písm. a) OZ se nepoužijí při uzavírání smluv o platebních službách podle zákona upravujícího platební styk. Tímto zákonem je zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku.

V ustanovení § 54a odst. 1 OZ je stanovena vyvratitelná domněnka, která určuje, že v případě pochybností se má za to, že za smlouvu o finančních službách se pro účely smluv uzavíraných na dálku vždy považuje smlouva uzavíraná v rámci předmětu podnikatelské činnosti podle první věty citovaného ustanovení, kde na straně dodavatele vystupuje mimo jiné banka, spořitelní nebo úvěrní družstvo. Pokud tedy banka, případně spořitelní nebo úvěrní družstvo se spotřebitelem, jako druhou smluvní stranou, uzavřou smlouvu prostředky komunikace na dálku, bude se mít za to, že jde o smlouvu o finančních službách, ledaže by byl prokázán opak.

Jak stanoví § 54a odst. 3 věta druhá OZ, uzavírají-li stejné smluvní strany, které spolu uzavřely smlouvu o finančních službách uzavíranou na dálku, další navazující smlouvy o finančních službách uzavírané na dálku stejné nebo obdobné povahy, nepoužijí se na tyto navazující smlouvy ustanovení § 54b odst. 2 až 6 OZ; to neplatí v případě, kdy od uzavření poslední smlouvy uplynul více než jeden rok (viz ale § 54a odst. 5 OZ s účinností od 1. listopadu 2009). Může jít o situaci, kdy bude mezi účastníky uzavřena smlouva o běžném účtu a následně uzavřena např. smlouva o spořicímu účtu.

Ustanovení § 54b odst. 1 OZ zakotvuje, že spotřebiteli musí být při jednání prostřednictvím některého z prostředků komunikace na dálku s dostatečným předstihem před uzavřením smlouvy o finančních službách uzavírané na dálku poskytnuty informace o bance (viz § 54b odst. 2 OZ), o poskytované finanční službě (viz § 54b odst. 3 OZ), o smlouvě o finančních službách uzavírané na dálku (viz § 54b odst. 4 OZ, např. o možnosti či nemožnosti odstoupit od smlouvy) a o možných způsobech mimosoudního řešení sporů nebo možných náhradách z garančních fondů (viz § 54b odst. 5 OZ, např. Fond pojištění vkladů, který je upraven v § 41a a násl. BankZ). Informace podle § 54b odst. 2 až 5 OZ musí být dány spotřebiteli k dispozici písemně

v dostatečném předstihu před tím, než je spotřebitel smlouvou uzavíranou na dálku nebo nabídkou na její uzavření vázán (§ 54b odst. 8 OZ). Pro úplnost opět podotýkám, že od 1. listopadu 2009 nabývá účinnosti § 54a odst. 5 OZ.

Spotřebitel má právo obdržet kdykoli během trvání smlouvy o finančních službách uzavírané na dálku na svou žádost smluvní podmínky v tištěné podobě, případně změnit způsob komunikace na dálku. Banka by měla dbát řádného poučení spotřebitele a uchovat o tomto dostatečné důkazy pro případný budoucí soudní spor, neboť banka nese důkazní břemeno o splnění svých povinností informovat spotřebitele a důkazní břemeno o získání souhlasu spotřebitele s uzavřením, popřípadě s plněním, smlouvy o finančních službách uzavírané na dálku. Jakékoli smluvní ujednání, které stanovuje, že důkazní břemena, byť jen z části, nese spotřebitel, je nepřipustné ve smyslu § 56 odst. 3 OZ.

Odstoupení od smlouvy je jednostranný adresovaný právní úkon, který činí jeden z účastníků. Odstoupením od smlouvy se smlouva ruší. Spotřebitel má právo odstoupit od smlouvy o finančních službách uzavírané na dálku bez uvedení důvodu a bez jakékoli smluvní sankce ve lhůtě 14 dnů ode dne uzavření smlouvy. Spotřebitel vykoná své právo na odstoupení oznámením zasláným prokazatelným způsobem v souladu s praktickými pokyny, které mu banka poskytla. Lhůta k uplatnění práva na odstoupení je zachována, pokud bylo oznámení písemně odesláno před uplynutím této lhůty. Lhůta pro odstoupení je lhůtou hmotněprávní.

Pokud spotřebitel odstoupí od smlouvy o finančních službách uzavíranou na dálku, dojde *ex lege* ke zrušení dalších souvisejících smluv uzavíraných na dálku.

Odstoupí-li spotřebitel od smlouvy o finančních službách uzavírané na dálku, banka po něm může požadovat neprodlené zaplacení částky pouze za do té doby skutečně poskytnutou službu. Požadovaná částka musí být přiměřená rozsahu již poskytnuté služby.

Banka je povinna bez zbytečného odkladu, nejpozději ve lhůtě 30 dnů ode dne odstoupení, kdy jí bylo doručeno oznámení o odstoupení od smlouvy o finančních službách uzavírané na dálku, vrátit spotřebiteli všechny peněžní prostředky od něj přijaté na základě smlouvy o finančních službách uzavírané na dálku, s výjimkou částky zaplacené spotřebitelem za již skutečně poskytnuté služby na základě smlouvy o finančních službách uzavírané na dálku.

Spotřebitel má též právo odstoupit od uzavřené smlouvy o finančních službách uzavírané na dálku, pokud mu banka neposkytne informace podle § 54b odst. 1 až 11 OZ nebo mu poskytne klamavé informace při uzavírání smlouvy o finančních službách uzavírané na dálku. Spotřebitel může právo na odstoupení od smlouvy uplatnit ve lhůtě 3 měsíců ode dne, kdy se o porušení povinností banky dozví. Je třeba mít opět napaměti nové ustanovení § 54a odst. 5 OZ.

4.4 Právní ochrana daná zákonem o platebním styku

Nový zákon o platebním styku upravuje řadu otázek, které můžeme označit jako ochranu spotřebitele. Předně jde o informační povinnosti poskytovatelů platebních služeb vůči jejich uživatelům (§ 79 až 93 ZPS). Jde jak o předsmělní informační povinnosti, tak i o informační povinnosti během trvání právního vztahu ze smlouvy o platebních službách. Tím se ovšem ochrana spotřebitele v zákoně o platebním styku nevyčerpává. Další prvky ochrany spotřebitele lze spatřovat v tom, že plnění povinností vyplývajících ze smlouvy o platebních službách lze zpoplatnit pouze v případě, že to zákon o platebním styku *explicite* dovoluje (§ 77 odst. 1 a 4), nebo také v tom, že zákon o platebním styku rozděluje odpovědnosti za neautorizovanou platební transakci mezi poskytovatele a uživatele (§ 115 a 116).

Zvýšená ochrana spotřebitele a drobného podnikatele spočívá v zákazu možnosti se dohodou stran odchýlit od ustanovení vypočtených v § 75 odst. 2 ZPS, jde přitom o následující ustanovení: § 77 odst. 1, § 79 až 97, § 103, 106, § 116 až 118 a § 120 odst. 1 a od lhůty uvedené v § 121.

K zákonu o platebním styku viz zejména bod 2 a 5.

4.5 Kolektivní žaloby ve věcech spotřebitelů, mimosoudní řešení spotřebitelských sporů, Evropské spotřebitelské centrum

4.5.1 Kolektivní žaloby ve věcech spotřebitelů

Ve spotřebitelském sporu se většinou jedná o bagatelní částku, v důsledku čehož je spotřebitel často odrazován od toho, aby se vůbec domáhal svých práv soudní cestou. Spotřebitele odrazují samozřejmě i jiné důvody, jako např. zdlouhavost řízení, vysoké náklady řízení apod.

Pod pojem „hromadná žaloba“ zařazujeme žalobu podávanou v zájmu většího okruhu osob, které mají shodné nebo obdobné nároky, avšak nejsou účastníky řízení o nich, i když z výsledku řízení mohou potom profitovat.¹³⁵ Pod pojmem hromadné žaloby je tedy třeba vždy rozumět žalobu, která vyvolává účinky i pro osoby další, stojící mimo proces, které ovšem zásadně přináležejí se svými obdobnými právy ke straně žalující.¹³⁶

A. Winterová rozděluje hromadné žaloby na:

- soukromé (skupinové), pro něž je charakteristické, že žalobce je sám věcně legitimován, uplatňuje své vlastní právo, ovšem s účinky i pro jiné (srov. § 83 a § 159a občanského soudního řádu),
- „společenské“ nebo „spolkové“, což jsou žaloby podávané právnickou osobou, sdružením, které je k žalobě procesně legitimováno proto, že se takovou ochranou zabývá (např. podle § 54 obchodního zákoníku a § 25 zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů),
- hromadné žaloby veřejné, které jsou žalobami na ochranu nějakých hromadných práv, které jsou zákonem svěřeny státnímu nebo veřejnému orgánu (státnímu zastupitelství, prokurátorovi, ombudsmanovi apod.).¹³⁷

Jistý základ pro skupinové žaloby dává pozitivní právo v § 83 a 159a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

V souladu s § 25 odst. 2 ZOS návrh na zahájení řízení u soudu o zdržení se protiprávního jednání ve věci ochrany práv spotřebitelů může podat a účastníkem takového řízení být např. občanské sdružení „Sdružení obrany spotřebitelů“ (SOS).¹³⁸

Ustanovení § 83 odst. 2 písm. a) a b) OSŘ stanoví, že zahájení řízení:

- zdržení se protiprávního jednání nebo o odstranění závadného stavu ve věcech ochrany práv porušených nebo ohrožených nekalým soutěžním jednáním (viz § 53 a 54 ObchZ),

¹³⁵ WINTEROVÁ, A. Hromadné žaloby (procesualistický pohled). *Bulletin advokacie*, 2008, č. 10, s. 22.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ [Cit. 1. září 2009]. Dostupné z: <http://www.spotrebitele.info/>.

- zdržení se protiprávního jednání ve věcech ochrany práv spotřebitelů (viz § 25 odst. 2 ZOS),

brání též tomu, aby proti témuž žalovanému probíhalo u soudu další řízení o žalobách jiných žalobců požadujících z téhož jednání nebo stavu stejné nároky. Touto úpravou je založena překážka litispendence.

Občanský soudní řád zakotvuje v § 159a odst. 2, že výrok pravomocného rozsudku, kterým bylo rozhodnuto ve věcech uvedených v § 83 odst. 2 OSŘ, je závazný nejen pro účastníky řízení, ale i pro další osoby oprávněné proti žalovanému pro tytéž nároky z téhož jednání nebo stavu. Zvláštní právní předpisy stanoví, v kterých dalších případech a v jakém rozsahu je výrok pravomocného rozsudku závazný pro jiné osoby než účastníky řízení. Citované ustanovení zakládá překážku *rei iudicatae*.

Dále je občanským soudním řádem stanoveno, že ve věcech ochrany práv porušených nebo ohrožených nekalým soutěžním jednáním, nebo ve věcech ochrany práv spotřebitelů může soud účastníkovi, jehož žalobě vyhověl, přiznat na jeho návrh ve výroku rozsudku právo rozsudek uveřejnit na náklady neúspěšného účastníka; podle okolností případu soud stanoví též rozsah, formu a způsob uveřejnění (§ 155 odst. 4).

Viz také směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/27/ES ze dne 19. května 1998 o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů.¹³⁹ Stejně tak viz Bílá kniha o žalobách o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES.¹⁴⁰

4.5.2 Mimosoudní řešení spotřebitelských sporů (ADR)

Na tomto místě je také vhodné zmínit projekt „Mimosoudní řešení spotřebitelských sporů neboli ADR – *Alternative Dispute Resolution*“. Tento projekt vychází z dílny Ministerstva průmyslu a obchodu (garant projektu) ve spolupráci s Hospodářskou komorou ČR, spotřebitelskými sdruženími, Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR, Asociací mediátorů, Ministerstvem financí a Ministerstvem spravedlnosti. ADR funguje od 1. dubna 2008 a je postaven na třech pilířích: poskytnutí kvalifikované informace a doporučení, mediace a rozhodčí řízení. Výsledkem rozhodčího řízení je rozhodčí nález, který je závazný a vykonatelný.

¹³⁹ V češtině [cit. 1. září 2009]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:04:31998L0027:CS:PDF>.

¹⁴⁰ V češtině [cit. 1. září 2009]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0165:FIN:CS:PDF>.

Cílem tohoto projektu je rychlé a levné řešení spotřebitelských sporů (spotřebitel – podnikatel) a vyznačuje se dobrovolností. Záleží tedy na stranách, zda k tomuto alternativnímu postupu přikročí, anebo nikoliv a zvolí raději soudní cestu. Byla také vydána „Pravidla řízení pro mimosoudní řešení spotřebitelských sporů“, „Mediační řád“, a „Rozhodčí řád“.¹⁴¹ Domnívám se, že takové řešení spotřebitelských sporů uvítají zejména spotřebitelé, kdy se za pomoci tohoto projektu budou moci rychleji a bez větších nákladů domoci svých zákonných práv, než by tomu bylo soudní cestou.

4.5.3 Evropské spotřebitelské centrum (ESC)

Nechtěl bych opomenout také to, že v roce 2005 bylo otevřeno „Evropské spotřebitelské centrum Praha (ESC)“ při Ministerstvu průmyslu a obchodu ČR, od 1. ledna 2009 při České obchodní inspekci. ESC vzniklo za finanční spoluúčasti Evropské unie. Poskytování služeb je zdarma a ve spolupráci s ostatními centry všech členských států EU, Norska a Islandu. ESC má za cíl bezplatně pomáhat a radit spotřebitelům o jejich spotřebitelských právech v členských zemích EU. K úkolům ESC patří také poskytování informací o legislativě EU o ochraně spotřebitele. Pomáhá spotřebitelům s řešením stížností a sporů s prodejci výrobků a služeb v členských zemích EU, Norsku a na Islandu.¹⁴²

¹⁴¹ [Cit. 7. září 2009]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/cz/ochrana-spotrebitele/mimosoudni-reseni/>.

¹⁴² [Cit. 7. září 2009]. Dostupné z: <http://www.coi.cz/cs/esc-2.html>.

B. Bankovní smlouvy podle obchodního zákoníku a vklady podle občanského zákoníku

V této části se budu věnovat jednotlivým bankovním smlouvám podle obchodního, ale i podle občanského zákoníku. Cílem této části rigorózní práce není podat výklad všech jednotlivých bankovních smluv vyčerpávajícím způsobem, ale podat jejich základní charakteristiku a zaměřit se i na problematické věci té které bankovní smlouvy.

5 Smlouva o běžném účtu a smlouva o vkladovém účtu (smlouvy o účtech) ve světle nové právní úpravy zákona č. 284/2009 Sb., o platebním styku a zákona č. 285/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o platebním styku

5.1 Obecná charakteristika

Smlouva o běžném účtu (§ 708 až 715a), stejně jako smlouva o vkladovém účtu (§ 716 až 719b), se vztahuje jak na podnikatele, tak i nepodnikatele, neboť zakládá absolutní závazkový vztah ve smyslu § 261 odst. 3 písm. d).

Zásadní rozdíl mezi oběma smlouvami o účtech nutno spatřovat především v tom, že smlouva o běžném účtu slouží zejména k realizaci platebního styku, nikoliv ke zhodnocování peněžních prostředků, jako je tomu v případě smlouvy o vkladovém účtu. Proto se běžný účet, na rozdíl od vkladového účtu, vyznačuje nižším úročením peněžních prostředků na něj vložených. Majitel účtu může s těmito prostředky na účtu volně disponovat a banka zpravidla neví, jak dlouho je tam majitel účtu ponechá a je tak nucena mu je kdykoliv vrátit zpět. Jinak tomu bývá u vkladového účtu, neboť ten na jedné straně slouží ke zhodnocování peněžních prostředků majitele účtu, zatímco na straně druhé může banka peněžní prostředky vložené na účet majitelem účtu využít ke svému podnikání, např. je může umisťovat na finančních trzích, a tak je zhodnocovat, nebo je přenechávat prostřednictvím úvěru jiným dlužníkům, neboť časové přenechání těchto prostředků je smluvně stanoveno, a to na dobu určitou nebo dobu neurčitou

s předem stanovenou výpovědní lhůtou. Jinými slovy slouží běžné účty k provádění platebního styku, zatímco vkladové účty jsou určeny především k tomu, aby na ně byly ukládány peněžní prostředky.

Za kogentní ustanovení u smlouvy o běžném účtu nutno označit § 709 odst. 3, § 710 odst. 2 a 3, § 714 odst. 4, § 715a, plyne tak z § 263 odst. 1. Z povahy věci je také kogentní základní ustanovení § 708 odst. 1 (§ 263 odst. 2 a § 269 odst. 1). Ostatní ustanovení požívají dispozitivitu. Smlouva o vkladovém účtu obsahuje následující kogentní ustanovení: § 718 odst. 1, § 719a (§ 263 odst. 1). Základní ustanovení § 716 odst. 1, ze stejného důvodu jako u smlouvy o běžném účtu, je také kogentní (§ 263 odst. 2 a § 269 odst. 1). Donucujícími ustanoveními jsou také § 708 odst. 3 a § 716 odst. 3 (účinnost od 1. listopadu 2009).

Obě smlouvy o účtech náleží mezi pasivní bankovní obchody. V těchto obchodech banka vystupuje jako dlužník. Banka prostřednictvím těchto obchodů získává peněžní prostředky k jejím dalším aktivitám a operacím.

Smlouvu o běžném účtu shodně se smlouvou o vkladovém účtu řadíme mezi konzensuální smlouvy, tzn., že závazky vznikají již podpisem smlouvy a není potřeba vkládat na účet peněžní prostředky. Banky však zpravidla ve svých obchodních podmínkách požadují při zřízení účtu složení minimálního vkladu. Opakem konzensuálních smluv jsou smlouvy reálné (např. smlouva o vkladu podle § 778 a násl. OZ), kde závazky vznikají až poskytnutím „něčeho“, běžně peněžních prostředků. I. Pelikánová se u úpravy smlouvy o vkladu pozastavuje nad tím, že zákonodárce ke vzniku závazku nepožaduje ani složení částky, ale dokonce ani stanovení její výše. Domnívá se, že nedostatek jakékoli dohody o výši ukládané částky by mohl mít za následek neurčitost právního úkonu.¹⁴³

Smlouvy o účtech budou velice často disponovat odkazem na obchodní podmínky banky ve smyslu § 273.

Na dobu neurčitou je koncipována smlouva o běžném účtu, zatímco smlouva o vkladovém účtu na dobu určitou nebo na dobu neurčitou s předem stanovenou výpovědní lhůtou. V rámci předsmluvních informačních povinností musí být uživateli poskytovatelem poskytnut údaj o době trvání rámcové smlouvy [(§ 84 písm. b) ZPS)].

¹⁴³ PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 5. díl. Praha : Linde, a. s., 1999, s. 551.

Smlouvy o účtech jsou smlouvami vypověditelnými (viz § 95 až 97 ZPS v případě rámcové smlouvy, jinak § 715 odst. 1 až 3, rovněž srov. § 717 odst. 4).

Návrh na uzavření smlouvy o účtu bude mít zpravidla formu tzv. adhezní smlouvy, může být (současně) i smlouvou formulářovou. Viz bod 1.7 písm. e) a f).

S ohledem na § 763 odst. 1 se na smlouvy o účtech vztahuje nepravá retroaktivita. Tyto smlouvy se budou vždy řídit obchodním zákoníkem ode dne jeho účinnosti (1. ledna 1992) bez ohledu na to, zda k jejich uzavření došlo před anebo po jeho účinnosti.

5.2 Druhy smlouvy o běžném účtu

Smlouva o běžném účtu je masově uzavírána. Ačkoliv obchodní zákoník nerozlišuje, zda banka kontrahuje smlouvu o běžném účtu s podnikatelem či nepodnikatelem jakožto s majitelem účtu (avšak srov. § 262 odst. 4), banky toto rozlišují a nabízejí různé druhy smlouvy o běžném účtu. Podle toho, zda běžný účet slouží k podnikatelským aktivitám nebo nikoliv, můžeme rozlišovat:

- osobní (sporožirové) účty, tj. účty pro nepodnikatelské (osobní) účely,
- běžné účty, tj. pro podnikatelské účely.

Smlouva o běžném účtu, která bude uzavírána pro nepodnikatelské účely, většinou bude považována za spotřebitelskou smlouvu, ledaže by byla používána k podnikatelským účelům. Naproti tomu smlouva o běžném účtu, která bude uzavírána pro podnikatelské účely, zpravidla nebude spotřebitelskou smlouvou, protože zvýšená právní ochrana se vztahuje na spotřebitele. K tomu srovnej již citované rozhodnutí ESD ve věci C-464/01 Johann Gruber proti Bay Wa AG ze dne 20. ledna 2005. Smlouva o běžném účtu by neměla (nesmí) být klientem používána k jinému než ke sjednanému účelu.

Banky nabízejí i účelové účty, např. účty založené s cílem splácení hypotečního úvěru. V nabídce produktů bank se také lze setkat se studentskými účty, které jsou zaměřeny na cílovou skupinu – studenty. Tyto účty jsou vedeny zpravidla bezplatně, přičemž studenti požívají i dalších výhod, jako jsou např. bezplatné výběry z bankomatů apod.

5.3 Nová právní úprava platebního styku

Dne 1. listopadu 2009 nabývá účinnosti zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku, který se podstatným způsobem dotýká mimo jiné smluv o účtech. Ke stejnému datu také nabude účinnosti zákon č. 285/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o platebním styku. Tento tzv. „změnový zákon“ stávající úpravu smluv o účtech modifikuje, resp. dochází k její výrazné redukci. Oba zmiňované zákony jsou implementací směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/64/ES ze dne 13. listopadu 2007, o platebních službách na vnitřním trhu, kterou se mění směrnice 97/7/ES, 2002/65/ES, 2005/60/ES a 2006/48/ES a zrušuje směrnice 97/5/ES.

V souladu se zmiňovanou novou úpravou bude nutné rozlišovat od 1. listopadu 2009 situace, kdy smlouva o běžném účtu a smlouva o vkladovém účtu (dále také jen „smlouvy o účtech“) bude smlouvou o platebních službách, resp. rámcovou smlouvou podle § 74 odst. 1 písm. a) ZPS, tudíž vyvstane potřeba aplikovat na smlouvu o běžném účtu § 708 odst. 3 a na smlouvu o vkladovém účtu § 716 odst. 3, a tedy i příslušná ustanovení nového zákona o platebním styku. Pokud smlouva o účtu nebude smlouvou o platebních službách (rámcovou smlouvou) bude na ni aplikovatelná dosavadní příslušná úprava v obchodním zákoníku, která se od 1. listopadu 2009 bude vyznačovat určitými změnami v důsledku přijetí nové úpravy platebního styku.

Smlouvy o účtech tak mají i nadále svůj základ v obchodním zákoníku, a pokud jsou smlouvami o platebních službách (rámcovými smlouvami), stanoví další pravidla zákon o platebním styku.

5.4 Ve kterých případech bude běžný nebo vkladový účet platebním účtem ve smyslu § 2 odst. 1 písm. b) ZPS?

Odpověď spočívá ve výkladu pojmu „platební účet“, který používá směrnice 2007/64/ES a zákon o platebním styku. Citovaná směrnice v čl. 4 odst. 14 považuje za platební účet ten účet, který je vedený na jméno jednoho nebo více uživatelů platebních služeb, který je využíván k provádění platebních transakcí. Zákon o platebním styku definuje platební účet jako účet, který slouží k provádění platebních transakcí [(§ 2 odst. 1 písm. b) ZPS)].

Obchodním zákoníkem definovaný běžný a vkladový účet bude v naprosté většině případů, až na nepatrné výjimky, platebním účtem, a proto smlouva o jeho

zřízení bude smlouvou o platebních službách (rámcovou smlouvou). Z tohoto důvodu se v této rigorózní práci budu zabývat pouze smlouvami o účtech, které jsou rámcovými smlouvami podle § 74 odst. 1 písm. a) ZPS.

Bylo předmětem složitých diskusí, které účty spadají nebo nikoliv pod pojem platebního účtu, neboť směrnice č. 2007/64/ES pojem platebního účtu nevysvětluje příliš jasně. Platební účet je definován jako účet využívaný k provádění platebních transakcí. Vzhledem k široké definici platební transakce (platební transakcí je nejen převod, ale i vklad nebo výběr) by bylo možné za platební účet ve smyslu směrnice považovat prakticky jakýkoli účet. Prosadil se však poněkud zužující výklad, podle něhož se směrnice nevztahuje na účty, u kterých je dispoziční volnost majitele účtu do značné míry omezena. Z tohoto důvodu se směrnice podle převažujícího názoru nevztahuje např. na účty stavebního spoření nebo na termínované vklady. Český návrh zákona však nad rámec směrnice č. 2007/64/ES některá ustanovení z praktických důvodů výslovně vztahuje i na účty stavebního spoření.¹⁴⁴ Smlouvy o těchto účtech (účty stavebního spoření, termínované vklady) by tedy nepředstavovaly smlouvu o platebních službách (rámcovou smlouvou), i když z pohledu našeho práva jde také o smlouvy o vkladovém účtu ve smyslu § 716 a násl.

Úvěrové účty jsou platebními účty pouze za určitých podmínek. Pokud dochází k vyplácení peněžních prostředků z úvěrového účtu příjemci úvěru, nepůjde o platební účet. Stejně tak nepůjde o platební účet v případě, kdy příjemce vkládá prostředky na úvěrový účet s cílem splácet jemu poskytnutý úvěr.

5.5 Základní ustanovení smluv o účtech

Smlouvou o běžném účtu se zavazuje banka zřídit od určité doby v určité měně účet pro jeho majitele, přijímat na zřízený účet peněžní prostředky, vyplácet z něj peněžní prostředky nebo z něj či na něj provádět jiné platební transakce (§ 708 odst. 1).

Za podstatné části tohoto kontraktu lze označit:

- označení smluvních stran, tj. banka, majitel účtu,
- závazek banky zřídit běžný účet,
- určení doby, od které se banka zavazuje zřídit běžný účet,
- určení měny, na kterou běžný účet zní,

¹⁴⁴ BERAN, J. K návrhu nového zákona o platebním styku. *Obchodněprávní revue*, 2009, č. 5, s. 137.

- závazek banky přijímat na zřízený účet peněžní prostředky, vyplácet z něj peněžní prostředky nebo z něj či na něj provádět jiné platební transakce.

Smlouva o vkladovém účtu představuje dva závazky. Jednak jde o závazek banky spočívající ve zřízení od určité doby v určité měně účet pro jeho majitele a platit z peněžních prostředků na účtu úroky, a jednak o závazek majitele účtu, jenž se zavazuje vložit na účet peněžní prostředky, přenechat jejich využití bance na dobu určitou nebo na dobu neurčitou s předem stanovenou výpovědní lhůtou (§ 716 odst. 1). Podstatné části této bankovní smlouvy jsou:

- označení smluvních stran, tj. banka, majitel účtu,
- závazek banky zřídit vkladový účet,
- určení doby, od které se banka zavazuje zřídit vkladový účet,
- určení měny, na kterou vkladový účet zní,
- závazek majitele účtu vložit peněžní prostředky na účet a přenechat je bance k využití, a to na dobu určitou nebo na dobu neurčitou s předem stanovenou výpovědní lhůtou,
- závazek banky platit úroky z peněžních prostředků na účtu.

Základní ustanovení smlouvy o vkladovém účtu mlčí o povinnosti banky vrátit vložené peněžní prostředky zpět majiteli účtu. Toto však plyne z povahy tohoto závazkového vztahu.

Smluvní strany nemohou uzavřít smlouvu o vkladovém účtu jako bezúročnou, v opačném případě by tím jinak ztrácela smysl celá daná úprava.

Ze základních ustanovení smluv o účtech vyplývá povinnost banky zřídit účet. Aniž by to však zákon stanovil, pro banku vyplývá povinnost účet i vést.

Peněžními prostředky zákon o platebním styku rozumí bankovky, mince, bezhotovostní peněžní prostředky a elektronické peníze [(§ 2 odst. 1 písm. c) ZPS)]. Za platební transakci je označeno vložení peněžních prostředků na platební účet, výběr peněžních prostředků z platebního účtu nebo převod peněžních prostředků [(§ 2 odst. 1 písm. a) ZPS)]. Pokud jde o převod peněžních prostředků, účastní se platební transakce plátce, poskytovatel plátce, poskytovatel příjemce a příjemce. Plátce i příjemce může

být jedna a tatáž osoba, např. pokud tato osoba uskuteční převod peněžních prostředků z jednoho svého účtu na svůj účet jiný.

Vedle označení „běžný účet“ se lze setkat i s označením „sporožirový účet“, který je v podstatě běžným účtem. Srov. např. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 9. 1993, sp. zn. 5 Cmo 187/93: „*Tzv. sporožirové účty byly a jsou svou povahou druhem běžného účtu. Smlouvy o sporožirovém účtu se řídí podle ustanovení § 763 odst. 1 ObchZ, i když byly uzavřeny přede dnem nabytí jeho účinnosti. Podle ustanovení § 261 odst. 3 písm. d) ObchZ se závazkové vztahy ze smlouvy o sporožirovém účtu řídí třetí částí obchodního zákoníku bez ohledu na povahu jejich účastníků, tedy bez ohledu na to, zda jde o vztahy podnikatelů, které se týkají jejich podnikatelské činnosti (tzv. absolutní obchody).*“

Obě smlouvy nelze vést jako anonymní. Tento závěr lze dovodit z formulace „pro jeho majitele“ (§ 708 odst. 1, § 716 odst. 1).

5.6 Nakládání s účtem

Nakládat s účtem (uzavřít nebo změnit smlouvu o účtu anebo ukončit vztah založený smlouvou o účtu) může *ex lege* osoba, v jejíž prospěch je účet zřízen. Obchodní zákoník takovouto osobu nazývá jako „majitel účtu“. Majitel, ať už běžného či vkladového účtu, je označením nepřesným, i když vžitým. Peněžní prostředky majitelem účtu vložené na účet, v jehož prospěch byl zřízen, se nestávají vlastnictvím tohoto majitele, nýbrž vlastnické právo přechází na banku. Majitel účtu je věřitelem a má pohledávku vkladatele za bankou. Majitel účtu je oprávněn požadovat zpět předmět vkladu. Srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 4. 2005, sp. zn. 32 Odo 1064/2004: „*Peněžní prostředky na účtu vedeném peněžním ústavem na základě smlouvy o běžném účtu nebo na základě smlouvy o vkladovém účtu nejsou v majetku majitele účtu, v jehož prospěch byl tento účet zřízen, nýbrž v majetku peněžního ústavu. Oprávnění majitele účtu, spočívající v tom, aby na základě jeho příkazu byly vyplaceny peněžní prostředky z účtu u peněžního ústavu, tak představuje pouze pohledávku z účtu u peněžního ústavu.*“ Majitel účtu není vlastníkem, protože účet ani částky na něm uložené nejsou věcí v právním smyslu. Majitel účtu má proti bance pohledávku a v naší právní koncepci pohledávka není předmětem vlastnického práva.¹⁴⁵

¹⁴⁵ PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 5. díl. Praha : Linde, a. s., 1999, s. 529.

Vedle majitele účtu mohou s účtem nakládat i jiné osoby. Podmínkou však je udělení zvláštní plné moci majitelem účtu, ve které zmocněnce opravňuje nakládat s určitým jeho účtem. Zmocněnec pak nakládá s účtem jménem majitele účtu a s důsledky pro majitele účtu. Zvláštní plnou moc nelze zaměňovat s obecnou plnou mocí podle § 31 OZ. Podpis majitele účtu na zvláštní plné moci musí být úředně ověřen, ledaže by byla plná moc udělena před bankou, kde se úřední ověření nevyžaduje. V opačném případě bude plná moc neplatná (§ 39 OZ).

Spornou otázkou je, zda prokurista je oprávněn nakládat s účtem, resp. zda je nakládání s účtem zahrnuto v prokuře. Prokura je upravena v § 14. Prokurou podnikatel zmocňuje prokuristu ke všem právním úkonům, k nimž dochází při provozu podniku, i když se k nim jinak vyžaduje zvláštní plná moc. Vystává tedy otázka, zda za právní úkon, k němuž dochází při provozu podniku, lze také považovat nakládání s účtem? Domnívám se, že nikoliv. Jak již bylo řečeno, ustanovení § 709 odst. 3 vyžaduje udělení zvláštní plné moci, což ostatně § 14 splňuje, nesplňuje však další požadavek stanovený § 709 odst. 3, a to ten, že citované ustanovení vyžaduje úředně ověřený podpis majitele účtu, resp. plná moc musí být udělena před bankou. Zatímco podpis podnikatele na prokuře nevyžaduje úřední ověření. Z těchto důvodů se nedomnívám, že prokurista je oprávněn nakládat s účtem, to by jen mohl za podmínek stanovených § 709 odst. 3. Opačné stanovisko je však zastáváno ČNB.¹⁴⁶ ČNB se také přiklání k výkladu, že osoby uvedené v § 13 a 15 ObchZ a § 20 OZ nepotřebují zvláštní plnou moc k právu nakládat s účtem.¹⁴⁷ S tímto však nesouhlasí kolektiv autorů šedého komentáře C. H. Beck.¹⁴⁸

Práva a povinnosti majitele účtu má i ustanovený správce dědictví (viz § 715a odst. 4).

Ustanovení § 709 odst. 4 upravuje spolumajitelství účtu, kde každý ze spolumajitelů má postavení majitele účtu.

¹⁴⁶ Žlebková, M. Výklad k vybraným ustanovením obchodního zákoníku upravujícím smlouvu o běžném účtu a smlouvu o vkladovém účtu, ve znění zákona č. 125/2002 Sb. Obecná část. *Věstník ČNB*, 2003, č. 11, s. 5.

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1233.

5.7 Právní režim smluv o účtech

Jaká ustanovení bude nutné použít na smlouvy o účtech, pokud budou smlouvami o platebních službách (rámcovými smlouvami)? Tato otázka je řešena zcela novými odstavci ve smlouvách o účtech. Do § 708 smlouvy o běžném účtu je změnovým zákonem vložen nový třetí odstavec, který *expressis verbis* říká, jaká ustanovení je třeba vyloučit. V případě, že smlouva o běžném účtu bude smlouvou o platebních službách (rámcovou smlouvou) podle zákona o platebním styku, jsou ustanovení § 708 odst. 2, § 709 odst. 1 a 2, § 710 až 714 a § 715 odst. 1 až 3 neaplikovatelná. Obdobně je tomu i u smlouvy o vkladovém účtu. U tohoto kontraktu § 716 odst. 3 stanoví, že § 716 odst. 2, § 716a, § 717 odst. 1 a § 718 se nepoužijí pro smlouvu o vkladovém účtu, která je smlouvou o platebních službách podle zákona upravujícího platební styk. Ostatní příslušná ustanovení, která nejsou vypočtena v § 708 odst. 3 a § 716 odst. 3, je nutné i nadále použít. Stejně tak je nutné aplikovat příslušná ustanovení zákona o platebním styku. V případě, že smlouvy o účtech nebudou smlouvami o platebních službách (rámcovými smlouvami) uplatní se dosavadní příslušná úprava v obchodním zákoníku, která se bude od 1. listopadu 2009 vyznačovat určitými změnami (viz § 708 odst. 1, § 715 odst. 4, § 715a odst. 1, 2 a 4). Z toho plyne, že v určitých situacích na smlouvy o účtech bude plně aplikován obchodní zákoník (srov. § 1 odst. 2, § 262 odst. 4 a § 713 odst. 2) a v některých případech bude dán režim obchodního zákoníku (srov. § 1 odst. 2 a § 262 odst. 4) spolu se zákonem o platebním styku (srov. § 74 a násl. ZPS). Základním právním předpisem pro smlouvy o účtech však i nadále zůstává obchodní zákoník. Smlouvy o účtech budou tedy mít od 1. listopadu 2009 dvojí právní režim s ohledem na to, zda budou smlouvou o platebních službách (rámcovou smlouvou) nebo nikoliv.

5.8 Smlouva o platebních službách (§ 74 ZPS)

Soukromoprávní pravidla pro poskytování platebních služeb jsou obsažena v části čtvrté hlavě prvního zákona o platebním styku. Zmíněný zákon, který je implementací směrnice 2007/64/ES, zavádí do našeho právního řádu nový termín „smlouva o platebních službách“. Smlouva o platebních službách je základem pro poskytování platebních služeb. Co je a co není platební službou viz § 3 ZPS.

Smlouva o platebních službách, obdobně jako bankovní smlouvy či spotřebitelské smlouvy, nepředstavuje žádný zvláštní smluvní typ. Může jít jak o pojmenované, tak i nepojmenované smlouvy. Podle důvodové zprávy k zákonu o platebním styku se o smlouvu o platebních službách bude jednat vždy, jestliže se jedna strana (poskytovatel platebních služeb) zavazuje druhé straně (uživateli platebních služeb) poskytnout platební službu ve smyslu § 3 ZPS. Poskytovatelem zpravidla bude banka podle zákona o bankách nebo družstevní záložna za podmínek stanovených zákonem o spořitelních a úvěrních družstvech. Naproti tomu uživatelem klient banky, tj. fyzická nebo právnická osoba (podnikatel, nepodnikatel), resp. člen družstevní záložny, případně jiná družstevní záložna. Režimu smlouvy o platebních službách podléhají i ujednání, která jsou zachycena v jinak nazvaných dokumentech, např. obchodní podmínky. Část čtvrtá hlava první zákona o platebním styku se uplatní i v případě neoprávněného poskytování platebních služeb v souladu s § 3a ObchZ.

Zákon o platebním styku rozeznává dvě formy smlouvy o platebních službách (§ 74). Pod legislativní zkratkou jsou zákonem označeny jako „rámcová smlouva“ a „smlouva o jednorázové platební transakci“. Směrnice 2007/64/ES upravuje rámcové smlouvy v kapitole 3 čl. 40 a násl., přičemž rámcovou smlouvu v čl. 4 odst. 12 definuje jako smlouvu o platebních službách, kterou se řídí budoucí provádění jednotlivých a za sebou následujících platebních transakcí a která může obsahovat povinnosti a podmínky pro zřízení platebního účtu. Jednorázová platební transakce je obsažena v kapitole 2 čl. 35 a násl. citované směrnice.

Smlouvou o platebních službách se poskytovatel zavazuje uživateli:

- provádět pro něho platební transakce ve smlouvě jednotlivě neurčené (rámcová smlouva), nebo
- provést pro něho jednotlivou platební transakci neupravenou rámcovou smlouvou (smlouva o jednorázové platební transakci).

Jak již bylo uvedeno výše, běžný (§ 708 a násl.) a vkladový účet (§ 716 a násl.) bude, až na nepatrné výjimky, platebním účtem, a proto smlouva o jeho zřízení bude smlouvou o platebních službách (rámcovou smlouvou). Proto tam, kde budu v následujícím výkladu mluvit o rámcové smlouvě, budu mít *kumulative* na mysli i

smlouvy o účtech, které jsou smlouvami o platebních službách (rámcovými smlouvami), ledaže by bylo stanoveno jinak.

Nový zákon o platebním styku mluví o „rámcové smlouvě“. Rámcová smlouva je známá nauce i praxi. Smlouva o účtu je naukou označována jako rámcová smlouva o poskytnutí bankovních služeb.¹⁴⁹ Český zákonodárce používá termín „rámcová smlouva“ i na jiných místech právního řádu.¹⁵⁰ I. Pelikánová chápe rámcovou smlouvu tak, že zakládá dlouhodobější právní vztah, který se bude realizovat na základě později uzavíraných dílčích (realizačních) smluv, jež zpravidla respektují podmínky rámcové smlouvy, mohou se však od nich i odchýlit a jejichž uzavírání nevyplývá z kontraktační povinnosti založené rámcovou smlouvou.¹⁵¹ Rámcová smlouva zakládá zpravidla závazkový vztah v plném slova smyslu, i když bývá kombinována s dalšími smlouvami (realizačními, prováděcími, konkretizačními). Podmínky dohodnuté v rámcové smlouvě zpravidla nejsou opakovány v dílčích smlouvách, které jsou mnohdy nesamostatné, závazkový vztah je určen jak jimi, tak smlouvou rámcovou. Rámcová smlouva plní funkci jakési obecné úpravy ve vztahu k úpravám speciálním obdobně, jako to známe v souvislosti s hierarchií právních předpisů. Rámcová smlouva může trvat dále, i když závazky z některých z konkretizujících podřazených smluv zaniknou odstoupením nebo jinak, aniž dojde ke splnění. Takové smlouvy mohou být nahrazeny jinými nebo mohou být změněny závazky z uzavřených smluv tak, aby plnění bylo poskytnuto z jiného vztahu apod.¹⁵² R. Nováček podává definici: „*Jako rámcové smlouvy se označují smlouvy, které předpokládají opakované uzavírání smluv stejného druhu se stejným nebo podobným předmětem plnění mezi týmiž subjekty, přičemž k realizaci předpokládaného plnění rámcové smlouvy dochází až na základě následných dílčích smluv.*“¹⁵³ V souladu s výše uvedeným lze dovodit, že banky se svými klienty uzavřou smlouvu o běžném (vkladovém) účtu, která bude zpravidla smlouvou o platebních službách (rámcovou smlouvou). Na základě této rámcové smlouvy pak může docházet k uzavírání dalších dílčích smluv, jako např. smlouva o vydání platební karty apod. Obchodní podmínky se stávají součástí smlouvy o účtu (rámcové smlouvy), která na ně

¹⁴⁹ PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 5. díl. Praha : Linde, a. s., 1999, s. 522.

¹⁵⁰ Např. v § 11 zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů, nebo v § 17 odst. 3 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵¹ PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 5. díl. Praha : Linde, a. s., 1999, s. 522.

¹⁵² PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo*. 4. díl. Praha : ASPI Wolters Kluwer, 2009, s. 155–156.

¹⁵³ K tomu podrobněji viz NOVÁČEK, R. Rámcové smlouvy. *Právní rozhledy*, 2004, č. 1, s. 13 a násl.

odkázala, jsou tedy součástí rámcové smlouvy. Změna rámcové smlouvy se děje prostřednictvím změny obchodních podmínek. Změna obchodních podmínek je tedy změnou rámcové smlouvy. Ke změně rámcové smlouvy viz bod 5.11.

Rámcová smlouva bude zpravidla uzavřena na dobu neurčitou. Zákon o platebním styku výslovně předpokládá v § 95 výpověď rámcové smlouvy, a to jak ze strany uživatele, tak i ze strany poskytovatele platebních služeb. Viz bod 5.12.

Zákon o platebním styku v § 74 odst. 2 dále stanoví, že rámcová smlouva může stanovit podmínky pro vedení platebního účtu.

Druhou formou smlouvy o platebních službách je smlouva o jednorázové platební transakci. Často bude souviset s prováděním převodů bez založení účtu. Jde o tzv. „remiterství“: (i) Klient přijde do banky s penězi, (ii) na základě jeho příkazu je banka někam pošle, (iii) klient za to bance zaplatí, (iv) banka mu ale nezaloží žádný účet.

5.9 Dispozitivnost některých ustanovení části čtvrté zákona o platebním styku

Soukromoprávní úprava v části čtvrté hlavy první zákona o platebním styku má zásadně kogentní povahu. Ustanovení § 75 a 76 ZPS pak jasně stanoví, od jakých ustanovení se strany mohou dohodou odchýlit. Zákon o platebním styku poskytuje zvýšenou ochranu nejen spotřebiteli [(§ 2 odst. 3 písm. c) ZPS)], ale také (nově) drobnému podnikateli (§ 75 odst. 3 ZPS) jakožto slabším smluvním stranám. Český zákonodárce tak využil možnosti danou čl. 51 odst. 3 směrnice 2007/64/ES, kdy členské státy mohou stanovit, že ustanovení hlavy čtvrté citované směrnice se použijí na mikropodniky stejným způsobem jako na spotřebitele. Zvýšená ochrana spotřebitele a drobného podnikatele spočívá v zákazu možnosti se dohodou stran odchýlit od ustanovení vypočtených v § 75 odst. 2 ZPS, jde přitom o následující ustanovení: § 77 odst. 1, § 79 až 97, § 103, 106, § 116 až 118 a § 120 odst. 1 a od lhůty uvedené v § 121. Proč se za slabší smluvní stranu považuje i drobný podnikatel? Důvodová zpráva zákona o platebním styku k tomuto podává výklad, že důvodem je fakt, že schopnost individuálního sjednání podmínek je u drobných podnikatelů obdobně nízká jako u spotřebitelů. Zvýšená ochrana spotřebitele a drobného podnikatele je nutná z důvodu ochrany slabší smluvní strany, která v zásadě nemá možnost s dokonalou znalostí věci

posoudit skutečné výhody a případná rizika odchýlné smluvní úpravy. Zda se jedná o drobného podnikatele nebo nikoliv je rozhodující okamžik uzavření smlouvy, případně okamžik změny smlouvy. Na drobného podnikatele, který uzavřel smlouvu o platebních službách přede dnem nabytí účinnosti zákona o platebním styku, se ustanovení tohoto zákona o drobném podnikateli vztahují od 1. ledna 2010.

5.10 Úplatnost rámcové smlouvy

Smlouva o platebních službách je zásadně smlouvou úplatnou. Až na výjimky si poskytovatel s uživatelem však nesmějí sjednat úplatu za splnění povinností poskytovatelem podle hlavy čtvrté zákona o platebním styku (např. informační povinnosti), ledaže zákon stanoví jinak. Pak ale dohodnutá úplata musí být přiměřená a odpovídat skutečným nákladům poskytovatele.

5.11 Informační povinnosti

Poskytnutí a zpřístupnění informací poskytovatelem uživateli reguluje § 78 ZPS. V ustanovení § 78 odst. 3 ZPS je stanovena vyvratitelná domněnka, že poskytovatel informace podle hlavy čtvrté zákona o platebním styku uživateli neposkytl ani nezpřístupnil, ledaže by byl prokázán opak.

Podrobná úprava informačních povinností je stanovena v § 79 a násl. ZPS. Rozsah informačních povinností poskytovatele se liší v závislosti na tom, zda jde o rámcovou smlouvu nebo o smlouvu o jednorázové platební transakci. Je nutno rozlišovat dva druhy informací:

- a) před smluvní informace,
- b) informace v průběhu trvání smlouvy.

Ad a) Informace, které musí být dány uživateli ještě před uzavřením dané rámcové smlouvy. Účelem těchto informací je poskytnout uživateli dostatečné informace o příslušné službě. Poskytovatel má povinnost před smluvních informací především z toho důvodu, aby uživatel měl dostatek informací pro rozhodnutí, zda smlouvu s daným poskytovatelem uzavře či nikoliv. Větší rozsah před smluvních informací je oproti smlouvě o jednorázové platební transakci dán v případě rámcové smlouvy. Uživateli musí být poskytnuty s dostatečným předstihem před tím, než je vázán rámcovou smlouvou, informace o poskytovateli (§ 81 ZPS), informace o

poskytované platební službě (§ 82 ZPS), informace o způsobu komunikace mezi uživatelem a poskytovatelem (§ 83 ZPS), informace o rámcové smlouvě (§ 84 ZPS) a informace o povinnostech a o odpovědnosti poskytovatele a uživatele (§ 85 ZPS), a to určitě a srozumitelně a v úředním jazyce státu, v němž je platební služba nabízena, přičemž strany se mohou dohodnout i na jiném jazyku. Nedodržení předšmluvních informací by mohlo být za určitých okolností sankcionováno relativní neplatností s ohledem na § 49a OZ.

Ad b) Do těchto informací lze zejména zařadit výpisy z účtů, tedy informace o pohybech na účtu o platebních transakcích. Zde je také určité *novum*. Je věcí dohody mezi bankou a klientem, jakým způsobem bude banka tyto informace klientovi poskytovat. Ve smlouvě však musí být uveden alespoň jeden způsob, tj. tzv. standardní způsob, kterým bude klient od banky tyto informace dostávat, a to bezplatně. Pokud by klient chtěl dostat tyto informace i jiným způsobem nežli standardním, může být poskytnutí takovýchto informací bankou zpoplatněno. Informacemi během trvání právního vztahu z rámcové smlouvy rozumí zákon o platebním styku informace plátců před provedením platební transakce (§ 89 ZPS), informace plátců o platební transakci (§ 90 ZPS) a informace příjemci o platební transakci (§ 91 ZPS).

5.12 Změna rámcové smlouvy

Změna rámcové smlouvy je upravena v § 94 ZPS. Jde o implementaci čl. 44 směrnice 2007/64/ES, který připouští změnu rámcové smlouvy konkludentním projevem vůle, nikoliv tedy výslovným souhlasem. Jelikož je směrnice založena na plné harmonizaci,¹⁵⁴ je tak český zákonodárce konečně donucen řešit otázku legálnosti postupu banky při jednostranné změně obchodních podmínek za předem stanovených důvodů, a stanovit pravidla pro tuto praxi. Dosavadní praxe bank uskutečňovaná při jednostranné změně obchodních podmínek, která nemá zcela oporu v našem právním řádu, bude tedy do jisté míry zlegalizována, neboť se zásadním způsobem neliší od postupu uvedeného ve směrnici 2007/64/ES (§ 94 ZPS). Nutno ovšem zdůraznit, že jde jen o případy rámcové smlouvy podle zákona o platebním styku.

¹⁵⁴ Výjimku představují národní diskrece v případech směrnici 2007/64/ES stanovených. Český zákonodárce využil národní diskrece, viz např. § 36, 111 ZPS.

Konkludentní změna rámcové smlouvy je přípustná za splnění konkrétních podmínek. Výslovného souhlasu uživatele se změnou rámcové smlouvy není třeba (konkludentní souhlas uživatele se změnou smlouvy je možný), pokud si to smluvní strany sjednaly, poskytovatel navrhl změnu rámcové smlouvy nejpozději dva měsíce přede dnem, kdy má změna nabýt účinnosti, uživatelem nedošlo k odmítnutí oferty, poskytovatel uživatele informoval o tomto důsledku v návrhu na změnu rámcové smlouvy a také ho poskytovatel informoval v návrhu na změnu rámcové smlouvy o jeho právu vypovědět rámcovou smlouvu podle § 94 odst. 4 ZPS. Poskytovatel má možnost v případě odmítnutí návrhu uživatelem, buď stávající smlouvu vypovědět, anebo se rozhodnout, že dosavadní smluvní vztah bude pokračovat i nadále beze změn. Pokud uživatel nehodlá akceptovat ofertu, má právo stávající smlouvu přede dnem, kdy má změna nabýt účinnosti, bezúplatně a s okamžitou účinností vypovědět. Zůstane-li uživatel v dvouměsíční lhůtě nečinný, platí, že ofertu přijal. O těchto důsledcích musí být uživatel poskytovatelem informován.

Banka (poskytovatel) bude případnou změnu rámcové smlouvy uskutečňovat prostřednictvím změny obchodních podmínek, na které rámcová smlouva odkazuje. Obchodní podmínky jsou součástí rámcové smlouvy. Změna obchodních podmínek je i změnou rámcové smlouvy.

Případy jednostranné změny smlouvy (úrokové sazby, směnné kurzy) jsou upraveny v § 94 odst. 5 ZPS.

Od ustanovení § 94 ZPS se nelze dohodou odchýlit, jestliže smluvními stranami bude poskytovatel na straně jedné a na straně druhé uživatel, který je spotřebitelem nebo drobným podnikatelem (§ 75 odst. 2 ZPS).

5.13 Výpověď rámcové smlouvy

Rámcová smlouva je vypověditelná. Úprava je zakotvena v § 95 až 97 ZPS a je implementací čl. 45 směrnice 2007/64/ES. Podmínky pro výpověď rámcové smlouvy jsou stanoveny odlišně v závislosti na tom, zda jde o poskytovatele nebo uživatele. Uživatel má právo smlouvu vypovědět kdykoliv (vyžaduje se písemná forma), a to i přesto, že smlouva byla uzavřena na dobu určitou. Pro případ, že mezi smluvními stranami byla sjednána výpovědní doba, zanikne rámcová smlouva uplynutím této doby. Výpovědní doba však nesmí být delší než jeden měsíc.

Ustanovení § 95 odst. 2 ZPS zakotvuje právo uživatele bezúplatně vypovědět rámcovou smlouvu, pokud od okamžiku jejího uzavření uplynula doba delší než jeden rok. Některé banky již v současné době umožňují bezplatné zrušení smlouvy o běžném účtu.

Pouze pokud tak bylo mezi účastníky dohodnuto, může poskytovatel rámcovou smlouvu uzavřenou na dobu neurčitou vypovědět, přičemž výpovědní doba nesmí být kratší než dva měsíce.

Obchodní zákoník upravuje výpověď smlouvy o běžném účtu v § 715 odst. 1 až 3. Na základě § 719b lze použít přiměřeně ustanovení o smlouvě o běžném účtu na smlouvu o vkladovém účtu, pokud ta nestanoví něco jiného. Jelikož sama nic nestanoví o výpovědi smlouvy, uplatní se ustanovení § 715 odst. 1 až 3. Tato úprava se však nepoužije na smlouvu o běžném účtu a smlouvu o vkladovém účtu, které jsou smlouvami o platebních službách (rámcovými smlouvami) podle zákona o platebním styku. V takovém případě se totiž uplatní již citovaná úprava v § 95 až 97 ZPS.

5.14 Lhůty pro provádění platebních transakcí

Významnou změnu zákon o platebním styku přináší také v oblasti lhůt pro provádění platebních transakcí (§ 108 až 114). V ustanovení § 108 odst. 1 ZPS je zakotveno obecné pravidlo, které určuje, že poskytovatel provede platební transakci ve lhůtách dohodnutých s uživatelem v souladu s ustanoveními tohoto oddílu, nestanoví-li jiný právní předpis možnost lhůtu prodloužit.¹⁵⁵

Případně-li okamžik přijetí peněžních prostředků od uživatele nebo okamžik připsání částky platební transakce na účet poskytovatele příjemce na dobu, která není provozní dobou poskytovatele, platí, že k přijetí nebo připsání došlo na začátku následující provozní doby poskytovatele.

Pro převod peněžních prostředků v české měně v rámci jedné banky (poskytovatele) platí, že musí být připsány na platební účet příjemce, resp. dány příjemci k dispozici v týž daný pracovní den, ve kterém nastal okamžik přijetí příkazu.

U převodů peněžních prostředků v rámci dvou nebo více bank (poskytovatelů) se oproti dnešní úpravě lhůta o jeden pracovní den zkracuje, tedy na dva pracovní dny.

¹⁵⁵ Může tak stanovit např. zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

V případě, že spotřebitel nebo drobný podnikatel vloží peněžní prostředky v hotovosti na platební účet v měně, v níž je účet veden, je povinností poskytovatele tyto peněžní prostředky připsat neprodleně. Pokud vkládající osobou nebude spotřebitel a ani drobný podnikatel anebo by byla platební transakce v jiné měně, poskytovatel připiše peněžní prostředky následující pracovní den po dni přijetí prostředků (§ 112 ZPS).

5.15 Odpovědnost za neautorizovanou platební transakci

Odpovědnost poskytovatele za neautorizovanou platební transakci upravuje ustanovení § 115 a 116 ZPS. Platební transakce, ke které nebyl dán souhlas plátce, je považována za neautorizovanou platební transakci. Úprava § 116 ZPS jasně stanoví, kdy plátce nebo poskytovatel nese ztrátu z neautorizované platební transakce. Pokud ztráta byla způsobena použitím ztraceného nebo odcizeného platebního prostředku nebo zneužitím platebního prostředku, nese plátce ztrátu pouze do výše 150 eur,¹⁵⁶ za zbytek odpovídá poskytovatel. Plátce nese ztrátu v plném rozsahu, pokud tuto ztrátu způsobil svým podvodným jednáním, nebo tím, že úmyslně nebo z hrubé nedbalosti porušil některou ze svých povinností stanovených v § 101 ZPS. Pokud však plátce nejednal podvodně a ztráta vznikla po té, co plátce oznámil ztrátu, odcizení nebo zneužití platebního prostředku poskytovateli, odpovídá v plné výši poskytovatel. Podle důvodové zprávy v případě neautorizované platební transakce spočívá odpovědnost poskytovatele plátce v restituční odpovědnosti (uvedení účtu plátce do stavu, v němž by byl, kdyby k neautorizované platební transakci nedošlo, resp. vrácení částky platební transakce plátcí), viz § 115 ZPS.

5.16 Zánik závazkového vztahu vzniklého ze smlouvy o účtu

Nejběžnějším způsobem ukončení smluvního vztahu bude dohoda smluvních stran o zániku závazkového vztahu vzniklého ze smlouvy. Obchodní zákoník mluví v § 715 (a nejen v něm, dále např. v § 705, 715a) o zániku smlouvy, ale *de facto* se jedná o

¹⁵⁶ Čl. 61 odst. 1 směrnice 2007/64/ES stanoví, že („... plátce nese ztrátu do výše 150 eur plynoucí z veškerých neautorizovaných platebních transakcí...“). Citovaná směrnice mluví o „neautorizovaných platebních transakcích“, používá tedy množného čísla. Naproti tomu český zákon o platebním styku v § 116 odst. 1 mluví pouze o „neautorizované platební transakci“ ve smyslu jednotného čísla. Tato chyba zákona je způsobena předkladatelem, tj. Ministerstvem financí ČR. Zákon o platebním styku tedy zavádí spoluúčast plátce 150 eur za každou jednotlivou neautorizovanou platební transakci. Takový výklad však jistě nebyl cílem směrnice 2007/64/ES a navzdory zmíněnému legislativnímu nedostatku by banky měly postupovat v duchu směrnice 2007/64/ES.

zánik závazkového vztahu vzniklého ze smlouvy. Smlouva je právní skutečností a jako taková zaniknout nemůže. Je tedy potřeba k tomuto zákonodárcovu nedostatku přihlídnout v následujícím výkladu.

Podle dikce ustanovení § 715 odst. 4 platí, že zanikne-li smlouva o běžném účtu, banka bez zbytečného odkladu v souladu se zákonem o platebním styku vypořádá pohledávky a závazky týkající se účtu; dále bance náleží oprávnění záležitostí v započtení svých pohledávek, které má vůči majiteli účtu ze smlouvy o běžném účtu. Banka však musí při započtení svých pohledávek respektovat § 361, tj. banka může použít peněžních prostředků na účtu pouze k započtení své vzájemné pohledávky, kterou má vůči majiteli účtu podle smlouvy o běžném účtu. Ustanovení § 361 platí i pro smlouvu o vkladovém účtu. Povinností majitele účtu je bance vrátit platební karty a tiskopisy šeků, které mu k účtu vydala. Po uskutečněním vypořádání pohledávek a závazků nastupuje povinnost banky účet zrušit. Ohledně peněžních prostředků na účtu platí, že jsou vyplaceny majiteli účtu. Ten však může po bance požadovat, aby tyto peněžní prostředky byly převedeny na jiný účet, který sám určí, anebo aby byly vyplaceny jím určeným osobám. Bance však mohou v souvislosti s převedením (s úschovou) peněžních prostředků vzniknout náklady. Proto obchodní zákoník pamatuje na možnost, aby si banka započetla svou pohledávku na úplatu za převod zůstatku peněžních prostředků, resp. na úhradu nákladů spojených s úschovou zůstatku peněžních prostředků, jestliže nemohl být vyplacen ani převeden na jiný účet. Bude-li majitel účtu nečinný, jak se má se zůstatkem účtu naložit, může banka tento zůstatek evidovat (avšak bez nároku majitele účtu na úroky ze zůstatku) do doby, než bude promlčeno právo na výplatu zůstatku. Povinností banky je také po zrušení účtu majiteli písemnou formou oznámit, ke kterému dni byl účet zrušen.

Účinností výpovědi (tj. jejím doručením smluvní straně) avšak ještě nezaniká účet, zaniká smlouva, již byl účet zřízen. Účet je zrušen až po vypořádání všech pohledávek a závazků (§ 715 odst. 4 a 5). Postup je tedy následující: zánik smlouvy → vypořádání pohledávek → zrušení účtu. Jakmile smlouva zanikne, peněžní prostředky již nejsou úročeny.

Ustanovení § 715 odst. 4 a 5 se použijí na smlouvu o vkladovém účtu přiměřeně (§ 719b).

5.17 Smrt majitele účtu

Zákonem č. 554/2004 Sb., bylo do právní úpravy smlouvy o běžném účtu vloženo ustanovení § 715a, které se zabývá smrtí majitele účtu a právními následky s tímto spojenými. Z formulace „smrtí majitele účtu“ lze vyvodit, že se ustanovení týká jen fyzických osob, jen tyto mohou zemřít. Se smrtí majitele účtu však obchodní zákoník nespojuje zánik smlouvy o běžném účtu, ba naopak, smlouva trvá i nadále. Banka proto pokračuje v provádění platebních transakcí na základě příkazů, které jí dal majitel účtu a osoby jím zmocněné. Majitel účtu může za svého života stanovit, v jakých platebních transakcích z účtu nemá banka po jeho smrti pokračovat. Okamžikem, kdy se banka hodnověrně dozví (např. úřední sdělení, pouhé prohlášení pozůstalých by nepostačovalo) o smrti majitele účtu, zastaví následujícím dnem ty platební transakce z účtu, u kterých majitel účtu stanovil, že po jeho smrti v nich nemá banka pokračovat. Stejně tak smrtí majitele účtu nezaniká plná moc, kterou udělil jiným osobám k nakládání s peněžními prostředky na účtu, ledaže by stanovil, že jeho smrtí zmocnění zaniká. Jde o odchylku stanovenou v § 33b odst. 2 OZ, který určuje, že plná moc zaniká smrtí zmocnitele, nevyplývá-li z jejího obsahu něco jiného, pokud zvláštní zákon (právě obchodní zákoník v § 715a odst. 3) nestanoví jinak.

Práva a povinnosti majitele účtu náležejí i ustanovenému správci dědictví. Je tedy oprávněn nakládat s účtem ve smyslu § 709 odst. 3. Je-li bance hodnověrně doloženo, že správce dědictví byl ustanoven, je povinna se řídit jeho příkazy. Správci dědictví náleží oprávnění spočívající ve spravování běžného účtu zemřelého majitele účtu.

Podle úpravy v § 719a se ustanovení § 715a (smrt majitele účtu) na smlouvu o vkladovém účtu použije obdobně.

5.18 Ještě jednou ke smlouvě o vkladovém účtu

Vedle zákona o platebním styku se na smlouvu o vkladovém účtu (rámcovou smlouvu) uplatní také příslušná ustanovení obchodního zákoníku, ve kterém má i nadále svůj základ.

Majitel účtu na zřízený účet vloží vklad v podobě peněžních prostředků, který mu je po určité době vrácen navýšený o úroky z těchto prostředků. Banka naproti tomu

získává peněžní prostředky a může je někam investovat, a tak je zhodnocovat. Shodně jak majitel účtu, tak i banka sledují zhodnocení svých peněžních prostředků.

Smlouva o vkladovém účtu může stanovit, že před uplynutím dohodnuté doby nebo před skončením výpovědní lhůty je znemožněno majiteli účtu jakkoliv disponovat s peněžními prostředky na účtu.

V ustanovení § 717 odst. 3 je zakotvena smlouva o revolvingovém vkladu neboli revolvingová smlouva o vkladovém účtu. Smluvní strany se mohou dohodnout, že doba určená ve smlouvě o vkladovém účtu se opakovaně prodlužuje. Záleží tedy na majiteli účtu, zda po uplynutí doby určené ve smlouvě, vložené peněžní prostředky vybere anebo tyto prostředky ponechá na účtu i nadále k dispozici bance a smluvní vztah tedy bude pokračovat i nadále o další období. Znamenalo by to tedy, že doba určená ve smlouvě se opakovaně prodlužuje, aniž by musela být opětovně sjednávána.

Obchodní zákoník též umožňuje vypovědět jen část vkladu, pokud je smlouva o vkladovém účtu sjednána na dobu neurčitou. V případě, že by šlo o dobu určitou, muselo by tak být dohodnuto mezi smluvními stranami.

V ustanovení § 719 je zakotvena povinnost banky uvolnit peněžní prostředky podle dispozic majitele účtu.

Obchodní zákoník zakotvuje pravidlo použití právní úpravy smlouvy o běžném účtu na úpravu smlouvy o vkladovém účtu. Zákon rozlišuje obdobné použití (kogentní § 719a) a použití přiměřené (kogentní § 719b). Na smlouvu o vkladovém účtu se obdobně použije § 715a (smrt majitele účtu). Ustanovení § 709 až 715 se pak na ni použije přiměřeně, pokud nestanoví jinak. Viz ale § 708 odst. 3 a § 716 odst. 3.

5.19 Vliv nové právní úpravy platebního styku na stávající smlouvy o účtech

Jak již bylo řečeno, dne 1. listopadu 2009 nabude účinnosti nový zákon o platebním styku spolu s tzv. změnovým zákonem. Bylo také uvedeno, že smlouva o běžném účtu stejně jako smlouva o vkladovém účtu bude v drtivé většině případů považována za smlouvu o platebních službách (rámcovou smlouvu). Např. u smlouvy o běžném účtu platí, že od 1. listopadu 2009 budou muset mít banky se všemi novými i stávajícími zákazníky uzavřenu rámcovou smlouvu podle § 74 odst. 1 písm. a) ZPS, na základě které budou banky pro klienty provádět platební transakce a platební služby

definované zákonem o platebním styku. Obchodní podmínky banky jsou součástí smlouvy o běžném účtu (rámcové smlouvy) ve smyslu § 273, a tudíž jako celek se smlouvou o běžném účtu (rámcovou smlouvou) jsou považovány za rámcovou smlouvu. Stávajících smluv o běžném účtu se změny v legislativě (nová úprava platebního styku) dotknou prostřednictvím změny obchodních podmínek, které jsou jejich součástí a na něž daná smlouva odkazuje, aby tak vše bylo v souladu s novým zákonem o platebním styku, resp. se směrnicí 2007/64/ES. Z toho lze tedy vyvozovat, že pokud má klient s bankou v současné době uzavřenu smlouvu o běžném účtu, bude tato smlouva od 1. listopadu 2009 automaticky považována za rámcovou smlouvu ve smyslu § 74 odst. 1 písm. a) ZPS. Banky by měly včas své klienty vyrozumět o nové právní úpravě platebního styku, resp. je upozornit na nová znění obchodních podmínek, která budou reagovat na tuto změnu v legislativě.

Přechodné ustanovení § 144 odst. 6 a 7 ZPS jasně stanoví, že právní vztahy mezi poskytovatelem a uživatelem se dnem nabytí účinnosti tohoto zákona (zákona o platebním styku) řídí tímto zákonem, i když vznikly přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona. Vznik těchto právních vztahů, jakož i jednotlivé nároky, které z těchto právních vztahů vznikly přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, se však posuzují podle dosavadních právních předpisů. Jestliže byly mezi poskytovatelem a uživatelem ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona sjednány podmínky poskytování platebních služeb, které jsou pro uživatele méně příznivé než podmínky, které tento zákon umožňuje sjednat jako nejméně příznivé pro uživatele, platí, že byly sjednány podmínky, které tento zákon umožňuje sjednat jako nejméně příznivé pro uživatele.

5.20 Vztah mezi zákonem o platebním styku a občanským zákoníkem

Za určitých okolností může být smlouva o platebních službách (rámcová smlouva) smlouvou spotřebitelskou. V takových případech je třeba si ujasnit vztah mezi zákonem o platebním styku a občanským zákoníkem. Jaký je tedy vztah zákona o platebním styku k úpravě spotřebitelských smluv v občanském zákoníku? Vztah je takový, že se obě úpravy aplikují vedle sebe. Nelze mít tedy za to, že by jedna úprava byla *lex specialis* a druhá *lex generalis*. Kupříkladu je-li smlouva o platebních službách (rámcová smlouva) uzavřena na dálku, vzniká poskytovateli povinnost splnit informační povinnosti podle § 79 až 85 ZPS, ale i informační povinnosti podle § 54a a násl. OZ. Je

zřejmé, že se tyto informační povinnosti budou v některých případech vzájemně překrývat.

6 Smlouva o otevření akreditivu

6.1 Úvod

Akreditiv patří mezi nejznámější, ale také značně propracované, a proto i dost spolehlivé nástroje platebního styku. Jde o speciální transakce, které obvykle souvisejí s kupními a jinými smlouvami uzavřenými mezi příkazcem a beneficentem, ale z hlediska smlouvy o otevření akreditivu nejsou tyto další smlouvy pro banku nijak zavazující, protože ta na nich nemá účast.¹⁵⁷ Akreditiv nachází své využití především v zahraničním obchodě. V poslední době se též rozšiřuje v tuzemském platebním styku.

Jedná se o instrument, který eliminuje platební riziko v zahraničním obchodě, neboť pro prodávajícího představuje akreditiv garanci, že dostane za své zboží zapláceno, a to přímo bankou, která akreditiv otevřela, za předpokladu, že splní podmínky vyžadované akreditivní listinou. Pro kupujícího akreditiv představuje jistotu, že obdrží zboží, na kterém se dohodl s prodávajícím a za které zaplatil. Ovšem i kupující musí splnit předepsané podmínky, které určuje smlouva o otevření akreditivu. Akreditiv plní funkci spolehlivého platebního prostředku. Je nástrojem platebním a zajišťovacím. Akreditiv napomáhá hladkému průběhu platebního styku a dává příkazci i beneficentovi vyšší míru právní jistoty.

V odborné literatuře lze nalézt různou genezi akreditivu. Tak např. podle I. Pelikánové se akreditiv vyvinul ze směnky a základem jeho konstrukce, která zahrnuje zpravidla 3 – 4 subjekty, je příkazní (mandátní) smlouva. Podstatou této techniky je, že příkazce (kupující) dá příkaz své bance, aby poskytla platbu jeho smluvnímu partnerovi (prodávajícímu), jestliže ten splní stanovené podmínky, které při dokumentárním akreditivu spočívají v předložení určitých listin.¹⁵⁸ Podle K. Marka se akreditiv (německy *Kreditbrief*, anglicky *letter of credit*) vyvinul z kupecké poukázky. Slouží jako nástroj placení i úvěrování. Jeho starší označení je „úvěrní list“ (francouzky *accréditer* = dát úvěr).¹⁵⁹ Váž. 12 029 (z r. 1932): „Akreditiv je svou právní podstatou *assignací (poukázkou), podmínky jeho jest přesně dodržet a poukázaný (banka) nesmí*

¹⁵⁷ HANÁK, O. In ELIÁŠ, K., DVOŘÁK, T. a kol. *Obchodní zákoník – Praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od r. 1900*. 5. vydání. Praha : Linde, 2006, s. 908.

¹⁵⁸ PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 5. díl. Praha : Linde, a. s., 1999, s. 466.

¹⁵⁹ MAREK, K. *Smluvní obchodní právo - Kontrakty*. Brno : Masarykova univerzita, 2006, s. 341.

bez souhlasu poukazatele (příkazce) je měnit, volně si je vykládat a plnit akreditiv s odchylkami.¹⁶⁰

6.2 Charakteristika právní úpravy

Obchodní zákoník upravuje smlouvu o otevření akreditivu v § 682 až 691. V praxi se hojně používá dokumentární akreditiv jakožto jeden z druhů akreditivů. Zákon ho neopomíjí a věnuje mu § 689 až 690. Kromě základního ustanovení § 682 je celá úprava smlouvy o otevření akreditivu dispozitivní. P. Liška však spatřuje určitý problém v široké dispozitivnosti úpravy akreditivu, což může v některých případech vést k oslabení právní jistoty beneficenta, na něhož je také kladen větší požadavek obezřetnosti.¹⁶¹ Smlouva o otevření akreditivu je spravována režimem obchodního zákoníku, patří mezi tzv. absolutní obchody [(§ 261 odst. 3 písm. d)].

Smlouva o otevření akreditivu má blízko ke smlouvě ve prospěch třetího (*contractus in favorem tertii*). Smlouva ve prospěch třetího je upravena pouze občanským zákoníkem. Beneficient je oprávněn domáhat se plnění ze smlouvy o otevření akreditivu, pokud splní stanovené podmínky v dané lhůtě. Do té doby není účastníkem smlouvy a není ani oprávněn z této smlouvy. Je věcí pouze beneficenta, zda stanovené podmínky splní či nikoliv, jejich nesplnění není nijak sankcionováno.

6.3 Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy (UCP 600)

Významný vliv na akreditiv mají bankovní uzance. Zejména je důležité upozornit na Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy (dále jen „Jednotná pravidla“), přijatá Mezinárodní obchodní komorou (*International Chamber of Commerce – ICC*) v Paříži na konferenci ve Vídni v roce 1933. Poslední revize Jednotných pravidel je z roku 2006, s účinností od 1. 1. 2007, jako publikace Mezinárodní obchodní komory č. 600 Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy (*Uniform Customs and Practice for Documentary Credits – UCP 600 – 2007 Revision, ICC Publication no. 600*) a nahradila tak předchozí revizi z roku 1993 (UCP

¹⁶⁰ HANÁK, O. In ELIÁŠ, K., DVOŘÁK, T. a kol. *Obchodní zákoník – Praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od r. 1900*. 5. vydání. Praha: Linde, 2006, s. 908.

¹⁶¹ LIŠKA, P. Ke smlouvě o otevření dokumentárního akreditivu. *Právní rozhledy*, 2008, č. 4, s. 119 a násl.

500). Jednotná pravidla představují souhrn obchodních zvyklostí k dané problematice. Týkají se jen dokumentárních akreditivů. Jednotná pravidla nejsou žádnou mezinárodní smlouvou, která by byla vyhlášena ve Sbírce mezinárodních smluv, není to žádná právní norma. Je věcí smluvních stran, zda Jednotnými pravidly chtějí být vázány. Pokud ano, je nutné na ně ve smlouvě podle kogentního § 264 výslovně odkázat. Jen tak budou pro smluvní strany právně závazné a vynutitelné. Z ustanovení § 264 odst. 2 jasně vyplývá, že obchodní zvyklosti mají přednost před dispozitivní úpravou v obchodním zákoníku. Podle § 264 se přihlédne k obchodním zvyklostem obecně zachovávaným v mezinárodním obchodě v příslušném obchodním odvětví (§ 730). Shodně § 264, 730 mají subsidiární použitelnost, a to i ve vnitrozemských právních vztazích. V praxi je téměř pravidlem, že se strany ve smlouvě na Jednotná pravidla odvolávají. Ovšem jen v případě dokumentárního akreditivu.

6.4 Základní ustanovení

Smlouvou o otevření akreditivu se zavazuje banka příkazci, že na základě jeho žádosti poskytne určité osobě (oprávněnému) na účet příkazce určité plnění, jestliže oprávněný splní do určité doby stanovené podmínky, a příkazce se zavazuje zaplatit bance úplatu. Podstatné části této bankovní smlouvy jsou:

- označení smluvních stran, tj. banka, příkazce,
- označení oprávněného,
- závazek banky poskytnout oprávněnému určité plnění na účet příkazce,
- stanovení doby, do které musí být stanovené podmínky splněny,
- závazek příkazce zaplatit bance úplatu.

Zákonodárce předepisuje pro smlouvu o otevření akreditivu písemnou formu, jinak je stíhána neplatností (§ 40 odst. 1 OZ).

Akreditivní vztah má alespoň tři strany: (i) v pozici příkazce bude většinou importér (kupující), jenž bude povinen k plnění z kauzální smlouvy (jeho povinností bude dostát závazku, který spočívá v zaplacení určité částky), (ii) pozici oprávněné osoby neboli beneficenta (dále jen „beneficient“) bude obvykle zaujímat exportér (prodávající), kterého stíhá závazek dodat určité zboží nebo služby z kauzální smlouvy, (iii) otvírat akreditiv pro příkazce může pouze banka [(§ 1 odst. 3 písm. f) BankZ)],

kteřá má k takovéto činnosti udělenou bankovní licenci (§ 4 BankZ). Družstevní záložna je také v rámci svého podnikání oprávněna otvírat akreditivy pro své členy [(§ 3 odst. 1 písm. f) ZSÚD)]. Příkazce může být zároveň beneficentem, např. u osobního akreditivu. Vztah mezi bankou a příkazcem vzniká na základě smlouvy o otevření akreditivu. Beneficent není účastníkem smlouvy o otevření akreditivu. Z tohoto pohledu má smlouva o otevření akreditivu blízko ke smlouvě ve prospěch třetího.

Závazek banky poskytnout beneficentovi akreditivní plnění nemusí nutně spočívat v poskytnutí peněžité částky. Může také spočívat např. v akceptaci nebo zaplacení směnky.¹⁶²

Ze základního ustanovení § 682 smlouvy o otevření akreditivu je patrné, že jde o typ smlouvy příkazní, resp. mandátní. Přesto ale obchodní zákoník neoznačuje smluvní strany jako mandant, mandatář, jako je tomu v případě smlouvy mandátní, ale trvá na označení „příkazce“ a „banka“. Obchodní zákoník používá smlouvu mandátní, nikoliv smlouvu příkazní, ta je upravena občanským zákoníkem. Tomu by měl tedy obchodní zákoník u smlouvy o otevření akreditivu přizpůsobit i označení smluvních stran, ovšem tak nečiní.

6.5 Obecný postup při provádění operací

1. Exportér a importér se dohodnou na podmínkách kontraktu, jehož součástí je platební podmínka zaplacení prostřednictvím (dokumentárního) akreditivu. Domluví se zároveň na podmínkách plnění z akreditivu, v případě dokumentárního akreditivu na předložení dokumentů.
2. Importér – příkazce akreditivu požádá svou banku o vystavení (dokumentárního) akreditivu ve prospěch exportéra.
3. Vystavující banka (banka importéra – kupujícího) akreditiv avizuje (oznamuje) beneficentovi akreditivu (exportérovi – prodávajícímu). Ve většině případů je akreditiv avizován beneficentovi prostřednictvím jeho banky, popř. jiné banky v jeho zemi, z důvodu ověření autenticity tohoto akreditivu. Vystavující banka tedy akreditiv zasílá (většinou

¹⁶² K tomu viz např. PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 5. díl. Praha : Linde, a. s., 1999, s. 469, KOPÁČ, L. *Obchodní kontrakty*. 2. díl. Praha : Prospektrum, 1993, s. 562.

prostřednictvím mezinárodního telekomunikačního systému SWIFT) avizující bance v zemi exportéra.

4. Avizující banka ověří autentičnost (pravost) akreditivu a avizuje jej exportérovi. Pokud je vystavující bankou požádána nebo oprávněna akreditiv potvrdit a je ochotna tak učinit, potvrdí jej ve prospěch beneficianta a stává se tak bankou potvrzující.
5. Exportér odešle zboží a zkompletuje akreditivem požadované podmínky (dokumenty).
6. Exportér následně splní podmínky požadované akreditivem, resp. předloží dokumenty avizující bance.
7. Banka předložené dokumenty zkontroluje.
8. Následně avizující nebo potvrzující banka posílá dokumenty vystavující bance.
9. Vystavující banka zkontroluje dokumenty a pokud odpovídají podmínkám akreditivu, uhradí jejich hodnotu v souladu s podmínkami akreditivu avizující bance (potvrzující bance). V určitých případech vystavující banka již proplatila dříve, než je obdržela.
10. Importér platí vystavující bance částky zaplacené v souvislosti s akreditivem a získává dokumenty.¹⁶³

6.6 Závazky banky, které jí vyplývají ze smlouvy o otevření akreditivu

- Závazek banky vůči příkazci, který spočívá v otevření akreditivu ve prospěch beneficianta.
- Povinnost banky poskytnout beneficiantovi na základě jeho žádosti v průběhu platnosti akreditivu plnění za stanovených podmínek. Závazek banky se však váže k okamžiku oznámení akreditivu beneficiantovi (§ 683 odst. 3). Beneficiant musí včas splnit stanovené podmínky určované smlouvou o otevření akreditivu, jinak banka není povinna a ani oprávněna mu poskytnout plnění.

¹⁶³ K tomu podrobněji viz ANDRLE, P. *Dokumentární akreditiv v praxi*. 4. zcela přepracované vydání. Praha : GRADA Publishing, 2007, s. 23–24.

6.7 Závazky příkazce vůči bance, které pro něho vyplývají ze smlouvy o otevření akreditivu

- Zaplacení úplaty bance za otevření akreditivu.
- Z formulace („... se zavazuje banka příkazci, že na základě jeho žádosti poskytne oprávněnému na účet příkazce určité plnění...“) vyplývá povinnost příkazce k plnění, které bude poskytnuto bankou oprávněnému (beneficientovi).

6.8 Nezávislost akreditivního vztahu na kauzální smlouvě

Pro akreditiv je příznačné, že je nezávislý na hlavním závazkovém vztahu (kauzální smlouvě) mezi příkazcem a beneficiem, ze kterého pochází. Viz § 685. Závazkový vztah mezi příkazcem a beneficiem je důsledně oddělen od vztahu akreditivního. Jde o dva různé právní vztahy. Námitky, které by beneficiem mohl uplatňovat vůči příkazci z jejich závazkového vztahu, jsou pro banku irelevantní.

Závazek banky z akreditivu vůči beneficiem má abstraktní povahu. Abstraktnost akreditivu znamená, že z hlediska povinnosti banky poskytnout plnění nehraje žádnou roli kauza závazku, přestože tato kauza jistě existuje. Bude-li se oprávněný domáhat uspokojení, nemusí prokazovat existenci kauzy. Kauzou se rozumí bezprostřední hospodářský důvod vedoucí k založení závazkového vztahu, a to na rozdíl od důvodu právního, jímž je právní skutečnost vztah zakládající (smlouva).¹⁶⁴

Nesplní-li beneficiem podmínky ve stanovené době, má to za následek, že se nemůže domáhat plnění vůči bance. Stejně tak banka není povinna po uplynutí doby poskytnout plnění z akreditivu beneficiem, neboť akreditiv po uplynutí této doby pozbyl platnosti.

6.9 Úplatnost smlouvy

Jedna z podstatných částí smlouvy o otevření akreditivu je závazek příkazce zaplatit bance úplatu. Smlouva o otevření akreditivu je *ex lege* smlouvou úplatnou. Úprava akreditivu stanoví pouze závazek zaplatit úplatu, o výši úplaty za otevření akreditivu však nic nestanoví. Zde se nabízí několik variant: výše úplaty bude sjednána jako konkrétní částka nebo bude uveden způsob jejího výpočtu anebo bude smlouva

¹⁶⁴ PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 5. díl. Praha : Linde, a. s., 1999, s. 480.

odkazovat na sazebník banky.¹⁶⁵ Není nutností, aby smlouva výslovně disponovala výší úplaty. Na takový případ myslí obchodní zákoník v § 684, který určuje, že pokud není úplata sjednána, je povinností příkazce zaplatit bance úplatu obvyklou v době uzavření smlouvy.

Zákonodárce v § 684 ObchZ mluví obecně o „smluvení úplaty“, což může vést i k výkladu, že není třeba úplatu sjednat nejen co do výše, ale že by smlouva o otevření akreditivu mohla zcela postrádat závazek beneficianta zaplatit úplatu. V takovém případě by se mělo za to, že smlouva platně vznikla a je samozřejmě úplatná i v případě, že v ní výslovně není uveden závazek beneficianta úplatu uhradit.¹⁶⁶

6.10 Akreditivní listina

Banka v souladu se smlouvou o otevření akreditivu písemně sdělí beneficiantovi, že v jeho prospěch otvírá akreditiv, a oznámí mu jeho obsah. Akreditivní listinu vystavuje banka. Tato povinnost stíhá banku ze smlouvy o otevření akreditivu. Akreditivní listina není cenným papírem a její obsahové náležitosti v souladu s ustanovením § 683 odst. 1 jsou: (i) specifikace plnění, ke kterému se banka zavazuje, (ii) doba platnosti akreditivu, (iii) akreditivní podmínky, které má beneficiant v této době splnit k tomu, aby se mohl domáhat plnění vůči bance. Je v zájmu banky, aby náležitosti akreditivní listiny korespondovaly s požadavky smlouvy o otevření akreditivu. Jestliže by akreditivní listina neobsahovala uvedené náležitosti a ve smlouvě nebyla sjednána odchylka od dispozitivního § 683, byla by zřejmě relativně neplatná. Neplatnosti by se mohl dovolat jen beneficiant nebo příkazce.¹⁶⁷ Bude-li obsah akreditivní listiny odchylný od smluvního zadání, bude muset banka při splnění podmínek beneficiantem plnění poskytnout, příkazce však právem odmítne takové plnění krýt.¹⁶⁸

Teprve bankou učiněné oznámení o obsahu akreditivní listiny beneficiantovi, zakládá závazkový vztah mezi ním a bankou. Obchodní zákoník užívá „oznámení“, kterým je nutno chápat doručení akreditivní listiny, a to beneficiantovi. Tím se akreditiv

¹⁶⁵ Viz KOVAŘÍK, Z. In KOBLIHA, I. et al. *Obchodní zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha : Linde, a. s., 2006, s. 1448.

¹⁶⁶ K tomu podrobněji viz LIŠKA, P. Ke smlouvě o otevření dokumentárního akreditivu. *Právní rozhledy*, 2008, č. 4, s. 121.

¹⁶⁷ PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 5. díl. Praha : Linde, a. s., 1999, s. 475–476.

¹⁶⁸ KOVAŘÍK, Z. In KOBLIHA, I. et al. *Obchodní zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha : Linde, a. s., 2006, s. 1446.

stává otevřeným. Otevřením akreditivu také vzniká závazek příkazce vůči bance, tj. povinnost příkazce spočívající v zaplacení stanovené úplaty bance. Vystavení a doručení akreditivní listiny banka učiní bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy, ledaže ze smlouvy vyplývá, že tak má být učiněno na základě pokynu příkazce. Je možné akreditiv doručit i prostřednictvím jiné banky na základě § 687 (potvrzující banka) nebo § 688 (avizující banka).

Je zcela ponecháno na vůli beneficianta, zda akreditiv využije nebo ne. Pokud ho nevyžije, není za to beneficiant nikterak sankcionován. Beneficiant zpravidla požádá o plnění z akreditivu s ohledem na § 334. Podle této úpravy otevření akreditivu, prostřednictvím kterého má být podle smlouvy splněn peněžitý závazek, nemá vliv na splnění tohoto závazku. Věřitel je však oprávněn požadovat splnění peněžitého závazku na dlužníku podle smlouvy, jen když nemůže dosáhnout jeho splnění z akreditivu.

Jak uvádí důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku, návrh zákonného textu však s ohledem na požadavky praxe a rozdílně od platné úpravy (§ 683 a 686) výraz „akreditivní listina“ nepoužívá z toho důvodu, že tento výraz vyvolává dojem, že oznámení vyžaduje inkorporaci v listině, ač je lze učinit také v elektronické podobě.

6.11 Odvolatelnost akreditivu

Obchodní zákoník stanovuje neodvolatelnost akreditivu. Neodvolatelnost akreditivu však neznamená, že by nemohl být změněn či zrušen. Pro banku z neodvolatelného akreditivu plyne to, že není oprávněna jakkoliv jednostranně změnit či zrušit akreditiv bez vědomí a souhlasu beneficianta a příkazce, resp. i potvrzující banky, pokud by mělo dojít ke změně nebo zrušení akreditivu, který potvrdila další banka. Neodvolatelný akreditiv významně posiluje jistotu beneficianta, že dojde k uspokojení jeho nároku.

Jestliže má být akreditiv určen jako odvolatelný, musí tak být výslovně zakotveno v akreditivní listině. Nedostačující tedy nepochybně bude „pouhá“ dohoda mezi příkazcem a bankou. Obchodní zákoník k odvolatelnému akreditivu stanoví, že jej banka může ve vztahu k beneficiantovi změnit nebo zrušit do doby, než beneficiant splní podmínky stanovené v akreditivní listině. Po splnění podmínek je banka povinna z akreditivu plnit, bez ohledu na její rozhodnutí provedení změny nebo zrušení akreditivu. Pokud akreditivní listina nebude obsahovat odvolatelnost akreditivu, bude

tento akreditiv neodvolatelný. Smlouva o otevření akreditivu může určovat, že akreditiv má být odvolatelný. Nicméně banka by odvolatelnost do akreditivní listiny nepromítla a akreditiv přesto odvolala. Navzdory tomuto bude akreditiv neodvolatelný a příkazci vzniká nárok na náhradu škodu, kterého se může domáhat vůči bance.

Posuzova-li bychom otázku odvolání akreditivu z hlediska mandátní smlouvy, bylo by třeba poukázat na § 567 zakotvující povinnost mandátáře jednat v souladu s pokyny mandanta. Od těchto pokynů se může mandátář odchýlit jenom, je-li to naléhavě nezbytné v zájmu mandanta a není-li možno včas získat jeho souhlas. Z ustanovení § 686 odst. 1 lze dovodit, že banka potřebuje ke zrušení akreditivu souhlas příkazce. Jestliže by bance vzniklo právo odstoupit od smlouvy s příkazcem, nemohla by přesto akreditiv jednostranně zrušit.¹⁶⁹

Změnit nebo zrušit akreditiv bez ohledu na to, zda jde o neodvolatelný nebo odvolatelný, lze jen písemnou formou. To odpovídá požadavku obchodního zákoníku, který klade na smlouvu o otevření akreditivu písemnou formu.

6.12 Potvrzení akreditivu další bankou

Základem je ustanovení § 687. Zejména v mezinárodním styku může často docházet k situacím, kdy se beneficiet nachází v jiném státě nežli příkazce. Vystavující banka se v takovém případě obrátí na další banku, která sídlí ve státě beneficieta. Pokud tato další banka potvrdí akreditiv, stává se tzv. bankou potvrzující a pro beneficieta to znamená, že se s nárokem na plnění může obrátit na tuto potvrzující banku, avšak může se obrátit i na banku vystavující. Beneficietovi musí být potvrzující bankou potvrzení oznámeno. Jakmile je beneficietovi potvrzení akreditivu oznámeno potvrzující bankou, vzniká mu od této doby nárok na plnění vůči této bance. Samozřejmostí také je, aby beneficiet splnil podmínky stanovené akreditivní listinou. Banka vystavující i banka potvrzující jsou zavázány *in solidum*, rukou společnou a nerozdílnou. Bance potvrzující, která poskytla za stanovených podmínek beneficietovi plnění z akreditivu, vzniká nárok (regres) proti bance vystavující (tzv. hojení). Obsahem nároku je poskytnuté plnění beneficietovi. Určité pochybnosti mohou vznikat, pokud jde o povahu plnění, které může potvrzující banka požadovat. Bez problémů je situace,

¹⁶⁹ PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 5. díl. Praha : Linde, a. s., 1999, s. 482–483.

jestliže bylo poskytnuto plnění v penězích. Jinak je tomu v případě, že plnění záleželo v akceptaci směnky nebo v odkoupení směnky.¹⁷⁰

Lze potvrdit pouze akreditiv neodvolatelný. Vzhledem k dispozitivnosti úpravy připadá však v úvahu potvrzení i akreditivu odvolatelného. Ke změně nebo zrušení akreditivu potvrzeného další bankou se vyžaduje i souhlas potvrzující banky. Potvrzení akreditivu další bankou zakládá další (nový) závazkový vztah mezi beneficentem a potvrzující bankou.

6.13 Oznámení akreditivu další bankou

Pokud banka beneficentovi pouze oznamuje otevření akreditivu, aniž by ho potvrdila, nevzniká jí závazek z akreditivu. Jde o tzv. oznamující (avizující) banku. Tato banka se však nestává dlužníkem vedle banky vydávající. Odpovědnosti za škodu se však oznamující banka nezabývá za nesprávné oznámení o otevření akreditivu. Jaké osobě však vzniká škoda v důsledku nesprávného oznámení? Stejně tak je sporné, zda se banka může liberovat v případě nesprávného oznámení. Obchodní zákoník k této otázce mlčí. Např. podle S. Plívy právo na náhradu škody vznikne tomu, komu byla škoda způsobena. K odpovědnosti za škodu říká, že se jí banka nemůže zprostit, protože nemohou nastat okolnosti odpovědnost vylučující (§ 374).¹⁷¹ Obdobně L. Kopáč uvádí: „*Poněvadž škoda je způsobená nesprávným avízem, nemohou nastat okolnosti vylučující její odpovědnost (srov. § 372 obch. z.)*.“¹⁷² I. Pelikánová se přiklání spíše k závěru, že liberace prokázáním okolností vylučujících odpovědnost podle § 374 není právně vyloučena.¹⁷³ P. Liška dává za pravdu spíše I. Pelikánové, neboť absenci pozitivní úpravy vylučující možnost zproštění považuje za důležitější než stávající faktické zkušenosti v dané věci.¹⁷⁴ Podle L. Kopáče adresátem odškodnění bude beneficent.¹⁷⁵ Obdobně smýšlí i Z. Kovařík: „*Oznamující banka je povinna oprávněného odškodnit, pokud mu v důsledku tohoto porušení povinností vznikne škoda*.“¹⁷⁶ Jde tedy o faktickou možnost či nemožnost aplikovat § 374 ObchZ. Mám za

¹⁷⁰ PLÍVA, S. In ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1218.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 1219.

¹⁷² KOPÁČ, L. *Obchodní kontrakty*. 2. díl. Praha : Prospektrum, 1993, s. 566.

¹⁷³ PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 5. díl. Praha : Linde, a. s., 1999, s. 487.

¹⁷⁴ LIŠKA, P. Ke smlouvě o otevření dokumentárního akreditivu. *Právní rozhledy*, 2008, č. 4, s. 125.

¹⁷⁵ KOPÁČ, L. *Obchodní kontrakty*. 2. díl. Praha : Prospektrum, 1993, s. 566.

¹⁷⁶ KOVAŘÍK, Z. In KOBLIHA, I. et al. *Obchodní zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha : Linde, a. s., 2006, s. 1452.

to, že obchodní zákoník nestanoví žádný liberační důvod pro zproštění odpovědnosti banky avizující akreditiv, a to ani ve spojení s § 374.

6.14 Právní vztahy v rámci akreditivního vztahu

V rámci akreditivního vztahu lze rozlišovat několik právních vztahů:

- vztah mezi bankou a příkazcem je upraven smlouvou o otevření akreditivu,
- vztah mezi příkazcem a beneficiem může být upraven např. smlouvou kupní nebo smlouvou o dílo,
- vztah mezi bankou vystavující (bankou příkazce) a bankou potvrzující (bankou příjemce) bude zpravidla založen smlouvou mandátní,
- vztah mezi bankou potvrzující (bankou příjemce) a beneficiem bude vztahem *sui generis*.

6.15 Dokumentární akreditiv (documentary credit, letter of credit – L/C)

Právní úprava dokumentárního akreditivu je upravena v § 689 až 690. Jde o jeden z nejpoužívanějších a nejběžnějších druhů akreditivů vůbec. Navzdory tomu, že dokumentární akreditiv je zvláštní formou akreditivu, vztahují se i na něj ustanovení § 682 až 688. Akreditivní podmínka spočívá v řádném předložení dokumentů, které určuje akreditivní listina bance, a to včas, tj. v době platnosti akreditivu. Banka poskytne plnění z akreditivu beneficiem, pokud tento řádně předloží dokumenty požadované akreditivní listinou.

Beneficiem může požadovat po bance akreditivní plnění, pokud do stanovené doby řádně předloží požadované dokumenty a splní všechny akreditivní podmínky. Banka plnění však odmítne, shledá-li nesrovnalosti v dokumentech. Naopak shledá-li je správnými, je povinna poskytnout beneficiem slíbené plnění.

Důležitou úlohu u dokumentárního akreditivu hrají dokumenty, neboť banka zkoumá ve vztahu k beneficiem, zda jsou jí řádně předloženy dokumenty v souladu s podmínkami akreditivu. Jinými dokumenty se banka nezabývá a *kumulative* jiné k předložení požadovat ani není oprávněna. Banka je vázána výčtem dokumentů, včetně jejich náležitostí, určených akreditivní listinou. Obchodní zákoník však nevypočítává, jaké dokumenty má na mysli, a to ani příkladmo. Zpravidla půjde o listiny prokazující

expedici zboží (např. náložné listy, konosamenty). Povinností banky je nejen převzetí požadovaných dokumentů, ale je i povinna přezkoumat s odbornou péčí vzájemnou souvislost předložených dokumentů, a zda jejich obsah zjevně odpovídá podmínkám stanoveným v akreditivní listině. Nejde zde o to, aby banka zkoumala pravost dokumentů, jde o formální přezkum dokumentů. Banku stíhá povinnost nejen řádně opatrovat převzaté dokumenty, ale je i odevzdat příkazci.

Obchodní zákoník v § 690 odst. 2 zakládá odpovědnost banky, která se však nepresumuje v případě, že způsobí škodu ztrátou, zničením nebo poškozením dokumentů převzatých od beneficianta. Banka bude při existenci škody odpovídat příkazci. Banka se však může liberovat, pokud prokáže, že škodu nemohla odvrátit ani při vynaložení odborné péče. Je tím vyloučena aplikace § 374.

U dokumentárního akreditivu přichází v úvahu dvojí způsob financování. Jednak financování akreditivu příkazcem, kdy je blokována suma na účtu příkazce u banky, a jednak financování akreditivu bankou příkazce prostřednictvím bankovního úvěru, který poskytuje banka příkazci, a ten ho dodatečně splácí.¹⁷⁷

Vedle nesporných výhod, které dokumentární akreditiv přináší, má i své zápory. Nevýhodou dokumentárního akreditivu lze zejména spatřovat v jeho velké nákladnosti a také v nejistotě beneficianta ve vztahu k přezkumu předložených dokumentů bankou.

6.16 Jiné akreditivy

Ustanovení § 691 se zabývá jinými akreditivy, které ovšem nejsou tak masivně využívány, a to především z důvodu častějšího využívání dokumentárního akreditivu. Patří sem např. tzv. osobní akreditivy. Z nich je povinností banky plnit beneficiantovi až do určité výše a do stanovené doby. Poskytnout plnění však lze pod podmínkou prokázání totožnosti beneficianta.

¹⁷⁷ KOTÁB, P. In BAKEŠ, M. a kol. *Finanční právo*. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 564.

7 Smlouva o inkasu

7.1 Charakteristika právní úpravy

Smlouvu o inkasu můžeme označit za obstaravatelskou smlouvu. Předmětnou bankovní smlouvu obchodní zákoník obsahuje v § 692 až 699. Speciální úprava je věnována bankovnímu dokumentárnímu inkasu (§ 697 a 698). S výjimkou základního ustanovení § 692 je úprava inkasa ve zbytku úpravou dispozitivního charakteru.

Tento kontrakt je také podle § 261 odst. 3 písm. d) tzv. absolutním obchodem. Obchodní zákoník se na smluvní vztah uplatní bez ohledu na povahu účastníků.

Smlouva o inkasu nemá předepsanou povinnou písemnou formu. V praxi se smlouva zpravidla uzavírá tak, že její návrh činí formou písemného požadavku na inkaso příkazce a banka tento návrh akceptuje konkludentně tím, že začne obdrženy požadavek (příkaz) realizovat.¹⁷⁸

Inkasa můžeme rozlišovat jako inkasa hladká (např. směnky, šeky) a inkasa dokumentární (např. dopravní dokumenty). Toto rozlišení používají i Jednotná pravidla pro inkasa.

Smluvní strany se mohou ve smlouvě o inkasu odvolat na Jednotná pravidla pro inkasa (dále jen „Jednotná pravidla“), která vydala Mezinárodní obchodní komora (ICC). To může mít za následek vyloučení *de facto* celé úpravy inkasa v obchodním zákoníku, vyjma § 692, jenž je kogentní. Poslední revize Jednotných pravidel pochází z roku 1995, vydána jako publikace ICC č. 522 (*Uniform Rules for Collections – URC 522*). Pro nabytí jejich závaznosti pro účastníky je nutné, stejně jako u akreditivu, na ně odkázat. I zde rovněž viz § 264 a 730. Banky se zpravidla budou řídit Jednotnými pravidly. Srovnej výklad k bodu 6.3.

Předmětnou bankovní smlouvu nesmíme zaměňovat s inkasní formou placení jakožto platebním nástrojem tuzemského platebního styku. Ustanovení § 2 odst. 3 vyhlášky ČNB č. 62/2004 Sb., považuje za inkasní formu placení operaci, která je prováděná na základě příkazu, který dal příkazce bance příjemce za účelem převedení peněžních prostředků z účtu plátce ve prospěch účtu příjemce.

Shodně smlouva zasílatelská (§ 602 odst. 2) se smlouvou o přepravě věci (§ 618 odst. 2) odkazuje na přiměřené použití ustanovení o bankovním dokumentárním inkasu

¹⁷⁸ PLÍVA, S. In ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1221.

(§ 697 a 698), resp. na celou úpravu inkasa (§ 692 a násl.), neboť ta se zásadně uplatní i na bankovní dokumentární inkaso.

Ustanovení § 699 stanoví, že práva a povinnosti stran se řídí podpůrně ustanoveními o smlouvě mandátní. S ohledem na tuto skutečnost lze konstatovat, že smlouva o inkasu je zvláštním druhem smlouvy mandátní (§ 566 až 576). I zde nacházíme nepřesnost zákonodárce v označení smluvních stran, kdy namísto mandanta užívá označení „příkazce“ a mandatáře „banka“.

7.2 Základní ustanovení

Smlouvou o inkasu se zavazuje banka obstarat pro příkazce přijetí plnění určité peněžní pohledávky od určitého dlužníka nebo obstarat jiný inkasní úkon. Podstatnými částmi tohoto kontraktu jsou:

- označení smluvních stran, tj. banka, příkazce,
- označení dlužníka pohledávky nebo jiného inkasního úkonu,
- závazek banky obstarat pro příkazce plnění určité peněžní pohledávky nebo obstarat jiný inkasní úkon.

Bance plyne oprávnění obstarávat inkasa z § 1 odst. 3 písm. g) BankZ. K výkonu této činnosti potřebuje bankovní licenci. V souladu s § 762 odst. 1 může i družstevní záložna uzavírat smlouvu o inkasu. Ta je v rámci svého podnikání oprávněna obstarávat inkasa pro své členy [(§ 3 odst. 1 písm. g) ZSÚD)]. Příkazcem může být i nepodnikatel, což je ostatně projev toho, že smlouva o inkasu je absolutní obchodní smlouvou.

Příkazce pověřuje příkazníka (banku, družstevní záložnu), aby inkaso obstarala místo něj. Jde o jakousi obstaravatelskou činnost, kterou provádí banka pro příkazce. Ve smlouvě musí být uvedena výše inkasní částky nebo v ní vymezen jiný inkasní úkon.

7.3 Závazky banky

Předně jde o závazek banky, který záleží v obstarání přijetí plnění určité peněžní pohledávky nebo obstarání jiného inkasního úkonu. Je proto nutné, aby smlouva jasně určovala pohledávku, jež má být bankou inkasována, a to jak z hlediska její výše, tak i jejího dlužníka. Podle S. Plívy jiný inkasní úkon může spočívat zejména v obstarání

přijetí (akceptu) směnky nebo obstarání směnečného rukojemství (avalu).¹⁷⁹ L. Kopáč má za to, že předmětem obstarání může být i určitý právní úkon, který může spočívat v akceptaci (přijetí) cizí směnky nebo vydání vlastní směnky, předání šeku apod.¹⁸⁰ Banka v souladu se smlouvou uskutečňuje svůj závazek tak, že se obrátí na dlužníka s výzvou o zaplacení peněžní částky nebo provedení jiného inkasního úkonu. Banka nedpovídá za to, že se inkaso neuskuteční, neodpovídá za výsledek operace (§ 693 odst. 2 *in fine*). Obdobně v ustanovení § 571 odst. 2, § 573 smlouvy mandátní.

Odmítne-li dlužník požadovanou částku zaplatit nebo uskutečnit požadovaný právní úkon anebo jestliže tak neučiní bez zbytečného odkladu, podá o tom banka ihned zprávu příkazci.

Banka v případě inkasa zásadně neodpovídá za splnění závazku (pouze „obstarává“) a v případě nezdaru podá o tom ihned zprávu příkazci. Závazek banky nemá výsledečnou povahu. Bance nevzniká povinnost plnit namísto dlužníka, jestliže provedení inkasa nebylo úspěšné (dlužník byl nečinný). U akreditivu je situace jiná. Příkazce zde má jistotu, že přímo od banky, se kterou uzavřel smlouvu o otevření akreditivu, obdrží plnění (pokud jsou splněny podmínky v akreditivní listině).

Bance plyne z úpravy § 693 odst. 2 povinnost při obstarávání inkasa postupovat s odbornou péčí podle pokynu příkazce. U smlouvy mandátní srov. § 567, kde je zakotveno i pravidlo možnosti mandatáře odchýlit se od pokynů mandanta. S ohledem na skutečnost, že banka nebude postupovat s odbornou péčí při plnění smlouvy o inkasu a v důsledku toho vznikne příkazci škoda, mohl by náhradu škody uplatňovat vůči bance (§ 373 a násl., § 757). Banka také bude odpovídat za škodu způsobenou ztrátou, zničením nebo poškozením dokumentů, které byly předmětem inkasního úkonu. Obchodní zákoník v § 694 *in fine* umožňuje bance se liberovat, ovšem pokud prokáže, že škodě nemohla zabránit ani při vynaložení odborné péče.

Byla-li banka při obstarávání inkasa úspěšná, je povinna zaplacenou peněžní částku, stejně tak cenné papíry, jež byly předmětem inkasního úkonu, předat bez zbytečného odkladu příkazci. Pro způsob předání přijaté peněžní částky bude určující

¹⁷⁹ Tamtéž.

¹⁸⁰ KOPÁČ, L. *Obchodní kontrakty*. 2. díl. Praha : Prospektrum, 1993, s. 567.

obsah smlouvy. V něm by měl být způsob předání podrobněji upraven zvláště pro případ, že banka ke splnění svého závazku použije další banky.¹⁸¹

Banka je oprávněna obstarat inkaso sama nebo prostřednictvím jiné banky, která může být:

- určena příkazcem, pak je obstarání inkasa na jeho účet a nebezpečí,
- určena bankou, která uzavřela s příkazcem smlouvu o inkasu. V takovém případě platí ustanovení § 331, tj. plní-li banka svůj závazek pomocí jiné banky, odpovídá stejně tak, jako by závazek plnila sama, ledaže by obchodní zákoník stanovil jinak. Vztah mezi bankami bude zpravidla založen mandátní smlouvou.

Je zastáván názor, že bance plyne oprávnění obstarat inkaso prostřednictvím jiné banky *ex lege*, nemusí tak stanovit smlouva mezi ní a příkazcem.¹⁸²

7.4 Povinnosti příkazce

Příkazce je povinen poskytnout bance spolupůsobení, které je nutné ke splnění závazku banky s přihlédnutím k povaze inkasního úkonu. K němu patří i včasné předání dokumentů a popřípadě i plné moci, pokud zmocnění banky již nevyplývá z platebních podmínek sjednaných mezi příkazcem a dlužníkem.¹⁸³

Pokud si účastníci nesjednali úplatnost smlouvy a *explicite* tak vyloučili § 696, je povinností příkazce zaplatit bance takovou úplatu, jejíž výši určuje smlouva. Příkazci také může vzniknout povinnost spočívající v uhrazení nákladů bance, které nutně nebo účelně vynaložila při plnění svého závazku, ledaže z jejich povahy vyplývá, že jsou již zahrnuty v úplatě (§ 699 ve spojení s § 572).

Jestliže smlouva mezi bankou a příkazcem určuje, že inkaso má být obstaráno pomocí jiné banky a k výběru této banky se příkazce ve smlouvě zavázal, pak je jeho povinností banku určit. Není však vyloučeno, aby příkazce určil banku dodatečně, tj. po uzavření smlouvy o inkasu. Musí tak učinit ve lhůtě stanovené, jinak banka nebude

¹⁸¹ PLÍVA, S. In ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. 12. vydání.* Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1222.

¹⁸² Např. KOVAŘÍK, Z. In KOBLIHA, I. et al. *Obchodní zákoník. Komentář. 1. vydání.* Praha : Linde, a. s., 2006, s. 1459, PLÍVA, S. In ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. 12. vydání.* Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1222.

¹⁸³ KOPÁČ, L. *Obchodní kontrakty. 2. díl.* Praha : Prospektrum, 1993, s. 571.

moci dostát svému závazku obstarat inkaso pomocí banky příkazcem určené. Pozdější „určení“ může se stát jen dohodou o změně smlouvy o inkasu.¹⁸⁴

Zdárně provedené inkaso s sebou přináší další povinnost pro příkazce. Přijatou peněžní částku nebo cenné papíry, jež byly předmětem inkasního úkonu, je banka povinna předat bez zbytečného odkladu příkazci. S tím tedy koresponduje povinnost příkazce tyto hodnoty od banky převzít.

U bankovního dokumentárního inkasa může příkazce také stíhat povinnost odevzdat bance podle smlouvy o inkasu dokumenty, aby na základě nich mohla provést inkaso (srov. též § 568 odst. 2 ve spojení s § 699).

A konečně pro příkazce mohou vyvstat další povinnosti z úpravy smlouvy mandátní (§ 699). Např. vyžaduje-li zařízení záležitosti uskutečnění právních úkonů jménem příkazce, je povinen vystavit včas bance písemně potřebnou plnou moc (§ 568 odst. 3).

7.5 Úplata

Smlouva o inkasu je *ex lege* zásadně smlouvou úplatnou. Podle S. Plívy z vymezení smlouvy o inkasu v § 692 vyplývá, že jde o smlouvu povinně úplatnou.¹⁸⁵ Účastníci si však mohou sjednat i bezúplatnou smlouvu o inkasu. Museli by tak ve smlouvě výslovně rezignovat na § 696. Nebude-li takováto odchylka, bude třeba smlouvu považovat za úplatnou i v případě, že bude o úplatě mlčet, a bance vznikne právo na zaplacení obvyklé úplaty.¹⁸⁶ Na rozdíl od smlouvy o otevření akreditivu není u tohoto kontraktu podstatnou částí závazek příkazce spočívající v zaplacení úplaty bance. O úplatě se dozvídáme pouze z § 696, který zakotvuje pravidlo, že není-li úplata za obstarání inkasa určena ve smlouvě, je příkazce povinen zaplatit bance úplatu obvyklou v době uzavření smlouvy. Nicméně i přesto bude smlouva o inkasu pravidelně obsahovat ujednání, ve kterém banka bude úplatu za obstarání inkasa požadovat. Úplata je obvykle sražena z inkasované částky při její výplatě příkazci.¹⁸⁷ Pro výši úplaty bude zpravidla určující sazebník banky platný v době uzavření smlouvy, na který odkazuje

¹⁸⁴ KOVAŘÍK, Z. In KOBLIHA, I. et al. *Obchodní zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha : Linde, a. s., 2006, s. 1459.

¹⁸⁵ PLÍVA, S. In ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1223.

¹⁸⁶ PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 5. díl. Praha : Linde, a. s., 1999, s. 502.

¹⁸⁷ HANÁK, O. In ELIÁŠ, K., DVORÁK, T. a kol. *Obchodní zákoník – Praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od r. 1900*. 5. vydání. Praha : Linde, 2006, s. 913.

smlouva. Je třeba mít napaměti i § 572 smlouvy mandátní, který upravuje povinnost příkazce uhradit bance náklady, které nutně nebo účelně vynaložila při plnění závazku, ledaže z jejich povahy vyplývá, že jsou již v úplatě zahrnuty. Bance náleží úplata, případně další náklady i v případě, že se inkaso nezdařilo. Závazek banky totiž nemá výsledečnou povahu. Smluvní strany by právě z tohoto důvodu mohly rezignovat na úplatnost smlouvy.

7.6 Bankovní dokumentární inkaso

Obchodní zákoník upravuje bankovní dokumentární inkaso v § 697 a 698, aniž by mu věnoval velkou pozornost. Je však na místě dodat, že na tuto úpravu se aplikují i ustanovení § 692 a násl. Podstata bankovního dokumentárního inkasa spočívá v závazku banky vydat třetí osobě dokumenty opravňující nakládat se zbožím nebo jiné doklady, bude-li při jejich vydání zaplacená určitá peněžní částka nebo proveden jiný inkasní úkon. Stejně jako v případě úpravy dokumentárního akreditivu, tak ani u bankovního dokumentárního inkasa zákonodárce nestanoví, jaké dokumenty má na mysli. Podrobnosti zřejmě stanoví smlouva o inkasu. Zmíněnými dokumenty může být například náložní list. Ustanovení § 568 ObchZ ukládá mandantovi povinnost včas předat mandatáři věci potřebné k zařazení záležitosti. Těmito věcmi jsou bezesporu také dokumenty nutné k provedení dokumentárního inkasa. Ustanovení § 698 ObchZ stanoví jenom korelující povinnost mandatáře – banky, aby dokumenty převzala.¹⁸⁸

Bankovní dokumentární inkaso je v podstatě protichůdnou operací vůči dokumentárnímu akreditivu. Zatímco u dokumentárního akreditivu jsou bance předány dokumenty, ta je převezme a proti nim je povinna poskytnout beneficiantovi slíbené plnění, u bankovního dokumentárního inkasa zde převzaté dokumenty naopak banka uvolňuje proti zaplacení určité peněžní částky nebo provedení jiného inkasního úkonu.

Dokumenty uvedené ve smlouvě je banka povinna převzít a opatrovat s odbornou péčí (§ 698). Při porušení této povinnosti nastupuje odpovědnost za škodu podle § 570, tj. banka bude odpovídat za škodu jako mandatář.

7.7 Subsidiární použitelnost smlouvy mandátní

Obchodní zákoník chápe smlouvu o inkasu jako zvláštní případ smlouvy mandátní (§ 566 až 576). Subsidiární použití právní úpravy smlouvy mandátní je

¹⁸⁸ PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 5. díl. Praha : Linde, a. s., 1999, s. 697.

založeno ustanovením § 699. Tedy v těch případech, kdy práva a povinnosti účastníků nejsou upraveny samotnou smlouvou mezi bankou a příkazcem a ani obchodním zákoníkem. Podpůrně bude aplikovatelný např. § 570 o odpovědnosti za škodu způsobenou ztrátou, zničením nebo poškozením dokumentů, nebo § 572 upravující úhradu nákladů.

7.8 Nedostatky právní úpravy smlouvy o inkasu

Určité nedostatky, kterými je úprava smlouvy o inkasu postižena, lze spatřovat např. v nepřesnosti označení smluvních stran, a tak nesoulad se smlouvou mandátní (příkazce/mandant, banka/mandatář). Nedůsledností zákonodárce je také pojem „bankovní dokumentární inkaso“ (převzato z předchozí úpravy – zákoníku mezinárodního obchodu), přičemž kontrakt nese název „Smlouva o inkasu.“ Dále pak obchodní zákoník věnuje bankovnímu dokumentárnímu inkasu málo prostoru. Jednotná pravidla představují opak.

Při další kodifikaci této úpravy by se zákonodárce měl inspirovat některými ustanoveními Jednotných pravidel (např. inkasní instrukce, úprava odpovědnosti banky, placení) nebo rezignovat na zvláštní úpravu smlouvy o inkasu a vystačit pro tyto účely s precizní úpravou smlouvy mandátní či příkazní s případným omezením, že inkaso mohou provádět jen určité k tomuto účelu oprávněné subjekty (banky, družstevní záložny).¹⁸⁹

¹⁸⁹ LIŠKA, P. *Ke smlouvě o inkasu*. In *Pocta Stanislavu Plívovi k 75. narozeninám*. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 195.

8 Smlouva o bankovním uložení věci

8.1 (Ne)aplikovatelnost právní úpravy

Účelnost této úpravy je předmětem diskusí. Mám za to, že předmětná smlouva má v současné praxi omezené použití. Po vyjmutí cenných papírů ztratila *de facto* smysl, a to s ohledem na § 702 (viz bod 8.4). Obdobně lze sledovat v odborné právnické literatuře i diskusi k otázce, zda tento smluvní typ dopadá i na úschovu různých předmětů v bezpečnostních schránkách bank.¹⁹⁰ Tak např. S. Plíva: „*Závazek banky předmět uložení převzít může být uskutečněn buď převzetím určité konkrétní věci, nebo uložení věci do bezpečnostní schránky banky. V druhém případě banka poskytne uložiteli bezpečnostní schránku a umožní mu, aby si do ní věci uložil. Předmět uložení je vymezen určením bezpečnostní schránky a věcmi, které jsou v ní uloženy. Ukládání však neprovádí banka, ale sám uložitel.*“¹⁹¹ L. Kopáč říká: „*Převzetím věci ve smyslu § 700 je tedy třeba rozumět i uložení do bezpečnostní schránky banky. K určení předmětů uložení postačí stanovit, že se týkají věcí uložených uložitelem do bezpečnostní schránky.*“¹⁹² Z. Kovařík podává výklad: „*V praxi postupuje se dvojím způsobem. Buď uložitel skutečně věci bance předá a ta je sama uloží ve svém zařízení, nebo banka umožní zákazníkovi, aby si věci uložil do bezpečnostní chránky.*“¹⁹³ Naproti tomu však I. Pelikánová: „*Smlouvu o uložení věci je nutno odlišovat od pronájmu bezpečnostní schránky, jímž se banky také obvykle zabývají.*“¹⁹⁴ Obdobně P. Liška: „*Smlouvu o bankovním uložení věci je nutno odlišovat od pronájmu bezpečnosti schránky v bance, v níž si klient pronajímá pouze zabezpečený prostor k uložení věci podle svého rozhodnutí a potřeby. Banka se podle této smlouvy zavazuje k poskytnutí prostoru a zajištění bezpečnosti prostoru. Věci v uvedených prostorech banka nepřejímá do správy a neví zpravidla ani jaké věci klient do schránky ukládá.*“¹⁹⁵

Osobně se přikláním k názoru, že je nutné činit rozdíl mezi smlouvou o bankovním uložení věci a pronájmem bezpečnostní schránky. Na úschovu předmětů do

¹⁹⁰ MAREK, K. In BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P. a kol. *Kurz obchodního práva. Obchodní závazky*. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2007, s. 448.

¹⁹¹ PLÍVA, S. In ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1225.

¹⁹² KOPÁČ, L. *Obchodní kontrakty*. 2. díl. Praha : Prospektrum, 1993, s. 579.

¹⁹³ KOVAŘÍK, Z. In KOBLIHA, I. et al. *Obchodní zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha : Linde, a. s., 2006, s. 1463.

¹⁹⁴ PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 5. díl. Praha : Linde, a. s., 1999, s. 507.

¹⁹⁵ LIŠKA, P. In PLÍVA, S. et al. *Bankovní obchody*. Praha : ASPI, 2009, s. 72.

bezpečnostní schránky by se raději měla použít smlouva o pronájmu určitého prostoru, včetně zajištění jeho bezpečnosti. Věci, které jsou předmětem uložení, klient nepředává bance do správy. Banka klientovi poskytuje pronájem určitého zabezpečeného prostoru k uložení jeho věci.

Pokud přijmeme závěr, že budeme od sebe odlišovat smlouvu o bankovním uložení věci a smlouvu o pronájmu bezpečnostní schránky, pak je nutné si položit otázku, o jakou smlouvu půjde a jakému právnímu režimu bude podřízena smlouva o pronájmu bezpečnostní schránky? Je nepochybné, že půjde o nepojmenovanou smlouvu, neboť smlouvu o pronájmu bezpečnostní schránky jako typ smlouvy neupravuje ani obchodní zákoník a ani zákoník občanský. Banky si zřejmě v návrhu smlouvy (bude mít zpravidla formu tzv. adhezní smlouvy) o pronájmu bezpečnostní schránky zakotví, že smluvní vztah bude podřízen režimu obchodního zákoníku ve smyslu § 262 odst. 1. Za této situace klientem banky bude nepodnikatel, a tudíž taková dohoda nesmí zhoršit jeho právní postavení, jinak by byla neplatná. Dále by se smlouva o pronájmu bezpečnostní schránky měla řídit obchodním zákoníkem v případech tzv. relativních obchodů (§ 261 odst. 1 a 2). I. Pelikánová vyjadřuje stanovisko, že pronájem bezpečnostní schránky by měl být podřízen režimu občanského zákoníku úpravě nájemní smlouvy.¹⁹⁶ Naproti tomu však L. Kopáč tvrdí, že smlouva, jejímž předmětem je bezpečnostní schránka, se odlišuje od smlouvy nájemní (srov. § 633 a násl. obč.z.) tím, že předmětem není jen užívání bezpečnostní schránky, nýbrž závazek banky zahrnující péči o ochranu prostoru bezpečnostní schránky a v tomto rámci o věci v něm uložené.¹⁹⁷ P. Liška mluví o smlouvě o pronájmu bezpečnostní schránky a považuje ji za smlouvu nepojmenovanou, u které by se závazkový vztah měl řídit obchodním zákoníkem jen v případech stanovených v § 261 odst. 1 a 2 obch. zák. Banky však zpravidla v návrhu adhezní smlouvy navrhnou uzavřít dohodu, že závazkový vztah vzniklý na základě smlouvy o pronájmu bezpečnostní schránky se bude řídit obchodním zákoníkem.¹⁹⁸

Lze konstatovat, že z výše uvedených důvodů má smlouva o bankovním uložení věci praktické použití téměř nulové a je v zásadě neaplikovatelná, resp. omezeně aplikovatelná. Smlouva o bankovním uložení věci může najít v současnosti využití

¹⁹⁶ PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 5. díl. Praha : Linde, a. s., 1999, s. 507.

¹⁹⁷ KOPÁČ, L. *Obchodní kontrakty*. 2. díl. Praha : Prospektrum, 1993, s. 579.

¹⁹⁸ LIŠKA, P. In PLÍVA, S. et al. *Bankovní obchody*. Praha : ASPI, 2009, s. 119.

v případech, kdy předmětem uložení budou např. vkladní knížky, výherní listy. Je vhodné na tomto místě také připomenout, že současný návrh nového občanského zákoníku, který upravuje bankovní smlouvy, s předmětnou smlouvou nepočítá. To ostatně svědčí o současném stavu úpravy smlouvy o bankovním uložení věci. *De lege ferenda* lze jen zákonodárci doporučit, aby smlouvu o bankovním uložení věci z právního řádu vypustil a nahradil ji smlouvou o pronájmu bezpečnostní schránky.

8.2 Charakteristika právní úpravy

Smlouvu o bankovním uložení věci upravuje obchodní zákoník v § 700 až 707. Úprava má dispozitivní charakter. Výjimku představuje § 700 a 707, neboť se jedná o kogentní ustanovení.

Rovněž smlouva o bankovním uložení věci je řazena mezi tzv. absolutní obchody [(§ 261 odst. 3 písm. d)]. Uložitelem tedy může být i nepodnikatel.

Tento smluvní typ je zvláštním případem smlouvy o skladování (§ 527 a následující), který liší se zejména tím, kdo je skladovatelem.¹⁹⁹ Přesto ale smlouva o bankovním uložení věci neodkazuje na podpůrné použití smlouvy o skladování.

Původní název kontraktu zněl „Smlouva o uložení cenných papírů nebo jiných hodnot“, která se po vyjmutí cenných papírů v souvislosti se zákonem č. 591/1992 Sb., přejmenovala na „Smlouvu o bankovním uložení věci“.

Obchodní zákoník negativně vymezuje cenné papíry ohledně předmětu uložení smlouvy. Původní úprava sice s cennými papíry počítala, ale ty v současné době mají již svou úpravu v zákoně č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů. Citovaný zákon upravuje (i) v § 34 a 35 smlouvu o úschově cenných papírů, (ii) v § 36 smlouvu o správě cenných papírů, (iii) v § 37 smlouvu o uložení cenných papírů a (iv) v § 37a smlouvu o obhospodařování cenných papírů.

Obchodní zákoník nepožaduje písemnou formu pro smlouvu o bankovním uložení věci.

Smlouva o bankovním uložení věci je koncipována na dobu neurčitou. Smluvní strany si však mohou dohodnout, že smlouva bude trvat jen po určitou dobu, což bude zřejmě menšinovým pravidlem.

¹⁹⁹ KOVAŘÍK, Z. In KOBLIHA, I. et al. *Obchodní zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha : Linde, a. s., 2006, s. 1462.

Závazkový vztah ze smlouvy o bankovním uložení věci vzniká mezi bankou a uložitelem. Tím může být v zásadě kdokoliv.

8.3 Základní ustanovení

Smlouvou o bankovním uložení věci se zavazuje banka převzít určité věci mimo cenných papírů (předmět uložení), aby je uložila a spravovala, a uložitel se zavazuje platit za to úplatu. Podle základního kogentního ustanovení (§ 700) jsou podstatnými částmi:

- označení smluvních stran, tj. banka, uložitel,
- určení předmětu uložení,
- závazek banky předmět uložení převzít, uložit a spravovat,
- závazek uložitele zaplatit bance úplatu.

Některé věci jsou z předmětu uložení fakticky vyloučeny. Vedle zmíněných cenných papírů to budou dále věci nemovité, ale i věci movité, jejichž správa nebude v souladu s činností banky.

8.4 Práva a povinnosti smluvních stran

Banka je povinna předmět uložení převzít a s vynaložením odborné péče chránit jej před ztrátou, zničením, poškozením nebo znehodnocením. Srov. § 527 a § 533 odst. 1 smlouvy o skladování. Banka postupuje s odbornou péčí. To znamená, že je nutno předpokládat, že banka je institucí, jež má všechny potřebné znalosti, zkušenosti i příslušné vybavení k tomu, aby optimálně předmět úschovy ochránila. Musí umět předvídat všechny typické útoky a stejně tak počítat s ohrožením přírodními silami, které lze rozumně očekávat.²⁰⁰

Obchodní zákoník v § 702 stanoví, že s přihlédnutím k povaze předmětu uložení je banka povinna s odbornou péčí učinit veškeré úkony, které jsou nutné k výkonu a zachování práv, jež uložiteli vyplývají z předmětu uložení, a předat mu bez zbytečného odkladu, co přijala z uplatnění těchto práv. Pro tyto potřeby je uložitel povinen vystavit bance plnou moc.

Současné znění ustanovení § 702 má za následek omezené použití smlouvy o bankovním uložení věci. Tak např. L. Kopáč: „*Tak je v podstatě nyní neaplikovatelný §*

²⁰⁰ Tamtéž, s. 1464.

702, který ukládá bance vykonávat správu spočívající v právních úkonech, které jsou nutné k výkonu a zachování práv, jež uložiteli vyplývají z předmětu uložení. Taková práva mohou vyplývat pouze z cenných papírů, do nichž jsou inkorporována, avšak cenné papíry jsou z předmětu této smlouvy vyloučeny.²⁰¹ S. Plíva k § 702 dodává, že aplikovatelnost tohoto ustanovení je značně omezená.²⁰²

Jak správně L. Kopáč upozorňuje: „Nedokonalost přijaté legislativní úpravy spočívá v tom, že novelizován byl pouze § 700 obch. z. a v souvislosti s intertemporální úpravou této smlouvy § 762 obch. z., nikoliv však § 701 - § 707 obch. z., které zůstaly přizpůsobeny úpravě smlouvy o uložení cenných papírů.“²⁰³ I. Pelikánová říká: „Tím došlo k tomu, že součástí závazku musí být i správa věcí, podrobněji upravená v § 702 ObchZ, ačkoli u jiných předmětů než cenných papírů bude velmi často povinnost správy nepraktická. Jestliže by však závazek banky povinnost správy neobsahoval, nejednalo by se o smlouvu podle § 700 an. ObchZ.“²⁰⁴

Závazek banky spočívá nejen v převzetí věcí, ale také především ve správě věcí.

Uložitel má právo na odškodnění vůči bance, pokud tato mu způsobí škodu na předmětu uložení jeho ztrátou, zničením nebo poškozením. Obchodní zákoník však pro banku stanoví speciální liberační důvod, a to ten, že škodu nemohla odvrátit při vynaložení odborné péče, tudíž § 374 zůstává neaplikovatelným. Důkazní břemeno leží na bance. Rovněž skladovatel podle smlouvy o skladování odpovídá za škodu na skladované věci, ledaže tuto škodu nemohl odvrátit při vynaložení odborné péče (§ 533 odst. 1). Ustanovení § 532 odst. 2 stanoví další důvody, kdy skladovatel nenesे odpovědnost za škodu na skladované věci.

I. Pelikánová se zabývá otázkou, zda by uložitel měl právo na náhradu ušlého zisku vůči bance z důvodu škody, která mu vznikla na uložených věcech.²⁰⁵ S. Plíva zastává názor, že banka odpovídá za škodu podle § 704 pouze na uložených věcech.²⁰⁶

²⁰¹ KOPÁČ, L. *Obchodní kontrakty*. 2. díl. Praha : Prospektrum, 1993, s. 579.

²⁰² PLÍVA, S. In ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1226.

²⁰³ KOPÁČ, L. *Obchodní kontrakty*. 2. díl. Praha : Prospektrum, 1993, s. 579.

²⁰⁴ PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 5. díl. Praha : Linde, a. s., 1999, s. 507.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 512.

²⁰⁶ PLÍVA, S. In ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1226.

Ušlý zisk není škodou spočívající v poškození, zničení nebo ztrátě uloženého předmětu.²⁰⁷

Podle ustanovení § 703 je uložitel oprávněn kdykoli požádat o vydání uloženého předmětu nebo jeho části a uložit jej zpět, jestliže závazek ze smlouvy nezanikl. K zániku závazku viz níže. Naproti tomu smlouva o skladování v § 532 odst. 2 *in fine* však stanoví, že vyzvednutím skladované věci smlouva zaniká. Pokud uložitel ukládá předmět uložení zpět ve smyslu § 703, nevzniká potřeba, aby smlouva o bankovním uložení věci, na základě níž si uložitel předmět uložení vyzvednul, byla sjednána opětovně. V období, ve kterém je předmět uložení v držbě uložitele, není banka vázána povinnostmi určenými § 701 a 702. Je však povinna předmět uložení nebo jeho část převzít zpět, uložit a spravovat jej, jinak by tím nemohla být naplněna vůle uložitele vrátit zpět předmět uložení. Pokud předmět uložení byl vyzvednut a závazek ze smlouvy nezanikl, neztrácí tím banka právo na úplatu, ledaže by bylo dohodnuto mezi stranami jinak.

8.5 Odměna banky

Uložitel je povinen bance uhradit výlohy, které jí vznikly při plnění její povinnosti. K výlohám banky patří cestovní náklady, telefonní poplatky, poštovné apod. Povinnost úhrady se týká těch výloh, které vznikly a jsou v příčinné souvislosti s plněním jejích povinností podle smlouvy. Není však vyloučeno, aby se strany ve smlouvě dohodly, že uložitel je povinen hradit výlohy v určité paušální částce, popřípadě ve výši stanovené jiným dostatečně určitým způsobem.²⁰⁸

Vedle povinnosti uložitele uhradit bance výlohy (§ 702 odst. 2 *in fine*) má banka právo na odměnu podle § 701 odst. 2. Smlouva mezi bankou a uložitelem nemusí výslovně upravovat výši úplaty. Obchodní zákoník pro tento případ stanoví podpůrné pravidlo, že banka je oprávněna požadovat úplatu obvyklou v době uzavření smlouvy. Účastníci mohou dohodou vyloučit právo banky na odměnu.

²⁰⁷ PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 5. díl. Praha : Linde, a. s., 1999, s. 512.

²⁰⁸ PLÍVA, S. In ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1226.

8.6 Zánik závazku ze smlouvy

Nepřesnost zákonodárce spočívá v § 705, v němž se mluví o zániku smlouvy. Jde přitom ale o zánik práv a závazků mezi účastníky kontraktu, nikoliv o zánik smlouvy. Viz také bod 5.15.

Zánik závazkového vztahu ze smlouvy o bankovním uložení věci je možný výpovědí, týká se přitom i smluv, které byly sjednány na dobu určitou. Zákon přiznává právo vypovědět smlouvu s okamžitou účinností shodně bance i uložiteli. Okamžitou účinnost je třeba chápat jako doručení výpovědi druhé smluvní straně. Zákonodárce nestanoví výpovědní lhůtu. Naopak smlouva o skladování s výpovědní lhůtou (jednoměsíční) počítá v § 532 odst. 3. Smlouva o skladování také rozlišuje, zda byla sjednána na dobu určitou nebo neurčitou, jak je patrné z § 532 odst. 2, který určuje, že není-li uvedena lhůta, na kterou se smlouva uzavírá, má se za to, že se uzavírá na dobu neurčitou.

Závazkový vztah rovněž zaniká tehdy, jestliže si uložitel vyzvedl všechny věci, jež jsou předmětem uložení a neprojevil vůli, aby smlouva trvala nadále. Projev vůle uložitele, aby smlouva trvala i po vyzvednutí všech věcí, může být obsažen již předem ve smlouvě. Uložitel ho ale může učinit, neodporuje-li to smlouvě, také při vyzvednutí všech věcí.²⁰⁹ Bude-li předmět uložení tvořen souborem věcí a uložitel vyzvedne z uložení jen některé věci, smlouva nemůže zaniknout jen pouhým částečným vyzvednutím předmětu úschovy ani částečně. Pokud vyzvedne celý uložený soubor věcí, smlouva zanikne, když ničeho neprohlásí.²¹⁰

Po zániku závazku ze smlouvy následuje vzájemné vypořádání pohledávek mezi bankou a uložitelem. Bance uložená povinnost vydat uložiteli předmět uložení koresponduje s uložitelovou povinností jej převzít, a to bez zbytečného odkladu. Navíc je povinen vyrovnat dlužnou úplatu za dobu uložení. Povinnost banky vydat předmět uložení se však neuplatní, pokud si uložitel všechny věci vyzvedl podle § 705.

Uložitele stíhá povinnost vyrovnat dlužnou úplatu za dobu uložení. Pokud však uložitel předmět uložení bez zbytečného odkladu nepřevzme ve smyslu § 706, dostává se tak do prodlení a nabízí se otázka, zda by v takovém případě bylo aplikovatelné ustanovení § 531 odst. 3 *in fine* smlouvy o skladování. Podle této úpravy i po skončení

²⁰⁹ Tamtéž, s. 1227.

²¹⁰ KOVAŘÍK, Z. In KOBLIHA, I. et al. *Obchodní zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha : Linde, a. s., 2006, s. 1467–1468.

smlouvy má skladovatel (banka) právo na skladné (úplatu) za dobu, po kterou byla skladovaná věc (předmět uložení) u něho uložena z důvodu, že ji ukladatel (uložitel) včas nevyzvedl. I Pelikánová k tomuto dodává, že v případě odmítnutí použití citované úpravy soudy, by bylo třeba považovat takovou úplatu za náhradu škody nebo za náhradu za bezdůvodné obohacení.²¹¹

8.7 Zákonné zástavní právo banky

Právní úpravu smlouvy o bankovním uložení věci uzavírá kogentní § 707. Jde tu o zákonné zástavní právo banky (srov. § 156 odst. 1 OZ), které se vztahuje pouze k předmětu uložení, dokud se u ní nachází, slouží bance k zajištění jejích práv ze smlouvy. Zákonné zástavní právo není cizí ani smlouvě o skladování. Je tak stanoveno v § 535, a navíc oproti § 707 zakotvuje, že zákonné zástavní právo má přednost před jinými zástavními právy. Pokud je uložitel v prodlení se zaplacením úplaty za dobu uložení, může banka uplatnit k předmětu uložení zákonné zástavní právo, podmínkou však je, že předmět uložení bude mít stále u sebe. Avšak pokud banka nebude disponovat předmětem uložení, např. proto, že byl vyzvednut uložitelem ve smyslu § 705, pak zákonné zástavní právo nevzniká.

²¹¹ PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 5. díl. Praha : Linde, a. s., 1999, s. 514.

9 Vklady podle občanského zákoníku

9.1 Smlouva o vkladu

9.1.1 Charakteristika právní úpravy

Smlouva o vkladu je občanským zákoníkem upravena v části osmé hlavě čtrnácté § 778 až 787. K úpravě vkladů podle občanského zákoníku existuje i vyhláška č. 47/1964 Sb., o peněžních službách občanům, ve znění pozdějších předpisů, která stanoví např. podrobnosti umorovacího řízení. S předmětnou problematikou souvisí i zákon o bankách, např. bankovní tajemství (§ 38), pojištění vkladů (§ 41c).

Smlouvu o vkladu považují za bankovní smlouvu podle občanského zákoníku. Pro tento závěr svědčí skutečnost, že jeden z účastníků smluvního vztahu musí být obligatorně peněžní ústav (banka, družstevní záložna).

Ustanovení úpravy vkladů podle občanského zákoníku jsou dispozitivního charakteru s omezením uvedeným v § 2 odst. 3 OZ.

Občanský zákoník rozeznává jednak obecnou úpravu (§ 778 až 780), která stanoví pro všechny vklady společná pravidla, jednak zvláštní úpravu (§ 781 až 787) vztahující se na vklady na vkladních knížkách, vkladní listy a další formy vkladů. Na smlouvu o vkladu (§ 778 OZ) je také aplikovatelný § 779 až 780 OZ.

Je nutné odlišovat smlouvu o vkladu od obchodních smluv, jako je smlouva o běžném účtu a smlouva o vkladovém účtu. Vztah mezi občanským zákoníkem (*lex generalis*) a obchodním zákoníkem (*lex specialis*) je vyjádřen v § 1 odst. 2 OZ a § 1 odst. 2. Úprava občanského zákoníku platí pouze tehdy, pokud jiná úprava nevyplývá z obchodního zákoníku. Jelikož obchodní zákoník upravuje smlouvu o běžném účtu (§ 708 až 715a) a smlouvu o vkladovém účtu (§ 716 až 719b) jako zvláštní smluvní typy, nelze je vztahovat pod pojem smlouvy o vkladu, kterou upravuje občanský zákoník.

V odborné právní literatuře lze nalézt, že smlouva o vkladu je tzv. absolutní neobchodní smlouvou.²¹² Osobně nejsem zástancem toho považovat smlouvu o vkladu za absolutní neobchodní smlouvu, neboť obchodní zákoník v § 261 odst. 6 upravuje tzv. kombinované obchody (obchodní závazkové vztahy). Podle této úpravy platí, že

²¹² Např. KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 2. 4.* vydání. Praha : Aspi, a. s., 2006, s. 306, LIŠKA, P. In ŠVESTKA, J. et al. *Občanský zákoník II., § 460-880. Komentář.* 2. díl. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 2298.

smlouvy mezi osobami uvedenými v § 261 odst. 1 a 2, které nejsou upraveny v hlavě druhé části třetí obchodního zákoníku a jsou upraveny jako smluvní typ v občanském zákoníku, se řídí příslušnými ustanoveními o tomto smluvním typu v občanském zákoníku a obchodním zákoníkem. Úprava výslovně omezuje použití úpravy občanského zákoníku na vztahy z těchto smluv uzavřených mezi podnikateli, popřípadě mezi státem nebo samosprávnou územní jednotkou a podnikateli při jejich podnikatelské činnosti jen na zvláštní ustanovení daná občanským zákoníkem pro tento smluvní typ, ale ve všem, co není dáno zvláštní úpravou pro daný smluvní typ, platí obecná ustanovení daná pro obchodní závazkové vztahy obchodním zákoníkem, a to kogentní vždy a dispozitivní pokud smlouva nemá vlastní úpravu, která by měla přednost.²¹³ Patří sem i smlouva o vkladu na vkladních knížkách a vkladních listech. Více viz bod 1.7 písm. b).

9.1.2 Vymezení a vznik smlouvy o vkladu

Smlouva o vkladu vzniká mezi

- a) fyzickou nebo právnickou osobou (dále jen „vkladatel“) a
- b) peněžním ústavem
- c) složením vkladu u peněžního ústavu a jeho přijetím peněžním ústavem.

Ad a) Vkladatelem může být fyzická nebo právnická osoba. Pokud vkladatel bude spotřebitelem, uplatní se na smluvní vztah úprava spotřebitelských smluv v občanském zákoníku. Nezletilí mají způsobilost jen k takovým právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku (§ 9 OZ). Podle J. Baráka mohou být majitelem účtu u peněžního ústavu a nakládat s peněžními prostředky na tomto účtu uloženými s dostatečnou odpovědností i osoby nezletilé s tím, že za věkovou hranici je vhodné považovat ukončení povinné školní docházky.²¹⁴ Družstevní záložna je podle § 3 odst. 1 písm. a) ZSÚD oprávněna přijímat vklady pouze od svých členů. Výlučně za účelem zajištění činnosti podle § 3 odst. 1 ZSÚD je družstevní záložna oprávněna ukládat vklady v družstevních záložnách

²¹³ TOMSA, M. In ŠTENGOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 838.

²¹⁴ BARÁK, J. In ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 2. svazek. 1. vydání. Praha : Linde, a. s., 2008, s. 2335.

a bankách a u poboček zahraničních bank. Vkladatelem tedy může být člen družstva nebo jiná družstevní záložna.

Ad b) Peněžním ústavem jakožto příjemcem vkladu je třeba rozumět nejen banku s bankovní licencí (§ 4 BankZ) podle zákona o bankách, ale také družstevní záložnu za podmínek stanovených zákonem o spořitelních a úvěrních družstvech. Pouze banka a družstevní záložna mohou přijímat vklady. Jde o tzv. bankovní monopol.

Ad c) Pojem vklad není v zákoně výslovně vymezen. Z povahy věci se rozumí, že vklad musí spočívat v peněžních prostředcích. Předáním peněžních prostředků vkladatelem a jejich převzetím peněžním ústavem peněžní prostředky opouštějí majetkovou sféru vkladatele a stávají se majetkem peněžního ústavu. Vkladateli vzniká pohledávka za tímto peněžním ústavem. Peněžní ústav pak ve svých účetních knihách eviduje závazek vůči vkladateli k vyplacení vkladu. V tomto ohledu se k vymezení pojmu vklad nejlépe hodí definice obsažená v § 1 odst. 2 BankZ, ze které vyplývá, že vkladem se rozumí svěřené peněžní prostředky, které představují závazek vůči vkladateli na jejich výplatu. Tato definice je však omezena výlučně na zákon o bankách. V některých ustanoveních (např. v § 783 OZ) se jím rozumí nejen peněžní prostředky předané vkladatelem bance, ale peněžní prostředky, na které vzniká vkladateli nárok, tedy včetně úroku nebo jiných majetkových výhod.²¹⁵ Vedle této definice vkladu lze v našem právním řádu nalézt např. vklad společníka (§ 59), vklad člena družstva (§ 223 odst. 3 a 4) nebo vklad do katastru nemovitostí.

Z formulace „složením vkladu u peněžního ústavu“ plyne, že smlouva o vkladu je reálnou smlouvou. Tím se liší od smluv o účtech podle obchodního zákoníku, neboť ty jsou smlouvami konsenzuálními. Občanský zákoník nestanoví nic o tom, jakou minimální částku má vkladatel složit. Zpravidla tak stanoví obchodní podmínky peněžního ústavu.

K platnému vzniku smlouvy o vkladu je potřebná dohoda stran o výši vkladu a druhu smlouvy o vkladu. Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 20 Cdo 387/98: „Ke vzniku smlouvy o vkladu podle § 778 obč. zák., ve znění od 1. 1. 1992, se vyžaduje dohoda stran na výši vkladu a druhu smlouvy o vkladu, která má být uzavřena

²¹⁵ LIŠKA, P. In ŠVESTKA, J. et al. *Občanský zákoník II.*, § 460-880. *Komentář*. 2. díl. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 2298.

(to jest smlouvy o vkladní knížce nebo o vkladním listu, popřípadě jiné formě vkladu) a dále i vlastní složení vkladu vkladatelem a jeho převzetí peněžním ústavem.“

Smluvní vztah vzniká mezi (i) peněžním ústavem – příjemcem vkladu a (ii) fyzickou nebo právnickou osobou – vkladatelem. Vkladatel nemá žádný právní nárok na uzavření smlouvy o vkladu. Zákonodárce nepředepisuje písemnou formu smlouvy.

Smlouva o vkladu má povahu (i) smlouvy reálné, (ii) jednostranně zavazující (vkladatel nemá žádné povinnosti, má pouze práva), (iii) nejde však o tzv. absolutní neobchodní smlouvu.

9.1.3 Vztah mezi smlouvou o vkladu (§ 778 a násl. OZ) a smlouvou o vkladovém účtu (§ 716 a násl. ObchZ)

Smlouva o vkladu má velice blízko ke smlouvě o vkladovém účtu. Ačkoliv příbuznost obou institutů je zjevná, lze mezi nimi vyzorovat zejména následující rozdíly:

- Smlouva o vkladu je upravena v občanském zákoníku, avšak nesmíme zapomínat na § 261 odst. 6, který pojednává o tzv. kombinovaných obchodech. Citované ustanovení zakládá působnost i obchodního zákoníku. Proto ji nepovažují za tzv. absolutní neobchodní smlouvu. Viz bod 1.7 písm. b). Naproti tomu smlouva o vkladovém účtu je upravena obchodním zákoníkem a je absolutní obchodní smlouvou (ale srov. § 1 odst. 2 a § 262 odst. 4). Vztah občanského a obchodního zákoníku je řešen v § 1 odst. 2 OZ a § 1 odst. 2. Viz bod 9.1.1.
- Reálnou smlouvou je smlouva o vkladu, nikoliv smlouva o vkladovém účtu, která je smlouvou toliko konsenzuální.
- Pro nakládání s peněžními prostředky na vkladovém účtu postačuje příkaz majitele účtu. Není nutné předkládat potvrzení jako je tomu u smlouvy o vkladu. U níž totiž platí, že pro nakládání s vkladem musí vkladatel předložit dokument, který obdržel od banky. Tento dokument není cenným papírem. Má legitimační funkci.
- Občanský zákoník nepožaduje písemnou formu u smlouvy o vkladu, opačně tomu je u smlouvy o vkladovém účtu, neboť obchodní zákoník

pod sankcí neplatnosti písemnou formu vyžaduje, ale srov. § 716 odst. 3 (účinnost od 1. listopadu 2009).

- Smlouva o vkladu je jednostranně zavazující smlouvou. Vkladatel nemá žádné povinnosti, má „pouze“ práva, z nichž nejvýznamnější je právo nakládat s vkladem.

Naopak shodnými znaky zejména jsou:

- Motivací vkladatele i majitele vkladového účtu je zhodnocení peněžních prostředků. Peněžní ústav (banka, družstevní záložna) získává peněžní prostředky, které může využít ke svému podnikání.
- Nárok na úroky z peněžních prostředků na účtu má jak vkladatel, tak i majitel vkladového účtu. Vkladateli je navíc přiznáno právo na jiné majetkové výhody (např. prémie, výhry).
- Vlastnické právo k vloženým peněžním prostředkům na účtu přechází na peněžní ústav. Vkladatel i majitel vkladového účtu jsou věřitelé, neboť mají pohledávku za peněžním ústavem (bankou, družstevní záložnou).
- Obě smlouvy budou zpravidla odkazovat na obchodní podmínky peněžního ústavu (banky, družstevní záložny).
- Ani jednu z předmětných smluv nelze vést jako anonymní. Zákon č. 367/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, zrušil anonymitu vkladatele, přičemž vkladní knížku, vkladní list a jiné formy vkladů lze vystavit pouze na jméno, nikoliv na doručitele. Smlouva o vkladovém účtu stanoví v § 716 odst. 1 závazek banky zřídit smlouvu „pro jeho majitele“. Tudíž banka nemůže vést účet jako anonymní.

9.1.4 Nakládání s vkladem

Vkladatel má předně právo nakládat s vkladem. Ačkoliv občanský zákoník na několika místech v úpravě vkladů mluví o nakládání s vkladem, nevymezuje tento pojem. To ostatně není ani čteným zájmem nauky či judikatury.

Nakládání s vkladem zahrnuje především snížení či zvýšení pohledávky, tj. vkladu. V případě že by se důsledně za nakládání s vkladem považovalo i zvýšení

pohledávky (závazku), vznikaly by v praxi určité problémy s dodržením povinností stanovených zákonem. Znamenalo by to, že na stávající vklad potvrzený vkladní knížkou nelze činit příklady bez jejího předložení. Tato skutečnost by vyloučila možnost činit příklady formou bezhotovostního platebního styku. I když je běžný platební styk na účty potvrzené vkladními knížkami eliminován, historicky se připouští forma tzv. podnikového spoření.²¹⁶

Vkladatel má právo na vrácení předmětu vkladu (ať už celého nebo jeho části), neboť má pohledávku za peněžním ústavem, která mu vznikla složením vkladu u tohoto peněžního ústavu. Předmětem vkladu jsou peněžní prostředky, které je peněžní ústav povinen vrátit zpět vkladateli na jeho požádání a které budou při vrácení vkladu navýšeny o úroky nebo jiné majetkové výhody. Za právo nakládat s vkladem se také rozumí použití vložených peněžních prostředků k jinému vkladu. Vystává otázka, zda lze tzv. příklad považovat za nakládání s vkladem? Např. J. Barák: „*Právo disponovat s vkladem však znamená též možnost vkladatele zvýšit objem vkladu složením dalších peněžních prostředků, ať již na účet, který mu peněžní ústav vede, zakoupením dalšího vkladního listu nebo v jiné formě vkladu.*“²¹⁷ P. Liška je opatrnější, neboť jak říká, lze soudit, že právo nakládat s vkladem zároveň zahrnuje oprávnění vklad navyšovat dalšími úločkami, pokud ze smlouvy o vkladu nevyplývá něco jiného.²¹⁸ Domnívám se, že za právo nakládat s vkladem lze také považovat navýšení vkladu složením dalších peněžních prostředků. Právo nakládat s vkladem zahrnuje nejen nakládání s vloženými prostředky, ale i s „přírůstky“ (úroky, jiné majetkové výhody).

Kdo může nakládat s vkladem? Z ustanovení § 780 odst. 1 OZ vyplývá, že vkladatel a další oprávněné osoby.²¹⁹ Aby však vkladatel mohl nakládat s vkladem, musí předložit dokument potvrzující vklad, který obdržel od banky. Tento dokument není cenným papírem.

Povinností peněžního ústavu je vkladateli na jeho požádání vrátit vklad (navýšený o úroky, jiné majetkové výhody), který je představován peněžními

²¹⁶ Tamtéž, s. 2314.

²¹⁷ BARÁK, J. In ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 2. svazek. 1. vydání. Praha : Linde, a. s., 2008, s. 2340.

²¹⁸ LIŠKA, P. In ŠVESTKA, J. et al. *Občanský zákoník II., § 460-880. Komentář*. 2. díl. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 2304.

²¹⁹ K tomu podrobněji např. BARÁK, J. In ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 2. svazek. 1. vydání. Praha : Linde, a. s., 2008, s. 2341, LIŠKA, P. In ŠVESTKA, J. et al. *Občanský zákoník II., § 460-880. Komentář*. 2. díl. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 2303-2304.

prostředky. V jaké lhůtě se tak má stát, úprava smlouvy o vkladu neřeší. Tím není vyloučeno, aby si účastníci ve smlouvě dohodli dobu splnění závazku. Pokud tak neučiní, uplatní se pravidlo stanovené § 563 OZ, tj. peněžní ústav je povinen splnit dluh prvního dne poté, kdy byl o plnění věřitelem požádán. Pokud bude peněžní ústav disponovat na své pobočce příslušnou částkou, splní svůj závazek zpravidla bezodkladně.

9.1.5 Právo vkladatele na úroky nebo jiné majetkové výhody

Ustanovení § 779 OZ stanoví, že vkladatel má právo na úroky nebo jiné majetkové výhody stanovené peněžním ústavem v souladu s opatřením podle zvláštních právních předpisů. Tímto zvláštním právním předpisem byl zákon č. 158/1989 Sb., o bankách a spořitelnách, který byl zrušen a nahrazen současným zákonem o bankách. V současné době není stanoveno žádné opatření podle zvláštních právních předpisů ve smyslu § 779 OZ.

Vkladatel má *ex lege* nárok na úroky a jiné majetkové výhody. Úrok představuje částku, kterou je dlužník povinen platit věřiteli z jeho pohledávky, stanovenou určitým procentem z dlužené částky za určité období, např. za rok – úrok p. a. (*per anum*) nebo za pololetí – p. s. (*per semestrem*). Úrok v základní sazbě může být zvyšován doplňkovou sazbou, závislou na splnění určitých podmínek, např. na době uložení peněžních prostředků.²²⁰ Majetková výhoda může záležet např. ve výhře nebo prémii. Více k této problematice stanoví v § 19 a 20 vyhláška o peněžních službách občanům.

Není-li výše úroku nebo povaha a výše majetkové výhody smluvena mezi stranami, může je stanovit peněžní ústav. O podmínkách pro přijímání vkladů jsou banky podle § 11 odst. 1 BankZ povinny informovat písemně ve svých provozních místnostech. Za týchž předpokladů může sazbu nebo povahu a výši jiných výhod peněžní ústav měnit. Oprávněná osoba, která považuje změnu pro sebe za nevýhodnou, může vklad zrušit a předat jej jinému peněžnímu ústavu, který je pro ni výhodnější.²²¹

V praxi je nejčastější způsob, kdy peněžní ústav nabízí vkladatelům určité úroky nebo jiné majetkové výhody podle typu vkladu. Typ vkladu se určuje zejména podle délky, po kterou bude vklad uložen, výše uložených prostředků a podle dalších

²²⁰ BARÁK, J. In ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 2. svazek. 1. vydání. Praha : Linde, a. s., 2008, s. 2338.

²²¹ LIŠKA, P. In ŠVESTKA, J. et al. *Občanský zákoník II., § 460-880. Komentář*. 2. díl. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 2302.

podmínek. Vkladatel pak předložené podmínky může nebo nemusí akceptovat. Jde o formu tzv. adhezní smlouvy.²²²

Jak již bylo shora uvedeno, banka má právo použít vložené prostředky ke svému podnikání.

Povinností banky je také zachovávat bankovní tajemství (§ 38 BankZ). Obdobně družstevní záložna (§ 25b ZSÚD).

9.1.6 Vinkulace

Vkladatel může v dohodě s peněžním ústavem vázat (vinkulovat) výplatu vkladu na sdělení hesla nebo na splnění jiné podmínky (§ 780 odst. 2). Jedná se o dohodu o vázání výplaty vkladu na sdělení hesla nebo na splnění jiné podmínky mezi vkladatelem a peněžním ústavem. K ní může dojít v době uzavírání smlouvy, ale i později. Účelem vinkulace je předcházet neoprávněnému nakládání s vkladem, což mělo především význam u anonymních vkladů.

Vyhláška o peněžních službách občanům rozeznává v § 6 několik druhů vinkulace vkladů na vkladní knížce: (i) na heslo, (ii) na přivolení třetí osoby, (iii) na skutečnost, o níž je jisto, že nastane.

Ad (i) Vkladatel dohodne heslo s peněžním ústavem, přičemž výplata vkladu je vázána právě na sdělení tohoto hesla. V takovém případě může požadovat výplatu vkladu ten, kdo předloží požadovaný dokument a sdělí dohodnuté heslo, jinak ten, kdo prokáže, že mu vklad náleží. Vázanost na heslo může zrušit ten, kdo sdělí heslo nebo prokáže, že mu vklad náleží.

Ad (ii) U tohoto druhu vinkulace je nakládání s vkladem vkladatelem omezeno. K výplatě vkladu je zapotřebí souhlasu třetí osoby, v jejíž prospěch byla vinkulace provedena na základě dohody mezi vkladatelem a peněžním ústavem. Třetí osobou se rozumí fyzická nebo právnická osoba, která je odlišná od vkladatele a peněžního ústavu, u něhož byl vklad složen. Vázanost na přivolení třetí osoby může být zrušena jen se souhlasem této osoby nebo na základě pravomocného rozhodnutí soudu.

Ad (iii) Vkladatel v dohodě s peněžním ústavem určí podmínku, která musí být splněna, aby mohl být vklad vyplacen. V praxi jedinou uznávanou skutečností splňující tuto právní konstrukci je určení data, po jehož uplynutí je možné vklad na požádání

²²² Tamtéž.

vyplatit. Při vázání výplaty tímto druhem sjednané vinkulace je vkladatel povinen prokázat svou totožnost.²²³ Vázanost na skutečnost, o níž je jisto, že nastane, může zrušit kdykoliv ten, kdo výplatu vázal, a zemřel-li, soud příslušný k projednání dědictví.

Občanský zákoník v § 780 odst. 3 stanoví, že nezná-li vkladatel heslo, musí prokázat, že mu vklad náleží, aniž by však stanovil, jak má takováto osoba prokázat, že jí vklad skutečně náleží. Peněžní ústav může s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu přijmout i čestné prohlášení takové osoby se závazkem uhradit peněžnímu ústavu škodu v důsledku vyplacení vkladu, kdyby se v budoucnu ukázalo, že tato osoba nebyla majitelem vkladu ani osobou, oprávněnou s vkladem nakládat. Možná je i svědecká výpověď. Ve sporných případech by musel rozhodnout soud.²²⁴

9.2 Vklady na vkladních knížkách

9.2.1 Vkladní knížka

Vkladní knížka je zvláštní doklad v držení vkladatele, materializující vazbu mezi vkladatelem a peněžním ústavem, který vkladateli vkladní knížku při složení první určité peněžní částky jakožto první úložky vydal.²²⁵ Vkladní knížka je dokladem, kterým banka potvrzuje příjem vkladu peněžních prostředků, podmínky vzniku práva na majetkové výhody (úrok, výhry, prémie) a jehož předložení je nezbytné pro uplatnění nároku ze smlouvy o vkladu.²²⁶

Smluvní vztah mezi vkladatelem a peněžním ústavem je založen smlouvou o vkladu. K jejímu vzniku je nutné složení vkladu vkladatelem u peněžního ústavu a jeho přijetí peněžním ústavem. Vkladní knížkou potvrzuje peněžní ústav přijetí vkladu. Povinností peněžního ústavu je po přijetí vkladu předat vkladateli vkladní knížku s vyznačením výše vkladu. Z vkladní knížky musí být zřejmá výše vkladu, jeho změny a konečný stav. Ustanovení § 781 odst. 2 OZ zakotvuje vyvratitelnou právní domněnku, že není-li prokázána jiná výše vkladu, je rozhodný zápis ve vkladní knížce. Předložení vkladní knížky je nutné pro uplatnění nároku vůči peněžnímu ústavu, protože jak

²²³ Tamtéž, s. 2307.

²²⁴ BARÁK, J. In ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 2. svazek. 1. vydání. Praha : Linde, a. s., 2008, s. 2344.

²²⁵ Tamtéž.

²²⁶ KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné* 2. 4. vydání. Praha: Aspi, a. s., 2006, s. 309.

stanoví § 783 odst. 3 OZ bez předložení vkladní knížky nelze s vkladem nakládat (srov. 784 OZ). Vkladní knížka sice vykazuje znaky cenného papíru, avšak cenným papírem není. Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 2. 2002, sp. zn. 29 Cdo 479/2000-141: „S vkladní knížkou je možné nakládat při splnění podmínek § 783 odst. 2 ObčZ a § 8 odst. 2 vyhlášky č. 47/1964 Sb., tzn. tehdy, pokud je předložena vkladní knížka a osoba, která tuto vkladní knížku předkládá, prokáže, že je vkladatelem nebo jeho zástupcem. Vkladní knížku je třeba považovat za legitimační dokument, u něhož se navíc vyžaduje prokázání totožnosti vkladatele. Pokud peněžní ústav při prověřování totožnosti této osoby postupuje s náležitou opatrností a odbornou péčí a je tedy se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že jde o vkladatele či jeho zástupce, je třeba plnění této osobě (výplatu peněžní částky) považovat za plnění závazku vůči věřiteli a o vyplacenou částku se vklad snižuje.“²²⁷

Občanský zákoník určuje, že vkladní knížka musí zakotvovat údaj o výši vkladu, jeho změnách a konečný stav, jiné náležitosti zákon blíže neurčuje. Vkladní knížka musí obsahovat údaje, které činí závazek peněžního ústavu dostatečně určitým. Vyplyvá tak z § 37 odst. 1 OZ. Z § 3 vyhlášky o peněžních službách občanům pak plyne, že vkladní knížka musí obsahovat údaje, které umožňují jasnou identifikaci vkladového vztahu. Jde o:

- obchodní firmu peněžního ústavu včetně označení jeho pobočky, u které je vklad uložen,
- určení druhu vkladní knížky, pokud se nebude jednat o obyčejnou vkladní knížku,
- u vkladních knížek na jméno v případě fyzické osoby její jméno, příjmení, adresa a datum narození, u právnické osoby její obchodní firma, sídlo a identifikační znak.

Vkladní knížka přitom může zakotvovat i ostatní údaje, jež jsou potřebné pro peněžní ústav k identifikaci vkladu, jako je např. číslo vkladového účtu.

²²⁷ V češtině [cit. 25. září 2009]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/penezni-prostredky-vydane-osobe-odlisne-od-vkladatele-16033.html>.

Do vkladní knížky se zapisují i údaje o skutečnostech, které ovlivňují právo vkladatele nakládat s vkladem (např. výpověď u vkladních knížek s výpovědní lhůtou, vinkulace).

Současná právní úprava umožňuje vystavit vkladní knížku jen na jméno. Náš právní řád připouštěl do 31. 12. 2000 vystavit vkladní knížku na doručitele, avšak zákonem č. 367/2000 Sb., který novelizoval občanský zákoník, je stanovena pouze jediná forma vkladní knížky, a to na jméno. Nicméně i přes výše zmíněnou novelizaci přetrvávaly dříve založené vkladní knížky na doručitele, aniž by byly zrušeny. Novela totiž opomněla přeměnit vkladní knížky na doručitele na vkladní knížky na jméno. To bylo napraveno zákonem č. 126/2002 Sb., novelizující zákon o bankách. Ten zrušil všechny existující anonymní vklady. Vkladatelům avšak zůstává zachováno právo na výplatu zůstatku zrušeného vkladu, a to ve lhůtě 10 let, jež počíná běžet od 31. 12. 2002. Jinak se právo na výplatu promlčí.

9.2.2 Nakládání s vkladem

Vkladatel, a v zákonem stanovených případech i jiná oprávněná osoba, má právo s vkladem nakládat (§ 780 odst. 1 OZ). Dále je ale ustanovením § 783 OZ stanoveno, že s vkladem nelze nakládat, aniž by byla předložena vkladní knížka. K nakládání s vkladem viz bod 9.1.4. Nikoliv každý může nakládat s vkladem na vkladní knížce. Toto právo je přiznáno tomu, na jehož jméno, příjmení, adresu a datum narození nebo identifikační znak právnické osoby je vkladní knížka vystavena. To však může být prolomeno, neboť i bez souhlasu vkladatele může být s vkladem nakládáno osobami, o nichž to stanoví zákon (např. pro účely exekučního řízení). Při ztrátě nebo zničení vkladní knížky může vkladatel s vkladem nakládat, jen prohlásí-li peněžní ústav vkladní knížku za umořenou. Právní povahu knížky na jméno má pouze vkladní knížka, jež je takto výslovně označena. Nepostačí, že je ve vkladní knížce uvedeno jméno určité osoby.²²⁸ Povinností osoby, která je oprávněna s vkladem na vkladní knížce nakládat, je peněžnímu ústavu předložit vkladní knížku a *kumulative* prokázat svou totožnost.

S vkladem na cestovní vkladní knížce je však ve stanovených případech oprávněn nakládat každý, kdo předloží vkladní knížku a průkazní lístek. Cestovní

²²⁸ LIŠKA, P. In ŠVESTKA, J. et al. *Občanský zákoník II., § 460-880. Komentář.* 2. díl. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 2315.

knížky se však v současné době již nevystavují. Úprava v § 783 odst. 2 věta druhá OZ je tak úpravou obsoletní.

9.2.3 Druhy vkladních knížek

Předně lze vkladní knížky dělit podle jejich vystavení na (i) vkladní knížky na jméno a na (ii) vkladní knížky na doručitele. V ustanovení § 2 vyhlášky o peněžních službách občanům lze nalézt 3 druhy vkladních knížek. Jde o (i) obyčejné vkladní knížky, (ii) výherní vkladní knížky a (iii) cestovní vkladní knížky, přičemž výčet je pouze demonstrativní.

Můžeme rozlišovat následující druhy vkladních knížek:

- a) na jméno,
- b) na doručitele,
- c) výherní,
- d) cestovní,
- e) s výpovědní lhůtou a bez výpovědní lhůty.

Ad a) Viz bod 9.2.1, 9.2.2.

Ad b) Tato vkladní knížka je založena na principu anonymity vkladu. Mohla být vystavena pouze pro fyzické osoby. Od 1. 1. 2001 jsou vkladní knížky na doručitele zrušeny. U těchto vkladních knížek platilo, že nakládat s vkladem mohl kdokoliv, kdo vkladní knížku předložil. Peněžní ústav nezkoumal, kdo je vkladatelem. Viz bod 9.2.1.

Ad c) Úpravu výherní vkladní knížky upravuje § 19 a 20 vyhlášky o peněžních službách občanům. Na základě výherních vkladních knížek vzniká místo úroku právo na účast na slosování s možností výhry. Výše výhry se určuje podle průměrné výše vkladu ve slosovacím období. Majetková výhoda může spočívat i ve výplatě určité peněžní částky – prémii při splnění předem stanovených podmínek. O úrok, popř. výhru nebo prémii, se zvýší vklad a banka má povinnost je ve vkladní knížce vyznačit.²²⁹

²²⁹ KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné* 2. 4. vydání. Praha : Aspí, a. s., 2006, s. 311.

Ad d) Opět upraveno výše citovanou vyhláškou. Jedná se o vkladní knížku na jméno. S vkladem na této vkladní knížce je oprávněn nakládat každý, kdo ji předloží spolu s předložením průkazního lístku. Tento druh vkladní knížky se v dnešní době již nevystavuje.

Ad e) Z hlediska způsobu nakládání s vkladem je třeba rozlišovat vkladní knížky s výpovědní lhůtou a vkladní knížky bez výpovědní lhůty. Ty umožňují kdykoli požadovat, aby vkladateli byl vyplacen vklad v plné výši spolu s úroky. Vkladní knížky s výpovědní lhůtou zakládají tento plný nárok, jen když úmysl byl oznámen bance nejpozději v určité lhůtě odpovídající výpovědní lhůtě před tímto výběrem. Vkladatel má sice právo požadovat vrácení vkladu ještě před uplynutím výpovědní lhůty, avšak jen s určitými majetkovými sankcemi (např. se ztrátou nebo se snížením úroků).²³⁰ Toto dělení vkladních knížek však v současné právní úpravě nenalezneme. Bude zpravidla předmětem dohody stran.

9.2.4 Umořovací řízení a jeho průběh

Ustanovení § 783 odst. 1 OZ stanoví, že bez předložení vkladní knížky nelze s vkladem nakládat. Toto pravidlo však neplatí absolutně, neboť podle § 784 odst. 1 OZ při ztrátě nebo zničení vkladní knížky může vkladatel s vkladem nakládat, jen prohlásí-li peněžní ústav na jeho návrh či na návrh toho, kdo má na tom právní zájem, vkladní knížku za umořenou.

Umoření vkladní knížky spočívá v tom, že peněžní ústav na návrh zavede zvláštní řízení, jehož účelem je nalezení vkladní knížky nebo vytvoření možnosti, aby oprávněné osoby uplatnily svoje práva, ev. prohlášení vkladní knížky za umořenou (po uplynutí stanovené lhůty) a vydání vkladní knížky nové, příp. vyplacení vkladu. Umořením vkladu pozbývá původní vkladní knížka platnost.²³¹

Umořovací řízení probíhá zásadně před peněžním ústavem, který vkladní knížku vystavil, nikoliv před soudem. Podrobnosti umořovacího řízení upravuje v § 11 a násl. vyhláška o peněžních službách občanům, občanský soudní řád se neuplatní.

Umoření vkladní knížky je přípustné pouze v těch případech, kdy dojde ke ztrátě nebo zničení vkladní knížky. Ztrátou vkladní knížky je potřeba rozumět i její odcizení

²³⁰ Tamtéž, s. 310.

²³¹ FIALA, J. In FIALA, J. a kol. *Občanské právo*. Praha : ASPI, a. s., 2006, s. 221.

třetí osobou. V případě ztráty vkladní knížky mohou nastat v zásadě dvě situace: vkladatel buď má nebo nemá povědomost o tom, kdo má ztracenou vkladní knížku v držení. Pokud vkladatel takovou povědomost má, nelze umořovací řízení zahájit a vkladatel se musí domáhat vydání vkladní knížky žalobou na vydání věci. Obdobná situace by nastala i v případě, že by vkladní knížka byla vkladateli odcizena, ale pachatel by mu byl znám. V případě, že vkladatel ztratil vkladní knížku a nemá povědomost o tom, kdo ji má v držení nebo byla-li mu vkladní knížka odcizena neznámým pachatelem, je namístež umořovací řízení zahájit. Nicméně peněžní ústav, jemuž bylo vkladatelem oznámeno, že mu byla určitou osobou vkladní knížka protiprávně odňata, poznamená na účtu o vkladu zákaz výplaty takového vkladu. Ten, kdo takové oznámení peněžnímu ústavu učinil, však musí do jednoho měsíce peněžnímu ústavu prokázat, že uplatnil u soudu nárok na vydání vkladní knížky, jinak peněžní ústav zákaz výplaty zruší.²³²

K zahájení umořovacího řízení postačí prohlášení, že vkladní knížka byla ztracena nebo zničena, a tuto skutečnost není třeba peněžnímu ústavu prokazovat. Ten není povinen zkoumat, zda tvrzení o ztrátě nebo zničení vkladní knížky odpovídá skutečnosti.²³³

Návrh na zahájení umořovacího řízení může podat vkladatel nebo osoba, která má na věci právní zájem (např. soudní exekutor). Navrhovatel musí prokázat peněžnímu ústavu svou totožnost. Náležitostí podaného návrhu je identifikace umořované vkladní knížky (např. datum založení).

Až do skončení nebo zastavení umořovacího řízení nelze s vkladem nakládat (§ 11 odst. 2 vyhlášky o peněžních službách občanům). Z toho vyplývá, že umořovací řízení je způsobilé skončit umořením vkladní knížky nebo zastavením umořovacího řízení.

Po umoření vydá peněžní ústav vkladateli novou vkladní knížku nebo na požádání vyplatí celý vklad (§ 784 odst. 2 OZ). Během umořovacího řízení s vkladem nelze nakládat a po jeho skončení se stává umořená knížka neplatnou. Po ukončení umoření peněžní ústav, u něhož je veden vklad, vydá vkladateli novou vkladní knížku

²³² BARÁK, J. In ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 2. svazek. 1. vydání. Praha : Linde, a. s., 2008, s. 2350.

²³³ LIŠKA, P. In ŠVESTKA, J. et al. *Občanský zákoník II., § 460-880. Komentář*. 2. díl. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 2317.

nebo mu na jeho žádost vyplatí celý vklad. Nová vkladní knížka musí po obsahové stránce odpovídat umořené vkladní knížce. Peněžní ústav však může novou vkladní knížku označit odlišným číslem vkladového účtu.

Podle ustanovení § 14 vyhlášky o peněžních službách občanům platí, že bude-li po skončení umořovacího řízení předložena původní vkladní knížka, peněžní ústav ji zadrží. Nebyl-li předložitel umořené vkladní knížky navrhovatelem a uplatňuje-li nárok na vklad, peněžní ústav mu sdělí vše, co potřebuje k uplatnění svých práv, a na účtu o vkladu poznamená zákaz výplaty; tento zákaz však zruší, neprokáže-li předložitel umořené vkladní knížky do jednoho měsíce, že nárok na vklad uplatnil u soudu.

Prováděcí předpis stanoví postup při umořování vkladních knížek a případy, kdy může peněžní ústav provést výplatu vkladu nebo vydat novou vkladní knížku i bez umoření původní vkladní knížky, je-li oprávněný znám (§ 784 odst. 1 OZ). Výše zmíněným prováděcím předpisem je vyhláška o peněžních službách občanům, která stanovuje podrobnější pravidla umořovacího řízení v § 11 až 16.

Umořovací řízení je zahájeno oznámením peněžního ústavu vyhláškou. Peněžní ústav musí vyhlášku vyvěsit alespoň po dobu dvou měsíců na místě veřejně přístupném v pobočce peněžního ústavu, která vede vklad, a také v pobočce peněžního ústavu, v jejímž obvodu se nachází místo bydliště vkladatele. Ve vyhlášce musí být dále také uvedeno, že po bezvýsledném uplynutí dvou měsíců ode dne v ní uvedeného, pozbude vkladní knížka platnosti a bude za ni navrhovateli vydána nová vkladní knížka nebo vyplacen vklad. Povinností peněžního ústavu je o zahájení umořovacího řízení vyrozumět navrhovatele a všechny osoby, které by podle jeho znalostí mohly mít na vkladu právní zájem.

Je možné, že v průběhu umořovacího řízení bude vkladní knížka nalezena. (i) Jestliže bude během umořovacího řízení předložena vkladní knížka jinou osobou než navrhovatelem, zastaví peněžní ústav umořovací řízení a po souhlasu toho, kdo vkladní knížku předložil, ji vydá navrhovateli. (ii) Pokud však osoba, která vkladní knížku předložila, nesouhlasí s tím, aby byla vydána navrhovateli, může požadovat její vrácení pro sebe, pokud prokáže svou totožnost. Platí zákaz výplaty vkladu po dobu jednoho měsíce. Peněžní ústav o tom vyrozumí zároveň navrhovatele a upozorní jej, že s vkladem bude možné nakládat, pokud do jednoho měsíce neprokáže, že svůj nárok

uplatnil u soudu. Nebude-li návrhovátelem prokázáno, že v této lhůtě bylo zahájeno řízení u soudu, pozbývá zákaz výplaty účinnosti.

Nebude-li peněžnímu ústavu do dvou měsíců ode dne uvedeného ve vyhlášece oznámeno, že vkladní knížka byla nalezena, pozbude vkladní knížka platnosti a peněžní ústav vystaví návrhováteři novou vkladní knížku, popřípadě mu na jeho žádost vyplatí celý vklad.

Peněžní ústav zastaví umořovací řízení, pokud návrhováteř oznámí za trvání umořovacího řízení, že vkladní knížka byla nalezena.

Je-li v průběhu umořovacího řízení uplatněn nárok na vklad někým jiným, aniž by předložil vkladní knížku, vyrozumí o tom peněžní ústav návrhováteře. Peněžní ústav požádá toho, kdo nárok na vklad uplatnil, aby do jednoho měsíce po uplynutí lhůty umořovacího řízení prokázal, že svůj nárok uplatnil u soudu. Neučiní-li tak, vydá peněžní ústav novou vkladní knížku nebo vyplatí vklad návrhováteři; jinak vyčká soudního rozhodnutí.

I bez umořovacího řízení může peněžní ústav vydat vkladateli novou knížku za vkladní knížku ztracenou nebo zničenou. Peněžní ústav však nesmí mít pochybnosti o tom, kdo je oprávněn nakládat s vkladem a vklad nepřesahuje částku vyšší než 1000 Kč. Právo vkladatele však není dotčeno, je-li peněžním ústavem vydána nová vkladní knížka neoprávněnému občanu.

V případech, kdy ten, kdo ohlásil ztrátu nebo odcizení vkladní knížky neznámým pachatelem a nepožádal o zahájení umořovacího řízení, stejně tak ten, kdo ohlásí, že mu byla vkladní knížka odňata osobou jemu známou, poznamená peněžní ústav na účtu o vkladu na odpovědnost ohlašovatele zákaz výplaty. Peněžní ústav však tento zákaz výplaty zruší, pokud do jednoho měsíce po ohlášení nebude učiněn návrh na zahájení umořovacího řízení, popřípadě prokázáno, že byl u soudu uplatněn nárok na vydání vkladní knížky.

9.2.5 Zrušení vkladu

Smlouva o vkladu bývá pravidelně ukončována dohodou stran, zpravidla na návrh vkladatele. Samozřejmostí je následné vypořádání vzájemných pohledávek mezi vkladatelem a peněžním ústavem.

Ke zrušení vkladového vztahu dojde:

- *Ex lege* uplynutím lhůty dvaceti let, pokud vkladatel po tuto dobu s vkladem nenakládal a *kumulative* ani nepředložil vkladní knížku na doplnění záznamů. Zachování vkladového vztahu zajišťuje jak provedení výběru, tak i dodatečný vklad nebo i sjednání vinkulace výplaty vkladu nebo jiné ujednání v rámci smlouvy o vkladu.²³⁴
- V případech, jež určují obecná ustanovení občanského zákoníku. Například tehdy, dojde-li ke vrácení vkladu včetně příslušenství (úroky, výhry, prémie) peněžním ústavem vkladateli.

Vkladatel má právo na výplatu zůstatku zrušeného vkladu. Toto právo se promlčuje ve tříleté promlčecí lhůtě a běží od zrušení vkladu.

9.3 Vkladní listy

Vkladní listy upravuje občanský zákoník v § 786 a jsou na ně aplikovatelná obecná ustanovení § 778 až 780 OZ. Zákon také stanoví, že se na vkladní listy vztahují přiměřeně ustanovení občanského zákoníku o vkladních knížkách. Z ustanovení o vkladních knížkách se na vkladní list především neuplatní § 781 odst. 1 OZ. Na vkladní listy se také přiměřeně použije vyhláška o peněžních službách občanům v souvislosti s umořováním vkladních listů peněžním ústavem (§ 786 odst. 1 *in fine* ve spojení s § 784 odst. 3 OZ).

Vkladní list je potvrzením peněžního ústavu o pevném jednorázovém vkladu uskutečněný vkladatelem. Vkladový vztah vzniká (i) složením vkladu ve výši částky uvedené vkladním listem, (ii) potvrzením peněžního ústavu o pevném jednorázovém vkladu tím, že je jím vkladní list vydán vkladateli. Smlouva o vkladu týkající se vkladního listu je smlouvou reálnou.

Vklad na vkladním listu, na rozdíl od vkladu na vkladní knížce, smí být pouze jednorázový a pevný. Je nepřipustné následně vklad jakkoliv zvyšovat nebo snižovat, stejně tak není možné vybrat pouze část vkladu. Příslušenství vkladu nepodléhá těmto restrikcím.

Na vkladním listu je uvedena výše vkladu. Obsah vkladního listu musí korespondovat se smlouvou o vkladu.

²³⁴ Tamtéž, s. 2320.

Vkladní list není od 1. ledna 2001 cenným papírem (viz zákon č. 367/2000 Sb.). Vkladní listy vydané před tímto datem jsou i nadále cennými papíry. Návrh nového občanského zákoníku před připomínkovým řízením považoval vkladní list opět za cenný papír. Po vypořádání připomínek však návrh zákona již vkladní list neprohlašoval za cenný papír, stejně tak ani současné znění návrhu zákona.

Stejně jako u vkladů na vkladních knížkách, tak i v případě vkladů na vkladních listech je zákonem připuštěna pouze jediná forma vkladů, a to na jméno. Je tak stanoveno od 1. ledna 2001 v důsledku zákona č. 367/2000 Sb. Před účinností tohoto zákona bylo možno vystavit vkladní list i na doručitele. Vzhledem ke skutečnosti, že vkladní listy na doručitele byly na rozdíl od vkladních knížek na doručitele opatřeny datem splatnosti vkladu nebylo nutno zákonnou úpravou výslovně rušit vkladové vztahy na vkladních listech na doručitele.²³⁵

9.4 Další formy vkladů

V souladu se zásadou smluvní volnosti občanský zákoník umožňuje smluvním stranám sjednat i jiné formy vkladů. Jiné formy vkladů se však nevztahují na vkladní knížky a vkladní listy a jsou na ně opět aplikovatelná obecná ustanovení § 778 až 780 OZ. Mezi jiné formy vkladů patří různé termínované vklady, výherní listy, depozitní certifikáty atd.²³⁶

Právo nakládat s vkladem je vázáno na předložení určité listiny, neboť bez této listiny by právo nakládat s vkladem bylo podřízeno režimu obchodního zákoníku, resp. smlouvě o běžném účtu nebo smlouvě o vkladovém účtu (§ 708 až 719b). Smlouvy o účtech jsou absolutními obchody a řídí se proto obchodním zákoníkem bez ohledu na povahu účastníků závazkového vztahu [(§ 261 odst. 3 písm. d)].

Pokud není sjednáno něco jiného, vztahují se na jiné formy vkladů přiměřeně ustanovení o vkladních knížkách a vkladních listech. Není-li dohodnuto jinak subsidiární použití ustanovení o vkladních knížkách zahrnuje i ustanovení vyhlášky o peněžních službách občanům (umořování listin, které vystavil peněžní ústav). Pro stanovení práv a povinností smluvních stran při jiných formách vkladů je určující zejména obsah smlouvy, stejně tak obsah listiny, na základě jejíhož předložení lze s vkladem nakládat. V případě jednorázového vkladu se bude listina blížit vkladnímu

²³⁵ Tamtéž, s. 2323.

²³⁶ FIALA, J. In FIALA, J. a kol. *Občanské právo*. Praha : ASPI, a. s., 2006, s. 221.

listu, pokud vkladatel bude moci vklad zvyšovat či snižovat (vybírat část vkladu), pak se naopak bude listina blížit vkladní knížce.

Od 1. ledna 2001 zákon č. 367/2000 Sb., který novelizoval občanský zákoník, neumožňuje sjednat jiné formy vkladů, nežli na jméno. Stávající vklady na doručitele však citovaný zákon nezrušil.

Zrušení právní úpravy vkladní knížky na doručitele, vkladního listu na doručitele, jakož i jiných obdobných forem anonymních vkladů představuje jedno z opatření v boji proti praní špinavých peněz.²³⁷

²³⁷ KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné* 2. 4. vydání. Praha: Aspi, a. s., 2006, s. 313.

Závěr

Cílem této rigorózní práce bylo podat komplexní výklad problematiky tzv. bankovních smluv, a to jak z hlediska jejich společných znaků, tak i z hlediska jednotlivých smluvních typů. Dále zhodnotit jejich stávající úpravu a rovněž upozornit na budoucí změny, zejména na novou úpravu platebního styku, tj. zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku a zákon č. 285/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o platebním styku (2, 3.2, 5). Rovněž jsem upozornil na návrh nového občanského zákoníku (1.10) a na návrh nové směrnice o právech spotřebitelů (4.1.1, 4.3.6), který je výsledkem revize spotřebitelského *acquis*.

Rigorózní práci jsem situoval do dvou hlavních částí A a B, které jsem následně rozdělil do dalších subkapitol.

V části A jsem se zabýval obecnými otázkami bankovních smluv. Vedle samotného vymezení pojmu „bankovní smlouvy“ (1.3), bylo upozorňováno na nepřiliš přesný tento pojem (1.4), neboť bankovní smlouvy (i) nejsou zvláštním smluvním typem, (ii) banka není jediným nezastupitelným obligatorním účastníkem bankovních smluv a (iii) uzavírání bankovních smluv zpravidla není jedinou činností, kterou se banka při své podnikatelské činnosti zabývá. Lépe tedy „smlouvy bankovních služeb“ či „smlouvy o poskytování bankovních služeb“.

Při systematickém zařazování právní úpravy bankovních smluv (1.2) jsem dospěl k závěru, že bankovní smlouvy jsou součástí tzv. bankovního práva. Bankovní smlouvy jsou právem smluvním, právem závazkovým. Jde přitom o obchodněprávní (občanskoprávní) problematiku. Souvislost je zřejmá i s právem finančním a správním. Bankovní smlouvy se neomezují pouze a jenom na obchodní zákoník, ale souvisí s nimi i občanský zákoník a celá řada zvláštních zákonů, jako je např. zákon o bankách, zákon o spořitelních a úvěrních družstvech, zákon o České národní bance, zákon o platebním styku. Bez významu není ani komunitární právo, zejména pak sekundární právo (směrnice).

Dále jsem podal charakteristiku bankovních smluv (1.3), zaobíral jsem se jejich typickými znaky (1.7). V práci jsem neopomněl ani účastníky bankovních smluv (1.5). Obligatorním účastníkem bankovních smluv může být místo banky podle § 762 odst. 1 i tzv. družstevní záložna za podmínek stanovených zákonem o spořitelních a úvěrních družstvech.

Zabýval jsem se také tím, které smlouvy lze přijmout za bankovní, a které nikoliv (1.8). Základním kritériem bylo, zda banka musí nebo nemusí být obligatorním účastníkem smlouvy. Za bankovní smlouvy jsem označil: smlouvu o otevření akreditivu, smlouvu o inkasu, smlouvu o bankovním uložení věci, smlouvu o běžném účtu a smlouvu o vkladovém účtu. Naopak bankovními smlouvami nebude např. smlouva o úvěru, cestovní šek, neboť zde banka nemusí vystupovat jako obligatorní účastník. Inominátní smlouvy (§ 269 odst. 1) mohou také být bankovními smlouvami, pokud jedním z účastníků bude obligatorně banka. Může jít např. o smlouvu o internetovém bankovníctví. Rovněž bankovními smlouvami mohou být smlouvy ve smyslu § 261 odst. 1 a 2 a § 262, ovšem i zde musí být banka obligatorním účastníkem. Půjde např. o smlouvu o pronájmu bezpečnostní schránky. Práce důrazně vychází ze skutečnosti, že bankovní smlouvy nelze výhradně pojímat jako obchodní smlouvy. Mám za to, že smlouva o vkladu podle občanského zákoníku je také bankovní smlouvou, neboť peněžní ústav (banka, družstevní záložna) tu také musí vystupovat jako obligatorní účastník, protože je za toho účastníka jmenován občanským zákoníkem.

Rovněž jsem se zabýval vztahem bankovní smlouvy – bankovní obchody (1.9). Ani jeden z těchto termínů není legálně vymezen. Domnívám se, že bankovní smlouvy jsou jakousi podmnožinou, subkategorií bankovních obchodů, proto nelze považovat bankovní smlouvy a bankovní obchody za synonyma. Pro bankovní smlouvy je charakteristické, že v nich banka musí vystupovat jako obligatorní účastník. Bankovní obchody zahrnují jak smlouvy, v nichž banka vystupuje jako typický účastník, tak i smlouvy, v nichž banka musí vystupovat obligatorně.

V subkapitole 2 jsem upozornil na novou úpravu platebního styku a popsal její základní charakteristiku. Nová úprava zavádí změny některých pravidel pro provádění platebního styku v ČR.

Pro bankovní smlouvy jsou důležité obchodní podmínky ve smyslu § 273 (3), a proto jsem se věnoval i jim. Podal jsem jejich charakteristiku (3.1), ale středem mého zájmu byla především tolik diskutabilní změna obchodních podmínek (3.2). Současnou bankovní praxi prováděnou při jednostranné změně obchodních podmínek ze strany banky shledávám minimálně na hraně zákona, neboť tato praxe nemá zcela oporu v současném právním řádu. Banky jednostranně mění obchodní podmínky bez ohledu

na § 56 odst. 3 písm. h) a § 493 OZ, nehledě na to, že je tu rozpor i s § 44 odst. 1 věta druhá OZ, neboť ten kdo mlčí, nelze mít za to, že souhlasí. V § 55 odst. 1 OZ je také stanovena jednostranná kogentnost. Nicméně i přes tyto skutečnosti se domnívám, že by za určitých okolností měla být v našem právu připuštěna jednostranná změna obchodních podmínek ze strany banky (a nejen jí). Řešení by především spočívalo v implementaci výjimek z přílohy směrnice 93/13/EHS a ve stanovení zákonných výjimek z rigidního § 493 OZ. Výrazný posun vpřed alespoň přináší § 94 ZPS. Zmíněný paragraf totiž připouští změnu rámcové smlouvy konkludentním projevem vůle a stanoví jasná pravidla pro změnu rámcové smlouvy.

Poměrně značnou část práce jsem věnoval ochraně spotřebitele v bankovních smlouvách (4). Vedle obecných otázek ochrany spotřebitele jsem také zmínil právní ochranu spotřebitele, resp. nepodnikatele danou obchodním (4.2) a občanským zákoníkem (4.3) a novým zákonem o platebním styku (4.4). V obchodním zákoníku lze určité prvky ochrany slabší strany (nepodnikatele) vyzorovat v § 262 odst. 1, který se vztahuje zásadně na všechny druhy subjektů (nikoliv jen na podnikatele) a v § 262 odst. 4. Ochrana daná § 262 odst. 4 se vztahuje vedle spotřebitele i na „nepodnikatele“, tj. především na stát a kraje, což se může jevit jako problematické. Právní ochrana občanským zákoníkem je dána zejména nesystematickou úpravou spotřebitelských smluv. V úpravě spotřebitelských smluv v občanském zákoníku se nachází nejednotná definice pojmu „spotřebitel“ [(§ 53 odst. 3, § 54a odst. 4 písm. c)]. V rámci právního řádu pak lze nalézt řadu dílčích definic spotřebitele [(např. § 2 odst. 3 písm. c) ZPS, § 2 písm. d) zákona o elektronických komunikacích apod.]]. Komunitární právo nedefinuje spotřebitele jednotně. Rovněž řada členských států chápe spotřebitele rozdílně. Nový zákon o platebním styku upravuje řadu otázek, které můžeme označit jako ochranu spotřebitele. Jde např. o informační povinnosti poskytovatelů platebních služeb vůči jejich uživatelům (§ 79 až 93 ZPS) nebo také o rozdělení odpovědnosti za neautorizovanou platební transakci mezi poskytovatele a uživatele platebních služeb (§ 115 a 116 ZPS).

Zakomponoval jsem i procesní stránku ochrany spotřebitele (4.5.1, 4.5.2). Nezapomněl jsem ani na výklad k revizi spotřebitelského *acquis* (4.1.1). Výsledkem revize je návrh směrnice o právech spotřebitelů, která je (nově) založena na úplné harmonizaci, jde o horizontální právní předpis. Návrh směrnice mimo jiné zavádí

jednotnou definici obchodníka a spotřebitele, která je v současném komunitárním právu nehomogenní.

V části B rigorózní práce jsem se zaměřil na zkoumání jednotlivých smluvních typů, které jsem označil za bankovní smlouvy. Snažil jsem se podat jejich základní charakteristiku a upozornit na některé problematické věci. Nejprve jsem zmínil smlouvy o účtech (5) a zároveň jsem při jejich výkladu zohlednil novou úpravu platebního styku, neboť tato nová úprava zásadním způsobem smlouvy o účtech ovlivňuje. Bude nutné odlišovat od sebe případy, kdy smlouva o účtu bude smlouvou o platebních službách (rámcovou smlouvou) podle zákona o platebním styku, a kdy nikoliv (5.4, 5.7). Poté jsem přistoupil ke smlouvě o otevření akreditivu (6) a smlouvě o inkasu (7). Ačkoliv smlouva o otevření akreditivu je typem smlouvy mandátní, označuje obchodní zákoník smluvní strany místo „mandant“ a „mandatář“ jako příkazce a banka. Obdobně je tomu i u smlouvy o inkasu, která je zvláštním druhem smlouvy mandátní. Nepřesností zákonodárce je také pojem „bankovní dokumentární inkaso“. Tento pojem byl převzat z předchozí úpravy, tj. zákoníku mezinárodního obchodu. Dále jsem se zabýval smlouvou o bankovním uložení věci (8). Současné znění návrhu nového občanského zákoníku rezignuje na stávající smlouvu o bankovním uložení věci, což je ostatně logickým vyústěním dnešní prakticky neaplikovatelné úpravy této smlouvy. Výklad uzavírám bankovní smlouvou podle občanského zákoníku, tj. smlouvou o vkladu (9), která označuje smluvní strany jako peněžní ústav a vkladatel. Návrh nového občanského zákoníku zmiňované smluvní strany označuje jako „banka“ a „majitel účtu“. Majitel účtu je však označením nepřesným. Majitel účtu je totiž věřitelem a má pohledávku za bankou.

Budoucí právní úprava bankovních smluv (1.10) se vydává cestou sjednocování jednotlivých bankovních smluv do jediného právního předpisu – občanského zákoníku. Stanoví tak současné znění návrhu nového občanského zákoníku. Zdá se tedy, že bude odstraněna dosavadní nepřehlednost a nesystematičnost bankovních smluv a budou tak podřízeny jedinému právnímu předpisu, tj. občanskému zákoníku.

Soudím, že současná právní úprava bankovních smluv dává dostatečný základ pro aplikační praxi, neboť se nepotýká se závažnějšími problémy. O tomto závěru ostatně svědčí i fakt, že je tato úprava v zásadě převzata návrhem nového občanského zákoníku. Je však nutné, aby současné znění návrhu nového občanského zákoníku bylo

novelizováno, neboť zcela ignoruje nový zákon o platebním styku, případně by tu měl být i soulad s návrhem směrnice o právech spotřebitelů, který je výsledkem přezkumu spotřebitelského *acquis*. Lze i nadále očekávat, že komunitární právo (obzvláště pak směrnice) bude mít stále silící vliv na problematiku tzv. kategorie bankovních smluv.

Seznam použitých zkratek

Zkratky právních předpisů

BankZ	zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů
NOZ	návrh nového občanského zákoníku
ObchZ	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
OZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ZOS	zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů
ZPS	zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku
ZSÚD	zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

Úřady a instituce

ADR	Alternative Dispute Resolution (Mimosoudní řešení spotřebitelských sporů)
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČS	Česká spořitelna, a.s.
ČSOB	Československá obchodní banka, a. s.
ES	Evropské společenství

ESC	Evropské spotřebitelské centrum
ESD	Evropský soudní dvůr
EU	Evropská unie
ICC (MOK)	International Chamber of Commerce (Mezinárodní obchodní komora v Paříži)
PČR	Parlament České republiky

Seznam použité literatury a pramenů

Seznam literatury

- ANDRLE, P. *Dokumentární akreditiv v praxi*. 4. zcela přepracované vydání. Praha : GRADA Publishing, 2007.
- ANDRLE, P. *Komentář k UCP 600*. Praha : ICC Česká republika, 2009.
- BAKEŠ, M. a kol. *Finanční právo*. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2006.
- BARÁK, J. a kol. *Zákon o bankách – komentář a předpisy související*. Praha : Linde Praha, 2003.
- BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P. a kol. *Kurz obchodního práva. Obchodní závazky*. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2007.
- DVOŘÁK, P. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. 3. vydání. Praha : Linde, 2005.
- ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1. svazek a 2. svazek. 1. vydání. Praha : Linde, a. s., 2008.
- ELIÁŠ, K., DVOŘÁK, T. a kol. *Obchodní zákoník – Praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od r. 1900*. 5. vydání. Praha : Linde, 2005.
- FALDYNA, F. et al. *Obchodní právo*. Praha : Aspi, a. s., 2005.
- FIALA, J. a kol. *Občanské právo*. Praha : ASPI, a. s., 2006.
- HAJN, P., BEJČEK, J. *Jak uzavírat obchodní smlouvy*. 2. vydání. Praha : Linde, a. s., 2003.
- HENDRYCH, D. a kol. *Právníký slovník*. 3. podstatně rozšířené vydání. Praha : C. H. Beck, 2009.
- *Jednotná pravidla pro inkasa s komentářem (Uniform Rules of Collections)*. Komentář PÍŠEK, Z. Praha : Hospodářská komora ČR, 1995.
- KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 1*. 4. vydání. Praha : Aspi, a. s., 2005.
- KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 2*. 4. vydání. Praha : Aspi, a. s., 2006.
- KOBLIHA, I. et al. *Obchodní zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha : Linde, a. s., 2006.
- KOPÁČ, L. *Obchodní kontrakty*. 1. a 2. díl. Praha : Prospektrum, 1993.

- KUČERA, Z. et al. *Úvod do práva mezinárodního obchodu*. Dobrá Voda : Vyd. a nakl. Aleš Čeněk, 2003.
- LIŠKA, P. *Zákon o bankách a předpisy související. Zákon s poznámkami*. Praha : C. H. Beck, 1999.
- MAREK, K. *Smluvní obchodní právo - Kontrakty*. Brno : Masarykova univerzita, 2006.
- MAREK, K., ŽVÁČKOVÁ, L. *Obchodní podmínky, obchodní zvyklosti a vykládací pravidla*. 1. vydání, Praha : ASPI Wolters Kluwer, 2008.
- PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Obchodní právo*. II. díl. 2. vydání. Praha : Codex Bohemia, 1998.
- PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 5. díl. Praha : Linde, a. s., 1999.
- PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo*. 1. díl. Praha : Aspi, a. s., 2005.
- PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo*. 4. díl. Praha : ASPI Wolters Kluwer, 2009.
- PLÍVA, S. et al. *Bankovní obchody*. Praha : ASPI, 2009.
- PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*. Praha : Aspi, a. s., 2006.
- *Pocta Stanislavu Plívovi k 75. narozeninám*. Praha : ASPI Wolters Kluwer, 2008.
- ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009.
- ŠVESTKA, J. et al. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. a 2. díl. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009.

Články v odborných časopisech

- BEJČEK, J. Nad traumatizující záhadou působnosti § 261 a § 262 obchodního zákoníku. *Právní rozhledy*, 1999, č. 10, s. 505–509.
- BERAN, J. K návrhu nového zákona o platebním styku. *Obchodněprávní revue*, 2009, č. 5, s. 137-139.
- KOTÁSEK, J. Několik poznámek k § 262 obchodního zákoníku. *Právní rozhledy*, 1997, č. 7, s. 370–372.
- KRAMPERA, J. Neplatnost nepřiměřených ujednání. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 1-2, s. 44-46.

- KRČ, R., MAREK, K. Smlouva o otevření akreditivu. *Právní rozhledy*, 1998, č. 7, s. 361–364.
- LIŠKA, P. K některým otázkám smlouvy o běžném účtu podle obchodního zákoníku. *Právní rozhledy*, 2006, č. 17, s. 609-619.
- LIŠKA, P. Ke smlouvě o otevření dokumentárního akreditivu. *Právní rozhledy*, 2008, č. 4, s. 119–125.
- LIŠKA, P. Některé právní aspekty ochrany spotřebitele ve smlouvě o běžném účtu. *Právní rozhledy*, 2007, č. 3, s. 81-88.
- LIŠKA, P. Zánik vkladů na vkladních knížkách na doručitele. *Právní rozhledy*, 2002, č. 6, s. 244-258.
- MAREK, K. Nová úprava smlouvy o vkladovém účtu. *Právní zpravodaj*, 2003, č. 1, s. 5-6.
- MAREK, K. Praktická příručka – Smlouvy bankovních služeb. *Právní rádce*, 2005, č. 12, s. I-XIII.
- MAREK, K. Smlouva o otevření akreditivu. *Právní rozhledy*, 1998, č. 7, s. 361-364.
- NOVÁČEK, R. Rámcové smlouvy. *Právní rozhledy*, 2004, č. 1, s. 13-18.
- PELIKÁN, T. Jednostranná změna smluvních podmínek ve světle návrhu nové evropské směrnice o právech spotřebitelů. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 7-8, s. 49-53.
- WINTEROVÁ, A. Hromadné žaloby (procesualistický pohled). *Bulletin advokacie*, 2008, č. 10, s. 22-27.
- ZOULÍK, F. Soukromoprávní ochrana slabší smluvní strany. *Právní rozhledy*, 2002, č. 3, s. 109-116.
- Žlebková, M. Výklad k vybraným ustanovením obchodního zákoníku upravujícím smlouvu o běžném účtu a smlouvu o vkladovém účtu, ve znění zákona č. 125/2002 Sb. Obecná část. *Věstník ČNB*, 2003, č. 11, s. 1-14.

Ostatní prameny

- *Právní rozhledy*, č. 10/2001, s. 505.
- *Právní rozhledy*, č. 12/2000, s. 565.
- *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*, č. 1/2000.

- *Soubor civilních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu, sv. 26/2004*
- *Soudní rozhledy, č. 10/1998, s. 259.*

Internetové prameny

- <http://obcanskyzakonik.justice.cz>
- <http://www.cak.cz>
- <http://www.cnb.cz>
- <http://www.coi.cz>
- <http://www.cs.cz>
- <http://www.csob.cz>
- <http://www.epravo.cz>
- <http://www.eur-lex.europa.eu>
- <http://www.justice.cz>
- <http://www.mfcr.cz>
- <http://www.mpo.cz>
- <http://www.psp.cz>
- <http://www.rb.cz>
- <http://www.spotrebitele.info>

Banking contracts

Zusammenfassung

Die vorliegende rigorose Arbeit behandelt das Thema der Bankverträge und derer Kategorien. Sie konzentriert sich insbesondere auf weitere mit den Bankverträgen verknüpften Zusammenhänge, d. h. es wird davon ausgegangen, dass sich die Bankverträge nicht nur auf das tschechische Handelgesetzbuch beschränken, sondern auch dass sie mit dem tschechischen Bürgerlichen Gesetzbuch sowie mit weiteren Sondergesetzen eng zusammenhängen. Einen offensichtlichen Zusammenhang ist in sg. *Acquis communautaire* (gemeinschaftlicher Besitzstand) zu sehen.

In Bezug auf die Kategorien der Bankverträge wird ein komplexer Einblick in diese Problematik unter dem Gesichtspunkt ihrer gemeinsamen Merkmale sowie einzelnen Vertragstypen genommen. Die Problematik der Bankverträge geht nach der Methode vom Allgemeinen zum Besonderen vor.

Die rigorose Arbeit besteht aus zwei Hauptteilen A und B, die in weitere Subkapitel (siehe Inhalt) gegliedert sind. In dem Hauptteil A werden die allgemeinen Probleme der Bankverträge behandelt. Es handelt sich vor allem um Abgrenzung und Definieren jeweiligen Terminus „Bankverträge“, der in der tschechischen Terminologie nicht eindeutig erklärt wird (1.3, 1.4). Weiterhin wird die rechtliche Regelung der Bankverträge (1.2) hier systematisch dargestellt, einschließlich der gemeinsamen sowie diversen signifikanten Merkmale der Bankverträge (1.7). Somit wird neben dem klassischen Bankinstitut auch die Genossenschaftsbank als ein verbindlicher Bankvertragspartner (1.5, 1.6) angesehen. Unter anderem wird auch die Frage erörtert, welche Verträge sich als Bankverträge bezeichnen lassen und welche nicht (1.8), einschließlich der gemeinsamen Abgrenzungsverhältnisse der Bankverträge und Bankgeschäfte (1.9). Es bleibt nämlich noch zu bemerken, dass das zuletzt erwähnte Verhältnis zwischen den Bankverträgen und Bankgeschäften von der Doktrine oft nicht berücksichtigt wird. Einen wichtigen Teil der Bankverträge bilden vertraglich festgelegte Geschäftsbedingungen (2), die in Bezug darauf auch umfangreich behandelt sind, d.h. ihre Charakteristik (3.1) sowie ihre umstritten dargebotene Veränderung im rechtlichen System (3.2). Das darauf folgende Kapitel 4 beschäftigt sich mit dem

Verbraucherschutz, in dem neben der allgemeinen Problematik (4.1) auch weitere Rechtsschutz-Fragen erörtert werden, die von dem Handelsgesetzbuch (4.2), Bürgerlichen Gesetzbuch (4.3) und dem am 1. November 2009 in Kraft getretenen Gesetz über den Zahlungsverkehr (4.4) festgelegt sind. Zum Ausdruck kommt auch die prozessuale Seite des Verbraucherschutzes (vgl. 4.5.1, 4.5.2).

Der Hauptteil B untersucht die einzelnen als Bankverträge bezeichneten Vertragstypen (Kapitel 5 bis 9) sehr ausführlich. Der Reihe nach geht es um Girovertrag (§ 708 bis 715a HGB), Akkreditivvertrag (§ 682 bis 691 HGB), Inkassovertrag (§ 692 bis 699 HGB), Bankdepositumvertrag (§ 700 bis 707 HGB) und Sparkontovertrag (§ 716 bis 719b HGB) und Anlagenvertrag (§ 778 bis 787 BGB). Betrachtet wird insbesondere die allgemeine Charakteristik dieser Bankverträge und derer problematische Fragen: in die gemäß dem HGB festgelegten Bankverträge wird beispielsweise auch der gemäß dem BGB festgelegte Anlagenvertrag (9) einbezogen.

Der gesamte Text dieser Arbeit geht von dem heutigen gültigen Rechtsstand aus. Die rechtliche am 1. November 2009 in Kraft getretene Neuregelung des Zahlungsverkehrs bleibt hier allerdings auch nicht außer Acht. Hiermit handelt es sich um Ges. Nr. 284/2009 über den Zahlungsverkehr und zusätzlich auch um Ges. Nr. 285/2009, wodurch einige Gesetze in Bezug auf die Inkraftsetzung des Gesetzes über den Zahlungsverkehr verändert werden. Überdies wird auch auf den Gesetzentwurf des BGB hingewiesen, der pro futuro zum rechtlichen Hauptgesetz sein wird. Im Zusammenhang mit der Revision von Verbraucher-Acquis wird auch ein neuer Entwurf der Verbraucher-Direktive bezüglich der Verbraucherrechte kurz behandelt.

Klíčová slova

- bankovní právo
- bankovní smlouvy
- smluvní právo
- obchodní právo

- banking law
- banking contracts
- contract law
- business law